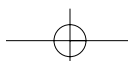
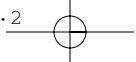

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

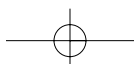

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Μαρία Γαβριλίδου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Παναγιώτα Λαμπροπούλου , Γλωσσολόγος, Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ. Κωνσταντίνος Αγγελάκος , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Στυλιανή Βέργη , Επίκουρη Καθηγήτρια του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Αριστείδης Δουλαβέρας , Σχολικός Σύμβουλος Ιωάννης Δασκαλόπουλος , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Ευαγγελία Βαρέση , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Χριστίνα Αργυροπούλου , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Μαρία Νικηφοράκη , Φιλολόγος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Νικόλαος Κληρονόμος , Ζωγράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Στη συγγραφή του πρώτου μέρους (1/3) έλαβε μέρος
ο **Παναγιώτης Εμμανουηλίδης**, Φιλολόγος.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ Δημήτριος Γ. Βλάχος Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ. <i>Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
	«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»
	Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης <i>Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
	Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου Γεώργιος Κ. Παλιός <i>Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i> Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου <i>Μόνιμος Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου</i>
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.	

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

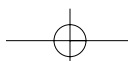
ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΟΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Πρόλογος

Το Ερμηνευτικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής για τις τρεις τάξεις του γυμνασίου περιλαμβάνει περίπου 15.000 λέξεις του σύγχρονου νεοελληνικού λεξιλογίου και στοχεύει να δώσει στους μαθητές και στις μαθήτριες πληροφορίες για την ορθογραφία και τη σημασία των λέξεων, αλλά και για τα βασικά γραμματικά τους χαρακτηριστικά.

Η οργάνωση των λημμάτων στοχεύει στην ανάδειξη της δημιουργικής διάστασης της γλώσσας, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι σχέσεις μεταξύ των λέξεων, δηλαδή οι τρόποι με τους οποίους μια μορφή ή μια σημασία προκύπτει από μια άλλη. Για τον λόγο αυτό, οι λέξεις έχουν οργανωθεί σε **οικογένειες**, τα «μέλη» των οποίων συνδέονται με σχέσεις παραγωγής. Έτσι, οι λέξεις **αρχή, αρχίζω, αρχικός** και **αρχικά** αποτελούν μια οικογένεια. Σε κάθε οικογένεια υπάρχει το **βασικό λήμμα**, το οποίο ερμηνεύεται πλήρως. Με βάση αυτό, ερμηνεύονται τα υπόλοιπα «μέλη» της οικογένειας, τα **ενδολήμματα**.

Στο κυρίως σώμα του λεξικού, τα λήμματα ταξινομούνται αλφαβητικά σύμφωνα με το **βασικό λήμμα**. Ωστόσο, στο πλάι κάθε σελίδας υπάρχει ευρετήριο όπου παρουσιάζονται αλφαβητικά **όλες οι λέξεις** (βασικά λήμματα και ενδολήμματα). Το ευρετήριο αυτό περιλαμβάνει και παλαιότερους τρόπους γραφής, συχνούς αλλά λανθασμένους τύπους (οι οποίοι σημαδεύονται με αστερίσκο *), καθώς και δύσκολους κλιτικούς τύπους. Με αυτόν τον τρόπο, από το ευρετήριο μπορεί κανείς να βρει σε ποιο βασικό λήμμα ανήκει ο τύπος που αναζητά.

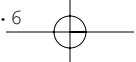
Τα **Παραρτήματα** περιλαμβάνουν πίνακα αριθμητικών, κύρια ονόματα και τοπωνύμια.

Το λεξικό ακολουθεί την ορθογραφία που προτείνεται από τη Νεοελληνική Γραμματική (αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη) και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη.

Ένα λεξικό από τη φύση του απαιτεί καλά οργανωμένη και συντονισμένη συλλογική δουλειά. Πέρα από τη συντακτική ομάδα, πολύτιμη βοήθεια στη σύνταξη και διόρθωση του λεξικού προσέφεραν οι συνεργάτες μας **Βούλα Γιούλη, Πασχαλία Πατσαλά, Χρύσα Μουσιδίου, Γεωργία Κουτσούγερα, Κώστας Νίταρης, Χριστίνα Θεοχαροπούλου και Έφη Λάμπρου**.

Είναι η πρώτη φορά που εισάγεται ερμηνευτικό λεξικό στα σχολεία της χώρας μας. Η λεξικογραφική δουλειά είναι πρόκληση από μόνη της, γίνεται όμως εξαιρετικά ενδιαφέρουσα όταν το αποτέλεσμα της, δηλαδή το λεξικό, απευθύνεται σε μαθητές και μαθήτριες του γυμνασίου. Ο στόχος μας είναι να αποκτήσουν οι μαθητές το δικό τους λεξικό αναφοράς. Ελπίζουμε να έχουμε κάνει ένα σημαντικό πρώτο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση.

Η συντακτική ομάδα

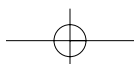

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ

ΑΘΛ	αθλητισμός
ΑΝΑΤ	ανατομία
ΑΡΧΙΤ	αρχιτεκτονική
ΑΣΤΡΟΛ	αστρολογία
ΑΣΤΡΟΝ	αστρονομία
ΒΙΟΛ	βιολογία
ΓΕΩΓΡ	γεωγραφία
ΓΕΩΛ	γεωλογία
ΓΕΩΜ	γεωμετρία
ΓΛΩΣΣ	γλώσσα, γλωσσολογία
ΕΚΚΛ	εκκλησία, εκκλησιαστικός
ΖΩΟΛ	ζωολογία
ΗΛΕΚΤΡΟΛ	ηλεκτρολογία
ΘΡΗΣΚ	θρησκεία, θρησκευτικός
ΙΑΤΡ	ιατρική
ΙΣΤ	ιστορία
ΛΟΓ	λογική
ΜΑΘ	μαθηματικά
ΜΗΧΑΝ	μηχανολογία
ΜΟΥΣ	μουσική
ΜΥΘΟΛ	μυθολογία
ΝΟΜ	νομική
ΟΙΚΟΝ	οικονομία
ΠΛΗΡΟΦ	πληροφορική
ΠΟΛ	πολιτική
ΣΤΡΑΤ	στρατιωτικός
ΤΕΧΝΟΛ	τεχνολογία
ΦΙΛΟΛ	φιλολογία, φιλολογικός
ΦΙΛΟΣ	φιλοσοφία
ΦΥΣ	φυσική
ΧΗΜ	χημεία
ΨΥΧΟΛ	ψυχολογία

ΕΠΙΠΕΔΑ ΥΦΟΥΣ – ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

[ειρων.]	ειρωνικός
[επίσ.]	επίσημος
[κακόσ.]	κακόσημος, που έχει πάρει αρνητική σημασία
[λαϊκ.]	λαϊκός
[λόγ.]	λόγιος
[λογοτ.]	λογοτεχνικός
[μειωτ.]	μειωτικός
[οικ.]	οικείος
[παρωχ.]	παρωχημένος, παλαιότερος
[προφ.]	προφορικός
[υβρ.]	υβριστικός
[χαϊδ.]	χαϊδευτικός

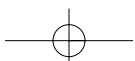

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΛΟΙΠΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΑ

αγγλ.	αγγλικός	μόρ.	μόριο
ΑΕ	αρχαιοελληνικός	μπα.	μετοχή παθητικού αορίστου
α' συνθ.	πρώτο συνθετικό	μπε.	μετοχή παθητικού ενεστώτα
αιγυπτ.	αιγυπτιακός	μππ.	μετοχή παθητικού παρακειμένου
αιτ.	αιτιατική	μσν.	μεσαιωνικός
άκλ.	άκλιτος	μτβ.	μεταβατικός
αμτβ.	αμετάβητος	μτγν.	μεταγενέστερος
ανατ.	ανατολικός	μτφ.	μεταφορικός
αναφ.	αναφορικός	μτφρδ.	μεταφραστικό δάνειο
άνθρ.	άνθρωπος	μτχ.	μετοχή
αντικ.	αντικείμενο	νότ.	νότιος
αντων.	αντωνυμία	ΝΕ	νεοελληνικός, νεοελληνική γλώσσα
αόρ.	αόριστος	ον.	ονομαστική
απαρ.	απαρέμφατο	ορθογρ.	ορθογραφία, ορθογραφικός
απρόσ.	απρόσωπο ρήμα	οριστ.	οριστικός
αρνητ.	αρνητικός	ουδ.	ουδέτερος
αρσ.	αρσενικός	ουσ.	ουσιαστικό
αρχ.	αρχαίος	π.χ.	παραδείγματος χάριν
αφηρ.	αφηρημένος	παθ.	παθητική φωνή (όχι διάθεση!)
β' συνθ.	δεύτερο συνθετικό	παράλ. αντικ.	παράλειψη αντικειμένου
βόρ.	βόρειος	πληθ.	πληθυντικός αριθμός
γαλλ.	γαλλικός	πρβ.	παράβαλε
γεν.	γενική	πργ.	πράγμα
γενικ.	γενικότερα	πρκ.	παρακείμενος
γερμ.	γερμανικός	πρόθ.	πρόθεση
δεικτ.	δεικτικός	πρόσ.	πρόσωπο
δηλ.	δηλαδή	προστ.	προστακτική
διαφ.	διαφορετικός	προσωπ.	προσωπικός
δοτ.	δοτική	πρότ.	πρόταση
δυτ.	δυτικός	πρτ.	παρατατικός
ειδικ.	ειδικότερα	ρ.	ρήμα
έκφρ.	έκφραση	σημ.	σημασία
Ελλ.	Ελλάδα	σημδ.	σημσιολογικό δάνειο
ελλ.	ελληνικός	σπάν.	σπάνιος
ελνστ.	ελληνιστικός	στερητ.	στερητικό
εν.	ενικός αριθμός	συγκρ.	συγκριτικός βαθμός
ενεργ.	ενεργητικός	σύνδ.	σύνδεσμος
ενστ.	ενεστώτας	συνεκδ.	συνεκδοχικά
επέκτ.	επέκταση	συνήθ.	συνήθως
επίθ.	επίθετο	συχν.	συχνά
επίρρ.	επίρρημα	σχ.	σχόλιο
επιφ.	επιφώνημα, επιφωνηματικός	τ.	τύπος
ερωτημ.	ερωτηματικός	τουρκ.	τουρκικός
θ.	θέμα	υπερθ.	υπερθετικός βαθμός
θηλ.	θηλυκός	υπερσ.	υπερσυντέλικος
ιδ.	ιδίως	υποκορ.	υποκοριστικό
ιταλ.	ιταλικός	υποτ.	υποτακτική
κ.ά.	και άλλα	χρον.	χρονικός
καταχρ.	καταχρηστικός	&	συνδέει δύο τύπους
κατηγ.	κατηγορούμενο	~	στη θέση του νοείται τύπος του λήμματος
κλητ.	κλητική	<	στα παραδείγματα
κπ	κάποιος		η λέξη που βρίσκεται στα αριστερά του
κτ	κάτι		προέρχεται από τη λέξη που βρίσκεται
κτλ.	και τα λοιπά		στα δεξιά του
κυρ.	κυρίως	+	ενώνει τα συνθετικά μέρη μιας σύνθετης
κυριολ.	κυριολεκτικός	=	λέξης
λ.	λέξη	≠	συνώνυμο
λατ.	λατινικός	≠	αντίθετο
λόγ.	λόγιος	≈	βλ.
μέλλ.	μέλλοντας		

βάσιμό λήμμα → **άλμα** το: ❶ ΑΘΛ εκτίναξη του σώματος προς τα μπρος ή προς τα πάνω = πήδημα: ~ εις μήκος/εις ύψος/επί κοντώ. ❷ (μτφ.) ταχύτατη μετάβαση από ένα στάδιο σε άλλο, απότομη πρόοδος: Η τεχνολογία έχει κάνει άλματα τα τελευταία χρόνια. **αλματώδης -ης -ες**: αυτός που εξελίσσεται με ταχύτατο ρυθμό, απότομα: Η υγεία του παρουσίασε ~ βελτίωση. = ραγδαίος. **σχ.** αγενής, αλματωδός (επίρρ.): Το διαδίκτυο εξαπλώθηκε ~ σε όλο τον κόσμο. **άλτης** ο, **άλτρια** η: [ΑΘΛ] αθλητής που αγωνίζεται στους διάφορους τύπους αλμάτων.

→ **αρίθμηση σημασιών**
→ **παράδειγμα**
→ **θεματικό πεδίο**

μέρος του λόγου → **ουσιαστικό με δύο γένη**

σχόλιο → Η αρχική σημασία του ρ. *αποδοκιμάζω* ήταν «απορρίπτω έπειτα από δοκιμή».

συντακτική πληροφορία → **αμελώ**: (μτβ.) ❶ (+ να) δε δείχνω φροντίδα για την πραγματοποίηση κπ ενέργειας: *Αμέλησα τόσες μέρες να σου τηλεφωνήσω.* ❷ (+ αιτ.) δε φροντίζω να εκπληρώσω κπ υποχρέωσή μου: ~ τις δουλειές του. = παροαμελώ. **αμέλεια** η, **αμελής -ής -ές**, **σχ.** αγενής, **αμελώς** (επίρρ.), **αμελητέος -α -ο** = μηδαμινός.

→ **ενδολήμματα**

αντίθετο → **ανα-² αν-² & ανά-² άν-²**: πρόθημα που ❶ δηλώνει πορεία προς τα επάνω ≠ κατα-: *άνοδος, ανάβαση.* ❷ δηλώνει επανάληψη ενέργειας: *αναβαθμολογώ, αναδιοργανώνω, αναγέννηση.* ❸ επιτείνει τη σημασία του β΄ συνθ.: *αναταραχή.*

πληροφορία κλίσης → **ανατρέπω -ομαι** • αόρ. *ανέτρεψα & ανάτρεψα*, παθ. αόρ. *ανατράπηκα & [επίσ.] ανετράπηνα*.

→ **επίπεδο ύψους**

συνώνυμο → **αποδέκτης** ο: ❶ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο έχει αποσταλεί κτ = παραλήπτης ≠ αποστολέας: ~ επιστολής. ❷ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται κανείς: *Πολλοί ήταν οι αποδέκτες του αποτελέσματος της ψηφοφορίας.* **σχ.** αλείφω.

→ **αντίθετο**
→ **παραπομπή σε σχόλιο άλλου λήμματος**

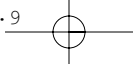
μεταφορική σημασία → **αποτυπώνω -ομαι**: (μτβ.) ❶ σχηματίζω τη μορφή ενός αντικειμένου σε μια επιφάνεια, πιέζοντάς το επάνω σ΄ αυτή: *Πατούσε με δύναμη τα πέλματά του πάνω στην άμμο, για να αποτυπωθούν τα ίχνη του.* ❷ (μτφ.) εκφράζω κτ ζωηρά και παραστατικά: *Στα έργα του ~ το άγχος της εποχής μας.* ❸ **παθ.** (μτφ.) μένω στη μνήμη κάποιου πολύ ζωηρά: *Οι εικόνες της καταστροφής αποτυπώθηκαν στη μνήμη του.* = χαράζω. **αποτύπωση** η.

στη σημασία αυτή χρησιμοποιείται μόνο στην παθητική φωνή ΠΡΟΣΟΧΗ: δεν αναφέρεται στη διάθεση!

ενδεικτικός κατάλογος συνθέτων → **Σύνθετα με ανα-²**

προς τα επάνω αναδύομαι ανάδυση	επανάληψη ενέργειας αναδασώνω αναδάσωση αναδημιουργώ	επιτακτική σημασία ανακαράζω
--	--	--

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Α - αν-¹ ανα-¹ & ά- άν-¹ ανά-¹: στερητικό πρόθημα που δηλώνει ❶ το αντίθετο από αυτό που εκφράζει το β΄ συνθ.: *άκακος*. ❷ την απουσία αυτού που εκφράζει το β΄ συνθ.: *ανελευθερία*. κατάλογο σελ. 10.

άβατος -η -ο: αυτός στον οποίο δεν μπορεί κπ να περάσει ή να περπατήσει: *Από αυτό το σημείο το μονοπάτι γίνεται ~ λόγω της πυκνής βλάστησης*. **άβατο** το: εκκλ θεσμός που απαγορεύει την είσοδο γυναικών στο Άγιο Όρος.

Από το στερητ. ἄ + βατός < βαίνω «προχωρώ».

αβρός -ή -ό: ❶ αυτός που έχει ευγενικούς τρόπους ≠ αγενής = λεπτός, ευγενής: *Είναι πάντα ~ με τις γυναίκες*. ❷ αυτός που έχει ως γνώρισμα τη λεπτότητα: ~ χέρι = απαλός ≠ τραχύς, σκληρός. **αβρά** (επίρρ.). **αβρότητα** η = αβροφροσύνη.

άβυσσος η: ❶ έκταση 2.000 έως 6.000 μέτρα κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. ❷ απότομο και βαθύ χάσμα του εδάφους: *Αντικρίσαμε με τρόμο μια άβυσσο*. = βράθυρο. ❸ (μτφ.) για τελείως διαφορετικές αντιλήψεις: *Μας χωρίζει ~*. = χάος. **αβυσσαλέος -α -ο**. **αβυσσαλέα** (επίρρ.).

Από το ΑΕ επίθ. ἄβυσσος (στερητ. ἄ + βυσσός, ποιητικός τ. του ουσ. βυθός) «αυτός που δεν έχει βυθό».

αγαθός -ή -ό: ❶ αυτός που τον διακρίνει καλοσύνη = άκακος, καλός ≠ κακός, πονηρός, πανούργος. ❷ (κακόσ.) αυτός που τον διακρίνει αφέλεια: *Είναι λίγο ~, πιστεύει ό,τι του πουν*. = αφελής. **αγαθά** (επίρρ.). **αγαθό** το: ❶ συνήθ. πληθ. ό,τι ικανοποιεί γενικά τις ανθρώπινες ανάγκες: *Ο σύγχρονος άνθρωπος έχει στη διάθεσή του πολλά ~*. ❷ φίλος ≠ κακό κάθε αξία που κατέχει ύψιστη θέση στην ατομική ή κοινωνική ζωή: *Η ελευθερία είναι ένα από τα μεγαλύτερα ~*. **αγαθότητα** η. **αγαθοσύνη** η.

αγαλλίαση η: μεγάλη και έντονη χαρά = ευχαρίστηση: *Όταν την είδε, αισθάνθηκε ~*. **αγάλλομαι & αγαλλιάζω** (αμτβ.): νιώθω αγαλλίαση.

άγαλμα το: ❶ τρισδιάστατο ομοίωμα ολόσωμης μορφής ανθρώπου ή ζώου: *Ο Ερμής του Πραξιτέλη είναι αξιοθαύμαστο ~*. ❷ (μτφ.) ακίνητος και αμίλητος από έκπληξη: *Μόλις το άκουσα, έμεινα ~*. = άναυδος, εμβρόντητος. **αγαλματίνας -η -ο**: αυτός που αναφέρεται σε ή μοιάζει με άγαλμα: ~ ομοίωμα / κορμί. **αγαλματίνας -η -ο**: αυτός που μοιάζει με άγαλμα. **αγαλματίδιο** το = ειδώλιο.

Από το ΑΕ ρ. ἀγάλλομαι «είμαι ευχαριστημένος».

αγανακτώ & αγανακτώ • μπλ. *αγανακτισμένος & -χτισμένος*: (αμτβ.) θυμώνω πολύ για κτ άδικο, προσβλητικό ή ανυπόφορο = εκνευρίζομαι, εξοργίζομαι: *Αγανάκτησαν όλοι με την αγένειά του*. **αγανάκτηση & αγανάκτηση** η = θυμός, οργή.

αγάπη η: ❶ συναίσθημα συμπάθειας, φιλίας, στοργής ή ενδιαφέροντος για κπ ή κτ ≠ μίσος, έχθρα, αντιπάθεια. ❷ το ερωτικό συναίσθημα = έρωτας. ❸ έντονο ενδιαφέρον για κπ δραστηριότητα που μας ευχαριστεί: ~ για τη μουσική. **αγαπώ & -άω -ιέμαι**: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) αισθάνομαι αγάπη ≠ μισώ: *Πιο πολύ αγαπούσε το στερονοπαίδι του. Το αγαπημένο μου σπορ είναι το κολύμπι*. **αγαπητός -ή -ό**: αυτός που τον αγαπάνε όλοι. **αγαπητικός ο, -ιά** η: [παρωχ.] πρόσωπο που έχει ερωτική σχέση με κπ. **αγαπησιάρης -α -ικο**: αυτός που είναι τρυφερός και εκδηλωτικός. **αγαπησιάρικα** (επίρρ.).

αγγείο¹ το: στην αρχαιότητα, δοχείο φορητό: *μελανόμορφο/ερυθρόμορφο* ~.

αγγείο² το: πολύ λεπτός σωλήνας του σώματος ανθρώπων και ζώων, που μεταφέρει το αίμα: *αιμοφόρο* ~.

αγγελία η: σύντομο δημοσίευμα στον Τύπο που γνωστοποιεί ένα γεγονός, την προσφορά ή τη ζήτηση ενός πράγματος ή μιας υπηρεσίας: *Συγχαρητήρια! Διάβασα στις μικρές ~ ότι παντρεύεσαι*. *Έβαλα ~ για να πουλήσω το αυτοκίνητό μου*. σχ. **άγγελος**.

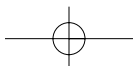
αγγελιοφόρος & αγγελιαφόρος ο: πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: *Ο ~ παρέδωσε το μήνυμα*. = [επίσ.] άγγελος. σχ. **άγγελος**.

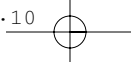
άγγελος ο: ❶ ΘΡΗΣΚ επούραίο άυλο ον που εκτελεί τη βούληση του Θεού. ❷ (μτφ.) καλός και πονόψυχος άνθρωπος: *Η νοσοκόμα αυτή είναι ένας ~ - μου συμπαραστάθηκε πολύ*. ❸ (μτφ.) εξαιρετικά όμορφος: *Είναι πανέμορφη, ~ σωστός!* ❹ [επίσ.] πρόσωπο που φέρνει ειδήσεις: ~ *καλών ειδήσεων* = αγγελιοφόρος. **αγγελικός -ή -ό**. **αγγελικά** (επίρρ.).

Από τη λ. ἄγγελος της ΑΕ (με αρχική σημασία «αυτός που μεταφέρει ειδήσεις») παράγεται η λ. ἀγγέλω («φέρνω ειδήση»). Από την τελευταία προέκυψε η ειδικότερη σημασία «αυτός που μεταφέρει και εκτελεί τη θέληση του Θεού», και από αυτήν, η μτφ. σημασία, στην οποία τα χαρακτηριστικά των αγγέλων (ωραία μορφή, καλοσύνη κτλ.) χρησιμοποιούνται για χαρακτηρισμό ανθρώπων (σημ. 2 και 3 του λήμματος ἄγγελος). Στη ΝΕ, με τη σημ. 1 συνδέονται τα αγγελικός, αγγελικά, αγγελάκι κτλ., ενώ με τη σημ. 4 τα αγγελιοφόρος, αγγελτήριο, αγγελία, άγγελμα κτλ.

- α-
- ά- → α-
- αβαθής → α-
- αβαθώς → α-
- αβασάνιστα → α-
- αβασάνιστος → α-
- αβασίλευτος → α-
- αβάσιμα → α-
- αβάσιμος → α-
- αβάσταχτα → α-
- αβάσταχτος → α-
- άβατο → άβατος
- άβατος
- αβαφτιστος → α-
- άβγαλος → α-
- *αβγό → αυγό
- αβέβαια → α-
- αβέβαιος → α-
- αβεβαιότητα → α-
- αβίαστα → α-
- αβίαστος → α-
- αβιταμίνωση → α-
- αβίωτος → α-
- αβλαβής → α-
- αβλαβώς → α-
- αβοήτητα → α-
- αβοήθητος → α-
- άβολα → α-
- άβολος → α-
- άβουλα → α-
- αβουλία → α-
- άβουλος → α-
- αβρά → αβρός
- άβραστος → α-
- άβρεχτος → α-
- αβρός
- αβρότητα → αβρός
- αβυσσαλέα → άβυσσος
- αβυσσαλέος → άβυσσος
- άβυσσος
- αγαθά → αγαθός
- αγαθό → αγαθός
- αγαθοποιός → -ποιώ
- αγαθός
- αγαθοσύνη → αγαθός
- αγαθότητα → αγαθός
- αγαθοφέρνω → σχ. φέρνω
- αγαλλιάζω → αγαλλίαση
- αγαλλίαση
- αγάλλομαι → αγαλλίαση
- άγαλμα
- αγαλματένιος → άγαλμα
- αγαλματίδιο → άγαλμα
- αγαλματίνας → άγαλμα
- άγαμος → α-
- αγανακτηση → αγανακτώ
- αγανακτώ
- αγανακτώ
- αγανάκτηση → αγανακτώ
- αγανακτώ
- αγανάκτω
- αγάπη
- αγαπησιάρης → αγάπη
- αγαπησιάρικα → αγάπη
- αγαπητικός → αγάπη
- αγαπητός → αγάπη
- αγαπώ → αγάπη
- αγγειοπλάστης → σχ. πλάθω
- αγγελία
- αγγελιαφόρος → αγγελιοφό-
- ρος
- αγγελικά → άγγελος
- αγγελικός → άγγελος
- αγγελιοφόρος
- άγγελος

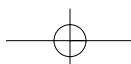

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΛΗΜΜΑΤΑ ΜΕ Α- ΣΤΕΡΗΤΙΚΟ

αβαθής	αδιάψευστος	άμαχος	ανοργάνωτα	ασυγκίνητα
αβαθώς	αδικαιολόγητα	άμεμπτα	ανοργάνωτος	ασυγκίνητος
αβασάνιστα	αδικαιολόγητος	άμεμπτος	ανόρεχτα	ασυγχώρητα
αβασάνιστος	αδιόρατος	αμετάβλητος	ανόρεχτος	ασυγχώρητος
αβασίλευτος	αδίστακτα	αμετανόητος	άνοστος	ασυμβίβαστα
αβάσιμα	αδίστακτος	αμετάπειτος	ανύπαρκτος	ασυμβίβαστος
αβάσιμος	αδίσταχτα	αμίλητος	ανυπολόγιστος	ασύμμετρα
αβάσταχτα	αδίσταχτος	άμοιρος	ανυπόμονα	ασύμμετρος
αβάσταχτος	αδόκιμα	άμυαλος	ανυπόμονος	ασύμφωνος
αβάφτιστος	αδόκιμος	αμύητος	ανύποπτα	ασυνεπής
άβγαλτος	άδοξα	ανακόλουθος	ανύποπτος	ασυνεπώς
αβέβαια	άδοξος	ανακριβής	ανυπόφορα	άτοκα
αβέβαιος	αδόμητος	ανάλατος	ανυπόφορος	άτοκος
αβίαστα	αδούλωτος	αναμάρτητος	ανυποψίαστα	άυλος
αβίαστος	αζήτητος	αναμφίβηλος	ανυποψίαστος	άυπνος
αβίωτος	αζύγιος	αναμφισβήτητα	ανώριμα	αφάγωγος
αβλαβής	αζύγιωτος	αναμφισβήτητος	ανώριμος	άφθαρτος
αβλαβώς	αζήτητος	αναντικατάστατος	αξέχαστα	αχαλίνωτα
αβοήθητα	άηχος	ανατίστοιχος	αξέχαστος	αχαλίνωτος
αβοήθητος	άθελα	αναξιόπιστος	άοπλος	άχαρα
άβολα	αθέλητος	αναξιοπρεπής	άορατος	άχαρος
άβολος	αθέμιτα	αναξιοπρεπώς	άοσμος	αχόρταγα
άβουλα	αθέμιτος	ανάξιος	απάνθρωπος	αχόρταγος
άβουλος	άθεος	αναποφάσιστα	απαράβατα	άχτιστος
άβραστος	αθεράπευτος	αναποφάσιστος	απαράβατος	άπουσία
άβρεχτος	αθεώρητος	αναρμόδιος	απαράβιαστος	αβεβαιότητα
άγαμος	αθόρυβος	ανάρμοστος	απαράδεκτα	αβιταμίωση
άγέλαστος	άθραυστος	ανασφαλής	απαράδεκτος	αβουλία
άγέννητος	άθρησκος	ανεκτίμητος	απαράλλακτα	αγναμοσύνη
άγέραςτος	ακαθάριος	ανεκφραστος	απαράλλακτος	αδιαφάνεια
άγευστος	ακάθαρτος	ανέλπιδος	απαρηγόρητα	αζημίωτο
άγιάτρευτος	ακαθόριστος	ανέλπιστος	απαρηγόρητος	αθείσιμος
άγίνωτος	άκαιρος	ανέμελα	απειθαρχα	αθείστης
άγλυκος	άκαμπτα	ανέμελος	απειθαρχος	ακαθαρσία
άγνώμονας	άκαμπτος	ανέντιμα	απειθαρχώ	ακαμψία
άγνώριστος	ακανόνιστος	ανέντιμος	απέραντος	αλάθητο
άγραμματος	άκαρπος	ανεξάντλητος	απερίγραπτος	αμάθεια
άγραφος	ακατάβλητα	ανεξέλεγκτα	απεριόριστος	αναβροχιά
άγραφος	ακατάβλητος	ανεξέλεγκτος	απίστευτα	ανακολουθία
άγρμαστος	ακατάδεκτος	ανεξέλεγκτος	απίστευτος	ανακριβεία
αδέξια	ακατάδεχτος	ανεπαρκής	άπιστος	αναντιστοιχία
αδέξιος	ακατάληπτα	ανεπαρκώς	άπληρωτος	αναξιοπρέπεια
αδέσμευτος	ακατάληπτος	ανεπάρκως	άπληστα	αναποφασιστικότητα
άδετος	ακαταμάχητος	ανεπίδεκτος	άπλητος	ανασφάλεια
αδημούρητος	ακατανίκητος	ανεπιθύμητος	άπολίτιστος	ανεμελιά
αδημοσίευτος	ακατανόητος	ανεπίσημα	απονήριος	ανεπιμότητα
αδιάβατος	ακατάπαντος	ανεπίσημος	απονήρευτα	ανεπάργεια
αδιάβλητα	ακαταπόνητος	ανεπισήμως	απονήρευτος	ανευθυνότητα
αδιάβλητος	ακατοίκητος	ανεπίτρεπτος	απρόβλεπτος	ανικανότητα
αδιάβροχο	ακατονόμαστος	ανεπρόκοπος	απροσδόκητος	ανισότητα
αδιάβροχο	ακατόρθωτος	ανεύθυνος	απρόσεκτα	ανοργανωσιά
αδιαίρετο	άκεφος	ανεφέλος	απρόσεκτος	ανορεξία
αδιαίρετος	ακήρυκτος	ανεφικτα	απρόσεχτα	ανορεξία
αδιάλειπτος	ακίνδυνος	ανεφικτος	απρόσεχτος	ανωριμότητα
αδιαλείπτως	άκληρος	ανήθικα	άρρυθμα	απανθρωπία
αδιάλυτος	ακλόνητος	ανήθικος	άρρυθμος	απειθαρχία
αδιαμαρτύρητα	ακοινώνητος	ανήθικος	άσφαφής	απεραντοσύνη
αδιανόητος	ακούρητος	ανήκουστος	άσφαφως	απιστία
αδιάντροπα	ακούραστος	ανήμπορος	άσεμνα	απληστία
αδιάντροπος	άκριτα	ανήξερος	άσεμνος	απροσεξία
αδιάρρηκτα	άκριτος	ανιάτος	άσημαντος	αρρυθμία
αδιάρρηκτος	άκριτος	ανίκανος	άσημος	ασάφεια
αδιάσειστα	ακυβέρνητος	ανίκητος	άσκοπα	ασημαντότητα
αδιάσειστος	αλάνθαστα	άνισα	άσκοπος	ασάθεια
αδιάσπαστος	αλάνθαστος	ανισόρροπος	άσταθής	ασυμμετρία
αδιαφανής	αλύπητα	άνισος	άσταθώς	ασυμφωνία
αδιαφανώς	άλυτος	ανίσχυρα	αστήρικτος	ασυνέπεια
αδιάφθορος	αμαθής	ανίσχυρος	αστήριχτος	αϋπνία
		ανόθευτος		αφθαρσία

A

αγγίζω -ομαι
άγκυρα

αγγίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ ακουμπώ κτ ή κτ με το χέρι: *Μην αγγίζετε τα εκθέματα του μουσείου!* ❷ γεύομαι, δοκιμάζω: *Μα ούτε που άγγιξες το φαγητό σου!* ❸ (μτφ.) συγκινώ: *Η μουσική του μας άγγιξε όλους.* **άγγιγμα** το.

αγέλη η: ομάδα από μεγάλα ζώα του ίδιου είδους (π.χ. άλογα, λύκοι), που ζουν, μετακινούνται ή βόσκουν ομαδικά: *Μια ~ λύκων επιτέθηκε στα πρόβατα.* = κοπάδι.

αγενής -ης -ές: αυτός που δεν έχει καλούς τρόπους = άξεστος ≠ ευγενής, ευγενικός: *Είναι τόσο ~, που δε λέει ούτε καλημέρα.* **αγενώς** (επίρρ.). **αγένεια** η: έλλειψη καλών τρόπων ≠ ευγένεια.

Η κλίση των επιθ. σε **-ης -ής -ές** είναι: γεν. **-ούς**, πληθ. ον. & αιτ. αρσ. & θηλ. **-είς**, ουδ. **-ή**, γεν. **-ών**. Τα παραθετικά τους σχηματίζονται σε **-έστερος** (συγκρ.) και **-έστατος** (υπερθ). Ανάλογη είναι και η κλίση των επιθ. σε **-ης -ής -ές**.

αγέρωχος -η -ο: ❶ αυτός που τον χαρακτηρίζει περηφάνια και επιβλητικότητα: ~ **ματιά**. ❷ (καταχρ.) αυτός που φέρεται υπεροπτικά = ακατάδεχτος, αλαζονικός: *Μας προσπέρασε με ύφος ~.* **αγέρωχα** (επίρρ.).

αγεφύρωτος -η -ο: αυτός που έχει με κτ άλλο αντίθεση τόσο μεγάλη, που είναι αδύνατο να ξεπεραστεί: *Τους χωρίζει χάσμα ~ στις απόψεις.*

αγιογραφία η: ❶ η τέχνη της απεικόνισης ιερών προσώπων ή θρησκευτικών σκηνών: *Σπουδάζει ~.* ❷ (συνεκδ.) ζωγραφική απεικόνιση με θρησκευτικό θέμα: *Εκκλησία με καταπληκτικές ~.* **αγιογράφος** ο, η. **αγιογράφηση** η.

άγιος -α & αγία -ο: ❶ ΘΡΗΣΚ (για πρόσ.) αυτός που έζησε ζωή αφιερωμένη στον Θεό και τιμάται από τη χριστιανική εκκλησία, καθώς και ο ναός που είναι αφιερωμένος σε αυτόν: η *Αγία Ειρήνη*. Ο *Άγιος Δημήτριος της Θεσσαλονίκης είναι λαμπρός ναός*. ❷ ΘΡΗΣΚ αυτός που σχετίζεται με τον Θεό και τους αγίους ή τη λατρεία τους: οι *Άγιοι Τόποι*. ❸ άνθρωπος που έζησε ή ζει σαν άγιος: *Η γιαγιά μου ήταν άγια γυναίκα.* = ευσεβής, ενάρετος. **άγια** (επίρρ.): πολύ καλά: ~ *έπραξες που τον έδιωξες, έτσι που σου φερόταν!* **καλά και ~:** πολύ καλά, λαμπρά. **αγιάζω -ομαι** • αόρ. *αγίασα* & [λαϊκ.] *άγιασα*: ❶ (μτβ.) ευλογώ κτ ραντίζοντάς το με αγιασμένο νερό: *Τα Θεοφάνια ο παπάς αγίασε όλα τα σπίτια του χωριού.* **ο σκοπός αγιάζει τα μέσα:** αν ο σκοπός είναι υψη-

λός, δικαιολογείται η χρήση ακόμη και ανεπίτρεπτων μέσων. ❷ (αμτβ.) γίνομαι άγιος. **αγιασμός** ο: ❶ η ακολουθία με την οποία ο ιερέας αγιάζει το νερό, με το οποίο θα ραντίσει και θα ευλογήσει κτ ή κτ, και η αντίστοιχη τελετή: *Στην αρχή του σχολικού έτους γίνεται ~ στα σχολεία.* ❷ το αγιασμένο νερό = αγίασμα: *Έχει ~ σε ένα μπουκαλάκι.* **αγιότητα** η. **αγιοσύνη** η. **αγίασμα** το = αγιασμός (σημ. 2).

αγκάθι το: ❶ σκληρή μυτερή προεξοχή φυτού σαν βελόνα: *Ταιπήθηκα στ' αγκάθια της ακακίας.* **ξυπόλυτος στ' αγκάθια:** για όσους εκτίθενται σε κίνδυνο χωρίς προφυλάξεις. ❷ λεπτό και μυτερό κόκαλο ψαριού: *Μου στάθηκε ένα ~ στον λαιμό.* **αγκαθωτός -ή -ό:** αυτός που είναι γεμάτος αγκάθια = ακανθώδης. **αγκάθινος** & [επίσ.] **ακάνθινος -η -ο:** αυτός που είναι φτιαγμένος από αγκάθια: το ~ *στεφάνι του Χριστού*. **ακανθώδης -ης -ές:** ❶ = αγκαθωτός. ❷ (μτφ.) αυτός που είναι πολύ δύσκολος και απαιτεί ιδιαίτερο χειρισμό: ~ *ζήτημα*. ❧ σχ. **αγενής**.

Από το ΑΕ *άκανθιον*.

αγκαλιά η: ❶ χώρος ανάμεσα στον κορμό και τα λυγισμένα χέρια ενός ανθρώπου = στήθος, αγκάλη: *Έπεσε στην ~ μου.* ❷ σφίξιμο ή κλείσιμο στην αγκαλιά κτ: *Μας υποδέχτηκε με αγκαλιές και φιλιά.* = αγκάλιασμα, εναγκαλισμός. ❸ ποσότητα ενός πράγματος που χωράει σε μια αγκαλιά: *Φέρε μια ~ ξύλα!* ❹ (ως επίρρ.) μαζί με, έχοντας στην αγκαλιά μου: *Κουμάται ~ με την κούκλα της.* = αγκαλιαστά. **αγκαλιάζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ βάζω κτ ή κτ στην αγκαλιά μου: *Αγκάλιασε το παιδί.* ❷ (μτφ.) περιβάλλω, τυλίγω: *Το αγιόκλημα ~ τον φράχτη.* ❸ (μτφ.) περιβάλλω με στοργή: *Όλο το χωριό αγκάλιασε τους πρόσφυγες.* **αγκάλιασμα** το. **αγκάλη** η = αγκαλιά (σημ. 1).

αγκύλη η: καθένα από τα σύμβολα [ ] που χρησιμοποιούνται σε ζεύγη και δηλώνουν διάφορες (γλωσσικές, μαθηματικές κτλ.) σχέσεις.

Από το ΑΕ επίθ. *αγκύλος* «γαμφός».

άγκυρα η: εξάρτημα πλοίου ή βάρκας σαν τεράστιο αγκίστρι που το ρίχνουν στον βυθό με αλυσίδα ή χοντρό σχοινί, για να κρατάει το πλεούμενο στη θέση που είναι αραγμένο. **αγκυροβολώ:** (αμτβ.) ρίχνω την άγκυρα στον βυθό = αράζω. **αγκυροβόλημα** το & **αγκυροβόληση** η.

άγγιγμα → αγγίζω
αγγίζω
αγέλαστος → α-
αγέλη
αγένεια → αγενής
αγενής
αγέννητος → α-
αγενώς → αγενής
αγέραςτος → α-
αγέρωχα → αγέρωχος
αγέρωχος
αγευστος → α-
αγεφύρωτος
άγια → άγιος
αγιάζω → άγιος
αγίασμα → άγιος
αγιασμός → άγιος
αγιάτρευτος → α-
αγίνωτος → α-
αγιογράφηση → αγιογραφία
αγιογραφία
αγιογράφος → αγιογραφία
άγιος
αγιοσύνη → άγιος
αγιότητα → άγιος
αγκάθι
αγκάθινος → αγκάθι
αγκαθωτός → αγκάθι
αγκάλη → αγκαλιά
αγκαλιά
αγκαλιάζω → αγκαλιά
αγκάλιασμα → αγκαλιά
αγκύλη
άγκυρα
αγκυροβόλημα → άγκυρα
αγκυροβόληση → άγκυρα
αγκυροβολώ → άγκυρα

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αγκώνας
- αγκωνιά → αγκώνας
- άγκυλος → α-
- αγνά → αγνός
- άγνοια → αγνού
- αγνοούμενη → αγνού
- αγνοούμενος → αγνού
- αγνός
- αγνότητα → αγνός
- αγνού
- αγνώμονας → α-
- αγνωμοσύνη → α-
- αγνωμοσύνη
- αγνώμων → αγνωμοσύνη
- αγνώριτος → α-
- άγνωστο → άγνωστος
- άγνωστος
- άγνος
- αγορά
- αγοράζω → αγορά
- αγοραστής → αγορά
- αγοραστικά → αγορά
- αγοραστικός → αγορά
- αγοραστικότητα → αγορά
- αγοράστρια → αγορά
- αγόρι
- αγορίστικα → αγόρι
- αγορίστικος → αγόρι
- αγορίδα → άγουρος
- άγουρος
- αγορωπός → άγουρος
- αγοράματος → α-
- άγραφος → α-
- άγραφος → α-
- άγρια → άγιος
- αγριάδα → άγιος
- αγρίεμα → άγιος
- αγριεύω → άγιος
- άγιος
- αγριότητα → άγιος
- αγριωπά → άγιος
- αγριωπός → άγιος
- άγιως → άγιος

αγκώνας ο: ❶ η άρθρωση στο μέσο του μπράτσου του ανθρώπου και (συνεκδ.) η εξωτερική γωνία που σχηματίζεται στην άρθρωση αυτή: Έχει τους ~ ακουμπισμένους στο τραπέζι. ❷ (κατ' επέκτ.) το τμήμα του μανικιού που σκεπάζει τον αγκώνα: Σακάκι τριμμένο στους ~. **αγκωνιά η:** χτύπημα με τον αγκώνα.

αγνός -ή -ό: ❶ αυτός που δεν έχει υστεροβουλία ή δόλο: Είναι ~ άνθρωπος και δεν πρόκειται να σε γελάσει. = τίμιος, ειλικρινής. ❷ αυτός που δεν έχουν αλλοιωθεί οι ιδέες ή ο χαρακτήρας του: ~ ιδεολόγος = γνήσιος, αληθινός. ❸ (για προϊόντα) αυτός που δεν έχει νοθευτεί: ~ μέλι = ανόθευτος. **αγνά** (επίρρ.). **αγνότητα η.**

αγνού -οίμαι • μππ. αγνοημένος: (μτβ.) ❶ δε γνωρίζω ≠ γνωρίζω, ξέρω: ~ το περιεχόμενο της επιστολής. ❷ δε δίνω σημασία: Αγνόησαν τις προτάσεις μας. = αδιαφορώ. Ύστερα από τόση δόξα, ζει αγνοημένος σε ένα χωριό. = περιφρονώ. **άγνοια η • γεν. & [λόγ.] αγνοίας:** το να αγνοεί (σημ. 1) κανείς κτ ≠ γνώση: Έχει πλήρη ~ των γεγονότων. **εν αγνοία κάποιου:** χωρίς να το γνωρίζει κτ ≠ εν γνώσει κτ: Μην ξανανοιξείς το συρτάρι ~ μου! **αγνοούμενος ο, -η η:** πρόσωπο του οποίου τα ίχνη έχουν χαθεί και δεν έχει δώσει ακόμη σημεία ζωής: Δεν είναι γνωστός ο ακριβής αριθμός των αγνοουμένων από το ναυάγιο.

αγνωμοσύνη η: έλλειψη διάθεσης για αναγνώριση ή για ανταπόδοση ευεργεσίας = αχαριστία ≠ ευγνωμοσύνη: Η ~ εκείνου που ευεργετήθηκε προκαλεί πικρία στον ευεργέτη. **αγνώμων & [οικ.] -ονας -ων -ον =** αχάριστος.

άγνωστος -η -ο: αυτός του οποίου αγνοούμε την ύπαρξη, τις ιδιότητες ή τα γνωρίσματα ≠ γνωστός: Το θύμα ήταν άντρας, αγνώστων λοιπών στοιχείων. **άγνωστος ο:** ❶ πρόσωπο που συναντάμε πρώτη φορά ή που δε γνωρίζουμε την ταυτότητά του = ξένος: Μη μιλάς σε αγνώστους! ❷ μαθ μέγεθος που εμφανίζεται σε πρόβλημα και του οποίου ζητείται ο προσδιορισμός: Ο ~ χ. **άγνωστο το:** τόπος τον οποίο δεν έχουμε επισκεφτεί ή κατάσταση από την οποία δεν έχουμε εμπειρίες: Πάμε στο ~ με βάρκα την ελπίδα. Τον φοβίζει το ~.

άγνος -η -ο: ❶ (για τόπο) αυτός που δεν παράγει γεωργικά προϊόντα = χέρσος ≠ εύφορος, γόνιμος: ~ χωράφι. ❷ (μτφ.) αυτός που δε φέρνει αποτέλεσμα: ~ συζήτηση = άκαρπος, ατελέσφορος.

αγορά η: ❶ απόκτηση αγαθών με καταβολή χρη-

μάτων και το ίδιο το αγαθό που αποκτιέται ≠ πώληση: Η ~ πρώτης κατοικίας δε φορολογείται. Σήμερα έκανα μια καλή ~. ❷ το σύνολο των αγοραπωλησιών, καθώς και των επαγγελματιών που σχετίζονται με την αγορά (έμποροι κτλ.): Μετά τις γιορτές η ~ ήταν πεσμένη. Έχει την εκτίμηση όλης της ~. ❸ (ειδικ.) τα μαγαζιά: Πήγα στην ~ για ψώνια. ❹ ΙΣΤ το κέντρο της δημόσιας ζωής στις αρχαίες ελληνικές πόλεις. **αγοράζω -ομαι:** (μτβ.) αποκτώ κτ καταβάλλοντας χρήματα ≠ πουλώ = προμηθεύομαι, ψωνίζω, παίρνω: ~ εμπορεύματα / τρόφιμα. **αγοραστής ο, -άστρια η ≠** πωλητής. **αγοραστικός -ή -ό. αγοραστικά** (επίρρ.). **αγοραστικότητα η.**

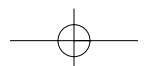
Η λ. αγορά προέρχεται από το ΑΕ ρ. *ἀγείρω* «συγκεντρώνω» και η αρχική σημασία της ήταν «συγκέντρωση λαού». Συνεκδοχικά απέκτησε και τη σημασία «τόπος της συγκέντρωσης». Αντίστοιχα, η αρχική σημασία του *αγοράζω* ήταν «συναίρω στην αγορά».

αγόρι το: ❶ αρσενικό παιδί: Στην τάξη μας υπάρχουν λίγα ~. ≠ κορίτσι. Έχει δύο ~. = γιος ≠ κόρη. ❷ [οικ.] ερωτικός σύντροφος αρσενικού γένους ≠ κορίτσι: Εφυνγε με το ~ της. **αγορίστικος -η -ο:** αυτός που αναφέρεται ή ταιριάζει σε αγόρι ≠ κοριτσίστικος: ~ φωνή / τρόποι. **αγορίστικα** (επίρρ.): Ντύθηκε ~.

άγουρος -η -ο: ❶ (για καρπούς) αυτός που δεν έχει ωριμάσει = αγίνωτος ≠ ώριμος, γινωμένος: ~ μήλο. ❷ (μτφ., για πρόσ.) αυτός που δεν ωρίμασε ακόμη σωματικά ή πνευματικά = ανώριμος, άπειρος ≠ ώριμος, μεστός, έμπειρος: ~ παλικαράκι. **αγουρίδα η:** άγουρος καρπός. **αγουρωπός -ή -ό.**

Τόσο η λ. *άγουρος* όσο και η λ. *αγόρι* προέρχονται από την ΑΕ *ἄωρος* «αυτός που δεν είναι στην ώρα του, όχι ώριμος».

άγιος -α -ο: ❶ (για ζώα ή φυτά) αυτός που δεν έχει υποστεί την παρέμβαση του ανθρώπου: ~ άλογο ≠ εξημερωμένος. ~ βλάστηση. ≠ ήμερος ❷ αυτός που προξενεί φόβο ≠ ήμερος: ~ όψη. ❸ (για κατάσταση ή φαινόμενο) αυτός που χαρακτηρίζεται από μεγάλη ένταση ή σφοδρότητα: ~ ξυλοδαρμός / αέρας. ❹ (για υλικό αντικ.) αυτός που έχει μικρές ανωμαλίες στην επιφάνειά του: ~ επιδερμίδα = τσαχύς ≠ λείος, απαλός. ❺ (για πρόσ.) αυτός που βρίσκεται σε πρωτόγονο επίπεδο πολιτισμού: οι ~ φυλές της

Αφροϊκής = πρωτόγονος. **άγρια** (επίρρ.) **αγρίως** (επιρρ., μόνο στις σημ. 2 & 3). *Τον κοίταξε ~. Ξυλοκοπήθηκε ~.* **αγριότητα** η: ❶ ιδιότητα του άγριου: *Κατέστειλαν την εξέγερση με μεγάλη ~.* ❷ *συνήθ. πληθ. (συνεκδ.)* πολύ σκληρή και απάνθρωπη πράξη = ωμότητα, θηριωδία: *Οι επιδρομείς διέπραξαν αγριότητες.* **αγριάδα** η: (για άνθρ. ή ζώο) σκληρότητα στο παρουσιαστικό ή στη συμπεριφορά: *Τα λόγια του ήταν όλο ~.* **αγριεύω -ομαι**: ❶ (μτβ.) κάνω κπ επιθετικό: *Την αγριεύεις τη γάτα και γι' αυτό σε γρατσούνισε. = εξαγριώνω.* ❷ (αμτβ.) γίνομαι επιθετικός: *Το σκυλί ~, μόλις το πειράξει κανείς.* ❸ *παθ. (αμτβ.)* φοβάμαι: *Αγριεύτηκα μέσα στο σκοτάδι.* ❹ (αμτβ.) έχω ή παίρνω άγρια όψη: *Αγριεύεις με τη γενειάδα.* ❺ (αμτβ., κυρ. για καιρικές συνθήκες) γίνομαι χειρότερος = χειροτερεύω, επιδεινώνομαι: *Ο καιρός ~ και το πάει για καταιγίδα.* **αγρίεμα** το. **αγριωπός -ή -ό. αγριωπά** (επίρρ.).

Η ΑΕ λ. *άγριος* παράγεται από τη λ. *άγρος* και είχε τη σημασία «αυτός που ζει στους αγρούς».

αγρός ο: ❶ έκταση γης κατάλληλη για καλλιέργεια = χωράφι. **αγρόν ηγόρασε**: για κπ που αδιαφορεί για κτ σημαντικό. ❷ *πληθ. η* ύπαιθρος, σε αντιδιαστολή προς την πόλη: *Την άνοιξη οι ~ γεμίζουν λουλούδια.* **αγρότης** ο, **-ισσα** η: πρόσωπο που ασχολείται επαγγελματικά με σχετικές με τους αγρούς εργασίες: *Οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι είναι ~.* **αγροτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που έχει σχέση με τους αγρότες ή με το επάγγελμά τους: ~ *μηχανήματα / προϊόντα / συνεταιρισμός / νομοθεσία.* ❷ αυτός που βρίσκεται ή αναφέρεται στους αγρούς ≠ αστικός: ~ *έκταση / πληθυσμός / φυλακές.* **αγροτικό** το: ❶ υποχρεωτική υπηρεσία νέου γιατρού στην επαρχία: *Κάνει το ~ του σε ένα χωριό της Κοζάνης.* ❷ ημφορητό για αγροτικές εργασίες. **αγροτιά** η: το σύνολο ή η κοινωνική τάξη των αγροτών: *Η ~ παλεύει για τα δικαιώματά της.*

άγρυπνος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δεν κοιμάται ή δεν κοιμήθηκε τη νύχτα = άυπνος, ξύπνιος, ξάγρυπνος: *Έμεινα ~ από την αγωνία.* ❷ αυτός που βρίσκεται σε κατάσταση ετοιμότητας: *διακριτική, αλλά ~ ματιά.* **άγρυπνια** (επίρρ. στη σημ. 2): *Παρακολουθώ ~ την πρόοδο σας.* **αγρυπνώ**: (αμτβ.) μένω άγρυπνος: *Αγρυπνήσαμε εξαιτίας του σεισμού. = ξαγρυπνώ ≠ κοιμάμαι. Οι αστυνομικοί αγρυπνού-*

σαν για την τήρηση της τάξης. = επαγρυπνώ ≠ εφησυχάζω, αδρανώ. **αγρύπνια & αγρυπνία** η.

Η ΑΕ λ. *άγρυπνος* (σύνθετη από τα *άγρος + ύπνος*) είχε αρχική σημασία «αυτός που κοιμάται στους αγρούς».

αγχιστεία η: ΝΟΜ συγγένεια που δημιουργείται με τον γάμο (συγγένεια με τους συγγενείς του ή της συζύγου), συνήθ. στην έκφρ. **συγγένεια εξ αγχιστείας** (σε αντίθεση με τη συγγένεια εξ αίματος).

άγχος το • γεν εν. *άγχους*, πληθ. *άγχη*: έντονη κατάσταση αγωνίας για κτ ή κατάσταση ανασφάλειας γενικότερα: *Οι νέοι έχουν ~ για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.* **αγχώνω -ομαι**: ❶ (μτβ.) προκαλώ άγχος: *Μου θυμίζεις κάθε τόσο τι πρέπει να κάνω και με ~!* ❷ *παθ. (αμτβ.)* κυριεύομαι από άγχος = ανησυχώ: *Μην αγχώνεσαι, όλα θα πάνε καλά!* **αγχωτικός -ή -ό & αγχώδης -ης -ης**: αυτός που προκαλεί ή που χαρακτηρίζεται από άγχος: *Δεν αντέχω τον ~ τρόπο ζωής.* *σχ. αγενής. αγχωτικά* (επίρρ.).

Όταν μιλάμε για πρόσωπα, *αγχωτικός* ή *αγχώδης* είναι αυτός που καταλαμβάνεται συχνά από άγχος. Εκείνος που έχει άγχος μόνο σε κτ δεδομένη στιγμή είναι *αγχωμένος*: *Αύριο δίνει εξετάσεις και είναι αγχωμένος.*

αγωγή η: ❶ σύνολο ενεργειών με σκοπό τη διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου: *Η ~ δίνεται στο παιδί από την οικογένεια.* ❷ (συνεκδ.) τρόπος συμπεριφοράς ως αποτέλεσμα της διαπαιδαγώγησης = τρόποι, ανατροφή: *Έχει πολύ καλή ~.* ❸ ΙΑΠΡ μέθοδος θεραπείας: *θεραπευτική ~.* ❹ ΝΟΜ προσφυγή σε δικαστήριο για τη διεκδίκηση ή την προστασία δικαιώματος: *Έκανε ~ διαζυγίου.* **πολιτική** ~: ΝΟΜ ο συνήγορος εκείνου που κάνει την αγωγή. *σχ. διεξάγω.*

Από το ΑΕ ρ. *άγω*, το οποίο είχε αρχική σημασία «οδηγώ, μεταφέρω», ενώ σταδιακά απέκτησε τη σημ. «κατευθύνω» (κυριολ. & μτφ.) και στη συνέχεια αποτέλεσε βασική έννοια της Ηθικής σε συνάρτηση με το ήθος (χαρακτήρας, συμπεριφορά των ανθρώπων).

αγωγός ο: ❶ σωλήνας για υγρό ή αέριο: *Έσπασε ο ~ του νερού.* ❷ φγς κάθε υλικό σώμα που επιτρέπει τη διέλευση ορισμένης ενέργειας (ηλεκτρικής, θερμικής κτλ.): *Το μέταλλο είναι*

αγρός
αγρότης → αγρός
αγροτιά → αγρός
αγροτικό → αγρός
αγροτικός → αγρός
αγρότισσα → αγρός
αγρυπνια → άγρυπνος
αγρυπνία → άγρυπνος
αγρυπνιστής → άγρυπνος
αγρυπνώ → άγρυπνος
αγρύπνια → άγρυπνος
αγρύπνιστος → άγρυπνος
αγχιστεία
αγρός
αγχώδης → άγχος
αγχώνω → άγχος
αγχωτικά → άγχος
αγχωτικός → άγχος
αγωγή
αγώγιμος → αγωγός
αγωγιμότητα → αγωγός
αγωγός

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αγώνας
- αγωνία
- αγωνίζομαι → αγώνας
- αγωνισμα → αγώνας
- αγωνιστής → αγώνας
- αγωνιστικά → αγώνας
- αγωνιστικός → αγώνας
- αγωνιστικότητα → αγώνας
- αγωνίστρια → αγώνας
- αγωνιώ → αγωνία
- αγωνιώδης → αγωνία
- αγωνιωδώς → αγωνία
- αδάμαστος → α-άδεια
- αδειάζω → άδειος
- αδειανός → άδειος
- αδειός → άδειος
- αδέκαστα → αδέκαστος
- αδέκαστος
- αδελφή → αδελφός
- αδελφι → αδελφός
- αδελφικά → αδελφός
- αδελφικός → αδελφός
- αδελφός
- αδελφοσύνη → αδελφός
- αδελφότητα → αδελφός
- αδελφώνω → αδελφός
- αδέννας
- αδέξια → α-
- αδέξιος → α-
- αδέξιος → α-
- αδέξιος
- αδεξιότητα → αδέξιος
- αδερφή → αδελφός
- αδερφι → αδελφός
- αδερφικά → αδελφός
- αδερφικός → αδελφός
- αδερφός → αδελφός
- αδερφοσύνη → αδελφός
- αδερφωμα → αδελφός
- αδερφώνω → αδελφός
- αδέσμευτος → α-
- αδέσποτος
- άδετος → α-
- αδημούργητος → α-
- αδημοσίευτος → α-

καλός ~ της θερμοτήτας. **αγώγιμος -η -ο:** Φυσ αυτός που επιτρέπει τη διέλευση ενέργειας από μέσα του: ~ σώμα. **αγωγιμότητα η:** Φυσ η ιδιότητα των σωμάτων να είναι αγωγοί (σημ. 2): *Ο χαλκός έχει μεγάλη ~.*

αγώνας ο: ❶ έντονη προσπάθεια, ατομική ή συλλογική, για την επίτευξη ενός δύσκολου σκοπού: *Έκανε μεγάλο ~ να περάσει στο πανεπιστήμιο. δικαστικός/απελευθερωτικός ~.* ❷ **ΑΘΛΑ. συναγωνισμός αθλητών με στόχο τη νίκη: *Ήρθε πρώτος σε ~ δρόμου. β. συνάντηση αντίπαλων ομάδων = παιχνίδι, ματς: Ο ~ έληξε ισόπαλος. αγωνίζομαι: (αμτβ.)*** ❶ κάνω αγώνα (σημ. 1): *Αγωνίστηκε, για να σπουδάσει τα παιδιά του.* ❷ συμμετέχω σε αγώνα (σημ. 2): *Η ομάδα ~ εκτός έδρας. αγωνισμα το:* άθλημα: *Το ~ της σκυταλοδρομίας είναι ομαδικό. αγωνιστής ο, αγωνίστρια η. αγωνιστικός -ή -ό. αγωνιστικά (επίρρ.). αγωνιστικότητα η.*

αγωνία η: ταραχή που οφείλεται στην αναμονή κτ εξέλιξης ή στην ανησυχία για το μέλλον: *Έχω ~ για τα αποτελέσματα. αγωνιώ • μόνο ενστ. και πρτ.: έχω αγωνία = ανησυχώ: ~ για το ενδεχόμενο νέου σεισμού. αγωνιώδης -ης -ες. & σχ. αγενής. αγωνιωδώς (επίρρ.).*

άδεια η • γεν. & [λόγ.] αδείας: ❶ παραχώρηση σε κτ του δικαιώματος να πει ή να κάνει κτ = συγκατάθεση: *Ζητώ την ~ να μιλήσω.* ❷ (ειδικ.) διοικητική πράξη που παρέχει σε κτ το δικαίωμα για κτ δραστηριότητα, και το σχετικό έγγραφο: *πολεοδομική ~. ~ οδήγησης.* ❸ το δικαίωμα κτ να απουσιάσει από την εργασία ή την υπηρεσία του, και το χρονικό διάστημα της απουσίας: *Ο αρμόδιος υπάλληλος λείπει σε ~.*

Η ΑΕ λ. *ἄδεια* που αρχικά σήμαινε «αφοβία» και στη συνέχεια «ελευθερία και εξασφάλιση δικαιωμάτων», προέρχεται από το στερητ. ἄ + δέος «φόβος».

άδειος -α -ο: = αδειανός, κενός ≠ γεμάτος, πλήρης ❶ αυτός που δεν έχει περιεχόμενο: ~ σφύρα. ❷ (για χώρο) αυτός που δεν έχει ανθρώπους ή έχει ελάχιστους: *Το λεωφορείο ήταν ~.* ❸ (μτφ.) αυτός που δεν έχει βαθύτερο συναισθηματικό ή πνευματικό περιεχόμενο: *Η ζωή του κινάει ~, χωρίς σκοπό. αδειάζω:* ❶ (μτβ.) αφαιρώ από κτ όλο το περιεχόμενο ≠ γεμίζω: *Άδειασε τη βαλίτσα σου!* ❷ (αμτβ.) μένω άδειος ≠ γεμίζω: *Στη στιγμή τα πιάτα άδειασαν.* ❸ (αμτβ., για χώρο) μένω χωρίς ανθρώπους ≠ γεμίζω: *Τα χωριά αδειάζουν σιγά σιγά.* ❹ [λαϊκ.]

(μτφ., μτβ.) αφήνω κτ έκθετο: *Ο πρωθυπουργός άδειασε τον υπουργό ρίχνοντάς του την ευθύνη.* ❹ (μτβ.) [οικ.] έχω χρόνο: *Ο διευθυντής έχει δουλειά και δεν αδειάζει να σε δει. = ευκαιρώ. αδειανός -ή -ό = άδειος.*

αδέκαστος -η -ο: αυτός που δε μεροληπτεί = αμέριος, δίκαιος: *Οι δικαστές πρέπει να είναι πάντα αδέκαστοι. αδέκαστα (επίρρ.).*

Από το στερητ. ἄ + δεκάζω «διαφθείρω» της ΑΕ ελλ.

αδελφός & -ρφός ο, αδελφή & -ρφή η, αδελφι & -ρφι το: ❶ πρόσωπο που γεννήθηκε από τους ίδιους γονείς ή μόνο από τον ίδιο πατέρα ή την ίδια μητέρα. ❷ *αρσ. & θηλ. καλόγερος ή καλόγρια: Η ~ Μαρία προσεύχεται.* ❸ *θηλ. νοσοκόμα: ~, μου δίνετε το θερμόμετρο; αδελφικός & -ρφικός -ή -ό:* ❶ αυτός που αναφέρεται στα αδέρφια: *Η ~ αγάπη είναι πολύ δυνατή.* ❷ (μτφ.) για πολύ θερμές ή αγνές σχέσεις και συναισθήματα: *Είναι ~ φίλες. Της έδωσε ένα ~ φιλί. αδελφικά & -ρφικά (επίρρ.). αδελφοσύνη & -ρφοσύνη η. αδελφώνω & αδερφώνω: (μτβ.) συμφιλιώνω. αδερφωμα το. αδελφός -ή -ό:* αυτός που έχει κοινή καταγωγή, δεσμούς ή χαρακτηριστικά με κτ ή κτ άλλο: ~ λαοί / γλώσσες / κόμματα. **αδελφότητα η:** σύλλογος με σκοπό τη φιλανθρωπία ή την αλληλοϋποστήριξη.

Η ΑΕ λ. *ἀδελφός* παράγεται από το προσθετικό ἄ + δελφός «μήτρα» και σημαίνει «αυτός που βγήκε από την ίδια μήτρα».

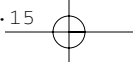
αδέννας ο: ΑΝΑΤ όργανο των ανθρώπων και των ζώων, που εκκρίνει ουσίες απαραίτητες για τη λειτουργία του οργανισμού: *ενδοκρινείς/σιελογόνοι/ιδρωτοποιοί αδένες.*

αδέξιος -α -ο: ❶ αυτός που δεν μπορεί να κάνει κτ σωστά ή επιτυχημένα ≠ επιδέξιος: *Είμαι ~ οδηγός.* ❷ αυτός που δεν έχει χάρη = άχαρος, άγαρμπος: ~ χορευτής. **αδέξια (επίρρ.). αδεξιότητα η.**

αδέσποτος -η -ο: ❶ (για ζώο) αυτός που δεν έχει ιδιοκτήτη και περιφέρεται στους δρόμους: ~ σκύλος. ❷ (για σφαίρα, βλήμα) αυτός που δεν έχει σαφή προέλευση ή στόχο: *Σκοτώθηκε από ~ σφαίρα.*

Από το στερητ. ἄ + δεσπότης «κύριος, ιδιοκτήτης» της ΑΕ ελλ.

αδιάβαστος -η -ο: ❶ (για μαθητές) αυτός που δεν είναι προετοιμασμένος για το μάθημα ≠ διαβασμένος: Πήγα στο σχολείο ~. ❷ (μτφ.) αυτός που δεν έχει επαρκή πληροφόρηση για κτ: Πιάστηκε ~ σε θέμα της αρμοδιότητάς του. ❸ αυτός που δεν τον έχουν διαβάσει: ~ μένουν τα βιβλία του. ❹ [λαϊκ.] αυτός που τον έθαιψαν χωρίς να του διαβάσουν τη νεκρώσιμη ακολουθία: Πήγε ~!

αδιάθετος -η -ο: ❶ αυτός που είναι ελαφρά άρρωστος: Ήμουν ~ και δεν ήρθα. ❷ αυτός που έχει μείνει απούλητος: ~ προϊόν. ❸ αυτός που δεν έχει χρησιμοποιηθεί: ~ κεφάλαια. **αδιαθεσία** η. **αδιαθετώ** (αμτβ.): γίνομαι αδιάθετος (σημ. 1).

αδιάκοπος -η -ο: αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια και συνεχίζεται χωρίς διακοπές = συνεχής, αδιάλειπτος: Με ~ προσπάθεια ξεπέρασε όλα τα εμπόδια. **αδιάκοπα** (επίρρ.).

αδιάκριτος -η -ο: αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη λεπτότητας και ενοχλητική περιέργεια ≠ διακριτικός: Την κοίταζε με τρόπο ~. **αδιάκριτα** (επίρρ.): χωρίς διακριτικότητα ≠ διακριτικά: Μην κοιτάς έτσι ~! **αδιακρίτως** (επίρρ.): χωρίς διάκριση: Σας αφορά όλους, ~ φύλου. **αδιακρισία** η.

αδιάλλακτος -η -ο: αυτός που δεν υποχωρεί ≠ διαλλακτικός: Είναι τόσο ~, που κάθε συζήτηση μαζί του καταλήγει σε καβγά. **αδιάλλακτα** (επίρρ.). **αδιαλλαξία** η ≠ διαλλακτικότητα.

Από το στερεοτ. ἄ + διαλλάσσω «συμβιβάζω» της ΑΕ.

αδιαμφισβήτητος -η -ο: αυτός για τον οποίο δεν τίθεται αμφισβήτηση = αναμφισβήτητος, αδιαφιλονίκητος ≠ αμφισβητήσιμος: Η εξυπνάδα του είναι ~. **αδιαμφισβήτητα** (επίρρ.).

αδιαφιλονίκητος -η -ο: αυτός που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί = αναμφισβήτητος, αδιαμφισβήτητος: Έφερε ~ στοιχεία για την αθωότητά του. = αδιάσειστος. **αδιαφιλονίκητα** (επίρρ.).

αδιάφορος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δε δείχνει προσοχή ή φροντίδα για κπ ή κτ: Είναι ~ για όλα. ❷ αυτός που δεν προξενεί το ενδιαφέρον: Όσα έλεγε μου ήταν ~. **αδιάφορα** (επίρρ.), χωρίς ενδιαφέρον: Πέρασε σφυρίζοντας ~. **αδιαφορώ** (αμτβ.). ❧ σχ. **αμελώ**. **αδιαφορία** η.

αδιαχώρητο το: κατάσταση που επικρατεί σε χώρο με πολύ κόσμο, συνωστισμός: Μαζεύτηκε τόσος κόσμος, που δημιουργήθηκε το ~.

αδιέξοδος -η -ο: αυτός από όπου δεν υπάρχει διέξοδος: Το σπίτι τους βρίσκεται σε ένα ~

δρομάκι. (& μτφ.): ~ κατάσταση. **αδιέξοδο** το:

❶ δρόμος χωρίς διέξοδο: Δε βγάζει πουθενά, είναι ~. ❷ (μτφ.) πολύ δύσκολη κατάσταση, χωρίς λύση: Βρίσκεται σε οικονομικό ~.

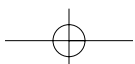
άδικος -η -ο: ❶ αυτός που είναι αντίθετος με το δίκαιο και τους ηθικούς νόμους ≠ δίκαιος: Παίρνοντας συνέχεια το μέρος της, γίνεσαι ~ με τους άλλους. ❷ αυτός που δεν έχει αποτέλεσμα = μάταιος, χαμένος: Προσπάθησα να του αλλάξω γνώμη, αλλά ~ κόπος! ❧ σχ. **άνομος**, **άδικα** & (σημ. 2) **αδίκως** (επίρρ.). **άδικο** το: πράξη αντίθετη προς το δίκαιο από ηθική άποψη: Το ~ δεν το θέλει κανείς. **αδικία** η: ❶ άδικη πράξη ή συμπεριφορά που παραβιάζει κυρίως τους ηθικούς κανόνες περί δικαίου: Έδωσε τα πάντα στη μεγάλη του κόρη και νιώθει τύψεις για την ~ που έκανε στη μικρή. ❷ (συνεκδ.) γεγονός αντίθετο με τις προσδοκίες μας: Αυτό που συνέβη είναι μεγάλη ~. **αδικώ -ούμαι:** (μτβ.) ❶ διαπράττω αδικία σε βάρος κπ: Ο διαιτητής μας αδικήσε. ❷ αποδίδω σε κπ κακές προθέσεις, ιδιότητες ή ενέργειες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα: Με ~, όταν μου καταλογίζεις αδιαφορία. ❸ κάνω κπ ή κτ να φαίνεται κατώτερο από την πραγματικότητα: Το μυθιστόρημα αδικήθηκε από τη μεταφορά του στην τηλεόραση. **αδικήμα** το: ΝΟΜ πράξη που παραβιάζει το δίκαιο και διώκεται ποινικά: αστικό/πειθαρχικό/ποινικό ~.

αδιόρθωτος -η -ο: ❶ αυτός του οποίου τα λάθη δεν έχουν διορθωθεί ≠ διορθωμένος: Τα γραπτά μας είναι ακόμη αδιόρθωτα. ❷ (για πρόσ.) αυτός που δεν αποβάλλει τα ελαττώματά του: Είναι ένας ~ ψεύτης. ❸ (για καταστάσεις) αυτός που δεν μπορεί να βελτιωθεί: Η οικονομία έχει χάλια ~. **αδιόρθωτα** (επίρρ.): Είναι ~ ρομαντικός.

άδοξος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει γνωρίσει φήμη = άσημος ≠ ένδοξος, διάσημος: Παρέμεινε ~ μέχρι τον θάνατό του. ❷ (για δυσάρεστα γεγονότα) αυτός που δεν άξιζε να τον πάθει κπ: Ήταν οδηγός ράλι, αλλά τον βρήκε ~ θάνατος από τροχαίο. **άδοξα** (επίρρ.).

αδρανής -ής -ές: ❶ αυτός που δεν ενεργεί, ενώ πρέπει: Αν μείνεις ~, θα χάσεις τη δουλειά! ❷ ΧΗΜ αυτός που δύσκολα συμμετέχει σε χημικές αντιδράσεις: ~ αέριο. ❧ σχ. **αγενής**. **αδρανών:** (αμτβ.) μένω αδρανής ≠ δραω, ενεργώ. **αδράνεια** η: ❶ η κατάσταση εκείνου που είναι αδρανής ≠ δράση: Επεσε σε ~ και δεν αναλαμβάνει καμιά πρωτοβουλία. ❷ ΦΥΣ η ιδιό-

αδιάβαστος
αδιάβαστος → α-
αδιάβλητα → α-
αδιάβλητος → α-
αδιάβροχο → α-
αδιαβροχοποιώ → πούω
αδιάβροχος → α-
αδιαθεσία → αδιάθετος
αδιάθετος
αδιαθετώ → αδιάθετος
αδιαίρετο → α-
αδιαίρετος → α-
αδιάκοπα → αδιάκοπος
αδιάκοπος
αδιακρισία → αδιάκριτος
αδιακριτα → αδιάκριτος
αδιακριτως → αδιάκριτος
αδιάλειπτος → α-
αδιαλείπτως → α-
αδιάλλακτα → αδιάλλακτος
αδιάλλακτος
αδιαλλαξία → αδιάλλακτος
αδιάλυτος → α-
αδιαμαρτύρητα → α-
αδιαμφισβήτητα → αδιαμφι-
σβήτητος
αδιαμφισβήτητος
αδιανόητος → α-
αδιάντροπα → α-
αδιάντροπος → α-
αδιάρρηκτα → α-
αδιάρρηκτος → α-
αδιάσειστα → α-
αδιάσειστος → α-
αδιάσπαστος → α-
αδιαφάνεια → α-
αδιαφανής → α-
αδιαφανώς → α-
αδιάφορος → α-
αδιαφιλονίκητα → αδιαφι-
λονίκητος
αδιαφιλονίκητος
αδιάφορα → αδιάφορος
αδιαφορία → αδιάφορος
αδιάφορος
αδιαφορώ → αδιάφορος
αδιαχώρητο
αδιάψευστος → α-
αδιέξοδο → αδιέξοδος
αδιέξοδος
άδικα → άδικος
αδικαιολόγητα → α-
αδικαιολόγητος → α-
αδικήμα → άδικος
αδικία → άδικος
άδικο → άδικος
άδικος
αδικώ → άδικος
αδίκως → άδικος
αδιόρατος → α-
αδιόρθωτα → αδιόρθωτος
αδιόρθωτος
αδίστακτα → α-
αδίστακτος → α-
αδίσταχτα → α-
αδίσταχτος → α-
αδόκιμα → α-
αδόκιμος → α-
άδολα → α-
άδολος → α-
αδόμητος → α-
άδοξα → άδοξος
άδοξος

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αδούλωτος → α-
αδρά → αδρός
αδράνεια → αδρανής
αδρανής
αδρανών → αδρανής
αδρός
αδρός → αδρός
αδυναμία
αδύναμος → αδυναμία
αδυνατίζω → αδύνατος
αδυνάτισμα → αδύνατος
αδύνατος
αδυνατώ
άδυτο
αεικίνητο → αεικίνητος
αεικίνητος
αέρας
αεράτος → αέριος
αεργός → σχ. ανεργία
αερίζω → αέρας
αέρινος → αέρας
αέριο → αέριος
αέριος
αεριούχος → αέριος
αερισμός → αέρας
αεριώδης → αέριος
αερογέφυρα
αεροδρόμιο
αεροδυναμικά → αεροδυνα-
μική
αεροδυναμική
αεροδυναμικός → αεροδυνα-
μική
αεροπειρατεία
αεροπειρατής → αεροπειρα-
τεία
αεροπειρατίνα → αεροπει-
ρατεία

τητα της ύλης που κάνει τα σώματα να μη μεταβάλλουν την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, παρά μόνο με την επίδραση εξωτερικής δύναμης: *Όταν φρενάρουμε, το όχημα συνεχίζει για λίγο την πορεία του λόγω της ~.*

Από το στερητ. *ἀ + δρανής < δραίνω* (ιων. τ. του *δράω -ᾶ «νεργώ, πράττω»*).

αδρός -ή & -ά -ό: αυτός που είναι χονδροειδής στην κατασκευή ή στη διάπλασή του. **αδρά χαρακτηριστικά:** έντονα και τραχιά χαρακτηριστικά. **αδρή αμοιβή:** πλουσιοπάροχη αμοιβή. **σε/με αδρές γραμμές:** αναφέροντας μόνο τα σημαντικά: *Μας περιέγραψε την κατάσταση ~. αδρά & -ώς* (επίρρ.).

αδυναμία η: ❶ (για πρόσ.) έλλειψη σωματικής δύναμης, ψυχικού σθένους, πνευματικής ικανότητας ή των μέσων για την αντιμετώπιση κατάστασης: *Αισθάνομαι ~ σε όλο το σώμα μου. = εξασθένηση. Βρίσκεται σε ~ να πάρει μια σημαντική απόφαση.* ❷ σημείο στο οποίο υπάρχει ανεπάρκεια = μειονέκτημα: *Το σχέδιο παρουσιάζει μερικές ~.* ❸ ιδιαίτερη προτίμηση σε κπ ή κτ, και το αντικείμενο της προτίμησης: *Έχει ~ στην εγγονή του. αδύναμος -η -ο:* ≠ δυνατός ❶ αυτός που χαρακτηριζόταν από αδυναμία: *~ χαλαρήρας/φτερά.* ❷ αυτός που δεν έχει ένταση: *~ ήχος.*

αδύνατος -η -ο: ❶ αυτός που έχει λεπτό σώμα = λιγνός, λεπτός, ισχνός ≠ παχύς, παχύσαρκος, χοντρός. ❷ αυτός που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ≠ δυνατός: *Θα το κάνω -δεν είναι ~! = ακατόρθωτος. κάνω τα αδύνατα δυνατά:* κάνω ό,τι μπορώ. ❸ αυτός που υστερεί σε κπ τομέα γνώσης ≠ δυνατός: *Είναι ~ στα μαθηματικά. αδυνατίζω:* ❶ = λεπταίνω ≠ παχαινώ, χοντραίνω. α. (αμτβ.) γίνομαι πιο λεπτός: *Μου φαίνεται ότι αδυνατίσες.* β. (μτβ.) κάνω κπ να είναι ή να φαίνεται πιο λεπτός: *Αυτό το φόρεμα σε ~.* ❷ (αμτβ.) χάνω τη δύναμη ή την έντασή μου = εξασθενώ ≠ δυναμώνω: *Αδυνατίσε το φως της λάμπας. αδυνατίσμα το.*

αδυνατώ • μόνο στον ενστ. και πρτ.: (μτβ.) δεν έχω την ικανότητα ή τη δυνατότητα να κάνω κτ: *~ να σου δανείσω τόσα χρήματα.*

άδυτο το: ❶ το τμήμα του ναού στο οποίο επιτρέπεται να μπουν μόνο οι ιερείς. ❷ (μτφ.) σημείο ή χώρος όπου δεν μπορεί να μπει κανείς: *στα άδυτα της σκέψης του.*

αεικίνητος -η -ο: αυτός που βρίσκεται σε διαρκή κίνηση ≠ αδρανής: *Παρακολουθεί τα πάντα με την ~ ματιά του. αεικίνητο το:* υποθετική μηχανή που θα μπορούσε να παράγει ενέργεια αδιάκοπα και χωρίς δαπάνη.

Από το ΑΕ *ἀεί «πάντοτε» + κίνητος.*

αέρας ο • γεν. & [λόγ.] αέρος, πληθ. *αέρηδες:* ❶ το μείγμα των αερίων που περιβάλλει τη γη και αποτελεί την ατμόσφαιρα: *Ο ~ της πόλης είναι μολυσμένος.* ❷ η κίνηση του ατμοσφαιρικού αέρα με ορισμένη κατεύθυνση = άνεμος: *Φυσάει δυνατός ~.* ❸ (μτφ., για πρόσ.) άνεση στην εμφάνιση, στη συμπεριφορά κτλ.: *Έζησε στο εξωτερικό και απέκτησε κοσμοπολίτικο ~.* ❹ (μτφ.) τόλμη, αυτοπεποίθηση: *Μιλάει με τον ~ του ειδικού. παίρνουν τα μυαλά μου αέρα:* ξεπερνά τα επιτρεπτά όρια: *Είχε μερικές επιτυχίες και πήραν τα μυαλά του αέρα!* **αερίζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ εκθέτω κτ στον αέρα: *Απλώσε τα σκεπάσματα για να αεριστούν.* ❷ ανανεώνω τον αέρα κλειστού χώρου: *Αέρισες το δωμάτιο; αερισμός ο. αεράτος -η -ο:* αυτός που έχει αέρα στις σημ. 3 και 4. **αέρινος -η -ο:** αυτός που είναι λεπτός και ελαφρός σαν τον αέρα.

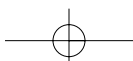
αέριος -α -ο: αυτός που αποτελείται από αέρα: *~ μάζα. αέριο το:* υλικό σώμα που δεν έχει ορισμένο σχήμα ή όγκο: *φυσικά/χημικά/ευγενή ~. αεριούχος -α -ο. ⚡ σχ. έχω. αεριώδης -ης -ης. ⚡ σχ. αγενής.*

αερογέφυρα η: ❶ σύστημα αεροπορικής μεταφοράς προσώπων ή φορτίων σε έκτακτες περιστάσεις: *Η ανθρωπιστική βοήθεια μεταφέρθηκε με ~ στις σεισμόπληκτες περιοχές.* ❷ γέφυρα πάνω από δρόμο, σιδηροδρομική γραμμή κτλ.: *Στον κόμβο της εθνικής οδού υπάρχουν δύο ~.*

αεροδρόμιο το: χώρος για την προσγείωση και απογείωση αεροπλάνων και τη διακίνηση επιβατών και εμπορευμάτων = [επίσ.] αερολιμένας: *Αυξήθηκαν οι έλεγχοι στο ~.*

αεροδυναμική η: φυσ κλάδος της φυσικής που εξετάζει τη ροή του αέρα και των αερίων, καθώς και την κίνηση ενός σώματος μέσα τους: *Η ~ μελετά την κίνηση των αεροπλάνων. αεροδυναμικός -ή -ό. αεροδυναμικά* (επίρρ.).

αεροπειρατεία η: βίαιη και παράνομη κατάληψη αεροπλάνου για την ικανοποίηση αιτήματος: *Η ~ έληξε με τη σύλληψη των αεροπειρατών. αεροπειρατής ο, -ίνα η.*

- άθλημα
- άθληση → άθλημα
- άθλητής → άθλημα
- άθλητικά → άθλημα
- άθλητικός → άθλημα
- άθλητισμός → άθλημα
- άθλητρια → άθλημα
- άθλια → άθλιος
- άθλιος
- αθλιότητα → άθλιος
- αθλίως → άθλιος
- άθλος
- αθλούμαι → άθλημα
- αθούριος → α-
- άθραυστος → α-
- άθρησκος → α-
- αθροίζω
- άθροιση → αθροίζω
- άθροισμα → αθροίζω
- αθροιστικά → αθροίζω
- αθροιστικός → αθροίζω
- αθώα → αθώς
- αθώς
- αθωότητα → αθώς
- αθώων → αθώς
- αθώωση → αθώς
- αθωωτικά → αθώς
- αθωωτικός → αθώς
- αιγόκερος
- αιγόκερος → αιγόκερος
- αιθέρας
- αιθέρια → αιθέρας
- αιθέριος → αιθέρας
- αίθουσα
- αίθριος
- αίμα
- αιματηρός → αίμα
- αιμάτινος → αίμα
- αιματώδης → αίμα
- αιμάτωμα → αίμα
- αιματώνομαι → αίμα
- αιμοφόρος
- αιμοδοσία → αιμοδότης

άθλημα το: δραστηριότητα που γίνεται κυρίως με σωματικές δυνάμεις και δεξιότητες, με ορισμένους κανόνες, και έχει ως στόχο την άσκηση του σώματος, την επίτευξη καλύτερων επιδόσεων ή την αναψυχή = αγώνισμα, [οικ.] σπορ: *Η σκοποβολή είναι ατομικό ~, ενώ το μπάσκετ ομαδικό.* **άθλητής** ο, **-ήτρια** η: πρόσωπο που ασκείται συστηματικά και συμμετέχει σε αθλητικούς αγώνες. **αθλητισμός** ο: ❶ η συστηματική ενασχόληση με αθλήματα και η επίδοσή σ' αυτά: *Δυστυχώς, τα παιδιά μου δεν ασχολούνται με τον ~.* ❷ το σύνολο των αθλητικών δραστηριοτήτων και η όλη οργάνωση του συστήματος άθλησης: *Τα τελευταία χρόνια ο ~ στη χώρα μας σημειώνει μεγάλη πρόοδο.* **αθλούμαι**: (μτβ.) επιδίδομαι στον αθλητισμό ή γενικά γυμνάζομαι: ~ *καθημερινά.* **άθληση** η. **αθλητικός -ή -ό.** **αθλητικά** (επίρρ.). **αθλητικά** τα: αθλητικές ειδήσεις ή αθλητικά ρούχα (κυρ. τα παπούτσια).

άθλιος -α -ο: ❶ αυτός που βρίσκεται σε κακή κατάσταση ή έχει κακή ποιότητα: ~ *δρόμος/συννοικία/βιβλίο/γεύμα.* ❷ αυτός που χαρακτηρίζεται από κακοήθεια: ~ *συμπεριφορά.* = κακοήθης, αχρείος. **άθλια & αθλίως** (επίρρ.): *Μας συμπεριφέρθηκε ~, μόνο που δε μας έβρισε!* **αθλιότητα** η.

άθλος ο: σπουδαίο ή δύσκολο κατόρθωμα: *οι ~ του Ηρακλή.*

αθροίζω -ομαι: (μτβ.) προσθέτω αριθμούς και βρίσκω το αποτέλεσμα που προκύπτει = προσθέτω: *Όσες φορές κι αν τα αθροίσω, λάθος μου βγαίνουν.* **άθροιση** η = πρόσθεση. **άθροισμα** το: ❶ ΜΑΘ το αποτέλεσμα της πρόσθεσης = [λαϊκ.] σούμα: *Το ~ των αριθμών 7 και 8 είναι το 15.* ❷ μετρήσιμα στοιχεία που αποτελούν μια ολότητα: *Ο σκελετός του ανθρώπου είναι ένα ~ από οστά* = σύνολο. **αθροιστικός -ή -ό.** **αθροιστικά** (επίρρ.).

αθώς -α -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που κρίθηκε (ή που υποστηρίζει) ότι δεν έχει κάνει ορισμένο κακό ≠ ένοχος: *Ο κατηγορούμενος κηρύχτηκε ~ από το δικαστήριο.* ❷ αυτός από τον οποίο δεν υπάρχει κίνδυνος να προξενηθεί κακό = ακίνδυνος: *Μας έκανε ένα ~ αστέιο.* ❸ (για πρόσ.) αυτός που δεν υποπτεύεται τις κακές προθέσεις των άλλων = εύπιστος, απονήρευτος, αφελής: *Τον βρήκαν ~ και τον πειράζουν.* **αθώα** (επίρρ.). **αθωότητα** η ≠ ενοχή. **αθώωνω -ομαι**: (μτβ.) απαλλάσσω κπ από ορισμένη κατηγορία σε δικαστήριο ≠ καταδικάζω: *Ο κα-*

τηγορούμενος αθώωθηκε. **αθώωση** η. **αθωωτικός -ή -ό.** **αθωωτικά** (επίρρ.).

Αιγόκερος & Αιγόκερος ο • γεν. *Αιγόκερου & Αιγόκερω*: ❶ ΑΣΤΡΟΝ αστερισμός. ❷ ΑΣΤΡΟΛ το δέκατο ζώδιο του ζωδιακού κύκλου, καθώς και το πρόσωπο που ανήκει σε αυτό.

αιθέρας ο: ❶ χημ α. υγρό με χαρακτηριστική οσμή, που χρησιμοποιείται κυρίως ως αντισηπτικό ή αναισθητικό. β. *πληθ.* σειρά από οργανικές ενώσεις: *απλοί/μεικτοί αιθέρες.* ❷ *συνήθ. πληθ.* ο ουρανός: *Τα αεροπλάνα διέσχισαν τους αιθέρες.* **αιθέριος -α -ο:** ❶ αυτός που αναφέρεται στον αιθέρα (σημ. 1): ~ *διάλυμα.* ~ **έλαιο**: έλαιο που εξάγεται από αρωματικά φυτά και χρησιμοποιείται ως φάρμακο ή αρωματικό. ❷ αυτός που έχει χάρη και λεπτότητα: ~ *κίνηση / ύφασμα.* **αιθέρια** (επίρρ. στη σημ. 2).

αίθουσα η: μεγάλος κλειστός χώρος για συγκεντρώσεις πολλών ανθρώπων: ~ *δεξιώσεων/συνεδριάσεων/διδασκαλίας.*

αίθριος -α -ο: αυτός που δεν έχει σύννεφα = καθαρός, ανέφελος ≠ συννεφιασμένος, νεφελώδης: ~ *καιρός.*

αίμα το: ❶ ΒΙΟΛ το κόκκινο ζωτικό υγρό που κυκλοφορεί στις αρτηρίες και στις φλέβες των ανθρώπων και των άλλων σπονδυλωτών: *μετάγγιση αίματος.* ❷ κυρ. για συναισθήματα σε διάφορες εκφρ. όπως: *πάγωσε το ~ μου & μου κόπηγε το ~ στο κεφάλι.* θύμωσα πολύ. ❸ στενή συγγένεια προσώπων, κοινότητα καταγωγής ή φυλής: *Γιος μου είναι, είναι ~ μου και τον πονάω!* **το ~ νερό δε γίνεται**: οι συγγενικοί δεσμοί είναι πολύ δυνατοί. **αιμάτινος -η -ο:** αυτός που αποτελείται από αίμα ή έχει το χρώμα του. **αιματώδης -ης -ες**: αυτός που έχει πολύ αίμα. *σχ. αγενής.* **αιματηρός -ή -ό:** ❶ αυτός που περιέχει αίμα. ❷ αυτός που προκαλεί αίμα: ~ *τραύμα/σύγκρουση.* ❸ (μτβ.) αυτός που απαιτεί πολύ μεγάλη προσπάθεια, που είναι πολύ δύσκολος ή έντονος: *Έκανε ~ οικονομίες για να μαζέψει χρήματα για το ταξίδι του.* **αιματώνο -ομαι**: (μτβ.) τροφοδοτώ με αίμα. **αιμάτωμα** το: ΙΑΤΡ συγκέντρωση αίματος κάτω από το δέρμα.

αιμοφόρος -α -ο & [λαϊκ.] μοφόρος -α -ο: αυτός που είναι απάνθρωπα σκληρός, του αρέσει η βία: *Πολλοί δικτάτορες ήταν άνθρωποι ~.* = αιμοδιψής, κακούργος. **μοβόρικος -η -ο** [λαϊκ.]. **μοβόρικα** (επίρρ.) [λαϊκ.].

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Η ΑΕ λ. *αίμοβόρος* σήμαινε αρχικά «αυτός που τρέφεται με αίμα», και προέρχεται από το *αίμα* + *βορά* «τροφή».

αιμοδότης ο, -ότρια η: πρόσωπο που προσφέρει ποσότητα από το αίμα του για μετάγγιση σε άρρωστο: *εθελοντής ~. αιμοδοσία η. αιμοδοτικός -ή -ό.*

αιμορραγία η: ❶ ΙΑΤΡ ροή αίματος έξω από το σώμα ή στο εσωτερικό του λόγω ρήξης αιμοφόρου αγγείου: *εσωτερική / εξωτερική / ακατάσχετη ~.* ❷ (μτφ.) πολύ μεγάλη απώλεια: *Οι δαπάνες για εξοπλισμούς προξενούν στη χώρα οικονομική ~. αιμορραγώ:* (αμτβ.) έχω αιμορραγία. **αιμορραγικός -ή -ό.**

αίνιγμα το: ❶ σύντομο ερώτημα με ασαφή και παραπλανητική διατύπωση, που χρησιμοποιείται ως παιχνίδι, για την άσκηση της σκέψης: *Του έβαλα ένα ~: «ψηλός ψηλός καλόγερος και κόκαλα δεν έχει».* ❷ (μτφ.) κτ που δεν μπορούμε να καταλάβουμε ή να ερμηνεύσουμε εύκολα = μυστήριο, γρίφος: *Η στάση του είναι ένα ~. ~ σχ. επαινώ. αινιγματικός -ή -ό. αινιγματικά* (επίρρ.). **αινιγματικότητα η.**

αιολικός¹ -ή -ό: αυτός που έχει σχέση με τους Αιολείς ή με τη χώρα τους: *~ διάλεκτος /ποίηση.*

αιολικός² -ή -ό: αυτός που έχει σχέση με τον άνεμο ως πηγή ενέργειας: *~ ενέργεια:* ενέργεια που παράγεται από την αξιοποίηση του ανέμου (στους ανεμόμυλους, στα ιστιοφόρα κτλ.). *~ διάβρωση:* ΓΕΩΛ διάβρωση των πετρωμάτων από τη δράση του ανέμου.

Η λ. ανάγεται στον Αίολο, θεό των ανέμων.

αίρεση η: ❶ ΕΚΚΛ θρησκευτική διδασκαλία ή δοξασία που παρεκκλίνει από τα καθιερωμένα δόγματα μιας θρησκείας και καταδικάζεται από τους επίσημους φορείς της: *Τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες παρουσιάστηκαν πολλές ~.* ❷ (γενικ.) κάθε θεωρία που αποκλίνει από τις απόψεις που είναι καθιερωμένες ως ορθές στη φιλοσοφία, στην επιστήμη κτλ.: *Ο τροτσκισμός θεωρήθηκε ~ από τους ορθόδοξους κομμουνιστές.* ❸ [επίσ.] επιφύλαξη, σε εκφρ. όπως: *υπό την ~:* με την προϋπόθεση: *Η πρότασή του έγινε δεκτή ~ της εξεύρεσης χρημάτων.* *υπό ~:* σε εκκρεμότητα: *Η δήλωση τίθεται ~ μέχρι να οριστικοποιηθεί.* **αιρετικός -ή -ό. αιρετικά** (επίρρ.). **αιρετός -ή -ό:** [επίσ.] αυτός που εκλέγεται: *~ άρχοντας.*

Η λ. *αίρεση* προέρχεται από το ΑΕ *αίρομαι* «εκλέγω, επιλέγω» και αρχικά σήμαινε «επιλογή», σημ. που περιορίστηκε στη συνέχεια στη σημ. «επιλογή διαφορετικού δόγματος» και τελικά «απόκλιση από τα καθιερωμένα».

αίρω -ομαι • αόρ. ήρα, παθ. αόρ. ήρθην: [επίσ.] ❶ (μτβ.) καταργώ, κάνω κτ να μην ισχύει: *Λέγεται ότι θα αρθεί η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων.* ❷ παθ. σηκώνομαι, στην εκφρ. **αίρωμαι στο ύψος των περιστάσεων:** ανταποκρίνομαι με επιτυχία σε όσα απαιτούν οι περιστάσεις. **άρση η:** ❶ ανύψωση, σήκωμα: *~ των χειρών. ~ βαρών:* ΑΘΛ αγώνισμα στο οποίο ο αθλητής σηκώνει βάρη με συγκεκριμένες κινήσεις: *παγκόσμιος πρωταθλητής της ~.* ❷ κατάργηση: *η ~ της μονιμότητας.*

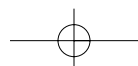
Από το ΑΕ *αίρω* «σηκώνω, ανυψώνω». Με προθέσεις σχηματίζει σύνθετα όπως: *εξάίρω, καθαίρω, ανεξάρτητος, συνάρτηση* κτλ.

αισθάνομαι = νιώθω ❶ (μτβ.) αντιλαμβάνομαι μέσω των αισθήσεων: *Αισθάνθηκα κάτι κρύο στην πλάτη. ~ δίψα.* ❷ (μτβ.) έχω κπ συναίσθημα: *Δεν αισθάνεσαι αγωνία για τα αποτελέσματα;* ❸ (μτβ.) έχω την ικανότητα να αντιλαμβάνομαι: *Η γιαγιά δεν ~ όσα γίνονται γύρω της.* ❹ (μτβ.) έχω την εντύπωση, νομίζω: *~ ότι κάτι μου κρύβεις.* ❺ (μτβ.) προαισθάνομαι, δισαίσθάνομαι: *~ ότι κάτι δυσάρεστο θα συμβεί.* ❻ (αμτβ., + κατηγ.) βρίσκομαι σε ορισμένη σωματική ή ψυχική κατάσταση: *~ καλά /περίεργα /χαρούμενος /ξένος.*

αίσθημα το: ❶ ΨΥΧ η εντύπωση που δημιουργείται από ερέθισμα που επιδρά στα αισθητήρια νεύρα: *το ~ του ψύχους /του πόνου /της πείνας.* ❷ συναίσθημα: *Τον κατευθύνουν τα ~ του.* ❸ αντίληψη για κτ ή ευαισθησία σχετικά με κτ: *το ~ της ευθύνης. το κοινό περί δικαίου ~.* ❹ το ερωτικό συναίσθημα και (συνεκδ.) το ταίρι: *Παντρεύτηκαν από ~. Συνάντησε ένα παλιό της ~.* **αισθηματικός -ή -ό. αισθηματίας ο:** άνθρωπος ευαίσθητος, με έντονα συναισθήματα, τρυφερός ή εκδηλωτικός.

αίσθηση η: ❶ καθεμιά από τις λειτουργίες με τις οποίες αντιλαμβανόμαστε τα ερεθίσματα: *η ~ της γεύσης /όρασης /ακοής /όσφρησης /αφής. χάνω τις αισθήσεις μου.* λιποθυμώ. *έκτη ~:* η ικανότητα να προβλέπει κπ διαισθητικά τι πρόκειται να συμβεί. ❷ ικανότητα να αντιλαμβάνεται κανείς κτ: *η ~ του χώρου /του χιούμορ.* ❸

αιμοδότης
αιμοδοτικός → αιμοδοτής
αιμοδοτρια → αιμοδοτής
αιμορραγία
αιμορραγικός → αιμορραγία
αιμορραγώ → αιμορραγία
αίνιγμα
αινιγματικά → αίνιγμα
αινιγματικός → αίνιγμα
αινιγματικότητα → αίνιγμα
άντε → άντε
αιολικός¹
αιολικός²
αίρεση
αιρετικά → αίρεση
αιρετικός → αίρεση
αιρετός → αίρεση
αίρω
αισθάνομαι
αίσθημα
αισθηματίας → αίσθημα
αισθηματικός → αίσθημα
αίσθηση
αισθητά → αίσθηση
αισθητήριο → αίσθηση
αισθητήριος → αίσθηση
αισθητικά → αισθητική¹

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αισθητική¹
- αισθητική²
- αισθητικός → αισθητική²
- αισθητικός¹ → αίσθηση
- αισθητικός² → αισθητική¹
- αισθητικός³ → αισθητική²
- αισθητός → αίσθηση
- αίσια → αίσιοις
- αισιόδοξα → αισιοδοξία
- αισιόδοξος → αισιοδοξία
- αισιόδοξω → αισιοδοξία
- αίσιοις → αίσιοις
- αίσιος
- αίσιος
- αίσιος
- αισχρά → αισχρός
- αισχροκέρδεια
- αισχροκερδής → αισχροκέρδεια
- αισχροκέρδεια
- αισχρός
- αισχύρεια → αισχρός
- αίτημα → αίτηση
- αίτηση
- αιτία
- αιτιακός → αιτία
- αίτιο → αιτία
- αιτιολόγηση → αιτιολογώ
- αιτιολογία → αιτιολογώ
- αιτιολογικός → αιτιολογώ

η υποκειμενική εντύπωση που σχηματίζει κανείς για κτ: *Το ταξίδι στη στεριά μου δίνει ~ ασφάλεια.* ❹ εντυπωσιασμός από κτ απροσδόκητο: *Όσα είπε προκάλεσαν μεγάλη ~ στο ακροατήριο.* **αισθητήριος -α -ο:** αυτός που έχει σχέση με τις αισθήσεις: ~ *νεύρα / όργανα.* **αισθητήριο το:** ❶ καθένα από τα όργανα των αισθήσεων: *Τα μάτια είναι το ~ της όρασης.* ❷ ικανότητα για προβλέψεις, για καιρίες επιλογές ή για κρίση = αίσθηση, διαίσθηση: *Το ~ του κοινού είναι αλάνθαστο.* **αισθητός -ή -ό:** ❶ αυτός που γίνεται αντιληπτός με τις αισθήσεις: *Η έκρηξη έγινε ~ σε μεγάλη έκταση.* = αντιληπτός. ❷ (μτφ.) αυτός που είναι σημαντικός ή έντονος, ώστε να τον καταλαβαίνουμε: ~ *βελτίωση του καιρού.* ≠ ανεπαίσθητος. **αισθητά** (επίρρ. στη σημ. 2): *Η ποιότητά τους είναι ~ κατώτερη.* **αισθητικός¹ -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τις αισθήσεις: ~ *νεύρο.*

αισθητική¹ η: ❶ φιλος κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με το ωραίο, ιδίως στην καλλιτεχνική δημιουργία. ❷ η ιδιαίτερη φιλοσοφική θεωρία κάποιου ή κάποιων για το ωραίο ή για την τέχνη: η ~ του Πλάτωνα/του Καντ. ❸ ο ιδιαίτερος καλλιτεχνικός τρόπος έκφρασης: η ~ της Αναγέννησης. ❹ το αποτέλεσμα της εφαρμογής των κανόνων της αισθητικής σε ένα αντικείμενο ή σε έναν χώρο: η ~ των κτιρίων. **αισθητικός² -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αισθητική¹: ~ *αγωγή/αξία/συγκίνηση.* **αισθητικά** (επίρρ.).

αισθητική² η: η επιστήμη που ασχολείται με τον καλλωπισμό του προσώπου ή του σώματος: *ινστιτούτο αισθητικής.* **αισθητικός ο, η:** πρόσωπο που έχει ειδικευτεί επιστημονικά στην αισθητική περιποίηση του προσώπου και του σώματος του ανθρώπου: *Πήγα στην ~ για καθαρισμό προσώπου.* **αισθητικός³ -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αισθητική²: ~ *χειρουργική.*

αισιοδοξία η: ❶ η τάση να βλέπει κανείς τον κόσμο ή τα γεγονότα από την ευχάριστη πλευρά τους, καθώς και η πεποίθηση ότι όλα θα έχουν ευνοϊκή έκβαση ≠ απαισιοδοξία: *Του έχουν έρθει τόσες ατυχίες, και όμως διατηρεί την ~ του.* ❷ φιλοσοφική άποψη σύμφωνα με την οποία ο κόσμος είναι ο καλύτερος δυνατός και καθετί οδηγεί προς το καλό = οπτιμισμός ≠ πεσιμισμός. **αισιόδοξος -η -ο:** ❶ (για πρσ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από αισιοδοξία ≠ απαισιόδοξος. ❷ αυτός που έχει ή εμπνέει ελπιδοφόρα προοπτική: ~ *πρόβλεψη/άποψη.* **αισιόδοξα** (επίρρ.). **αισιόδοξω:** ❶ (μτβ.) έχω την

πεποίθηση ότι κτ θα έχει θετική έκβαση = ελπίζω, ευελπιστώ: ~ *ότι θα κερδίσει τη δίκη.* ❷ (αμτβ.) έχω αισιόδοξη διάθεση: *Οι γιατροί ~ για την πορεία του ασθενούς.*

αίσιος -α -ο: αυτός που έχει θετική κατάληξη ή οδηγεί σε θετικό αποτέλεσμα = ευτυχιμένος, καλός: ~ *τέλος.* **αίσια & αίσιοις** (επίρρ.).

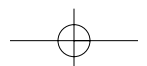
αίσιος το: ❶ ντροπή που οφείλεται σε ανήθικη, άδικη ή κακή πράξη: *Οι οπαδοί διαμαρτύρονταν για το ~ της διαίτησής.* ❷ *συνήθ. πληθ. ανήθικες πράξεις = αισχροσύνη, αδιαντροπιά, χυδαιότητα: Μάθαμε για τα αίσιη σου.* ❸ (συνεκδ.) κτ πολύ κακό από ηθική ή αισθητική άποψη: *Το βιβλίο ήταν ~!* ❹ (ως επιφ.) για δήλωση αποδοκιμασίας: *Το κοινό όρθιο φώναξε «~! ~!».*

αισχροκέρδεια η: η επιδίωξη υπερβολικού κέρδους με παράνομα ή ανήθικα μέσα = κερδοσκοπία: *Με την έλλειψη λαχανικών λόγω του παγετού παρουσιάστηκαν στην αγορά κρούσματα ~.* **αισχροκερδής -ής -ές.** ⚡ *σχ. αγενής.*

αισχρός -ή -ό: αυτός που προσβάλλει την ηθική και την αξιοπρέπεια: *Ξεστόμιζε ~ βροσιές.* **αισχρά** (επίρρ.). **αισχύρεια η.**

αίτηση η: επίσημη γραπτή αναφορά σε υπηρεσία, με την οποία ζητείται κτ (ικανοποίηση νόμιμου δικαιώματος, πιστοποίηση στοιχείων κτ.), και (συνεκδ.) το τυποποιημένο έντυπο στο οποίο αυτή διατυπώνεται γραπτά: *Υπέβαλε ~ για έκδοση πιστοποιητικού γέννησης. Πάρτε μια ~ και συμπληρώστε την!* **αίτημα το:** κτ που ζητάει κπ με επίσημο τρόπο, προφορικά ή γραπτά: *Ο υπουργός υποσχέθηκε ότι θα ικανοποιήσει τα δίκαια αιτήματα των απεργών.* = απαίτηση, διεκδίκηση. **αιτούμαι** • μόνο στον ενστ.: [επίσ.] (μτβ.) ζητώ: *Αιτούμαι αδειάς.* **αιτών ο, αιτούσα η:** [επίσ.] πρόσωπο που ζητά κτ σε επίσημο έγγραφο: *Ο ~ υπογράφει στο κάτω μέρος της σελίδας.*

αιτία η: ❶ κάθε ενέργεια, γεγονός ή φαινόμενο από το οποίο απορρέει ένα αποτέλεσμα = αίτιο: ~ *για την απουσία της ήταν μια αρρώστια.* ❷ (καταχρ.) ό,τι προβάλλεται ως αιτία = αφορμή, πρόφαση: *Ψάχνει ~ για καβγά.* ❸ η ευθύνη για κτ κακό, καθώς και (συνεκδ.) το πρόσωπο που έχει την ευθύνη: *Μου ρίχνεις άδικα την ~ για κτ που δεν έχω κάνει.* **αίτιος ο:** πρόσωπο που έχει προκαλέσει ένα γεγονός συνήθως δυσάρεστο: ~ *του δυστυχήματος ήταν ο οδηγός του φορτηγού.* = υπαίτιος, υπεύθυνος, ένοχος. **αίτιο το = αιτία.** **αιτιώδης -ης -ές.** ⚡ *σχ. αγενής.*

Διαφορετική από την *αίτια* είναι η *αφορμή*, δηλαδή το τυχαίο περιστατικό που προβάλλεται ως αίτια, για να δικαιολογηθεί κάτι, ενώ η πραγματική αίτια είναι διαφορετική.

αιτιολογώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ ανιχνεύω και διατυπώνω τα αίτια φαινομένου, γεγονότος κτλ.: *Οι ειδικοί προσπαθούν να αιτιολογήσουν την έκρηξη της εγκληματικότητας.* ❷ στηρίζω κτ με λογικά επιχειρήματα: *Η απόφαση δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη.* = τεκμηριώνω. **αιτιολόγηση η. αιτιολογία η. αιτιολογικός -ή -ό.**

Το *αιτιολογώ* διαφέρει από το *δικαιολογώ* («συμφωνώ με τους λόγους κτ συμπεριφοράς ή τάσσομαι με το μέρος κτ άποψης»): *αιτιολογώ την έκρηξη του πολέμου* σημαίνει «διατυπώνω τα αίτια που προξένησαν τον πόλεμο», ενώ *δικαιολογώ την έκρηξη του πολέμου* σημαίνει «δίνω δίκιο σ' εκείνους που προκάλεσαν τον πόλεμο».

αιφνιδιάζω -ομαι: (μτβ.) προκαλώ έκπληξη και αμηχανία σε κπ με απροσδόκητη ενέργεια = ξαφνιάζω, εκπλήσσω: *Με ένα ξαφνικό σουτ αιφνιδίασε την άμυνα των αντιπάλων.* **αιφνιδιασμός ο. αιφνίδιος -α -ο** = ξαφνικός. **αιφνίδα & [επίσ.] αιφνιδίως** (επίρρ.).

Από το λόγ. επίρρ. *αΐφνης* που σημαίνει «ξαφνικά».

αιχμάλωτος -η -ο: ❶ αυτός που του έχουν αφαιρέσει την ελευθερία του με τη βία ≠ ελεύθερος: ~ *στρατιώτης/αγρόμι.* ❷ (μτφ., κυρ. για πρόσ.) αυτός που εξαρτάται ψυχικά, πνευματικά ή υλικά από κπ ή κτ άλλο = δέσμιος, έρμαιο, υποχείριο: *Ήταν ~ του πάθους της χαρτοπαιξίας.* **αιχμάλωτος ο:** πρόσωπο που συλλαμβάνεται από τους εχθρούς στον πόλεμο: ~ *πολέμου.* *Έπιασαν πολλούς αιχμαλώτους στη διάρκεια της μάχης.* **αιχμαλωτίζω -ομαι** (μτβ.) ≠ ελευθερώνω, απελευθερώνω. **αιχμαλωσία η. αιχμή η:** ❶ μυτερό άκρο εργαλείου ή όπλου: *Το κορητικό μαχαίρι έχει μία κόψη και καταλήγει σε ~.* ~ *του δόρατος:* (μτφ.) το πιο δυνατό σημείο μιας στρατηγικής: *Ο αγροτικός τομέας αποτελεί την ~ για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.* ❷ (μτφ.) φράση που κρύβει κατηγορία εναντίον κπ: *Στον λόγο του άφησε αιχμές κατά του υπουργού για την αποτυχία του σχεδίου.* ❸ (μτφ.) το υψηλότερο επίπεδο στο οποίο φτάνει κτ: *Στόχος της εταιρείας είναι να παραμείνει στην ~ της τεχνο-*

λογίας. ώρες αιχμής: ώρες με την περισσότερη κυκλοφοριακή κίνηση. **αιχμηρός -ή -ό:** ❶ αυτός που καταλήγει σε αιχμή ≠ αμβλύς: *Η άκρη μιας βελόνας είναι ~.* ❷ αυτός που ασκεί έντονα αρνητική κριτική: *Τα ~ σχόλια κατά του προέδρου προκάλεσαν αντιδράσεις.* **αιχμηρότητα η.**

αιώνας ο: ❶ χρονική περίοδος εκατό ετών = εκατονταετία. ❷ απροσδιόριστα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα: *Εναν ~ κάναμε να σε δούμε.* ❸ χρονική περίοδος με ξεχωριστή ιστορική ταυτότητα = εποχή: *ο χρυσός ~ του Περικλή.* ❹ ΓΕΩΛ υποδιαίρεση του χρόνου κατά τον οποίο δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε η γη = εποχή: *γεωλογικός ~.* **αιώνιος -α -ο:** αυτός που διαρκεί, ισχύει, έχει μια ιδιότητα κτλ. για πάντα ή για μεγάλο χρονικό διάστημα: ~ *νεότητα/φουτιτής/φιλία/πρόβλημα.* **αιώνια & [επίσ.] αιωνίως** (επίρρ.). **αιωνιότητα η:** η ιδιότητα του αιώνιου ή πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. **αιωνόβιος -α -ο:** αυτός που ζει ή υπάρχει πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα: ~ *άνθρωπος/δέντρο.*

αιωρούμαι: (αμτβ.) ❶ (για πράγ.) κινούμαι αργά και χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση στον αέρα ή στο νερό: *Σωματίδια ~ μέσα στο νερό.* ❷ (μτφ., για κακό που πρόκειται να συμβεί) υπάρχω ως απειλή: ~ *πάνω από την επιχείρηση το ενδεχόμενο της πτώχευσης.* = *πλανιέμαι, διαφαίνομαι.* **αιώρηση η.**

ακαδημία η: ❶ **Ακαδημία:** ανώτατο κρατικό ίδρυμα που προωθεί την καλλιέργεια των γραμμάτων, των τεχνών και των επιστημών: ~ *Αθηνών. Γαλλική ~.* ❷ ονομασία διάφορων επιστημονικών εταιρειών και μορφωτικών ιδρυμάτων: ~ *Καλών Τεχνών. Παιδαγωγική ~.* ❸ φιλος φιλοσοφική σχολή που ίδρυσε ο Πλάτων, η οποία πήρε το όνομά της από την τοποθεσία που στεγαζόταν, το άλσος του Ακαδήμου. **ακαδημαϊκός -ή -ό:** ❶ αυτός που σχετίζεται με την Ακαδημία: ~ *βραβεία/εκδόσεις.* ❷ αυτός που σχετίζεται με το πανεπιστήμιο: *Θα ακολουθήσει ~ καριέρα.* ~ *έτος.* ~ **τίτλος:** πτυχίο. ❸ αυτός που γίνεται σε γενικό, θεωρητικό επίπεδο: ~ *συζήτηση κάναμε, για να περάσει η ώρα.* ❹ αυτός που ακολουθεί τους κλασικούς κανόνες της τέχνης: ~ *τεχνοτροπία/ζωγραφική.* **ακαδημαϊκά** (επίρρ. στη σημ. 3) = θεωρητικά: *Συζητούμε το θέμα εντελώς ~.* **ακαδημαϊκός ο, η:** τακτικό μέλος της Ακαδημίας: *Η ποιήτρια Κική Δημουλά εξελέγη ~.* **ακαμάτης ο, -ισσα & -τρα η:** [παρωχ.] αυτός

αιτιολογώ
αίτιος → αίτια
αιτιώδης → αίτια
αϊτός → αετός
αιτούμαι → αίτηση
αιτούσα → αίτηση
αιτών → αίτηση
αιφνίδα → αιφνιδιάζω
αιφνιδιάζω
αιφνιδιασμός → αιφνιδιάζω
αιφνίδιος → αιφνιδιάζω
αιφνίδως → αιφνιδιάζω
αιχμαλωσία → αιχμάλωτος
αιχμαλωτίζω → αιχμάλωτος
αιχμάλωτος
αιχμή
αιχμηρός → αιχμή
αιχμηρότητα → αιχμή
αιώνας
αιώνια → αιώνας
αιώνιος → αιώνας
αιωνιότητα → αιώνας
αιωνίως → αιώνας
αιωνόβιος → αιώνας
αιώρηση → αιωρούμαι
αιωρούμαι
ακαδημαϊκά → ακαδημία
ακαδημαϊκός → ακαδημία
ακαδημία
ακαθάριστος → α-
ακαθαρός → α-
ακάθαρτος → α-
ακαθόριστος → α-
άκαιρος → α-
άκακος → α-
ακάματα → ακάματος
ακαμάτης
ακαμάτισσα → ακαμάτης

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- ακάματος
- ακαμάτρα → ακαμάτης
- άκαμπτα → α-
- άκαμπτος → α-
- ακαμψία → α-
- ακάνθινος → αγκάθι
- ακανθώδης → αγκάθι
- ακανόνιστος → α-
- άκαρπος → α-
- ακατάβλητα → α-
- ακατάβλητος → α-
- ακατάδεκτος → α-
- ακατάδεχτος → α-
- ακατάληπτα → α-
- ακατάληπτος → α-
- ακατάμαχτος → α-
- ακατανίκητος → α-
- ακατανόητος → α-
- ακατάπαυστος → α-
- ακαταπόνητος → α-
- ακαταστασία → ακατά-
- στατος
- ακατάστατα → ακατά-
- στατος
- ακατάστατος
- ακατοίκητος → α-
- ακατονόμαστος → α-
- ακατόρθωτος → α-
- ακέραια → ακέραιος
- ακέραιος
- ακεραιότητα → ακέραιος
- άκεφος → α-
- ακήρυκτος → α-
- ακήρυχτος → α-
- ακίνδυνος → α-
- ακινήσια → ακίνητος
- ακίνητο → ακίνητος
- ακινήτοποιώ → -ποιώ
- ακίνητος
- άκληρος → α-
- ακλόνητος → α-
- ακμάζω → ακμή
- ακμαίος → ακμή
- ακμή
- ακοή → ακούω
- ακονιώνητος → α-
- ακολουθία → ακολουθώ
- ακόλουθος → ακολουθώ
- ακολουθώ
- ακολουθός → ακολουθώ
- ακόμα → ακόμη
- ακόμη
- ακονίζω
- άκοπα → άκοπος²
- άκοπος¹
- άκοπος²
- ακούγεται → ακούω
- ακούγομαι → ακούω
- ακουμπώ
- ακούνητος → α-
- ακούραστος → α-

που αποφεύγει τη δουλειά = τεμπέλης. **ακάματος**.

ακάματος -η -ο: αυτός που δεν κουράζεται = ακαταπόνητος, άκονος: ~ ερευνητής. **ακάμα-τα** (επίρρ.).

Προσοχή στην αντίθετη σημασία των δύο σχεδόν ομόηχων λέξεων **ακάματος** και **ακαμάτης**!

ακατάστατος -η -ο: ❶ αυτός που δεν τακτοποιεί τα πράγματά του, δε συγυρίζει τον χώρο του ≠ τακτικός: Είναι πολύ ~, το δωμάτιό του είναι πάντοτε άνω κάτω. ❷ αυτός που χαρακτηρίζεται από έλλειψη τάξης ή γίνεται χωρίς πρόγραμμα: ~ δωμάτιο. ≠ τακτικός. Κοιμάται και τρώει σε ~ ώρες. ≠ τακτός. **ακατάστατα** (επίρρ.). **ακαταστασία** η = αταξία ≠ τάξη.

ακέραιος -η & [επίσ.] ακεραία -ο: ❶ αυτός που δεν του έχει αφαιρεθεί τίποτα = ολόκληρος: Λόγω ματαίωσης της πτήσης, οι επιβάτες έλαβαν ~ το αντίτιμο του εισιτηρίου. **στο ~**: χωρίς παραλείψεις. ❷ αυτός που δεν έχει πάθει βλάβη από το πέρασμα του χρόνου ή από ατύχημα: Το βυζαντινό φρούριο σωζόταν ~ σχεδόν ως τις αρχές του 20ού αιώνα. ❸ αυτός που ενεργεί σύμφωνα με τις αρχές της τιμότητας και της ειλικρίνειας = έντιμος, αδέκατος: Είναι ~ χαρακτήρας, γι' αυτό όλοι τον σέβονται και τον εκτιμούν. ❹ ~ **αριθμός**: μαθ αριθμός που δεν είναι κλασματικός: Οι αριθμοί 5, 0 και -8 είναι ~. **ακέραια** (επίρρ.). **ακεραιότητα** η.

ακίνητος -η -ο: ❶ αυτός που δεν αλλάζει θέση μέσα στον χώρο: Οι απλανείς αστέρες παραμένουν ~ στο διάστημα. ~ ή πυροβολώ! ❷ αυτός που είναι αναπόσπαστος από το έδαφος και δεν μπορεί να μετακινηθεί ή να μεταφερθεί ≠ κινητός: ~ περιουσία. **ακίνητο** το: οικονομικό ή τεμάχιο εδάφους ως περιουσιακό στοιχείο: Έχει μεγάλη περιουσία σε ακίνητα. **ακινήσια** η ≠ κίνηση.

Ακίνητος (= ασάλευτος) είναι αυτός που δεν κινείται, έστω κι αν μπορεί να το κάνει, ενώ **κινητός** (≠ σταθερός) είναι αυτός που μπορεί να (μετα)κινείται ή που η κίνηση είναι μια από τις κύριες ιδιότητές του: **κινητό τηλέφωνο, κινητή γέφυρα**.

ακμή η: ❶ το ανώτατο σημείο ανάπτυξης ≠ παρακμή: ~ της καριέρας/της δόξας/του πολιτισμού. = άνθηση. ❷ ΓΕΩΜ η ευθεία γραμμή στην οποία τέμνονται δύο επίπεδα: Η Πυραμίδα έχει οχτώ ακμές. ❸ ΙΑΤΡ δευματικά εξανθήματα που

εμφανίζονται κυρίως στο πρόσωπο των εφήβων = μπιμπίκια. **ακμάζω**: (αμτβ.) βρίσκομαι στο ανώτατο σημείο ανάπτυξης: Τον 5ο αιώνα π.Χ. άκμασαν στην Αθήνα οι τέχνες και τα γράμματα. = ευδοκιμώ, ανθώ. **ακμαίος -α -ο**.

ακολουθώ -ομαι: (μτβ.) ❶ (& με παρ.άλ. αντικ.) κινούμαι πίσω από κπ ή κτ προς την ίδια κατεύθυνση ≠ προηγούμαι, προπορεύομαι: Προχώρα, και εγώ σε ~. ❷ (& με παρ.άλ. αντικ.) έρχομαι μετά από κπ ή κτ άλλο (σε χρόνο, σειρά, τάξη) = διαδέχομαι ≠ προηγούμαι: Σας ετοιμάζουμε μια έκπληξη στο τεύχος που θα ακολουθήσει. Τη συννεφιά ακολούθησε καταρρακτώδης βροχή. ❸ κινούμαι προς κπ κατεύθυνση: Θα ακολουθήσετε αυτό τον δρόμο και θα βγείτε σε μια πλατεία. ❹ συμμορφώνομαι με κτ: Δεν ακολούθησε τις οδηγίες του γιατρού. = εφαρμόζω, υιοθετώ. ❺ (μτφ.) αρχίζω και συνεχίζω ένα επάγγελμα, μια δραστηριότητα: Σκέφτομαι να ακολουθήσω θετικές επιστήμες. **ακολουθία** η: ❶ αδιάσπαστη διαδοχή πραγμάτων, εννοιών, γεγονότων ή καταστάσεων = αλληλουχία, ειρμός ≠ ανακολουθία. ❷ ομάδα ανθρώπων που συνοδεύουν υψηλό πρόσωπο = συνοδεία: Ο Πρόεδρος ήρθε με την ~ του. ❸ ΕΚΚΛ ιεροτελεστία που γίνεται σύμφωνα με ορισμένο τυπικό: η ~ του εσπερινού/του όρθρου. **ακόλουθος -η -ο**: αυτός που ακολουθεί. **ακόλουθως** (επίρρ.): στη συνέχεια: Παρέλαβε την πρόταση, η οποία ~ θα αξιολογηθεί. **ακόλουθος** ο, η: μέλος ακολουθίας (σημ. 2).

ακόμη & ακόμα (επίρρ.): ❶ ως τώρα, μέχρι αυτή τη στιγμή: Είναι ~ στη δουλειά. (**κι**) ~ **να**: για ενέργεια που καθυστερεί να πραγματοποιηθεί: Τον περιμέναμε από το πρωί: βράδιασε, κι ~ να φανεί. ❷ επιπλέον, περισσότερο: Βάλε λίγο κρασί ~! Θα ήθελα να προσθέσω κτ ~. Ευτυχώς που προλάβαμε: λίγο ~ και θα χάναμε το αεροπλάνο! ❸ για έμφαση: ~ **δεν**: ~ δεν ήρθες και θέλεις να φύγεις; ~ **και**: Αυτό το κρασί ~ νεκρούς ανασταίνει.

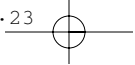
ακονίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ κάνω πιο κοφτερό την κόψη ενός μεταλλικού κοπτικού οργάνου = τροχίζω: ακονισμένο ψαλίδι/μαχαίρι. ❷ (μτφ.) οξύνω, εξασκώ: Παιχνίδια που ~ το μυαλό.

άκοπος¹ -η -ο: αυτός που δεν έχει κοπέι ≠ κοπιμένος: Τα φύλλα του βιβλίου είναι άκοπα.

άκοπος² -η -ο: αυτός που δεν απαιτεί κόπο για να γίνει = ξεκούραστος ≠ κοπιαστικός, κοπιώδης: Η δουλειά είναι εύκολη κι ~. **άκοπα** (επίρρ.).

ακουμπώ & -άω -ιέμαι • μπλ. **ακουμπισμένος**:

❶ (αμτβ.) **α.** έρχομαι σε πλάγια, καθιστή ή ξαπλωτή θέση, για να στηριχτώ ή να ξεκουραστώ: *Ακούμπησε στον τοίχο με την πλάτη και περίμενε.* **β.** έρχομαι σε επαφή με κτ άλλο: *Βλέπουμε τα ερείπια ενός κτιρίου που ακουμπούσε στο τείχος.* **γ.** (μτφ.) βασίζομαι στην οικονομική, πολιτική ή ψυχολογική βοήθεια κπ: *Ακούμπα πάνω μου και όλα θα φτιάξουν!* **②** (μτβ.) **α.** βάζω κτ σε πλάγια θέση ή πάνω σε κτ άλλο, συνήθως προσωρινά: *Ακούμπησε το κουτί στο κρεβάτι.* **β.** βάζω μέλος του σώματός μου πάνω σε κπ ή κτ άλλο = αγγίζω: *Ακούμπησε με την παλάμη της το μέτωπό του.* **γ.** [μειωτ.] (μτφ.) δίνω χρήματα για κπ σκοπό: *Ακούμπησε τις οικονομίες μιας ζωής στη ρουλέτα και καταστράφηκε.*

ακούω -(γ)ομαι: (μτβ.) ❶ (με παράλ. αντικ.) έχω την αίσθηση της ακοής: *Η γιαγιά φόρεσε ακουστικά και τώρα ~ μια χαρά.* ❷ αντιλαμβάνομαι ήχο: *Διαβάζεις ακούγοντας μουσική; Ακούγονται βροντές από μακριά.* ❸ μαθαίνω έμμεσα, από φήμες: *Ακουσα ότι θα πάτε ταξίδι - είναι αλήθεια;* ❹ ακολουθώ τις υποδείξεις κπ = υπακούω: *Δεν ακούει κανέναν.* ❺ δίνω σημασία: *Μην ακούτε τι λέει ο κόσμος.* **ακούγεται:** *απρόσ.* διαδίδεται: ~ *ότι θα γίνει ανασχηματισμός.* **ακοή** η: η αίσθηση με την οποία αντιλαμβανόμαστε τους ήχους με τα αυτιά μας. **άκουσμα** το. **ακουστός -ή -ό:** αυτός που έχει ακουστεί. **ακουστά** (επίρρ.). **ακουστικός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την ακοή. **ακουστικά** (επίρρ.). **ακουστική** η: κλάδος της Φυσικής που μελετά τα ακουστικά φαινόμενα. **ακουστικό** το: συσκευή που τοποθετείται στο αυτί για την ενίσχυση της ακοής ή τη μετάδοση ηχητικών σημάτων: ~ *βαρικοϊάς/ζασετόφωνου.* **ακουστικότητα** η. **άκρη** η: ❶ τελευταίο σημείο ή τμήμα αντικειμένου, έκτασης κτλ. ≠ μέση: *Σταμάτησε στην ~ του δρόμου.* ❷ απόμερο σημείο, γωνιά: *Τραβήχτηκε σε μια ~ του δωματίου.* **ακριανός & ακρινός -ή -ό:** αυτός που βρίσκεται στην άκρη ενός χώρου, μιας σειράς ≠ μεσαίος: *Τα κεντρικά καθίσματα στο σινεμά είναι προτιμότερα από τα ~.* **ακριβής -ής -ές:** (για μέγεθος ή ποσότητα) αυτός που έχει σαφήνεια και ορθότητα ≠ ανακριβής, ασαφής: ~ *πληροφορία/ορισμός.* *σχ. αγενής.* **ακριβός** (επίρρ.): ≠ περίπου: *Πόσα ~ πλήρωσες; ακριβεία¹ η.* *σχ. ακριβός.* **ακριβός -ή -ό:** αυτός που κοστίζει πολύ ≠ φτηνός. **ακριβά** (επίρρ.) ≠ φτηνά. **ακριβαίνω** • *αόρ.* *ακριβίνα:* ≠ φτηναίνω ❶ (για εμπορεύματα,

αμτβ.) αυξάνει η τιμή πώλησής μου: *Το γάλα έχει ακριβύνει.* ❷ (μτβ.) αυξάνω την τιμή πώλησης εμπορεύματος: *Οι εταιρείες ακριβύναν το πετρέλαιο.* ❸ (αμτβ.) γίνομαι δαπανηρός: *Η ζωή ακριβαίνει όλο και πιο πολύ.* **ακριβεία² η.**

Προσοχή: η ακριβεία που παράγεται από το ακριβός προφέρεται **ακρι-βεία**, ενώ η ακριβεία που παράγεται από το ακριβής **ακρι-βεί-α**.

άκρο το: ❶ το τελευταίο σημείο ή τμήμα πράγματος = άκρη: *Το γήπεδο βρίσκεται στο δυτικό ~ της πόλης.* **απ΄ άκρου εις άκρον.** σε όλη την έκταση: *Εξερεύνησε το νησί ~.* **άκρον άωτον:** υπέρτατο σημείο, ζηνίθ: *Είναι το ~ του θράσους.* ❷ **ΑΝΑΤ** χέρι ή πόδι: **άνω ~:** χέρι. **κάτω ~:** πόδι. ❸ **πληθ.** το υπέρτατο σημείο, ο ανώτατος βαθμός, υπερβολή: *Είναι άνθρωπος των ~, ενεργεί χωρίς μέτρο.* **άκρος -α -ο:** ❶ αυτός που φτάνει στον ανώτατο βαθμό = απόλυτος: *Επικρατούσε άκρο σιωπή, τίποτα δεν ακουγόταν.* ❷ αυτός που χαρακτηρίζεται από υπερβολή ή εκφράζει ακραίες θέσεις: *άκρα δεξιά/αριστερά.* **άκρος** (επίρρ.): πάρα πολύ, εντελώς: *Η υπόθεση είναι ~ εμπιστευτική.* **ακραίος -α -ο:** ❶ αυτός που βρίσκεται στο έσχατο όριο ενός χώρου: ~ *σημείο/περιοχή.* ❷ αυτός που ξεπερνά τα όρια του μέτρου, ο υπερβολικός: ~ *καιρικά φαινόμενα/άποψη/πολιτική/συμπεριφορά.* **ακραία** (επίρρ. στη σημ. 2).

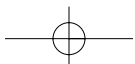
ακρωτήριο & ακρωτήρι το: στενό και μακρύ τμήμα ξηράς που εξέχει προς τη θάλασσα (πρβ. *χερσόνησος*).

ακτή η: άκρη της ξηράς που βρέχεται από θάλασσα: *Το πλοίο προσάραξε στις βόρειες ~ του νησιού.*

ακτίνα & (σημ. 1) ακτίνα & ακτίδα η: ❶ γραμμική φωτός που εκπέμπεται από φωτεινό σώμα: *οι ~ του ήλιου.* ❷ ΓΕΩΜ ευθύγραμμο τμήμα που συνδέει το κέντρο κύκλου με οποιοδήποτε σημείο της περιφέρειάς του. ❸ καθεμία από τις ίδιου μήκους ράβδους που συνδέουν τον άξονα ενός τροχού με τη στεφάνη του: *οι ~ της ρόδας του ποδηλάτου.* ❹ ΦΥΣ η ίδια η ακτινοβολία: *υπεριώδεις ~.* **ακτίνες** *Χ.* ❺ (μτφ.) απόσταση: *Η φωτιά εξαπλώθηκε σε ~ δέκα στρεμμάτων.*

ακτινοβολώ -ούμαι: ❶ (αμτβ., για υλικό σώμα) εκπέμπω φωτεινές ακτίνες = φέγγω, λάμπω: *Τα αστέρια ακτινοβολούσαν.* ❷ (μτβ., για υλικό σώμα) εκπέμπω ακτίνες ή ακτινοβολία: *Το τζάκι ~ θερμότητα.* ❸ (μτφ., αμτβ., για πρόσ.) λά-

- άκουσμα → ακούω
- ακουστά → ακούω
- ακουστικά → ακούω
- ακουστική → ακούω
- ακουστικό → ακούω
- ακουστικός → ακούω
- ακουστικότητα → ακούω
- ακουστός → ακούω
- ακούω → άκρο
- ακραίος → άκρο
- άκρη
- ακριανός → άκρη
- ακριβά → ακριβός
- ακριβαίνω → ακριβός
- ακριβεία¹ → ακριβής
- ακριβεία² → ακριβός
- ακριβής
- ακριβός
- ακριβός → ακριβής
- ακρινός → άκρη
- άκριτα → α-
- άκριτος → α-
- άκρο
- άκρος → άκρο
- άκρωτος → άκρο
- ακρωτήριο → ακρωτήριο
- ακρωτήριο
- ακτή
- ακτίνα

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- ακτινοβόληση → ακτινοβολώ
- ακτινοβολία → ακτινοβολώ
- ακτινοβόλος → ακτινοβολώ
- ακτινοβολώ
- άκτιστος → α-
- ακτινόμετρο → α-
- άκυρος
- άκυροτητα → άκυρος
- άκυρώνω → άκυρος
- άκυρωση → άκυρος
- άκυρωτικά → άκυρος
- άκυρωτικός → άκυρος
- αλαζόνας
- αλαζονεία → αλαζόνας
- αλαζονικά → αλαζόνας
- αλαζονικός → αλαζόνας
- αλάθητο → α-
- αλάνθαστα → α-
- αλάνθαστος → α-
- αλάτι
- αλατίζω → αλάτι
- αλάτισμα → αλάτι
- άλγεβρα
- αλγεβρικά → άλγεβρα
- αλγεβρικός → άλγεβρα
- αλείβω → αλείφω
- αλείφω
- αλήθεια
- αληθεύω → αλήθεια
- αληθής → αλήθεια
- αληθινά → αλήθεια
- αληθινός → αλήθεια
- αληθώς → αλήθεια
- αλητάκι → αλήτης
- αλητάκος → αλήτης
- αλητεία → αλήτης
- αλητεύω → αλήτης
- αλήτης
- αλήτισσα → αλήτης
- αλειεία → αλιεύω
- αλιευτικό → αλιεύω
- αλιευτικός → αλιεύω
- αλιεύω
- αλίμονο

μπω από χαρά: Το νιόπαντρο ζευγάρι ακτινοβολούσε από ευτυχία. ❹ (μτφ., αμτβ., κυρ. για πρόσ.) έχω κύρος ή πολύ θετική φήμη, αναγνώριση της αξίας μου: Το πνεύμα του ~. **ακτινοβόληση η. ακτινοβολία η. ακτινοβόλος -ος -ο.**

άκυρος -η -ο: αυτός που δεν έχει νόμιμη ισχύ ≠ έγκυρος: ~ διαθήκη/εκλογή/απόφαση/ψηφοδέλτιο. **ακυρότητα η. ακυρώνω -ομαι:** (μτβ.) ❶ καθιστώ κτ άκυρο, θεωρώ ότι δεν έχει νόμιμη ισχύ, γιατί έγινε κατά παραβίαση νόμου ή κανόνα: Ο διαγωνισμός ακυρώθηκε, γιατί δεν τηρήθηκε η διαδικασία. ❷ ματαιώνω κτ προκαθορισμένο: ~ ένα ραντεβού. ❸ (σε μέσα μαζικής μεταφοράς) σφραγίζω εισιτήριο σε ειδικό μηχάνημα. **ακύρωση η. ακυρωτικός -ή -ό. ακυρωτικά** (επίρρ.).

αλαζόνας ο: πρόσωπο που θεωρεί ή παρουσιάζει τον εαυτό του ως ανώτερο από άλλους = υπερόπτης ≠ ταπεινός, σεμνός: Η μεγάλη δόξα και το χρήμα τον έκαναν ~. **αλαζονεία η:** υπερόπτική συμπεριφορά = έπαρση: η ~ της εξουσίας. **αλαζονικός -ή -ό. αλαζονικά** (επίρρ.).

αλάτι το: ❶ κρυσταλλική ουσία, με αλμυρή γεύση, που υπάρχει ως συστατικό του θαλασσινού νερού ή ως ορυκτό και χρησιμοποιείται στη μαγειρική: Βάζω ~ στο φαγητό. ❷ (μτφ.) κτ που προσδίδει ενδιαφέρον: Το χιούμορ είναι το ~ της ζωής. **αλατίζω -ομαι** (μτβ.). **αλάτισμα το.**

άλγεβρα η: ❶ μαθ κλάδος των μαθηματικών που μελετά τις ιδιότητες των αριθμών και των πράξεων, καθώς και τις μαθηματικές εξισώσεις και τις μεθόδους επίλυσής τους. ❷ το αντίστοιχο σχολικό μάθημα. **αλγεβρικός -ή -ό. αλγεβρικά** (επίρρ.).

αλείφω & αλείβω -ομαι • μππ. αλειμμένος: (μτβ.) απλώνω λιπαρή ή ρευστή ουσία επάνω σε επιφάνεια: Αλείφουμε το ταψί με βούτυρο. **αλοιφή η:** λιπαρή ουσία που απλώνουμε στο δέρμα μας για θεραπευτικούς ή καλλωπιστικούς λόγους: ~ για τα σπυράκια.

Το αλείφω γράφεται με **ει**, όμως το αλοιφή με **οι**. Το ίδιο συμβαίνει και με τα αμείβω - αμοιβή. Το φωνήεν μιας ρίζας ή του θέματος μιας λέξης ενδέχεται να μεταβάλλεται κατά τις διαδικασίες της παραγωγής και της σύνθεσης: π.χ. λέγω-λόγος, μένω-μόνος, λείπω-λοιπόν. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται γενικά «μετάπτωση» ή «ετεροίωση».

αλήθεια η • γεν. & [λόγ.] αληθείας: ≠ ψέμα, ψευτιά ❶ ό,τι είναι σύμφωνο με την πραγματι-

κότητα: Ορκίζομαι να πω την ~! ❷ η ίδια η πραγματικότητα ή κτ που είναι γενικά αποδεκτό: Αυτή είναι η πικρή ~. ❸ αρχή που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ή που μπορεί να επαληθευτεί με βάση την εμπειρία ή τη λογική: επιστημονική / φιλοσοφική ~. ❹ (ως επίρρ.) αληθινά, πράγματι: ~, εσύ θα έρθεις; **αληθινός -ή -ό:** = πραγματικός ❶ αυτός που είναι σύμφωνος με την αλήθεια. ❷ αυτός που είναι γνήσιος ≠ ψεύτικος, τεχνητός: ~ μαγαζιάρια / λουλούδια. ❸ αυτός που δεν είναι προσποιητός: ~ ενδιαφέρον/χαρά = ειλικρινής ≠ υποκριτικός. ❹ αυτός που έχει σε ανώτατο βαθμό ένα θετικό γνώρισμα: Είναι μια ~ ηθοποιός! = σωστός. **αληθινά** (επίρρ.). **αληθεύω** (αμτβ.). **αληθής -ής -ές** ≠ ψεύτικος. **αληθής, αληθώς** (επίρρ.).

Αντίθετο με την αλήθεια είναι το ψέμα, με το οποίο παραποιούμε ή αποκρύπτουμε συνειδητά την πραγματικότητα, την οποία ωστόσο γνωρίζουμε. Αντίθετη με την αλήθεια είναι και η πλάνη, μόνο που αυτή είναι μια θέση που πιστεύουμε ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, ενώ αυτό δε συμβαίνει.

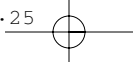
αλήτης ο, -ισσα η: ❶ πρόσωπο χωρίς μόνιμη εργασία και κατοικία, που περιφέρεται στους δρόμους: Γυρίζει στους δρόμους σαν ~. ❷ πρόσωπο με απρεπή συμπεριφορά ή χαμηλού ήθους: Βρίζει σαν ~. Τον εμπιστεύθηκα και με ξεγέλασε ο ~! **αλητάκι το & αλητάκος ο:** παιδί που τριγυρίζει στους δρόμους και κάνει μικροαδικήματα. **αλητεία η:** ❶ περιπλάνηση, χωρίς σταθερή διαμονή και εξασφαλισμένα μέσα διατροφής: Η αστυνομία τον συνέλαβε με την κατηγορία της αλητείας. Παράτησε σπίτι και δουλειά και το έριξε στην ~. ❷ (συνεκδ.) αλήτης: Σ' αυτό το πάγκο μαζεύεται όλη η ~. **αλητεύω** (αμτβ.).

αλιεύω -ομαι: [επίσ.] (μτβ.) ψαρεύω. **αλειεία η:** [επίσ.] ψάρεμα. **αλιευτικός -ή -ό. αλιευτικό το:** σκάφος για αλιεία.

Από το ΑΕ ἄλις «θάλασσα».

αλίμονο (επιφ.): (συνήθ. + αδύν. τ. γεν. της προσωπ. αντων.) ❶ για να εκφράσουμε μεγάλη λύπη, απελπισία, απογνώση: ~, τι θα απογί-νω η δύστυχη! ❷ για απειλή: Αλίμονο σου, αν ξαναπείς ψέματα! ❸ για να δηλώσουμε ότι θεωρούμε κτ αδιανόητο, απαράδεκτο: ~ αν εμπιστεύεσαι τον καθέναν!

αλκοόλ το = οινόπνευμα. **αλκοολούχος -ος -ο** = οινόπνευματώδης. **σχ. έχω. αλκοολικός -ή -ό. αλκοολικός ο, -ή & -ιά** η: πρόσωπο που πάσχει από αλκοολισμό. **αλκοολισμός** ο: χρόνια εξάρτηση από οινόπνευματώδη ποτά.

αλλά (σύνδ.): ❶ συνδέει προτάσεις, φράσεις ή λέξεις που δηλώνουν κτ αντίθετο ή διαφορετικό: *Είναι χαζή, ~ ωραία. Προσπαθεί, ~ δεν τα καταφέρνει.* = όμως, μα. ❷ (συνήθ. μετά το όχι μόνο/αλλά) δηλώνει κτ πρόσθετο και πιο σημαντικό από ό,τι έχει προαναφερθεί: *Θέλει όχι απλά να περάσει στο πανεπιστήμιο, ~ να μπει και πρώτος!* = μα. ❸ (σε διάλογο) δηλώνει αλλαγή θέματος: *~ ας δούμε και την επόμενη είδηση!*

αλλάζω -ομαι: ❶ (μτβ.) κάνω κτ να είναι διαφορετικό από ό,τι ήταν = μεταβάλλω: *Μας άλλαξαν το πρόγραμμα της εβδομάδας.* ❷ (αμτβ.) γίνομαι διαφορετικός = μεταβάλλομαι: *Η γειτονιά μας έχει αλλάξει πολύ.* ❸ (μτβ.) αντικαθιστώ κτ με κτ άλλο: *Άλλαξα κινητό και πήρα καλύτερο.* ❹ (μτβ. & με παράλ. αντικ.) φορώ ή βάζω σε κτ άλλα ρούχα: *Άλλαξε τη μπλούζα σου, αυτή λερώθηκε! Άλλαξα και βγήκα. Το άλλαξες το μωρό;* ❺ (μτβ.) δίνω κτ και παίρνω κτ όμοιο = ανταλλάσσω: *Άλλάξαμε τσάντες.* **αλλαγή** η. **άλλαγμα** το (κυρ. στις σημ. 3 - 5). **αλλαξιά** η: καθαρά ρούχα για άλλαγμα.

αλλεργία η: ΙΑΤΡ παθολογική αντίδραση του οργανισμού σε διάφορες ουσίες, που εκδηλώνεται με εξανθήματα, φαγούρα, φτάρνισμα, πρήξιμο κτλ.: *Η γύρη των λουλουδιών προκαλεί ~.* **αλλεργικός -ή -ό:** αυτός που σχετίζεται με την αλλεργία: *~ εξάνθημα/άσθμα/σοκ/σύμπτωμα.* **αλλεργικός ο, -ή, η:** πρόσωπο που πάσχει από αλλεργία: *Είναι ~ στη σκόνη.* **αλλεργικά** (επίρρ.). **αλλεργιογόνος -ος -ο:** αυτός που προκαλεί αλλεργική αντίδραση: *~ ουσίες/τροφές.*

αλληγορία η: χρήση συμβολισμών και μεταφορών στην αφήγηση για να δηλωθούν με απλό και παραστατικό τρόπο δύσκολα νοήματα: *Στα παραμύθια υπάρχουν συχνά αλληγορίες.* **αλληγορικός -ή -ό. αλληγορικά** (επίρρ.).

αλληθωρός -η -ο: αυτός που τα μάτια του δείχνουν να κοιτούν αλλού από εκεί που πράγματι βλέπουν. **αλληθωρίζω:** (αμτβ.) ❶ το ένα ή και τα δύο μάτια μου δείχνουν να κοιτούν αλλού από εκεί που πράγματι βλέπω: *~ τόσο,*

που δεν καταλαβαίνεις αν σε κοιτάει. ❷ (μτφ.) [λαϊκ.] αποκτώ έντονο βλέμμα λόγω κτ συναισθήματος ή ανάγκης: *Αλληθώρισαν τα μάτια τους μπροστά σε τόσα φαγητά και δώρα.* **αλληθώρισμα** το.

Από τις λ. άλλος + θωρώ «βλέπω».

αλληλεγγύη η: σχέση αμοιβαίας ηθικής ή υλικής υποστήριξης μεταξύ ατόμων ή ομάδων = αλληλοβοήθεια: *Απεργούν σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους συναδέλφους τους που απολύθηκαν.* **αλληλέγγυος -α -ο:** αυτός που είναι πρόθυμος να συμπαρασταθεί σε κτ: *Όλοι οι πολίτες τάσσονται ~ προς τους πολιτικούς πρόσφυγες.*

αλληλο- αλληλ- & αλληλό-: πρόθημα λόγιας προέλευσης (από την αντων. *άλληλων*) που δηλώνει αμοιβαιότητα ανάμεσα σε πρόσωπα ή σύνολα: *Αλληλεπιδρούν* (επιδρούν ο ένας στον άλλο).

αλληλογραφώ: ανταλλάσσω επιστολές με κτ: *~ με τους φίλους μου στο εξωτερικό.* **αλληλογραφία** η: ❶ επικοινωνία με ανταλλαγή επιστολών: *Με την Ιταλίδα φίλη μου διατηρούμε πυκνή ~.* ❷ το σύνολο των επιστολών: *Κάθε πρωί παίρνει την ~ της.*

αλιώς (επίρρ.): ❶ με άλλο, με διαφορετικό τρόπο = διαφορετικά: *Αν μπορείς, κάνε κι ~!* ❷ σε αντίθετη περίπτωση = ειδημή, ειδήλλως: *Θα πληρώσεις αυτά που χρωστάς, ~ θα πας φυλακή.* **αλλιώςτικος -η -ο:** = διαφορετικός ❶ αυτός που εμφανίζει διαφορές σε σύγκριση με κτ ή κτ άλλο: *Η φωνή του μου φάνηκε ~ στο τηλέφωνο.* ❷ αυτός που διαφέρει από το συνηθισμένο: *Το φέροισό του σήμερα ήταν ~.* **αλλιώςτικά** (επίρρ.): με διαφορετικό τρόπο, διαφορετικά.

αλλοδαπός -ή -ό: αυτός που δεν είναι υπήκοος της χώρας στην οποία βρίσκεται = ξένος ≠ ημεδαπός: *~ φοιτητής/εργάτης.* **αλλοδαπός ο, αλλοδαπή¹** η: πρόσωπο αλλοδαπό ≠ ημεδαπός: *άδεια παραμονής αλλοδαπού.* **αλλοδαπή²** η: [επίσ.] το εξωτερικό: *Σπούδασε στην ~.*

άλλοθι το • άκλ.: ❶ ΝΟΜ βεβαίωση κατηγορούμενου ότι βρισκόταν αλλού τη στιγμή που διαπράχθηκε το έγκλημα: *Ο κατηγορούμενος πρόβαλε αδιάσειστο ~ και αθωώθηκε.* ❷ (μτφ.) δικαιολογία που χρησιμοποιεί κάποιος

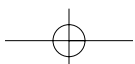
αλκοόλ
αλκοόλη → αλκοόλ
αλκοολική → αλκοόλ
αλκοολικά → αλκοόλ
αλκοολικός → αλκοόλ
αλκοολισμός → αλκοόλ
αλκοολούχος → αλκοόλ
αλλά
αλλαγή → αλλάζω
άλλαγμα → αλλάζω
αλλάζω
αλλαξιά → αλλάζω
αλλεργία
αλλεργικά → αλλεργία
αλλεργικός → αλλεργία
αλλεργιογόνος → αλλεργία
αλληγορία
αλληγορικά → αλληγορία
αλληγορικός → αλληγορία
αλληθωρίζω → αλληθωρός
αλληθώρισμα → αλληθωρός
αλληθώροος
αλληλ- → αλληλο-
αλληλεγγύη
αλληλέγγυος → αλληλεγγύη
αλληλένδετος → αλληλο-
αλληλεξάρτηση → αλληλο-
αλληλεξαρτώμαι → αλληλο-
αλληλεπιδρώ → αλληλο-
αλληλο-
αλληλό- → αλληλο-
αλληλογραφία → αλληλο-
γραφώ
αλληλογραφώ
αλληλοεκτίμηση → αλληλο-
αλληλοεξόντωση → αλληλο-
αλληλοθανατισμός → αλληλο-
αλληλοκατηγορούμαι →
αλληλο-
αλληλοσεβασμός → αλληλο-
αλληλοσπαραγμός → αλληλο-
αλληλόχρεος → αλληλο-
αλλήλων → αντωνυμίες
αλλιώς
αλλιώςτικος → αλλιώς
αλλιώςτικος → αλλιώς
άλλο → άλλος
αλλοδαπή¹ → αλλοδαπός
αλλοδαπή² → αλλοδαπός
αλλοδαπός
άλλοθι

Σύνθετα με αλληλο-
αλληλένδετος
αλληλεξάρτηση

αλληλεξαρτώμαι
αλληλοεκτίμηση
αλληλοεξόντωση

αλληλοθανατισμός
αλληλοκατηγορούμαι
αλληλοσεβασμός

αλληλοσπαραγμός
αλληλόχρεος

Α

αλλοτριώνω
αλυσίδα

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

*αλλοιθώρος → αλλήθωρος

*αλλοίμονο → αλίμονο
αλλοιώνω

*αλλοιώς → αλλιώς

αλλοίωση → αλλοιώνω
άλλος

άλλοτε

αλλοτινός → άλλοτε

αλλοτριώνω

αλλοτριώση → αλλοτριώνω

αλλοτριωτικά → αλλοτριώ-

νω

αλλοτριωτικός → αλλοτριώ-

νω

αλλού

άλλωστε

άλμα

αλματώδης → άλμα

αλματωδώς → άλμα

αλμυρά → αλμυρός

αλμύρα → αλμυρός

αλμυρίζω → αλμυρός

αλμυρός

άλογο

αλοιφή → αλείφω

άλτης → άλμα

αλτικός → άλμα

άλτρια → άλμα

αλύπητα → α-

αλυσίδα

αλυσιδωτά → αλυσίδα

αλυσιδωτός → αλυσίδα

για να αντιμετωπίσει μια κατηγορία: *Με ~ τα άσχημα παιδικά του χρόνια απαιτούσε την ανοχή μας στην αγένειά του.*

Η λ. *άλλοθι* στα ΑΕ ελλ. ήταν επίρρ. και σήμαινε «αλλού».

αλλοιώνω -ομαι (μτβ.) ❶ προκαλώ σε κτ μεταβολές προς το χειρότερο: *Μην ~ αυτά που είπα. = παραποιώ, διαστρεβλώνω.* ❷ (ειδικότ. για τρόφιμα) προκαλώ αποσύνθεση = χαλάω: *Βρέθηκαν στις αποθήκες του αλλοιωμένα κρέατα. αλλοίωση η.*

άλλος -η -ο (αντων. αόρ.) • εν. γεν. *άλλου -ης -ου* & [προφ.] *αλλουνού -ής -ού*, πληθ. γεν. *άλλων* & [προφ.] *αλλωνών*, αιτ. αρσ. *άλλους* & [σπάν., προφ.] *αλλουινούς*: αναφέρεται σε ❶ κτ ή κτ αντίστοιχο ή παρόμοιο με κτ ή κτ που έχει αναφερθεί ή εννοείται: *Δεν μπορώ σήμερα - να κανονίσουμε μια ~ μέρα. ~ πράγμα είπα εγώ, ~ κατάλαβες εσύ! άλλ' αντ' άλλων.* για κτ διαφορετικό από αυτό που έπρεπε κανονικά να συμβαίνει: *~ σφύριζε ο προπονητής: έδωσε πέναλτι εκεί που δεν υπήρχε ούτε φάουλ!* ❷ κτ ή κτ πρόσθετο ή συμπληρωματικό: *Δε θέλω ~ φαγητό, χόρτασα!* ❸ πληθ. (με άρθρο) ό,τι απομένει από ένα σύνολο = υπόλοιποι: *Πήρα δύο εισιτήρια και τα ~ τα άφησα στο τραπέζι. εκτός των άλλων/[επίσ.] συν τοις άλλοις.* επιπλέον αυτών που έχουν ήδη αναφερθεί. **το δίχως άλλο**: σίγουρα, χωρίς αμφιβολία. ❹ (χωρίς άρθρο) κτ ή κτ που έχει αλλάξει = διαφορετικός, αλλιώςτικός: *~ άνθρωπος έγινε με τη δίαιτα.* ❺ (σε χρον. εκφρ.) στιγμή ή διάστημα που ακολουθεί αυτό που έχει αναφερθεί ή εννοείται = επόμενος: *Θα βρεθούμε τον ~ μήνα. Ήρθε το Σάββατο και την ~ μέρα έφυγε. ~ αντωνυμία - Πίνακα χρήσης αντωνυμιών. άλλο (επίρρ., σε ερωτημ. ή αρν. πρότ.) ❶ πια: *Δεν αντέχω ~, κουράστηκα!* ❷ επιπλέον: *Δεν μπορώ να χορέψω ~, κουράστηκα!**

άλλοτε (επίρρ.): ❶ σε κάποια άλλη χρονική στιγμή του παρελθόντος, που δεν ορίζεται με ακρίβεια: *~ οι άνθρωποι ζούσαν πιο αγνά.* ❷ (επαναλαμβανόμενο με λέξεις που δηλώνουν κτ αντίθετο) για αντίθετα πράγματα που διαδέχονται το ένα το άλλο: *Ο καιρός είναι ~ κρύος και ~ ζεστός. αλλοτινός -ή -ό*: αυτός που αναφέρεται ή ανήκει σε άλλες εποχές = περασμένος: *Νοστάλησε τα ~ μεγαλεία του.*

αλλοτριώνω -ομαι (μτβ.) κάνω κτ να είναι δια-

φορετικός από τον πραγματικό εαυτό του: *Ο σύγχρονος τρόπος ζωής μάς ~ αλλοτριώση η. αλλοτριωτικός -ή -ό. αλλοτριωτικά* (επίρρ.).

αλλού (επίρρ.): ❶ σε άλλον τόπο ή μέρος: *Προτιμά να είναι οπουδήποτε ~ εκτός από το σπίτι της.* ❷ (μτφ.) σε άλλο θέμα ή πρόσωπο, σε άλλη κατάσταση: *Έχει ~ το μυαλό του.*

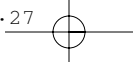
άλλωστε (επίρρ.): για να προσθέσουμε πληροφορία που ενισχύει ή εξηγεί αυτό που προαναφέρθηκε = εξάλλου: *Δεν τους παρεξήγησα, ~ τους γνωρίζω χρόνια.*

άλμα το: ❶ ΑΘΛ εκτίναξη του σώματος προς τα μπρος ή προς τα πάνω = πήδημα: *~ εις μήκος /εις ύψος/επί κοντώ.* ❷ (μτφ.) ταχύτατη μετάβαση από ένα στάδιο σε άλλο, απότομη πρόοδος: *Η τεχνολογία έχει κάνει άλματα τα τελευταία χρόνια. αλματώδης -ης -ες*: αυτός που εξελίσσεται με ταχύτατο ρυθμό, απότομα: *Η υγεία του παρουσίασε ~ βελτίωση. = ραγδαίος. ~ σχ. αγενής. αλματωδώς* (επίρρ.): *Το διαδίκτυο εξαπλώθηκε ~ σε όλο τον κόσμο. άλτης ο, άλτρια η*: ΑΘΛ αθλητής που αγωνίζεται στους διάφορους τύπους αλμάτων. **αλτικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με το άλμα: *Η ακρίδα είναι έντομο με μεγάλη ~ ικανότητα.*

αλμυρός & αμυρός -ή -ό: ❶ αυτός που περιέχει αλάτι, έχει έντονη τη γεύση του αλατιού: *Το θαλασσινό νερό είναι αλμυρό. ≠ γλυκό. Το φαγητό είναι τόσο ~, που δεν τρώγεται. ≠ ανάλατος.* ❷ (μτφ.) πολύ ακριβός: *Το φόρεμα μου άρεσε πολύ, αλλά, μόλις έμαθα πόσο κάνει, μου φάνηκε ~. = τσουχτερός. αλμυράτα*: τροφές που έχουν πολύ αλάτι ή που διατηρούνται στο αλάτι: *Με το ούζο τρώμε συνήθως ~, όπως αντζούγιες και ελιές. αμυρίζω & αμυρίζω*: (μτβ. & αμτβ.) κάνω κτ αλμυρό ή γίνομαι αλμυρός ≠ ξαμυρίζω. **αλμύρα & αμύρα** η: αλάτι που έχει μείνει μετά την εξάτμιση του θαλασσινού νερού, καθώς και η αίσθηση που αφήνει: *Γεννήθηκε σε νησί και ποτίστηκε με την ~ της θάλασσας.*

άλογο το: = [επίσ.] ίππος ❶ μεγάλο τετράποδο ζώο που χρησιμοποιείται κυρίως ως μεταφορικό μέσο: *Καβαλίκεψε το ~ και έφυγε.* ❷ [οικ.] μονάδα μέτρησης ισχύος μηχανών: *Πόσα ~ βγάζει το αυτοκίνητό σου; ~ ίππος.*

αλυσίδα η: ❶ σειρά από όμοιους μεταλλικούς κρίκους που χρησιμοποιούνται α. ως κόσμημα: *Φορούσε χρυσή ~ στον λαιμό. β. για το δέσιμο ζώου ή αντικειμένου: Ο σκύλος ήταν δεμένος με χοντρή ~.* ❷ σειρά από όμοια μεταλλικά μέρη για τη μετάδοση της κίνησης: *~ πο-*

δηλάτου. ❸ **α.** σειρά πραγμάτων ή ανθρώπων που δημιουργούν πραγματική ή νοητή γραμμή: *Η ~ εφοδιασμού των σουπερμάρκετ με λαχανικά ξεκινά από τον αγρότη. τροφική ~*: σύνολο οργανισμών σε ένα οικοσύστημα που συνδέονται μεταξύ τους αποτελώντας ο ένας τροφή για τον επόμενο στη σειρά, καθώς και η σχέση που τους συνδέει. **β.** σειρά σκέψεων, ενεργειών ή γεγονότων που συνδέονται λογικά ή χρονικά: *Η ~ των πολιτικών δολοφονιών στη Σερβία συνεχίζεται.* ❹ σύνολο επιχειρήσεων ιδιότη ή εταιρείας που προσφέρει ίδια προϊόντα ή υπηρεσίες: *Έχει ~ ξενοδοχείων στην Κρήτη, τη Ρόδο και την Εύβοια.* ❺ **πληθ. α. αντιολισθητικές αλυσίδες:** ειδικές αλυσίδες που τοποθετούνται γύρω από τις ρόδες των αυτοκινήτων για να μη γλιστρούν στο χιόνι. **β.** (μτφ.) ό,τι περιορίζει την ελευθερία κτ = δεσμά: *Σπάστε τις ~ της εξάρτησης από το ποτό!* ❻ **ΧΗΜ** σειρά ατόμων, συνήθως άνθρακα. **αλυσιδωτός -ή -ό:** ❶ αυτός που μοιάζει με ή αποτελείται από αλυσίδες: ~ *χιτώνας.* ❷ αυτός που αναφέρεται σε σειρά πράξεων, γεγονότων κτλ. **α.** που ακολουθούν το ένα το άλλο: ~ *βομβαρδισμοί.* **β.** που το προηγούμενο προκαλεί το επόμενο: *Η παραίτησή του προκάλεσε ~ αντιδράσεις που οδήγησαν στη διάλυση της εταιρείας. αλυσιδωτά* (επίρρ.).

αλφάβητο το & [επίσ.] **αλφάβητος** & [οικ.] **αλφαβήτα** η: κάθε σύνολο γραφικών σημείων που χρησιμοποιούνται για την παράσταση των φθόγγων μιας γλώσσας ή ομάδας γλωσσών: *ελληνικό/λατινικό/κυριλλικό/φωνητικό ~.* ~ **Μπράιγ:** για τυφλούς. **αλφαβητικός -ή -ό:** αυτός που γίνεται με βάση τη σειρά των γραμμμάτων του αλφαβήτου: ~ *κατάλογος/σειρά. αλφαβητικά & -ώς* (επίρρ.). **αλφαβητισμός** ο: η διδασκαλία γραφής και ανάγνωσης σε αναλφάβητους.

άλωση η: ❶ ένοπλη κατάληψη οχυρωμένης θέσης από εχθρικά στρατεύματα: ~ *πόλης/φρουρίου.* ❷ **Άλωση** η: ΙΣΤ η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους το 1453: *Ο ελληνισμός μετά την Άλωση γνώρισε μακρόχρονη δουλεία.* ❸ (μτφ.) απόκτηση κυριαρχίας σε κτ: *Την αγωνιστική δράση των σωματείων περιόρισε σημαντικά η άλωσή τους από τα κόμματα. αλώνω -ομαι* (μτβ.).

Από το ΑΕ ρ. *άλισκομαι* «κυριεύω, κατακτώ». Από την ίδια ρίζα παράγεται και η λ. *καταναλώνω* «διαθέτω κτ το οποίο μου ανήκει, ξοδεύω».

άμα (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει ❶ γεγονός που γίνεται την ίδια στιγμή ή λίγο πριν από κτ άλλο = *όταν, μόλις:* ~ *ξύπνησε, σηκώθηκε και ντύθηκε.* ❷ προϋπόθεση, γεγονός που πρέπει να ισχύει για να συμβεί κτ άλλο = *αν, εφόσον:* ~ *τέλειωσες τη δουλειά, μπορούμε να φύγουμε. ~ τελειώσεις ποτέ, εμένα σφύρα μου!* ❸ αιτία για κτ: *Δεν μπορεί να έρθει ~ είναι άρρωστος.* = *αφού.*

Προσοχή: η χρήση του *άμα* σε πλάγια ερώτηση αντί του *αν* (*Με ρώτησαν άμα θα πάμε*) είναι λανθασμένη!

αμαξοστοιχία η: σειρά σιδηροδρομικών βαγονιών που σύρονται από μία μηχανή = *τρένο:* *Η επιβατική ~ Αθηνών-Θεσσαλονίκης έχει δέκα βαγόνια. εμπορική ~* (για μεταφορά εμπορευμάτων).

αμαρτάνω: (αμτβ.) παραβαίνω ορισμένο θρησκευτικό κανόνα: ~ *όποιος βλαστημάει τα θεία. ήμαρτον!* (επιφών.): για να ζητήσουμε συγγνώμη ή να εκφράσουμε αγανάκτηση. **αμάρτημα** το. **αμαρτία** η. **αμαρτωλός -ή -ό. αμαρτωλά** (επίρρ.).

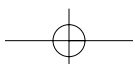
Από το ΑΕ ρ. *άμαρτάνω* με αρχική σημασία «δεν πετυχαίνω τον στόχο».

αμβλύς -εία -ύ: αυτός που δε διαθέτει γωνίες, δεν είναι μυτερός ≠ αιχμηρός, μυτερός, οξύς: *Παρότι το εργαλείο ήταν ~, κατόρθωσε να κόψει το δέρμα σε κομμάτια. ~ γωνία:* ΓΕΩΜ γωνία μεγαλύτερη από την ορθή, δηλαδή μεγαλύτερη από 90 μοίρες ≠ οξεία. **αμβλύνω -ομαι:** (μτβ.) ❶ *κάνω κτ λιγότερο αιχμηρό:* *Πρέπει να αμβλυνθούν οι γωνίες των ραφιών για να μην προκαλούν τραυματισμούς.* ❷ (μτφ.) *κάνω κτ λιγότερο έντονο, μετριάζω ≠ οξύνω:* *Τα μέτρα της κυβέρνησης δε λύνουν, απλώς αμβλύνουν τις κοινωνικές αντιθέσεις.* ❸ *καθιστώ κτ λιγότερο αποτελεσματικό:* *Τα γηρατειά ~ τις πνευματικές ικανότητες. αμβλυνση* η ≠ *όξυνση.*

άμβονας ο: εξέδρα στις χριστιανικές εκκλησίες, από όπου γίνεται το κήρυγμα: *Ο ιεροκήρυκας ανέβηκε στον ~. από άμβονας:* υπεροπτικά, χωρίς να δέχεται κανείς αντιρρήσεις.

αμείβο -ομαι • *αόρ. άμειψα, παθ. αόρ. αμείφτηκα & -θηκα:* (μτβ.) ❶ *δίνω σε κτ χρήματα ως αντάλλαγμα για κτ που έκανε = πληρώνω.* ❷ (μτφ.) *επαινώ ή επιβραβεύω κτ. αμοιβή* η. *σχ. αλείφω.*

άλυτος → α-
αλφαβήτα → αλφάβητο
αλφαβητικά → αλφάβητο
αλφαβητικός → αλφάβητο
αλφαβητικός → αλφάβητο
αλφαβητισμός → αλφάβητο
αλφάβητος → αλφάβητο
αλώνω → άλωση
άλωση
άμα
αμάθεια → α-
αμαθής → α-
αμάξοστοιχία
αμαρτάνω
αμάρτημα → αμαρτάνω
αμαρτία → αμαρτάνω
αμαρτωλά → αμαρτάνω
αμαρτωλός → αμαρτάνω
άμαχος → α-
αμβλυνση → αμβλύς
αμβλύνω → αμβλύς
αμβλύς
άμβονας
αμείβο

Α

αμείλικτος
αμοιβαίος

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αμείλικτα → αμείλικτος
αμείλικτος
αμείφθηκα → αμείβω
αμέλεια → αμελώ
αμελής → αμελώ
αμελητέος → αμελώ
αμελώ
αμελώς → αμελώ
άμεμπτα → α-
άμεμπτος → α-
αμερόληπτα → αμερόληπτος
αμερόληπτος
αμεροληψία → αμερόληπτος
άμεσα → άμεσος
άμεσος
αμεσότητα → άμεσος
άμεσως → άμεσος
αμετάβλητος → α-
αμετανόητος → α-
αμετάπειστος → α-
αμήχανα → αμήχανος
αμηχανία → αμήχανος
αμήχανος
αμιγής
αμιγώς → αμιγής
αμίλητος → α-
άμιλλα
αμιλλώμαι → άμιλλα
άμιμος
αμμουδιά → άμιμος
αμμώδης → άμιμος
αμνησία
*αμνηστία → αμνηστία
αμνήστευση → αμνηστία
αμνηστευτικός → αμνηστία
αμνηστεύω → αμνηστία
αμνηστία
αμοιβαία → αμοιβαίος
αμοιβαίος
αμοιβαιότητα → αμοιβαίος
αμοιβαίως → αμοιβαίος
αμοιβή → αμείβω
άμοιρος → α-
άμναλος → α-

αμείλικτος -η -ο: αυτός που είναι τόσο αποφασιστικός, αυστηρός ή σκληρός, που δεν αφήνει περιθώρια εναντίωσης ή χαλάρωσης: ~ *κριτής/ανταγωνισμός*. **αμείλικτα** (επίρρ.).

Από την ΑΕ λ. *ἀ + μειλίσσω* «καθησυχάζω».

αμελώ: (μτβ.) ❶ (+ να) δε δείχνω φροντίδα για την πραγματοποίηση κπ ενέργειας: *Αμέλιστα τόσες μέρες να σου τηλεφωνήσω*. ❷ (+ αιτ.) δε φροντίζω να εκπληρώσω κπ υποχρέωσή μου: ~ *τις δουλειές του*. = παραμελώ. **αμέλεια η, αμελής -ής -ές**. *σχ. αγενής, αμελώς* (επίρρ.). **αμελητέος -α -ο =** μηδαμινός.

Το *αμελώ* (όπως και το *παραμελώ*) σημαίνει «δε φροντίζω και, επομένως, καθυστερώ να εκτελέσω ή να ολοκληρώσω μια ενέργεια ή να εκπληρώσω μια υποχρέωσή μου». Διαφορετική είναι η σημασία του *αδιαφορώ*, που σημαίνει «δε στρέφω ποτέ την προσοχή μου σε κτ ή «διακόπτω οριστικά τη φροντίδα μου για κτ».

αμερόληπτος -η -ο: αυτός που κρίνει χωρίς να επηρεάζεται από άλλους ή από τις προτιμήσεις του = αντικειμενικός ≠ μεροληπτικός: *Είναι δύσκολο για τον ιστορικό να μένει ~ στην περιγραφή της σύγχρονης του εποχής*. **αμερόληπτα** (επίρρ.). **αμεροληψία η.**

άμεσος -η -ο: ❶ αυτός που γίνεται ή πρόκειται να γίνει ή υπάρχει χωρίς να παρεμβάλλεται τίποτε ενδιάμεσο ≠ έμμεσος: ~ *προϊστάμενος*. ❷ αυτός που γίνεται ή πρόκειται να γίνει την ίδια στιγμή, χωρίς να μεσολαβήσει χρονικό διάστημα: *Απαιτείται ~ μεταφορά στο νοσοκομείο*. **άμεσα** (επίρρ.): χωρίς μεσολάβηση ≠ έμμεσα. **άμεσως:** χωρίς καθυστέρηση ≠ αργότερα, μετά. **αμεσότητα η.**

αμήχανος -η -ο: ❶ αυτός που νιώθει άβολα, γιατί δεν έχει διέξοδο ή δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μια κατάσταση: *Με τα βλέμματα όλων στραμμένα πάνω του ένιωσε ~*. ❷ αυτός που δηλώνει, εκφράζει αμηχανία: ~ *σιωπή*. **αμήχανα** (επίρρ.). **αμηχανία η:** το να αισθάνεται κπ αμήχανος: *Τρώει τα νύχια του από ~*.

Η ΑΕ λ. *μηχανή* σήμαινε «μέσο, επινόημα» με το οποίο αντιμετωπιζόταν μια δύσκολη κατάσταση. Έτσι εξηγούνται και οι εκφρ. *πολυμήχανος* Οδυσσέας και *από μηχανής θεός* (στην αρχαία τραγωδία, ο θεός που την κρίσιμη στιγμή εμφανιζόταν για να δώσει λύση σε ένα αδιέξοδο).

αμιγής -ής -ές: αυτός που δεν έχει αναμειχθεί με ξένα στοιχεία = καθαρός, ανόθευτος: *Η Νέα Ορεστιάδα έχει ~ προσφυγικό πληθυσμό από την Αδριανούπολη*. **ουδέν κακόν αμιγές καλού:** δε συμβαίνει ποτέ κτ κακό χωρίς να συμβεί αντίστοιχα και κτ καλό που το μετριάζει: *Οι δυσκολίες μετά τον σεισμό ένωσαν περισσότερο τις δύο οικογένειες*. ~! *σχ. αγενής, αμιγώς* (επίρρ.).

Από το στερεοτ. *ἀ + μειγνύω* «αναμειγνύω».

άμιλλα η: προσπάθεια για υπεροχή, χωρίς αντιπαλότητα και εχθρική διάθεση, ανάμεσα σε πρόσωπα ή ομάδες που επιδιώκουν το ίδιο αποτέλεσμα: *Μεταξύ των αθλητών πρέπει να κυριαρχεί η ευγενής ~ και όχι ο ανελέητος ανταγωνισμός*. = συναγωνισμός **αμιλλώμαι** • μόνο στον ενστ.: [επίσ.] συναγωνίζομαι με ήθος και ευγένεια: *Οι μαθητές αμιλλώνται στους διαγωνισμούς της Μαθηματικής Εταιρείας*.

άμιμος η: ❶ κόκκοι από πολύ μικρά κομμάτια πετρωμάτων και ορυκτών, που καλύπτουν κυρίως τις παραλίες, τον βυθό της θάλασσας και τις ερημούς: *Μου αρέσουν οι παραλίες με ~, όχι με βότσαλα*. ❷ = αμμουδιά. **αμμουδιά η:** παραλία με άμμο: *Έπαιξαν λίγο στην ~, πριν μπουν στη θάλασσα*. **αμμώδης -ης -ές:** αυτός που καλύπτεται ή περιέχει κυρίως άμμο: ~ *βυθός/έδαφος*. *σχ. αγενής*.

αμνησία η: ΙΑΤΡ απώλεια της μνήμης, η οποία μπορεί να οφείλεται σε οργανικά ή ψυχικά αίτια (τραυματισμός, αλκοολισμός, γηρατειά, σοκ κτλ.): *Μετά το χτύπημα στο κεφάλι, έπαθε ~*.

αμνηστία η: ΝΟΜ άρση της ποινικής δίωξης για αδίκημα, συνήθως πολιτικό, που διέπραξε κπ, πράξη επιείκειας με την οποία η πολιτεία παραιτείται από την τιμωρία εγκλημάτων που διαπράχθηκαν εναντίον της: *Μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα, χορηγήθηκε ~ σε όσους συμμετείχαν*. **Διεθνής Αμνηστία:** διεθνής οργάνωση για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. **αμνηστεύω -ομαι:** (μτβ.) χορηγώ αμνηστία: *Αμνηστεύθηκαν οι πολιτικοί κρατούμενοι*. **αμνήστευση η:** παροχή αμνηστίας: *Ο νέος πρόεδρος υποσχέθηκε την ~ των πολιτικών αδικημάτων*. **αμνηστευτικός -ή -ό:** αυτός που παρέχει αμνηστία: ~ *διατάξεις/νόμοι*.

αμοιβαίος -α -ο: αυτός που ισχύει στον ίδιο

βαθμό για δύο πρόσωπα ή που γίνεται στον ίδιο βαθμό από αυτά: *Ανάμεσά τους υπάρχει ~ ενδιαφέρον. Χρειάζονται ~ υποχωρήσεις για να διατηρηθεί μια σχέση. αμοιβαία & -ως* (επίρρ.). **αμοιβαιότητα** η: ❶ το να ανταποκρίνεται κανείς εξίσου σε συναισθήματα ή πράξεις κπ άλλου = ανταπόδοση: ~ *αισθημάτων*. ❷ ΝΟΜ αναγνώριση αμοιβαίων υποχρεώσεων και ωφελημάτων μεταξύ κρατών: *συνθήκη/όρος της* ~.

αμυγδαλή η: ❶ ΙΑΤΡ καθένας από τους δύο αδένες του λεμφικού συστήματος με σχήμα αμυγδαλού, που βρίσκονται κοντά στην είσοδο του φάρυγγα και συμμετέχουν στην άμυνα του οργανισμού: *Έκανε χειρουργική και έβγαλε τις ~ της*. ❷ πληθ. [οικ.] αμυγδαλίτιδα. **αμυγδαλίτιδα** η: ΙΑΤΡ φλεγμονή των αμυγδαλών: *οξεία/πυώδης* ~. *σχ. ωτίτιτιδα*.

αμυγδαλιά η: φυλλοβόλο δέντρο με λευκορόδινα άνθη που καρπός του είναι το αμύγδαλο: *Οι ~ ανθίζουν τον Φλεβάρη. αμύγδαλο* το: ο καρπός της αμυγδαλιάς. **αμυγδαλωτός -ή -ό**: αυτός που έχει σχήμα αμύγδαλου: *Έχει μάτια ~. αμυγδαλωτό* το: γλύκισμα που έχει ως βασικό συστατικό το αμύγδαλο.

αμυδρός -ή -ό: ❶ αυτός που δε διακρίνεται καθαρά: *Φαινόταν μόνο ένα ~ φως. Ένα ~ χαμόγελο φάνηκε στα χείλη της*. ❷ (μτφ.) αυτός που δεν είναι σαφής, ξεκάθαρος = συγκεχυμένος, αόριστος: *Από όσα είπε, σχημάτισα μια ~ εικόνα της κατάστασης. αμυδρά & [επίσ.] -ώς* (επίρρ.): *Τον θυμάμαι ~.*

άμυλο το: χημ φυσικός πολυσακχαρίτης που παράγεται με φωτοσύνθεση στα φυτά και χρησιμοποιείται στη βιομηχανία τροφίμων με τη μορφή λευκής ουσίας, άοσμης και άγευστης: *Αποφεύγει τις τροφές που είναι πλούσιες σε ~. αμυλούχος -α -ο: αυτός που περιέχει άμυλο: *Οι ~ τροφές παχαίνουν. σχ. έχω*.*

αμύνομαι • αόρ. *αμύνθηκα*: (αμτβ.) υπερασπίζομαι τον εαυτό μου σε επίθεση ≠ επιτίθεμαι: *Οι πολιορκημένοι αμύνθηκαν με γενναιότητα και απέκρουσαν τους εχθρούς. άμυνα* η. **αμυντικός -ή -ό. αμυντικά** (επίρρ.). **αμυντικός** ο, η: ΑΘΛ παίκτης σε αμυντική θέση ≠ επιθετικός.

αμφιβάλλω • πρτ. *αμφέβαλλα*, αόρ. *αμφέβαλα*: (αμτβ.) δεν είμαι σίγουρος για κτ: ~ *αν θα έρθει. σχ. αμφισβητώ. αμφιβολία* η. **αμφίβολος -η -ο. αμφίβολα & [επίσ.] αμφιβόλως** (επίρρ.).

αμφίβιος -α -ο: ❶ (για ζώα) αυτός που, όταν είναι μικρός, ζει στο νερό αναπνέοντας με

βράγχια, και, όταν μεγαλώσει, αφού αναπτύξει πνεύμονες, ζει στην ξηρά: *Οι βάτραχοι είναι ζώα ~. ❷* αυτός που μπορεί να κινείται ή να γίνεται και στο νερό και στην ξηρά: ~ *όχημα. αμφίβιο* το: ζωολ μέλος της ομοταξίας των αμφιβίων ζώων: *Ο βάτραχος είναι ~.*

αμφίεση η: το σύνολο των ενδυμάτων κάποιου, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο είναι ντυμένος: *Προσέχει πολύ την ~ του. Στη βράβευση θα παραστούν όλοι με επίσημη ~.* = ενδυμασία, περιβολή.

αμφιροεπής -ής -ές: αυτός που δεν μπορεί να αποφασίσει, να επιλέξει μεταξύ δύο πραγμάτων ή καταστάσεων. *σχ. αγενής*.

αμφιροεπός -η -ο: αυτός που η έκβασή του δεν έχει κριθεί ακόμα: *Ο προεκλογικός αγώνας είναι ~.*

αμφισβητώ -ούμαι: (μτβ.) εκφράζω αντιρροήσεις για την αλήθεια ή την ορθότητα κπ πράγματος: *Η απόφαση του διαιτητή αμφισβητήθηκε έντονα. αμφισβήτηση* η. **αμφισβητίας** ο: πρόσωπο που έχει την τάση να αμφισβητεί. **αμφισβητήσιμος -η -ο** ≠ αδιαμφισβήτητος.

Το αμφιβάλλω διαφέρει από το αμφισβητώ και στη σύνταξη και στη σημασία: *Αμφιβάλλω για την ειλικρίνειά σου* σημαίνει «έχω επιφυλάξεις για την ειλικρίνειά σου». *Αμφισβητώ την ειλικρίνειά σου* σημαίνει «πιστεύω ότι δεν είσαι ειλικρινής».

αμφίσημος -η -ο: αυτός που επιδέχεται δύο διαφορετικές ερμηνείες = δίσημος, διφορούμενος: ~ *πρόταση. αμφισημία* η: η ιδιότητα λέξης, φράσης κτλ. να είναι αμφίσημη: *Ο δημόσιος λόγος των διπλωματών χαρακτηρίζεται από ~.*

αν & εἶν (σύνδ.): ❶ **α.** εισάγει πρόταση που δηλώνει συνθήκη η οποία πρέπει να ισχύει, για να συμβεί ό,τι εκφράζει η κύρια πρόταση = άμα: ~ *έχει καλό καιρό, θα πάμε εκδρομή. ~ με είχες βοηθήσει, θα είχα γράψει καλά στις εξετάσεις. β. σε στερεότυπους συνδυασμούς, με επιρρήματα ή συνδέσμους: *Όσο κι ~ με πειράζει, δε θα κλάψω. Θα φύγω από τη δουλειά μου, εκτός κι ~ μου αυξήσουν τον μισθό. Είναι πανέξυπνος, ~ όχι μεγαλοφυΐα! γ.* (+ ρ. σε πρτ. ή υπερσ.) εκφράζει ευχή = *μακάρι να: ~ ήσουν εδώ! ❷* εισάγει πλάγια ερώτηση ολικής άγνοιας: *Τον ρώτησα ~ τον είχαν καλέσει στο πάρτι. ❸ (ακόμη) και/κι αν* (ως σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει ενδεχόμενο το οποίο δεν μπορεί να αλλάξει ό,τι αναφέρει η*

αμυγδαλή
αμυγδαλιά
αμυγδαλίτιδα → αμυγδαλή
αμύγδαλο → αμυγδαλιά
αμυγδαλωτό → αμυγδαλιά
αμυγδαλωτός → αμυγδαλιά
αμυδρά → αμυδρός
αμυδρός → αμυδρός
αμύνητος → α-
άμυλο
αμυλούχος → άμυλο
άμυνα → αμύνομαι
αμύνομαι
αμυντικά → αμύνομαι
αμυντικός → αμύνομαι
αμφίβιο → αμφίβιος
αμφίβιος
αμφίβολα → αμφιβάλλω
αμφιβολία → αμφιβάλλω
αμφίβιος → αμφιβάλλω
αμφιβόλως → αμφιβάλλω
αμφίεση
αμφιροεπής
αμφίροεπος
αμφισβήτηση → αμφισβητώ
αμφισβητήσιμος → αμφισβη-
τώ
αμφισβητίας → αμφισβητώ
αμφισβητώ
αμφισημία → αμφίσημος
αμφίσημος
αμφότεροι → αντωνυμία -
Λόγιες αντωνυμίες
αν

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αν και
- αν-1 → α-
- άν-1 → α-
- αν-2 → ανα-2
- άν-2 → ανα-2
- ανά → πρόθεση - Λόγιες
- προθέσεις
- ανα-1 → α-
- ανά-1 → α-
- ανα-2
- ανά-2 → ανα-2
- αναβαθμίζω
- αναβάθμιση → αναβαθμίζω
- αναβαθμολογώ → ανα-2
- αναβάλλω
- ανάβαση → ανεβαίνω
- αναβιώνω
- αναβίωση → αναβιώνω
- αναβλητικά → αναβάλλω
- αναβλητικός → αναβάλλω
- αναβολή → αναβάλλω
- αναβολικά → αναβολικός
- αναβολικός
- αναβροχιά → α-
- ανάβω
- αναγγελία → αναγγέλλω
- αναγγέλλω
- αναγέννηση → αναγεννώ
- αναγεννησιακός → αναγεν-
νώ
- αναγεννώ
- αναγκάζω → ανάγκη
- αναγκαίος → ανάγκη
- αναγκαιότητα → ανάγκη
- αναγκαστικά → ανάγκη
- αναγκαστικός → ανάγκη
- ανάγκη
- ανάγλυφα → ανάγλυφος
- ανάγλυφο → ανάγλυφος
- ανάγλυφος

κύρια πρόταση: ~ παρακαλέσει, δε θα του κά-
νω το χατήρι.

αν και (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει γεγονός αντίθετο με αυτό που εκφράζει η κύρια πρόταση = παρόλο που, παρ' ό,τι, μολονότι, ενώ: ~ δε διαβάζει πολύ, πάντα γράφει καλά στα διαγωνίσματα.

ανα-2 αν-2 & ανά-2 άν-2: πρόθημα που ❶ δηλώνει πορεία προς τα επάνω ≠ κατα-: άνοδος, ανάβαση. ❷ δηλώνει επανάληψη ενέργειας: αναβαθμολογώ, αναδιοργανώνω, αναγέννηση. ❸ επιτείνει τη σημασία του β' συνθ.: αναταραχή.

αναβαθμίζω -ομαι: (μτβ.) ≠ υποβαθμίζω ❶ κά-νω κτ καλύτερο ανεβάζοντας το ποιοτικό του επίπεδο: Το χωριό μας αναβαθμίστηκε με την ασφαλτόστρωση των δρόμων. ❷ τοποθετώ κτ σε ιεραρχικά ανώτερη θέση από αυτή που κατείχε ως τώρα = προάγω: Αναβαθμίστηκε - έγινε. Τμηματάρχης. **αναβάθμιση** η.

αναβάλλω -ομαι • πρτ. ανέβαλλα, αόρ. ανέβα-
λα, παθ. αόρ. αναβλήθηκα & [επίσ.] ανεβλή-
θην: (μτβ.) μεταθέτω στο μέλλον κτ προ-
γραμματισμένο: Ανέβαλε το ταξίδι του για
την άλλη εβδομάδα. & σχ. **βάλλω, αναβολή**
η. **αναβλητικός -ή -ό, αναβλητικά** (επίρρ.).

Αναβάλλω «μεταθέτω σε συγκεκριμένο χρόνο» -
αναστέλλω «μεταθέτω αόριστα» - διακόπτω - μα-
ταιώνω: οι λ. αυτές έχουν παρόμοιες, αλλά όχι
απόλυτα ίδιες σημασίες. Η παράσταση αναβάλλε-
ται για αύριο σημαίνει ότι η προγραμματισμένη
για σήμερα παράσταση θα δοθεί αύριο. Η απεργία
αναστέλλεται σημαίνει ότι η απεργία δε θα πραγ-
ματοποιηθεί τώρα, αλλά κάποτε στο μέλλον, χωρίς
να ορίζεται χρονικό σημείο. Τα έργα διακόπτονται
σημαίνει ότι τα έργα έχουν αρχίσει να εκτελούνται
και σταματούν για μικρό ή μεγάλο χρονικό διά-
στημα ή για πάντα. Τέλος, το ματαιώνω σημαίνει
«ακυρώνω μια ενέργεια που δεν πρόκειται να επα-
ναληφθεί υπό τις ίδιες συνθήκες στο μέλλον».

αναβιώνω: (μτβ. & αμτβ.) επαναφέρω ή επα-
νέρχομαι στη ζωή ή σε χρήση: Το παλιό αυτό
έθιμο ~ στις μέρες μας. **αναβίωση** η.

αναβολικός -ή -ό: βιολ αυτός που ευνοεί τον ανα-
βολισμό, τη συνθετική φάση του μεταβολι-

σμού: ~ ουσίες/διαδικασίες. **αναβολικά** τα: χη-
μικές ουσίες που αυξάνουν τον αναβολισμό
προκαλώντας μυϊκή υπερτροφία και χρησι-
μοποιούνται παράνομα από κάποιους αθλη-
τές με σκοπό τη βελτίωση των επιδόσεών τους.

ανάβω -ομαι • μπ. αναμμένος: ❶ (μτβ.) κάνω
κτ να πάρει φωτιά: Άναψε το τζάκι. ≠ σβήνω.
❷ (μτβ.) θέτω σε λειτουργία συσκευή ή μηχα-
νή με τη βοήθεια ηλεκτρικού ρεύματος: ~ τη
λάμπα. ≠ σβήνω, κλείνω. ❸ (αμτβ.) παίρνω
φωτιά: Τα κλαδιά είναι βρογμένα και δεν ~.
❹ (μτφ., αμτβ., για συσκευή) υπερθερμαίνο-
μαι: Άναψε η μηχανή του αυτοκινήτου. ≠
κρυώνω ❺ (μτφ., αμτβ., για γεγονός) αποκτώ
μεγάλες διαστάσεις ή ένταση: Άναψε το γλέ-
ντι. **άναμμα** το.

αναγγέλλω -ομαι: (μτβ.) κάνω κτ δημόσια γνω-
στό = ανακοινώνω, γνωστοποιώ: Ανήγγειλαν
τον γάμο τους. **αναγγελία** η.

αναγεννώ -ώμαι & -ιέμαι: (μτβ.) κάνω κτ ή κτ
να ξεκινήσει μια νέα περίοδο ακμής = ανα-
βιώνω: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αναγεννήθη-
καν μετά από 1503 χρόνια χάρη στον Γάλλο
Πιερ ντε Κουμπερτέν. **αναγέννηση** η: ❶
πνευματική, κοινωνική κτλ. πρόοδος μετά
από περίοδο στασιμότητας ή παρακμής. ❷
Αναγέννηση η: η περίοδος άνθησης των τε-
χνών, των γραμμάτων και των επιστημών
στην Ευρώπη (14ος-16ος αι.) με βάση τον αρ-
χαίο ελληνικό και ρωμαϊκό πολιτισμό: Η ζω-
γραφική του Θεοτοκόπουλου είναι επηρεα-
σμένη από την ~. **αναγεννησιακός -ή -ό:** αυ-
τός που σχετίζεται με την Αναγέννηση.

ανάγκη η: ❶ κατάσταση που επιβάλλεται από
πιεστικές συνθήκες: Βρέθηκε στην ~ να που-
λήσει το σπίτι του. ❷ καθετί που χρειαζόμα-
στε ή επιθυμούμε έντονα: Έχω ~ από ψιχα-
γωγία/είδη πρώτης ~/ώρα ~. **αναγκάζω -ομαι**
(μτβ.). **αναγκαίος -α -ο, αναγκαιότητα** η: κα-
τάσταση που επιβάλλεται ως αναγκαία. **ανα-
γκαστικός -ή -ό, αναγκαστικά** (επίρρ.).

ανάγλυφος -η -ο: ❶ αυτός που δεν είναι λείος,
επειδή η επιφάνειά του έχει σκαλιστεί ή κτ
έχει προστεθεί πάνω της: Στον μαρμάρινο
τόιχο σώζεται ~ στανρός. ❷ (μτφ.) αυτός που
περιγράφεται με ζωντανό και παραστατικό
τρόπο: Το βιβλίο περιγράφει σιγνές από τον

Σύνθετα με ανα-2

προς τα επάνω
αναδύομαι
ανάδυση

επανάληψη ενέργειας
αναδασώνω
αναδάσωση
αναδημιουργώ

επιτακτική σημασία
ανακράζω

πόλεμο με ~ τρόπο. **ανάγλυφο** το: ανάγλυφη παράσταση σε έργο τέχνης: *Στα ανάγλυφα του Παρθενώνα εικονίζονται άλογα. ανάγλυφα* (επίρρ.).

αναγνωρίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ διαπιστώνω την ταυτότητα προσώπου ή πράγματος: *Αναγνώρισε τον δράστη.* ❷ αποδέχομαι, παραδέχομαι: ~ το λάθος μου. ❸ δέχομαι κτ ως νόμιμο ή έγκυρο: *σχολή αναγνωρισμένη από το κράτος.* **αναγνώριση** η. **αναγνωριστικός -ή -ό. αναγνωριστικά** (επίρρ.). **αναγνωρίσιμος -η -ο.**

ανάγνωση η: ❶ αναγνώριση των γραπτών συμβόλων που συνθέτουν ένα γραπτό κείμενο και κατανόηση του περιεχομένου του: *Στην πρώτη τάξη του δημοτικού τα παιδιά μαθαίνουν γραφή και ~.* ❷ μεγαλόφωνο διάβασμα ενός γραπτού κειμένου: ~ ενός θεατρικού έργου. ❸ ερμηνεία ενός λογοτεχνικού έργου: *Τα ποιήματα του Ελύτη επιδέχονται πολλαπλές ~.* **αναγνώσιμος -η -ο:** αυτός που μπορεί να διαβαστεί: *Η πινακίδα δεν είναι ~.* **αναγνωσιμότητα** η: ❶ η ιδιότητα του αναγνώσιμου. ❷ ο αριθμός των αναγνωστών ενός εντύπου: *εφημερίδα με μεγάλη ~.* **άναγνωσμα** το: κάθε κείμενο που διαβάζεται, συνήθως απλό και ευχάριστο: *λαϊκό/παιδικό ~.* **αναγνώστης ο, -ρια** η: πρόσωπο που διαβάζει, που αγαπά το διάβασμα: *Το βιβλίο απευθύνεται τόσο στον ειδικό, όσο και στον μέσο ~.* **αναγνωστήριο** το: αίθουσα που διατίθεται για ανάγνωση βιβλίων και άλλων εντύπων. **αναγνωστικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται στην ανάγνωση ή στον αναγνώστη: ~ *ικανότητα/κοινό.* **αναγνωστικό** το: βασικό βιβλίο του δημοτικού σχολείου από το οποίο διδάσκεται η ανάγνωση.

ανάγωγος -η -ο: αυτός που δεν έχει αγωγή, καλή ανατροφή = αγενής: ~ *άνθρωπος/συμπεριφορά.* **ανάγωγα** (επίρρ.): *Φέρεται ~ στους δασκάλους του.*

αναδεικνύω -ομαι: ❶ προβάλλω κτ, τονίζω τα στοιχεία εκείνα που το κάνουν να ξεχωρίζει: *Αυτή η κόμμωση ~ τα χαρακτηριστικά του προσώπου της. Με την ομιλία του στη Βουλή ανέδειξε το πρόβλημα της ανεργίας.* ❷ παθ. προωθούμαι κοινωνικά, επαγγελματικά: *Αναδείχτηκε με την αξία του.* **ανάδειξη** η: ❶ το να αναδεικνύει κτ κτ: *επιτροπή για την ~ των μνημείων.* ❷ διάκριση, καθιέρωση, εκλογή σε αξίωμα: *Την ~ του σε Δήμαρχο τη χρωστά στη σκληρή δουλειά.*

αναδίδω & αναδίνω -ομαι: εκπέμπω, σκορπίζω

προς όλες τις κατευθύνσεις κτ που βρίσκεται σε αέρια ή σε υγρή κατάσταση: *Τα λουλούδια αυτά ~ ένα λεπτό άρωμα. Από τα ρούχα του αναδιδόταν η μυρωδιά του ιδρώτα.* ❸ σχ. **δίνω.**

ανάδοχος ο, η: [επίσ.] ❶ πρόσωπο που βαφτίζει ένα παιδί = νονός, νονά. ❷ ιδιώτης ή εταιρεία, οργανισμός κτλ. που αναλαμβάνει να εκτελέσει κτ έργο με βάση ορισμένο συμφωνητικό: *Ο ~ σφείλει να παραδώσει το έργο εντός ενός μηνός.* ~ **οικογένεια:** αυτή η οποία αναλαμβάνει την ανατροφή (όχι την υιοθεσία) ενός παιδιού.

αναζητώ & -άω -ούμαι: (μτβ.) ψάχνω επίμονα να βρω **α.** κτ ή κτ που δε γνωρίζω πού βρίσκεται: *Η αστυνομία ~ τον δραπέτη.* **β.** (μτβ.) κτ που θα με κάνει να νιώσω καλύτερα: *Έφυγε από την Αθήνα, γιατί αναζητούσε την ηρεμία της εξοχής.* **γ.** (& μτβ.) κτ ή κτ που θα καλύψει ανάγκη ή θα λύσει πρόβλημα, απορία κτλ.: *Η ομάδα ~ προπονητή μετά τον τελευταίο αγώνα.* **αναζήτηση** η: ❶ το να αναζητά κανείς κτ ή κτ: ~ *τροφής.* ❷ πληθ. ψυχικά ή πνευματικά ερωτήματα που ωθούν κτ να στοχάζεται και να ερευνά: *Οι έφηβοι έχουν έντονες ~ για το νόημα της ζωής και τον εαυτό τους.*

αναθέτω -τίθεμαι & [προφ.] -θέτομαι • αόρ. **ανέθεσα & ανάθεσα,** παθ. αόρ. **ανατέθηκα,** παθ. αόρ. & [επίσ.] **ανετέθηκα,** μππ. **ανατεθειμένος:** (μτβ.) ορίζω κτ ως υπεύθυνο για κτ έργο: *Ο Περικλής ανέθεσε στον Φειδία την κατασκευή του αγάλματος της Αθηνάς.* ❸ σχ. **θέτω. ανάθεση** η.

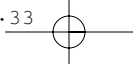
αναϊδής -ής -ές • αναϊδέστερος, αναϊδέστατος: αυτός που δεν έχει το συναίσθημα της ντροπής και του σεβασμού σε πρόσωπα και καταστάσεις = αδιάντροπος, θρασύς: ~ *βλέμμα/ύφος.* *Ένας ~ νέος τη σκούνησε για να περάσει.* ❸ σχ. **αγενής, αναϊδώς** (επίρρ.): *Αρνήθηκε αναϊδέστατα να δώσει τη θέση του σε έναν ηλικιωμένο.* **αναϊδεια** η: συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από έλλειψη ντροπής και σεβασμού: *Είναι ~ να διακόπτεις τον συνομιλητή σου.*

αναίρω -ούμαι: ❶ (μτβ.) αρνούμαι κτ που έχω πει: *Αναίρεσε όσα υποστήριξε στην πρώτη κατάθεσή του.* ❷ αντικρούω κτ αποδεικνύοντας ότι είναι λανθασμένο: *Οι εξαιρέσεις δεν ~ τον κανόνα.* ❸ ΝΟΜ ακυρώνω προηγούμενη δικαστική απόφαση: *Ο Άρειος Πάγος αναίρεσε απόφαση δευτεροβάθμιου δικαστηρίου.* **αναίρεση** ❶ άρνηση, ακύρωση: ~ *απόφασης/υπόσχεσης.* ❷ απόδειξη μιας άποψης ως

αναγνωρίζω
αναγνώριση → αναγνωρίζω
αναγνωρίσιμος → αναγνωρίζω
αναγνωριστικά → αναγνωρίζω
αναγνωριστικός → αναγνωρίζω
αναγνώσιμος → ανάγνωση
αναγνωσιμότητα → ανάγνωση
ανάγνωσμα → ανάγνωση
αναγνώστης → ανάγνωση
αναγνωστής → ανάγνωση
αναγνωστικός → ανάγνωση
αναγνωστικός → ανάγνωση
αναγνώστρια → ανάγνωση
ανάγωγα → ανάγωγος
ανάγωγος
αναδασώνω → ανα-²
αναδάσωση → ανα-²
αναδεικνύω
ανάδειξη → αναδεικνύω
αναδημιουργώ → ανα-²
αναδίδω
αναδιοργανώνω → ανα-²
ανάδοχος
αναδύομαι → ανα-²
ανάδυση → ανα-²
αναζήτηση → αναζητώ
αναζητώ
ανάθεση → αναθέτω
αναθέτω
αναθρεμμένος → ανατρέφω
αναθρέφω → ανατρέφω
αναϊδεια → αναϊδής
αναϊδέστερος → αναϊδής
αναϊδής
αναϊδώς → αναϊδής
αναίρεση → αναίρω
αναίρω

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Αΐ-Βΐ-Γΐ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Η αρχική σημασία του αναλαμβάνω ήταν «παίρνω στα χέρια μου».

αναλογία η: ❶ συγκριτική σχέση ανάμεσα σε πρόσωπα, πράγματα, φαινόμενα ή καταστάσεις: *Η ~ θανάτων και γεννήσεων δείχνει ότι ο πληθυσμός φθίνει.* ❷ μερίδιο που αντιστοιχεί σε ένα μέλος ενός συνόλου: *Η ~ μου στα κέρδη είναι 20%.* ❸ ομοιότητα ανάμεσα σε πράγματα: *Υπάρχουν ~ ανάμεσα στη βυζαντινή και στην ινδική μουσική.* ❹ πληθ. η συμμετρική, αρμονική σχέση ανάμεσα στα μέρη ενός συνόλου: *Τα αγάλματα της κλασικής αρχαιότητας έχουν άψογες ~.* **αναλογώ** • μόνο ενστ. και πρτ.: (αμτβ.) συσχετίζομαι με κτ ως προς κάποια ιδιότητα = αντιστοιχώ, ισοδυναμώ: *Ο φόρος που ~ στο εισόδημά του είναι υψηλός.* **ανάλογος -η -ο**: αυτός που έχει αναλογία με κτ ή κτ άλλο: *~ πρόταση με τη δική σας μας έκαναν και άλλοι.* **ανάλογα & αναλόγως** (επίρρ.). **αναλογικός -ή -ό**: αυτός που γίνεται με αναλογία προς κτ ή κτ άλλο. **αναλογικά** (επίρρ.).

ανάλυω -ομαι • αόρ. ανέλυσα & ανάλυσα: (μτβ.) ❶ εξηγώ κτ με λεπτομέρεια: *Ο υπουργός ανέλυσε τα πλεονεκτήματα του προγράμματος.* ❷ εντοπίζω μεθοδικά τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται ή εξαρτάται κτ, για να το καταλάβω καλύτερα ή να ανακαλύψω κτ ≠ συνθέτω: *Ο επιστήμονας ανέλυσε το νερό της πηγής και βρήκε άλατα.* ❸ παθ., συνήθ. αόρ. αρχίζω ξαφνικά να κλαίω: *Την αγκάλιασε και αναλύθηκε σε λυγμούς.* **ανάλυση** η: το να αναλύει κανείς κτ και αυτό που αναλύει: *Έκανε μια εξαιρετική ~ του θέματος.* **αναλυτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που παρουσιάζει κτ με λεπτομέρεια: *~ περιγραφή / ~ χάρτης.* ❷ αυτός που έχει την ικανότητα να αναλύει: *Έχει ~ τρόπο σκέψης.* ❸ αυτός που βασίζεται στην ανάλυση: *~ Χημεία.* **αναλυτής ο, -ύτρια** η: ειδικός που αναλύει δεδομένα: *Πολιτικοί ~ πιστεύουν ότι ο συγκεκριμένος υποψήφιος θα κερδίσει στις επόμενες εκλογές.* **αναλυτικά & -ώς** (επίρρ.).

αναλφάβητος -η -ο: ❶ αυτός που δεν ξέρει ανάγνωση και γραφή = αγράμματος: **οργανικά** ~: αυτός που δε διδάχθηκε ποτέ ανάγνωση και γραφή. **λειτούργικα** ~: αυτός που, ενώ έχει διδαχθεί ανάγνωση και γραφή, δυσκολεύεται να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις του ή δεν έχει τελειώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση. **ηλεκτρονικά** ~: αυτός που δεν ξέρει να χειριστεί υπολο-

γιστή. **αναλφabetισμός ο**: έλλειψη των στοιχειωδών γνώσεων που επιτρέπουν σε κπ να διαβάσει και να γράφει τη μητρική του γλώσσα:

Ο ~ μαστίζει τις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

αναλώνω -ομαι: διαθέτω σωματικές και πνευματικές δυνάμεις για την πραγματοποίηση κτ σκοπού = ξοδεύω: *Ανάλωσε τη ζωή του για την τέχνη.* **ανάλωση** η: ξόδεμα, κατανόηση: *Η ~ φρέσκων λαχανικών είναι μεγαλύτερη στις μεσογειακές από ό,τι στις βόρειες χώρες.* **αναλώσιμος -η -ο**: αυτός που μπορεί, που είναι κατάλληλος για να καταναλωθεί. **αναλώσιμα** τα: υλικά που καταναλώνονται: *Θα βρείτε τα εκτυπωτικά μελάνια στο τμήμα αναλώσιμων για ηλεκτρονικούς υπολογιστές.*

αναμειγνύω -ομαι • αόρ. ανάμειξα & ανέμειξα, παθ. αόρ. αναμειχθήκα & -χθήκα, μπτ. αναμειγμένος: (μτβ.) = ανακατεύω ❶ ενώνω δύο ή περισσότερα στοιχεία ώστε να σχηματίσουν ένα ενιαίο σύνολο: *Για να φτιάξουμε το γκρι χρώμα, αναμειγνύουμε άσπρο και μαύρο.* ❷ (μτφ.) κάνω κτ να συμμετάσχει σε ορισμένη υπόθεση, συνήθως δυσάρεστη = εμπλέκω: *Τον ανέμειξαν στο σκάνδαλο.* ❸ παθ. συμμετέχω, επεμβαίνω σε κτ: *Μην αναμειγνύσαι στα οικογενειακά μας!* **ανάμειξη** η. **ανάμεικτος -η -ο**: αυτός που προέρχεται από ανάμειξη: *~ παγωτό/συναισθήματα.* **ανάμεικτα** (επίρρ.).

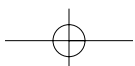
αναμένω -ομαι • αόρ. ανέμεινα, παθ. μόνο ενστ. και πρτ.: (μτβ.) περιμένω να φτάσει κτ ή να συμβεί κτ: *Ανέμεναν την απόφαση του δικαστηρίου.* **αναμονή** η.

ανάμεσα (επίρρ.): ❶ (+ σε/από) στο διάστημα που ορίζεται από ορισμένα σημεία: *Το σπίτι βρίσκεται ~ σε δύο κεντρικούς δρόμους.* = μεταξύ. *Προχωράει ~ από τα παρκαρισμένα αυτοκίνητα.* = μέσα, ενδιάμεσα. ❷ (+ σε/αδύν. τ. γεν. της προσωπ. αντων.) σε σύνολο ομοειδών πραγμάτων, ανθρώπων κτλ. στο οποίο περιλαμβάνεται κτ ή κτ = μεταξύ: *Μη φοβάσαι, τώρα είσαι ~ σε φίλους!* ❸ (+ σε) για εναλλακτικές εκδοχές: *Είμαι ~ σ' αυτά τα δύο ρούχα, δεν ξέρω ποιο να διαλέξω τελικά.*

αναμεταδίδω -ομαι: (μτβ.) (για συσκευή ή εγκατάσταση) λαμβάνω, ενισχύω και εκπέμπω ραδιοηλεκτρομαγνητικά σήματα. **αναμετάδοση** η. **αναμεταδότης ο**: τηλεπικοινωνιακό σύστημα που λαμβάνει και εκπέμπει σήματα και χρησιμοποιείται στην ασύρματη επικοινωνία (τηλεόραση, ραδιόφωνο, τηλεφωνία).

αναμετρώ -ιέμαι & -ούμαι: ❶ (μτβ.) υπολογίζω

ανάλογα → αναλογία
 αναλογία
 αναλογικά → αναλογία
 αναλογικός → αναλογία
 ανάλογος → αναλογία
 αναλογώ → αναλογία
 ανάλυση → αναλύω
 αναλυτής → αναλύω
 αναλυτικά → αναλύω
 αναλυτικός → αναλύω
 αναλυτικός → αναλύω
 αναλύτρια → αναλύω
 αναλύω
 αναλφabetισμός → αναλφabet-
 βητος
 αναλφabetητος
 αναλώνω
 ανάλωση → αναλώνω
 αναλώσιμα → αναλώνω
 αναλώσιμος → αναλώνω
 αναμείγνυτος → α-
 αναμειγνύω
 ανάμεικτα → αναμειγνύω
 ανάμεικτος → αναμειγνύω
 ανάμειξη → αναμειγνύω
 αναμειγμένος → αναμει-
 γνύω
 αναμένο
 ανάμεσα
 αναμετάδω
 αναμετάδοση → αναμεταδί-
 δω
 αναμεταδότης → αναμεταδί-
 δω
 αναμέτρηση → αναμετρώ
 αναμετρώ
 *αναμειγνύω → αναμειγνύω
 άναμμα → ανάβω

ανάμνηση
 αναμνηστικό → ανάμνηση
 αναμνηστικός → ανάμνηση
 αναμονή → αναμένω
 αναμορφώνω
 αναμόρφωση → αναμορφώνω
 αναμορφωτήριο → αναμορφώνω
 αναμορφωτής → αναμορφώνω
 αναμορφωτικά → αναμορφώνω
 αναμορφωτικός → αναμορφώνω
 αναμορφωτήρια → αναμορφώνω
 αναμφίβηλος → α-αναμφισβήτητα → α-αναμφισβήτητος → α-άνανδρα → άνανδρος
 *ανανδρεία → ανανδρία
 ανανδρία → άνανδρος
 άνανδρος
 ανανεώνω
 ανανέωση → ανανεώνω
 ανανεώσιμος → ανανεώνω
 ανανεωτής → ανανεώνω
 ανανεωτικά → ανανεώνω
 ανανεωτικός → ανανεώνω
 ανανεώτρια → ανανεώνω
 αναντικατάστατος → α-αναντιστοιχία → α-αναντίστοιχος → α-αναξιόπιστος → α-αναξιοπρέπεια → α-αναξιοπρεπής → α-αναξιοπρεπώς → α-ανάξιος → αναπαράγω
 αναπαραγωγή → αναπαράγω
 αναπαραγωγικά → αναπαράγω
 αναπαραγωγικός → αναπαράγω
 αναπαράσταση → αναπαριστώ
 αναπαρήγαγα → αναπαράγω
 αναπαριστάνω → αναπαριστώ
 αναπαριστώ

κτ από κάθε άποψη = σταθμίζω: *Πρέπει να αναμετρήσεις τις συνέπειες πριν αποφασίσεις για το διαζύγιο.* ② παθ. παραβάλλω τις δυνάμεις μου με τις δυνάμεις του αντιπάλου: *Γαλλία και Ιταλία θα αναμετρηθούν για το Παγκόσμιο Κύπελλο.* = συναγωνίζομαι, ανταγωνίζομαι. **αναμέτρηση** η: σύγκρουση ή ανταγωνισμός μεταξύ δύο ή περισσότερων: *πολεμική/εκλογική* ~.

ανάμνηση η: ① επαναφορά στη μνήμη, ανάκληση γεγονότων ή εμπειριών του παρελθόντος: *Έχω πολύ κακές αναμνήσεις από τη σχολική μου ζωή. Οι εθνικές γιορτές τελούνται σε ~ μεγάλων ιστορικών γεγονότων* (για να διατηρηθούν στη μνήμη). ② πληθ. γραπτή αφήγηση προσωπικών βιωμάτων = απομνημονεύματα: *Η σύζυγος του Σεν Εξιπερι έγραψε ~ από την κοινή τους ζωή.* **αναμνηστικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με μια ανάμνηση: ~ *φωτογραφίες.* **αναμνηστικό** το: αντικείμενο που μας θυμίζει κτ = ενθύμιο: *Έχει πολλά ~ από τα ταξίδια του.*

αναμορφώνω -ομαι: (μτβ.) τροποποιώ προς το καλύτερο, αλλάζω ριζικά κτ για να το βελτιώσω: *Πρέπει να αναμορφωθεί το εκπαιδευτικό μας σύστημα. Η φυλακή όχι μόνο δεν ~ τους ανήλικους παραβάτες, αλλά τους μετατρέπει σε εγκληματίες.* = σωφρονίζω. **αναμόρφωση** η: ① ριζική αλλαγή και βελτίωση ενός θεσμού ή συστήματος: ~ *της παιδείας/του συστήματος περίθαλψης.* ② ο σωφρονισμός ανήλικου με παραβατική συμπεριφορά. **αναμορφωτήριο** το: σωφρονιστικό ίδρυμα για ανήλικους που έχουν καταδικαστεί για αξιόποινες πράξεις. **αναμορφωτής ο, -ώτρια** η: πρόσωπο που σχεδιάζει, προτείνει ή επιβάλλει ριζικές αλλαγές: ~ *της πολιτικής σκέψης.* **αναμορφωτικός -ή -ό**: αυτός που αποσκοπεί στην αναμόρφωση. **αναμορφωτικά** (επίρρ.).

άνανδρος -η -ο: ① αυτός που δείχνει δειλία σε μια κρίσιμη περίπτωση = δειλός, άτολμος. ② αυτός που δεν αρμόζει σε άνδρα: *Είναι ~ να χτυπάς τον αντίπαλό σου πισώπλατα.* **άνανδρα** (επίρρ.). **ανανδρία** η: ① έλλειψη θάρρους μπροστά στον κίνδυνο. ② (μτφ.) ανάρμοστη συμπεριφορά, που δεν είναι σύμφωνη με κτ κώδικα τιμής: *Είναι ~ να δημοσιεύεις ανυπόγραφα αυτές τις προσβολές.*

ανανεώνω -ομαι: (μτβ.) ① αντικαθιστώ κτ παλιό με άλλο καινούριο, μεταβάλλω ριζικά κτ: ~ *το νερό στο βάζο. Πρέπει να ~ το σπίτι μου.* ② δίνω σφρίγος, νέα δύναμη σε κτ που είναι

σωματικά ή ψυχικά κουρασμένος: *Γύρισε από τις διακοπές ανανεωμένος.* ③ παρατείνω την ισχύ κτ πράγματος: ~ *την υπόσχεση/το συμβόλαιο.* **ανανέωση** η: ① αντικατάσταση του παλιού με κτ άλλο καινούριο, ο εμπλουτισμός με καινούρια στοιχεία: *Η επίπλωση χρειάζεται ~.* ② αναζωογόνηση, ανάκτηση δυνάμεων: ~ *του δέρματος.* ③ εκ νέου βεβαίωση για κτ, παράταση της ισχύος: ~ *υπόσχεσης/συμβολαίου/της άδειας οδήγησης.* **ανανεώσιμος -η -ο**: αυτός που μπορεί να ανανεωθεί, που δεν εξαντλείται: *Ο ήλιος και ο άνεμος είναι ~ πηγές ενέργειας, σε αντιδιαστολή με το πετρέλαιο που είναι εξαντλήσιμος φυσικός πόρος.* **ανανεωτής ο, -ώτρια** η: πρόσωπο που ανανεώνει έναν θεσμό, μια ιδεολογία κτλ.: *Η Σανέλ υπήρξε ~ του χώρου της μόδας.* **ανανεωτικός -ή -ό**: κτ ή κτ που συντελεί ή αποσκοπεί στην ανανέωση: *Η νέα διοίκηση εμπνέεται από ~ πνεύμα.* **ανανεωτικά** (επίρρ.).

αναπαράγω -ομαι • αόρ. *αναπαρήγαγα*, παθ. αόρ. *αναπαράχθηκα*: ① με τεχνικά μέσα παράγω κτ όμοιο με το πρωτότυπο: *Τα φωτοαντιγραφικά μηχανήματα ~ κάθε είδους εγγράφου.* ② επαναλαμβάνω κτ διατηρώντας το ενεργό = διαιώνίζω: *Είναι μια νοοτροπία που αναπαράγεται από γενιά σε γενιά.* ③ παθ. γεννώ νέο οργανισμό, πολλαπλασιάζομαι: *Η θαλάσσια χελώνα ζει και αναπαράγεται στην Ελλάδα.* ✎ σχ. **παράγω. αναπαραγωγή** η: ① διαδικασία με την οποία οι ζωντανοί οργανισμοί παράγουν νέους οργανισμούς, όμοιους με αυτούς: *Ο ταύρος αυτός εκτρέφεται για ~.* ② τεχνική διαδικασία με την οποία καταγεγραμμένα οπτικά ή ηχητικά σήματα μετατρέπονται πάλι σε εικόνες ή ήχους: *Το βίντεο είναι σύστημα εγγραφής και ~ ήχου και εικόνας.* ③ επανάληψη καταστάσεων ή φαινομένων = διαίωση: *Για την ~ της πελατειακής νοοτροπίας ευθύνονται εξίσου πολίτες και πολιτικοί.* **αναπαραγωγικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με την αναπαραγωγή: ~ *όργανα.* **αναπαραγωγικά** (επίρρ.).

αναπαριστώ -ίσταμαι & αναπαριστάνω -ομαι • αόρ. *αναπαρέστησα*, παθ. αόρ. *αναπαρασάθηκα*: (μτβ.) μιμούμαι, αποδίδω πιστά κτ: *Ο πίνακας ~ τη μάχη της Ισσού.* **αναπαράσταση** η: ① μιμητική πράξη που αναβιώνει γεγονότα του παρελθόντος: ~ *του εγκλήματος.* ② απεικόνιση πράγματος: *Στόχος του ζωγράφου είναι η πιστή ~ του φυσικού χώρου.*

αναπαύω -ομαι: ❶ παθ. (αμτβ.) είμαι στην κατάλληλη θέση (συνήθως ξαπλωμένος) για να ξεκουραστώ = ξεκουράζομαι: *Τα μεσημέρια θέλω να αναπαύομαι.* ❷ (μτφ., μτβ.) βρίσκω ψυχική γαλήνη: *Η μουσική με ~.* ❸ παθ. (αμτβ.) πεθαίνω, ξεκουράζεται η ψυχή μου: *Αναπαύθηκε η γιαγιά!* **ανάπαυση η:** ❶ ξεκούραση: *Καλύτερη ~ είναι ο ύπνος.* ❷ ψυχική γαλήνη: *Ήταν ταραγμένος, αλλά τα λόγια της του έφεραν ~.* ❸ η κατάσταση της ψυχής του πιστού μετά θάνατον: *τόπος αναπαύσεως.* ❹ αθλ παράγγελα και στάση της γυμναστικής, κατά την οποία το σώμα χαλαρώνει. **αναπαυτικός -ή -ό:** αυτός που είναι κατάλληλος για ξεκούραση: *~ καναπές/παπούτσια.* = άνετος. **αναπαυτικά** (επίρρ.).

ανάπηρος -η -ο: ❶ αυτός που πάσχει από σοβαρή βλάβη των σωματικών ή πνευματικών λειτουργιών του οργανισμού του: *Μετά το τροχαίο έμεινε ~.* ❷ (μτφ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από ανικανότητα, αδράνεια: *Χωρίς τη γυναίκα του αισθάνεται ~.* **αναπηρία η:** σωματική ή διανοητική ανικανότητα που οφείλεται σε τραυματισμό ή ασθένεια: *Παίρνει σύνταξη λόγω ~. μερική/ολική ~.* **αναπηρικός -ή -ό:** *~ καροτσάκι.*

αναπληρώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ αντικαθιστώ κπ στα καθήκοντά του λόγω απουσίας του: *Ο υποδιευθυντής ~ τον διευθυντή που λείπει.* ❷ συμπληρώνω κτ που λείπει, καλύπτω κενό: *~ τη μόρφωση που του λείπει με την εξυπνάδα του.* **αναπλήρωση η. αναπληρωτής ο, -ώτρια η:** ❶ πρόσωπο που αντικαθιστά κπ στα καθήκοντά του: *Ανακοινώθηκαν οι τοποθετήσεις των ~ υπαλλήλων της Τράπεζας.* ❷ βαθμίδα της πανεπιστημιακής ιεραρχίας: *~ καθηγητής.* **αναπληρωματικός -ή -ό:** αυτός που αναπληρώνει κπ ή κτ: *~ παίχτης.*

αναπνέω: ❶ (μτβ. & με παράλ. αντικ.) με τη βοήθεια των κατάλληλων οργάνων εισάγω στον οργανισμό μου αέρα, τον οποίο εξάγω, αφού έχω συγκρατήσει το οξυγόνο: *Όταν τρέχεις, να ~ μόνο από τη μύτη. ~ καθαρό αέρα.* = ανασαίνω. ❷ (μτφ., αμτβ.) ξεκουράζομαι, διακόπτω κτ δυσάρεστο ή κουραστικό: *Πήρα μία βδομάδα άδεια για να ~ λιγάκι.* ❸ (αμτβ.) αισθάνομαι την κυκλοφορία του αέρα: *Με αυτά τα παπούτσια τα πόδια ~.* **αναπνοή η:** ❶ η λειτουργία με την οποία οι ζωντανοί οργανισμοί παίρνουν οξυγόνο και αποβάλλουν διοξείδιο του άνθρακα: **τεχνητή ~:** ενέργειες για να ξαναρχίσει αναπνοή που έχει διακοπεί. ❷

εισπνοή και εκπνοή = ανάσα: *Αφουγκράζεται την ~ του. Μου κόπηκε η ~ (τρομάξα).* **σε απόσταση αναπνοής:** πολύ κοντά. **αναπνευστικός -ή -ό. αναπνευστήρας ο:** συσκευή που υποβοηθά την αναπνοή.

ανάποδος -η -ο: ❶ αυτός που είναι αντίθετος από το κανονικό ή το συνηθισμένο και παρουσιάζει δυσκολίες: *~ άνθρωπος = δύστροπος ≠ βολικός.* ❷ αντίστροφος: *~ ψαλίδι/σουτ.* **ανάποδη η:** ❶ η πλευρά που είναι αντίθετη από την κανονική ή από αυτή που φαίνεται ≠ καλή: *Γύρινα το παντελόνι από την ~ πριν το πλύνεις!* ❷ χτύπημα με την εξωτερική μεριά της παλάμης: *Έφαγε μια ~ κι είδε τον ουρανό σφοντύλι.* **ανάποδο το = αντίστροφο:** *Ο χρόνος είναι χρήμα, αλλά το ~ δεν ισχύει!* **ανάποδα** (επίρρ.): ❶ διαφορετικά ή αντίθετα από το κανονικό: *Φόρεσε τη μπλούζα του ~.* ❷ αντίθετα από το επιθυμητό: *Του ήρθε ~ η μετάθεση στη μέση της χρονιάς.* ❸ αντίθετα από την πραγματικότητα: *Δε φταίω εγώ που εσύ τα παίρνεις όλα ~ (καταλαβαίνεις λανθασμένα τα πράγματα).* **αναπόδι η:** ❶ δυσάρεστο και αναπάντεχο γεγονός = κακοτυχία: *Αν δεν είναι ~ να αρρωστήσεις τη μέρα της γιορτής σου, τότε τι είναι!* ❷ ιδιοτροπία, ο δύστροπος χαρακτήρας κάποιου: *Δε θα υπομένω μια ζωή τις αναποδιές σου!*

αναπόφευκτος -η -ο: αυτός που δεν μπορούμε να αποφύγουμε ή να αποτρέψουμε = αναπότρεπτος, μοιραίος: *Η σύγκρουση ήταν ~.* **αναπόφευκτα** (επίρρ.).

αναπτύσσω -ομαι: (μτβ.) ❶ αυξάνω ή βελτιώνω κτ σταδιακά: *Το αυτοκίνητο ανέπτυξε ταχύτητα και εξαφανίστηκε. Η πόλη μας αναπτύχθηκε γρήγορα οικονομικώς.* ❷ εκθέτω ένα θέμα διεξοδικά: *Ο ομιλητής ανέπτυξε τις απόψεις του.* **ανάπτυξη η. αναπτυξιακός -ή -ό. αναπτυξιακά** (επίρρ.).

Από το ΑΕ ρ. *ἀναπτύσσω* που σήμαινε «ξεδιπλώνω».

άναρθρος -η -ο: ❶ αυτός που δεν αποτελείται από αναγνωρίσιμους φθόγγους ή λέξεις: *~ κραυγές.* ❷ ΓΡΑΜΜ λέξη που δε συνοδεύεται από οριστικό άρθρο ≠ έναρθρος: *~ ουσιαστικό/επίθετο.* **άναρθρα** (επίρρ.): *Από το σοκ κραίγαζε ~.*

ανάρπαστος -η -ο: (για εμπόρευμα) αυτός που έχει μεγάλη ζήτηση και πουλιέται αμέσως: *Μόλις κυκλοφόρησε στην αγορά η συσκευή αυτή, έγινε ~.*

αναρριχώμαι: (αμτβ.) ❶ σκαρφαλώνω σε επι-

ανάπαυση → αναπαύω
αναπαυτικά → αναπαύω
αναπαυτικός → αναπαύω
αναπαύω
αναπηρία → ανάπηρος
αναπηρικός → ανάπηρος
ανάπηρος
αναπληρωματικός → αναπληρώνω
αναπληρώνω
αναπλήρωση → αναπληρώνω
αναπληρωτής → αναπληρώνω
αναπληρώτρια → αναπληρώνω
αναπνευστήρας → αναπνέω
αναπνευστικός → αναπνέω
αναπνέω
αναπνοή → αναπνέω
ανάποδα → ανάποδος
ανάποδη → ανάποδος
αναποδιά → ανάποδος
ανάποδος
αναποφάσιστα → αναποφασιστικότητα → αναποφάσιστος → αναποφευκτα → αναπόφευκτος
αναπόφευκτος
ανάπτυξη → αναπτύσσω
αναπτυξιακά → αναπτύσσω
αναπτυξιακός → αναπτύσσω
αναπτύσσω
άναρθρα → άναρθρος
άναρθρος
αναρμόδιος → αναρμόστος → αναρπαστος
αναρρίχηση → αναρριχώμαι
αναρριχτικός → αναρριχώμαι
αναρριχώμαι
αναρριχώμενο → αναρριχώμαι
αναρριχώμενος → αναρριχώμαι
αναρριχώμενος → αναρριχώμαι

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αναρρώνω
 αναρρωση → αναρρώνω
 αναρρωτήριο → αναρρώνω
 αναρρωτικός → αναρρώνω
 ανάρτηση → αναρτώ
 αναρτώ
 άναρχα → αναρχία
 αναρχία
 αναρχικός → αναρχία
 αναρχισμός → αναρχία
 άναρχος¹ → αναρχία
 άναρχος² → αρχή
 αναρρωτιέμαι
 ανασταίνω
 ανασταλτικά → αναστέλλω
 ανασταλτικός → αναστέλλω
 ανάσταση → ανασταίνω
 αναστάσιμα → ανασταίνω
 αναστάσιμος → ανασταίνω
 αναστέλλω
 αναστεναγμός →
 αναστενάζω
 αναστενάζω
 ανόστημα
 αναστολή → αναστέλλω
 ανασφάλεια → α-
 ανασφαλής → α-
 ανασχηματίζω
 ανασχηματισμός → ανασχη-
 ματίζω
 αναταράζω → αναταράσσω
 ανατάραξη → αναταράσσω
 αναταράσσω
 αναταραχή → αναταράσσω
 ανάταση
 ανατεθειμένος → αναθέτω
 ανατέλλω
 ανατίθεμαι → αναθέτω

φάνεια με απότομη κλίση. ❷ (μτφ.) ανέρχομαι σε αξιώματα με κάθε τρόπο: ~ στην εξουσία εκμεταλλευόμενος την ευπιστία του λαού. **αναρριχώμενος -η -ο** (μπε. ως επίθ.): αυτός που αναρριχάται: ~ τριανταφυλλιά. **αναρριχόμενο** το: φυτό που αναπτύσσεται κάθετα, πάνω σε τεχνητά ή φυσικά στηρίγματα. **αναρρίχηση** η. **αναρριχητικός -ή -ό**.

αναρρώνω • αόρ. *ανάρρωσα* & *ανέρρωσα*: αποκτώ ξανά τις δυνάμεις μου μετά από ασθένεια = αναλαμβάνω: *Ο ασθενής ~. ανάρρωση* η: *Καλή ~!*: ευχή σε άρρωστο. **αναρρωτικός -ή -ό**. **αναρρωτήριο** το: κτίριο ή χώρος που προορίζεται για την ανάρρωση ασθενών.

αναρτώ -ώμαι • μπτ. *ανηρητημένος*: (μτβ.) κρεμώ κτ από κάπου, το τοποθετώ σταθερά σε υψηλό σημείο: *Τα αποτελέσματα θα αναρτηθούν στον πίνακα ανακοινώσεων. ανάρτηση* η: ❶ κρέμασμα σε υψηλό σημείο: *Η ~ της βαθμολογίας θα γίνει μία εβδομάδα μετά τις εξετάσεις.* ❷ ΜΗΧΑΝ μηχανικό σύστημα με το οποίο ελέγχεται η μεταφορά του βάρους του οχήματος στον άξονα των τροχών και μειώνονται οι κραδασμοί.

αναρχία η: ❶ πολ πολιτική ιδεολογία και κοινωνική θεωρία που αρνείται κάθε καταναγκασμό του ατόμου από οποιαδήποτε αρχή, εξουσία: *Η ~ επιδιώκει την κατάργηση του κράτους και κάθε άλλης εξουσίας. Ο Μπακούνιν είναι από τους σπουδαιότερους θεωρητικούς της ~.* ❷ πλήρης αταξία από την κατάργηση κανόνων = ασυδοσία, αυθαιρεσία: *Στο σπίτι επικρατεί ~, ο καθένας κάνει ό,τι θέλει.* **αναρχισμός** ο: αναρχία (σημ. 1). **αναρχικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με τον αναρχισμό: ~ ιδεολογία / κίνημα. **αναρχικός** ο: οπαδός του αναρχισμού: *πορεία αναρχικών.* **άναρχος¹ -η -ο**: αυτός που δε γίνεται με βάση κανόνες = αυθαίρετος: ~ οικονομική ανάπτυξη/δόμηση. **άναρχα** (επίρρ.).

αναρρωτιέμαι: (αμτβ.) προσπαθώ να απαντήσω κτ που δε γνωρίζω ή που δυσκολεύομαι να καταλάβω = διερωτώμαι: *Αφού δεν ήξερε τη διεύθυνσή της, ~ πώς βρήκε το σπίτι της!*

ανασταίνω -ομαι: (μτβ.) ❶ επαναφέρω νεκρό στη ζωή: *Ο Χριστός ανάστησε τον Λάζαρο. Χριστός ανέστη!* ❷ ανατρέφω κτ: *Έμεινε ορφανή και την ανάστησε η γιαγιά της.* ❸ γιορτάζω την Ανάσταση: *Θα αναστήσουμε στο χωριό.* **ανάσταση** η: ❶ επαναφορά ενός νεκρού στη ζωή: ~ νεκρών κατά τη Δευτέρα Παρουσία. ❷ **Ανάσταση** η: τελετή που γίνεται σε ανά-

μνηση της ανάστασης του Χριστού: *ακολουθία της Αναστάσεως.* ❸ (μτφ.) αναζωογόνηση, αναγέννηση: *η ~ της φύσης την άνοιξη.* **αναστάσιμος -η -ο**: αυτός που σχετίζεται με την Ανάσταση: ~ λειτουργία. **αναστάσιμα** (επίρρ.): *Οι καμπάνες χτυπούν ~.*

αναστέλλω -ομαι: (μτβ.) διακόπτω προσωρινά ενέργεια ή λειτουργία: *Η απεργία αναστέλλεται.* ❷ σχ. **αναβάλλω**. **αναστολή** η: ❶ προσωρινή διακοπή: *Αποφασίστηκε η ~ των εργασιών του συμβουλίου.* ❷ ΝΟΜ μη εκτέλεση ποινής για ορισμένο χρονικό διάστημα, με την προϋπόθεση ότι στο διάστημα αυτό ο καταδικασμένος δεν θα υποπέσει σε άλλο αδίκημα: *Καταδικάστηκε σε πέντε μήνες φυλάκιση με τριετή ~.* ❸ πληθ. ηθικός δισταγμός: *άνθρωπος χωρίς ~.* **ανασταλτικός -ή -ό**: αυτός που προκαλεί αναστολή: *μέτρα ~ της φοροδιαφυγής.* **ανασταλτικά** (επίρρ.): *Η βία λειτουργεί ~ για την ανάπτυξη της προσωπικότητας.*

αναστενάζω: (αμτβ.) αναπνέω βαθιά και ηχηρά, εκφράζοντας έντονη συναισθηματική κατάσταση: ~ από πόνο/ανακούφιση. **αναστεναγμός** ο.

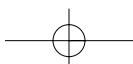
ανάστημα το: ❶ το ύψος του σώματος ανθρώπου = [λαϊκ.] μπόι: *μέτριο/κανονικό/ψηλό ~.* ❷ (μτφ.) ψυχικό ή πνευματικό σθένος, αξία: *Ορθωσε το ~ του ενάντια στη δικτατορία. Ποιητές του αναστήματος ενός Σεφέρη είναι σπάνιοι.*

ανασχηματίζω -ομαι: (μτβ.) δημιουργώ κτ εκ νέου, από την αρχή = αναδιαμορφώνω: *Ανασχηματίζεται η κυβέρνηση.* **ανασχηματισμός** ο: ανασύνθεση, εκ νέου διάταξη πραγμάτων ή προσώπων με στόχο τη βελτίωση: *Ο πρωθυπουργός προχώρησε σε ~ της κυβέρνησης.*

αναταράσσω & αναταράζω -ομαι: (μτβ.) κινώ κτ με ακανόνιστο τρόπο: *Ο δυνατός άνεμος ~ το αεροσκάφος.* **ανατάραξη** η. **αναταραχή** η: κατάσταση γενικευμένης αναστάτωσης και σύγχυσης: *Επικρατεί ~ στα πανεπιστήμια λόγω του νέου νόμου για την παιδεία.*

ανάταση η: ❶ ανύψωση: **Ανάταση!**: παράγγελμα της γυμναστικής για άσκηση κατά την οποία τα χέρια υψώνονται κατακόρυφα. ❷ (μτφ.) ψυχική εξύψωση, έξαρση του πνεύματος: *Διαβάζοντας αυτό το σπουδαίο έργο ένιωσα πνευματική ~.*

ανατέλλω • αόρ. *ανέτειλα* και *ανάτειλα*: (αμτβ.) ❶ (για ουράνιο σώμα) ανεβαίνω πάνω από τον ορίζοντα, εμφανίζομαι στον ουράνιο θόλο = βγαίνω ≠ δύω: *Ο ήλιος / η σελήνη ~.* ❷

(μτφ.) αρχίζω να υπάρχω, εμφανίζομαι: Ένα χαμόγελο ~ στο πρόσωπό του. Μια νέα εποχή ~ για τη χώρα μας. **ανατολή** η: ≠ δύση ❶ εμφάνιση ουράνιου σώματος στον ουράνιο θόλο: *Θαύμασε την ~ από την κορυφή του βουνού.* ❷ σημείο του ορίζοντα που βρίσκεται προς την ανατολή του ήλιου: *Συμβουλευτήκε την πυξίδα για να βρει την ~.* ❸ **Ανατολή** η: οι χώρες που βρίσκονται ανατολικά της Ευρώπης: *Μέση/Εγγύς/Απω ~.* ❹ το ανατολικό τμήμα γεωγραφικής περιοχής. **Ανατολίτιος** ο, **-ισσα** η: ❶ πρόσωπο που κατάγεται από χώρα της Ανατολής. ❷ πρόσωπο που υιοθετεί πατριαρχικά πρότυπα: *Είναι πραγματικός ~, γι' αυτό δε βοηθά καθόλου στις δουλειές του σπιτιού.* **ανατολικός -ή -ό**: ≠ δυτικός ❶ αυτός που βρίσκεται, είναι προσανατολισμένος προς ή προέρχεται από την ανατολή: *~ σνοικίες/δωμάτιο/άνεμος.* ❷ αυτός που σχετίζεται με την Ανατολή: *~ λαοί/φιλοσοφία.* ❸ αυτός που σχετίζεται με τα σοσιαλιστικά κράτη κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου: *~ μπλοκ.* **ανατολικά & -ώς** (επίρρ.): *Η Ελλάδα ~ συνορεύει με την Τουρκία.* **ανατολικά** τα: το ανατολικό μέρος μιας περιοχής. **ανατολίτικος -η -ο**: αυτός που σχετίζεται με την Ανατολή ή τους Ανατολίτες: *~ μουσική/χαλιά.* **ανατολίτικα** (επίρρ.).

ανατίμηση η: διαμόρφωση της τιμής αγαθού ή νομίσματος σε νέα υψηλότερα επίπεδα ≠ υποτίμηση: *Η ~ των ειδών πρώτης ανάγκης έφερε σε δύσκολη θέση τους μισθωτούς. ~ του ευρώ.* **ανατιμώ -ώμαι** (μτβ.) ≠ υποτιμώ.

ανατινάζω -ομαι (μτβ.) καταστρέφω κτ προκαλώντας έκρηξη: *~ το κτίριο με δυναμίτη.* **ανατίναξη** η.

ανατομία η: ❶ επιστημονικός κλάδος της βιολογίας και της ιατρικής που μελετά τη μορφή, τη δομή και τη λειτουργία των ζωντανών οργανισμών. ❷ η δομή του σώματος. **ανατομικός -ή -ό**: ❶ αυτός που έχει σχέση με την ανατομία. ❷ αυτός που ακολουθεί τις αρχές της ανατομίας: *~ παπούτσια.* **ανατομικά** (επίρρ.).

ανατρέπω -ομαι • αόρ. *ανέτρεψα & ανάτρεψα*, παθ. αόρ. *ανατράπηκα & [επίσ.] ανετράπηκα*: (μτβ.) ❶ στρέφω κτ ανάποδα = αναποδογυρίζω: *Το αυτοκίνητο ανατράπηκε.* ❷ (μτφ.) ενεργώ έτσι, ώστε κτ να μην υπάρχει ή να μην ισχύει: *~ το αποτέλεσμα/το καθεστώς.* **Ανατράπηξη** η *κυβέρνηση/η ισορροπία δυνάμεων/το σχέδιό μου.* ❸ αποδεικνύω ότι κτ είναι λανθασμένο: *~ όλα του τα επιχειρήματα.* **ανα-**

τροπή η. **ανατρεπτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που μπορεί να προκαλέσει κοινωνική ή πολιτική ανατροπή: *~ ιδέες/κίνημα.* ❷ αυτός που είναι έξω από τα όρια = αντισυμβατικός: *~ σάτιρα/περιοδικό.* **ανατρεπτικά** (επίρρ.).

ανατρέφο & αναθρέφο -ομαι • αόρ. *ανέθρεψα & ανάθρεψα*, μππ. *αναθρεμμένος*: (μτβ.) μεγαλώνω παιδί, φροντίζω για τη σωματική και πνευματική του ανάπτυξη: *Είναι δύσκολο να αναθρέψεις σωστά ένα παιδί.* **ανατροφή** η: ❶ φροντίδα για την ανάπτυξη ενός παιδιού: *Είχαν εμπιστευθεί την ~ του σε νταντάδες και δασκάλους.* ❷ η αγωγή που έχει δεχθεί κπ: *άνθρωπος χωρίς/με καλή ~.*

ανατριχιάζω: (αμτβ. & μτβ.) αισθάνομαι να ορθώνονται οι τρίχες του σώματός μου (συνήθως εξαιτίας έντονου αισθήματος ή συναισθήματος): *~ από κρύο/αηδία/συγκίνηση. Ο ήχος του πριονιού με ~.* **ανατριχίλα** η: συναισθημα φοβικής και τρόμου, που προκαλεί ανόρθωση των τριχών του σώματος: *Ένωσε ~ στη θέα του πτώματος.* **ανατριχιαστικός -ή -ό**: αυτός που κάνει κπ να ανατριχιάζει: *~ θέαμα/έγκλημα. οι ~ λεπτομέρειες ενός εγκλήματος.* **ανατριχιαστικά** (επίρρ.).

άναυδος -η -ο: αυτός που μένει προσωρινά άφωνος εξαιτίας ενός έντονου συναισθήματος: *Το θράσος του με άφησε ~.*

αναφέρω -ομαι (μτβ.) ❶ κάνω λόγο: *Μην ~ ξανά αυτό το όνομα.* ❷ κάνω κτ γνωστό = ανακοινώνω, γνωστοποιώ: *Τα πρακτορεία ειδήσεων ~ ότι είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός των θυμάτων.* ❸ κάνω κτ γνωστό σε ανώτερο, σε αρχή ή υπηρέσια: *Αν δείτε τίποτα ύποπτο, να το ~ στο Τμήμα.* ❹ καταγγέλλω κπ για αξιόποινη πράξη: *Θα σε ~ στον διοικητή.* **αναφορά** η. **αναφορικά & -ώς** (επίρρ.).

αναχαιτίζω -ομαι (μτβ.) ❶ σταματώ κτ ή κπ που κινείται ορμητικά εναντίον μου, ανακόπτω την ορμή = αποκρούω: *~ εχθρικά αεροσκάφη.* ❷ (μτφ.) σταματώ, εμποδίζω ανοδική πορεία: *~ τον πληθωρισμό.* **αναχαιτίση** η. **αναχαιτιστικός -ή -ό**.

αναχωρώ: [επίσ.] (αμτβ.) φεύγω = ξεκινώ ≠ φτάνω: *~ αύριο για Λονδίνο. Η αμαξοστοιχία ~ σε πέντε λεπτά.* **αναχώρηση** η: [επίσ.] το ξεκίνημα από έναν τόπο για άλλον ≠ άφιξη, [οικ.] ερχομός: *πίνακας αφίξεων και αναχωρήσεων. Η ~ του υπουργού για το Παρίσι αναβλήθηκε.*

αναψυχή η: ψυχική και σωματική ευχαρίστηση που οφείλεται σε ανάπαυση ή ψυχαγωγία: *ταξίδι/αίθουσα/σκάφος αναψυχής.*

ανατίμηση
ανατιμώ → ανατίμηση
ανατινάξω
ανατινάξη → ανατινάξω
ανατολή → ανατέλλω
ανατολικά → ανατέλλω
ανατολικός → ανατέλλω
ανατολικώς → ανατέλλω
Ανατολίτις → ανατέλλω
ανατολίτικα → ανατέλλω
ανατολίτικος → ανατέλλω
Ανατολίτισσα → ανατέλλω
ανατομία
ανατομικά → ανατομία
ανατομικός → ανατομία
ανατρεπόμενος → ανατρέπω
ανατρεπτικά → ανατρέπω
ανατρεπτικός → ανατρέπω
ανατρέπω
ανατρέφω
ανατριχιάζω
ανατριχιαστικά → ανατριχιάζω
ανατριχιαστικός → ανατριχιάζω
ανατριχίλα → ανατριχιάζω
ανατροπή → ανατρέπω
ανατροφή → ανατρέφω
άναυδος
αναφέρω
αναφορικά → αναφέρω
αναφορικός → αναφέρω
αναχαιτίζω
αναχαιτίση → αναχαιτίζω
αναχαιτιστικός → αναχαιτίζω
αναχώρηση → αναχωρώ
αναχωρώ
αναψυχή

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- άνδρας
- ανδρικά → άνδρας
- ανδρικός → άνδρας
- ανδρισμός → άνδρας
- ανδρώνομαι → άνδρας
- ανεβάζω
- ανεβαίνω
- ανεβαλα → αναβάλλω
- ανεβασμα¹ → ανεβάζω
- ανεβασμα² → ανεβαίνω
- ανεβλήθη → αναβάλλω
- ανελημμένοι → αναλαμβάνω
- ανεκαθεν
- ανεκτικός → ανέχομαι
- ανεκτικότητα → ανέχομαι
- ανεκτιμωτός → α-ανεκτός → ανέχομαι
- ανεκφραστος → α-ανελευθερία → α-ανελήφθη → αναλαμβάνω
- *ανελλειπής → ανελλιπής
- ανελλιπής
- ανελλιπώς → ανελλιπής
- ανελπιδος → α-ανελπιστος → α-ανεμεινα → αναμένο
- ανεμελια → α-ανεμελιά → α-ανεμελος → α-ανεμίζω → άνεμος
- ανεμισμα → άνεμος
- ανεμισμος
- ανεντιμα → α-ανεντιμος → α-ανεντιμότητα → α-ανεξάντλητος → α-ανεξαρτησία → ανεξάρτητος
- ανεξάρτητα → ανεξάρτητος
- ανεξαρτητοποιώ → -ποιώ
- ανεξάρτητος
- ανεξαρτήτως → ανεξάρτητος
- ανεξέλεγκτος → α-ανεξέλεγκτος → α-ανεξίτηλα → ανεξίτηλος
- ανεξίτηλος
- ανεξοδος → α-ανεπάργεια → α-ανεπαρκής → α-ανεπαρκώς → α-ανεπαφος → α-ανεπίδεκτος → α-ανεπιθύμητος → α-ανεπίσημα → α-ανεπίσημος → α-ανεπισήμιος → α-ανεπίτρεπτος → α-ανεπρόκοπος → α-ανεργία
- ανεργος → ανεργία

άνδρας & άντρας ο: ❶ άνθρωπος αρσενικού γένους που έχει περάσει την παιδική ηλικία: *Μεγάλωσε, έγινε ολόκληρος ~!* ❷ ο σύζυγος: *Χώρισε με τον ~ της.* ❸ πρόσωπο που επιδεικνύει θάρρος και υπευθυνότητα, ιδιότητες που αποδίδονται συνήθως στους άνδρες: *Αν είσαι ~, έλα να λογαριαστούμε! Όταν χάσαμε τον πατέρα μας, η μάνα μας έγινε ο ~ του σπιτιού.* **ανδρικός & αντρικός -ή -ό. αντρικά** (επίρρ.): *Της αρέσει να ντύνεται ~. ανδρικά & (σπάν.) αντρικά* τα: τμήμα καταστήματος που πουλάει ανδρικά ρούχα. **ανδρισμός** ο: ❶ το σύνολο των φυσικών και σεξουαλικών χαρακτηριστικών του άντρα. ❷ γενναία και αξιοπρεπής συμπεριφορά: *Όταν έπρεπε, είχε τον ~ να παραιτηθεί.* **ανδρώνομαι & αντρώνομαι:** ❶ ενηλικιώνομαι, γίνομαι άνδρας: *Ο γιος του ανδρώθηκε πια.* ❷ ωριμάζω μέσα από δύσκολες καταστάσεις: *Ανδρώθηκε απότομα με τον θάνατο των γονιών του.* **ανεβάζω:** (μτβ.) ≠ κατεβάζω ❶ μετακινώ κπ ή κτ προς τα επάνω: *~ τα πράγματα στο φορητό /το φορμουάρ.* ❷ μεταφέρω κπ ή κτ από τα νότια προς τα βόρεια: *Θα σε ανεβάσω από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη με το αυτοκίνητο.* ❸ αυξάνω κτ: *~ τις τιμές /τους μισθούς /την ένταση της μουσικής/τον τόνο της φωνής μου.* ❹ παρουσιάζω ένα θεατρικό έργο στη σκηνή: *Ο θίασος θα ~ Αμλετ.* ❺ προκαλώ ευδιαθεσία: *Ένα κοπλιμέντο με ~.* ❻ αποκαλώ κπ με αρνητικούς χαρακτηρισμούς: *Ηλίθιο τον ανεβάζε, ηλίθιο τον κατέβαζε.* **ανεβασμα¹** το. **ανεβαίνω** • αόρ. *ανεβήκα*, προστ. *ανεβα:* (μτβ. & αμτβ.) ❶ κινούμαι από ένα χαμηλότερο προς ένα υψηλότερο σημείο: *~ στην κορυφή του βουνού /τον ανήφορο /στα δέντρα. ~ τα σκαλιά /με το ασανσέρ. Ο θόρυβος του δρόμου ~ στον τρίτο όροφο.* ❷ επιβιβάζομαι σε μεταφορικό μέσο: *~ στο ποδήλατο/τρένο/αεροπλάνο.* ❸ πηγαίνω από τα νότια προς τα βόρεια: *~ συχνά από την Αθήνα στη Θεσσαλονίκη.* ❹ αποκτώ υψηλότερο βαθμό, αξίωμα, κύρος: *Κουράστηκε πολύ στη ζωή του για ν' ανεβεί.* ❺ γίνομαι ευδιάθετος, αποκτώ αυτοπεποίθηση: *Έχει ανεβεί ψυχολογικά από τότε που απέκτησε δεσμό.* ❻ αυξάνομαι σε τιμή, ποσότητα ή ένταση: *~ η θερμοκρασία /ο πυρετός /η πίεση. Με τη βροχή η στάθμη του ποταμού ανεβήκε επικίνδυνα.* ❼ (για θεατρικό έργο) παρουσιάζομαι στη σκηνή ≠ κατεβαίνω: *Αύριο ~ μια κωμωδία του Αριστοφάνη.* **ανεβασμα²** το. **ανάβαση** η: πορεία προς

τα επάνω ≠ κατάβαση: *Η ~ στην κορυφή του Ολύμπου είναι επικίνδυνη.*
ανεκαθεν (επίρρ.): εξαρχής, από πάντα: *Το σιτάρι ήταν ~ το κύριο διατροφικό στοιχείο στη Μεσόγειο.*

Η έκφρ. από *ανεκαθεν* είναι λανθασμένη, επειδή η ΑΕ κατάληξη *-θεν* δηλώνει προέλευση, και συνεπώς η πρόθεση από πλεονάζει.

ανελλιπής -ής -ές: αυτός που γίνεται χωρίς διακοπές = συνεχής ≠ ελλιπής: *~ παρακολούθηση των μαθημάτων.* ~ σχ. **αγενής. ανελλιπώς** (επίρρ.): *Κάθε Σάββατο ~ βγαίνουν έξω για φαγητό.*

άνεμος ο: ❶ κίνηση μάζας ατμοσφαιρικού αέρα, που οφείλεται στις μεταβαλλόμενες ατμοσφαιρικές συνθήκες και έχει ορισμένη κατεύθυνση και δύναμη: *~ ασθενής /μέτριος /ισχυρός/ούριος/βόρειος ~.* **περί ανέμων και υδάτων:** για συζήτηση που γίνεται αόριστα για διάφορα θέματα. **όπου φυσάει ο ~:** για άνθρωπο που αλλάζει στάση και άποψη, ανάλογα με ό,τι επικρατεί κάθε φορά. **στους πέντε ~:** εδώ κι εκεί: *Σκόρπισε την πατρική κληρονομιά ~.* ❷ (μτφ.) έντονη τάση: *Πνέει ~ αισιοδοξίας.* **ανεμίζω:** ❶ (μτβ.) κουνώ κτ στον αέρα: *Με χαιρετούσε ανεμίζοντας το μαντίλι της.* ❷ (αμτβ.) κινούμαι από τον άνεμο: *Τα μαλλιά της ανεμίζαν στον άνεμο.* **ανεμισμα** το.

ανεξάρτητος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δεν επηρεάζεται ούτε καθορίζεται από εξωτερικούς παράγοντες ≠ εξαρτημένος: *Είναι ~ γυναίκα και κάνει ό,τι θέλει.* ❷ αυτός που λειτουργεί χωρίς να υπακούει σε εξωτερικές παρεμβάσεις: *Η Δικαιοσύνη είναι ~.* ❸ αυτός που δε σχετίζεται με κτ άλλο: *Απουσίαξα για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή μου.* ~ σχ. **αίρω. ανεξάρτητα &** [επίσ., μόνο στη σημ. 3] **ανεξαρτήτως** (επίρρ.). **ανεξαρτησία** η.

ανεξίτηλος -η -ο: ❶ αυτός που δεν ξεβάφει, δεν ξεθωριάζει το χρώμα του: *~ μελάνι /ύφασμα.* ❷ (μτφ.) αυτός που η ζωηρότητα της ανάμνησής του δεν εξασθενίζει με το πέρασμα του χρόνου: *Άφησε ~ τη σφραγίδα της στην πολιτική ζωή του τόπου.* **ανεξίτηλα** (επίρρ.). **ανεργία** η: αδυναμία επαγγελματικής απασχόλησης κπ: *Η κυβέρνηση πήρε μέτρα για την καταπολέμηση της ανεργίας, ταμείο/επίδομα ~.* **άνεργος -η -ο:** αυτός που δεν έχει εργασιακή απασχόληση: *Είναι δύο χρόνια ~ και*

ψάχνει μια οποιαδήποτε δουλειά. **άνεργος** ο: άνεργο άτομο.

Άνεργος είναι αυτός που δεν εργάζεται, επειδή δεν μπορεί να βρει δουλειά, ενώ *άεργος* είναι αυτός που δε θέλει να εργαστεί.

άνεση η: ❶ έλλειψη περιορισμών στη χρήση του χώρου ή του χρόνου: *Η ~ χώρου επιτρέπει ελευθερία κινήσεων.* ❷ εξοικείωση με κτ, δεξιότητα που δίνει την αίσθηση ότι κτ γίνεται εύκολα = ευκολία: *Έχει μεγάλη ~ στο γράψιμο. Κινείται με ~ στους διπλωματικούς κύκλους.* ❸ οικονομική δυνατότητα: *Έχει οικονομική ~.* ❹ ελευθερία στη συμπεριφορά, φυσικότητα: *Μίλα με ~, μη διστάζεις!* ❺ πληθ. τα τεχνικά μέσα που εξασφαλίζουν εύκολη διαβίωση: *Στο σπίτι μου έχω όλες τις ~.* **άνετος -η -ο:** ❶ αυτός που προσφέρει άνεση, ελευθερία κινήσεων: *~ σπίτι/ρούχο.* ❷ αυτός που γίνεται με άνεση, με ευκολία: *~ δουλειά/νίκη/ζωή.* ❸ αυτός που συμπεριφέρεται με φυσικότητα ≠ σφιγμένος: *Είναι ~ τύπος.* **άνετα** & (σημ. 1) **ανέτως** (επίρρ.): ❶ με εύκολο τρόπο: *Η ομάδα μας κέρδισε ~.* ❷ χωρίς περιορισμούς ή καταπόνηση: *Κάθισε ~ για να δει τηλεόραση.*

ανεύθυνος -η -ο: ❶ αυτός που ενεργεί και συμπεριφέρεται επιπόλαια, χωρίς να ενδιαφέρεται για τις συνέπειες των πράξεών του ≠ υπεύθυνος: *Μόνο ένας ~ θα μπορούσε να φύγει έτσι, χωρίς να ειδοποιηθεί!* ❷ αυτός που δεν έχει ευθύνη ή δεν μπορεί να του αποδώσει κανείς ευθύνη για κτ: *Τελικά αποδείχτηκε ότι ο μηχανικός ήταν ~ για την κατάρρευση του κτιρίου.* **ανεύθυνα** (επίρρ.): χωρίς αίσθηση ευθύνης: *Ενεργεί ~ και χωρίς σοβαρότητα.* = επιπόλαια, απερίσκεπτα. **ανευθυνότητα** η: το να ενεργεί κτ επιπόλαια, χωρίς αίσθηση ευθύνης: *Ήταν ~ εκ μέρους σου να διαδώσεις τις φήμες πριν τις επιβεβαιώσεις.*

ανέφικτος -η -ο: αυτός που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί = ακατόρθωτος ≠ εφικτός: *~ στόχοι. Τα ταξίδια στον χρόνο είναι για το άμεσο μέλλον ~.*

ανεφοδιάζω -ομαι: (μτβ.) προμηθεύω κτ εκ νέου με τα απαραίτητα: *Το αεροπλάνο ανεφοδιάστηκε με καύσιμα και συνέχισε την πτήση του.* **ανεφοδιασμός** ο: η εκ νέου προμήθεια με απαραίτητα αγαθά: *~ του στρατού.*

ανέχεια η: έλλειψη των απαραίτητων πόρων για να μπορεί κανείς να ζήσει, στέρξη των αναγκαίων = ένδεια, φτώχεια ≠ ευμάρεια, ευπο-

ρία: *Μεγάλο μέρος του πληθυσμού στις χώρες της Αφρικής βασανίζεται από ~.*

ανέχομαι: (μτβ.) ❶ δεν αντιδρώ σε κτ ή σε κτ που μου προκαλεί ενόχληση = υπομένω: *Δεν ~ να την προσβάλλουν.* ❷ παραβλέπω ηθελημένα κτ, δέχομαι κτ όπως είναι: *Ανέχτηκα για πολύ καιρό τα σφάλματά του.* **ανοχή** η. **ανεκτός -ή -ό:** αυτός που μπορεί κτ να τον ανεχτεί, να τον υπομείνει = υποφερτός: *~ πόνος/ζέστη.* **ανεκτικός -ή -ό:** αυτός που δείχνει μεγάλη ανοχή, υπομονή: *Η κοινωνία μας δεν είναι ~ με τους μετανάστες.* **ανεκτικότητα** η.

ανήκω: (μτβ.) ❶ είμαι κτήμα κάποιου: *Αυτή η έκταση ~ στον Δήμο.* ❷ αποτελώ τμήμα, μέλος ή μέλος ευρύτερου συνόλου: *Η Ρόδος ~ στα Δωδεκάνησα. = υπάγομαι.* ❸ αρμόζω, ταιριάζω: *Σας ~ ένα μεγάλο μπράβο/ένα μερίδιο της επιτυχίας.*

ανησυχώ: ❶ (αμτβ.) είμαι αναστατωμένος, αγωνιώ: *~ για την υγεία της συζύγου μου.* ❷ (μτβ.) προκαλώ αναστάτωση ή ενόχληση: *Παρακαλώ, μη με ανησυχίσεις για τίποτα και για κανέναν!* **ανησυχία** η: ❶ κατάσταση στην οποία κτ είναι αναστατωμένος ή προβληματισμένος εξαιτίας προβλήματος ή απειλής: *Η υγεία του δεν εμπνέει ~. Η κυβέρνηση έχει εκφράσει την ~ της για τις τουρκικές προκλήσεις στο Αιγαίο.* ❷ πληθ. έντονο ενδιαφέρον, τάση για αναζητήσεις: *Έχει καλλιτεχνικές ~.* **ανησυχος -η -ο:** ❶ αυτός που είναι ταραγμένος, αναστατωμένος: *Είναι ~ για την υγεία του.* ❷ αυτός που δεν επαναπαύεται: *~ πνεύμα.* ❸ αυτός που δε γίνεται με ησυχία: *~ ύπνος.* **ανήσυχια** (επίρρ.). **ανησυχητικός -ή -ό:** αυτός που προκαλεί ανησυχία: *Η κατάσταση της υγείας του είναι ~.* **ανησυχητικά** (επίρρ.): *Ο καιρός επιδεινώνεται ~.*

ανηφόρα & ανηφοριά η: δρόμος με κλίση προς τα πάνω ≠ κατηφόρα. **ανήφορος** ο: ≠ κατήφορος ❶ δρόμος ή έδαφος με κλίση προς τα πάνω: *Κουράζομαι στον ~.* ❷ (μτβ.) δύσκολη περίπτωση στη ζωή: *Την κούρασε ο ~ της ζωής.* **ανηφορικός -ή -ό:** αυτός που έχει κλίση προς τα πάνω ≠ κατηφορικός: *~ δρόμος.* **ανηφορικά** (επίρρ.) ≠ κατηφορικά. **ανηφορίζω:** ≠ κατηφορίζω ❶ (αμτβ. & μτβ.) προχωρώ σε ανήφορο ή μετακινούμαι από ένα χαμηλότερο προς ένα υψηλότερο σημείο: *~ προς την κορυφή του βουνού. ~ το μονοπάτι για το σπίτι.* ❷ (αμτβ., για δρόμο) γίνομαι ανηφορικός: *Από δω και πέρα το μονοπάτι ~.* **ανηφόρισμα** το ≠ κατηφόρισμα.

άνεση
άνετα → άνεση
ανετέθην → αναθέτω
άνετος → άνεση
ανετράπην → ανατρέπω
ανέτως → άνεση
άνευ → πρόθεση - Λόγιες
προθέσεις
ανεύθυνα → ανεύθυνος
ανεύθυνος → α-
ανεύθυνος
ανευθυνότητα → α-
ανευθυνότητα → ανεύθυνος
ανέφελος → α-
ανέφικτα → α-
ανέφικτος → α-
ανέφικτος
ανεφοδιάζω
ανεφοδιασμός → ανεφοδιά-
ζω
ανέχεια
ανέχομαι
ανεψιά → ανιψιός
ανεψιός → ανιψιός
ανήλικα → α-
ανήλικος → α-
ανήλικος
ανήλικος → α-
ανήμπορος → α-
ανήξερος → α-
ανηρτημένος → αναρτώ
ανήσυχια → ανησυχώ
ανησυχητικά → ανησυχώ
ανησυχητικός → ανησυχώ
ανησυχία → ανησυχώ
ανήσυχος → ανησυχώ
ανησυχώ
ανησυχώ
ανηφόρα
ανηφοριά → ανηφόρα
ανηφορίζω → ανηφόρα
ανηφορικά → ανηφόρα
ανηφορικός → ανηφόρα
ανηφορισμα → ανηφόρα
ανήφορος → ανηφόρα
*ανιψιός → ανιψιός

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- ανθ' → αντί
- ανθ- → αντι-
- ανθεκτικά → αντέχω
- ανθεκτικός → αντέχω
- ανθεκτικότητα → αντέχω
- ανθέλληνας → αντι-
- ανθελληνικός → αντι-
- άνθηση → άνθος
- ανθίζω → άνθος
- άνθος
- άνθος
- άνθρακας
- άνθρακικό → άνθρακας
- άνθρακικός → άνθρακας
- άνθρακούχος → άνθρακας
- άνθρωπιά → άνθρωπος
- άνθρωπινά → άνθρωπος
- άνθρωπινα → άνθρωπος
- άνθρωπινός → άνθρωπος
- άνθρωπιнос → άνθρωπος
- άνθρωπινως → άνθρωπος
- άνθρωπισμός
- άνθρωπιστής → ανθρωπισ-
- σμός
- άνθρωπιστικά → ανθρωπισ-
- σμός
- άνθρωπιστικός → ανθρωπισ-
- σμός
- άνθρωπίστρια → ανθρωπισ-
- σμός
- άνθρωπος
- άνθρωπότητα → άνθρωπος
- ανθυγιεινός → αντι-
- ανθυπασιπιστής → αντι-
- ανθυπασινόμος → αντι-
- ανθώ → άνθος
- ανία
- ανιαρά → ανία
- ανιαρός → ανία
- ανιάτος → α-
- ανίανος → α-
- ανικανότητα → α-
- ανίκητος → α-
- άνισα → α-
- ανισόροπος → α-
- άνισος → α-
- ανισότητα → α-
- ανίσχυρα → α-
- ανίσχυρος → α-
- ανιχνεύσιμος → ανιχνεύω
- ανιχνευτής → ανιχνεύω
- ανιχνευτικά → ανιχνεύω
- ανιχνευτικός → ανιχνεύω
- ανιχνεύω

ανθός ο: ❶ το σύνολο των ανθέων ενός φυτού:

Το κρύο πάγωσε τους ανθούς της λεμονιάς.

❷ το εκλεκτότερο μέρος κπ πράγματος: *Διαλέγει πάντα τον ~.*

άνθος το • γεν. πληθ. ανθέων: ❶ [επίσ.] το μέρος του φυτού που περιέχει τα όργανα αναπαραγωγής και στο οποίο αναπτύσσεται ο καρπός = [οικ.] λουλούδι: ~ *αμυγδαλιάς, πλαστικά ~.* ❷ (μτφ.) το εκλεκτότερο μέρος ενός πράγματος ή συνόλου: ~ *ορύζης / αραβοσίτου, το ~ της νεολαίας, Βρίσκεται στο ~ της ηλικίας της* (στη νεότητα). **ανθίζω:** (αμτβ.) γεμίζω λουλούδια: *Άνθισε η κερασιά.* **ανθώ:** (αμτβ.) ακμάζω: *Τα οικονομικά του/τα γραμματα/οι επιστήμες ~. άνθηση η.*

άνθρακας ο: ❶ ΧΗΜ αμέταλλο χημικό στοιχείο που βρίσκεται στη φύση σε μορφές ενώσεων (γραφίτης, διαμάντι) και αποτελεί θεμελιώδες συστατικό της ζωικής ύλης: *διοξειδίο του ~. ενώσεις / ισότοπα του ~.* ❷ στερεό καύσιμο που περιέχει άνθρακα σε μεγάλη ποσότητα = *κάρβουνο: Ο ~ ήταν για αιώνες η καύσιμη ύλη της βιομηχανίας.* **άνθρακες ο θησαυρός:** για ασήμαντο αποτέλεσμα μετά από πολλές προσπάθειες ή ελπίδες. **άνθρακικός -ή -ό:** αυτός που περιέχει άνθρακα: ~ *αβέστιο/νάτριο.* **άνθρακικό το:** ανθρακικό οξύ: *αναφκτικό με ~.*

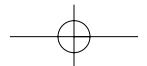
άνθρωπισμός ο: ❶ πνευματικό κίνημα της Αναγέννησης, που βασίστηκε στη μελέτη του αρχαίου ελληνικού και λατινικού πολιτισμού, της λογοτεχνίας και της τέχνης = *ουμανισμός.* ❷ φιλοσοφική θεωρία ή πνευματική στάση που εμπνέεται από σεβασμό και αγάπη για τον άνθρωπο και την ανθρωπινή ζωή: *Λόγοι ~ επιβάλλουν την υποστήριξη των αδυνάτων.* **άνθρωπιστής ο, -ίστρια η:** ❶ λόγιος της Αναγέννησης, υποστηρικτής του ανθρωπισμού = *ουμανιστής: Ο Έρασμος υπήρξε ~.* ❷ κάθε γνώστης των κλασικών γραμμάτων που πιστεύει στην παιδευτική τους αξία. ❸ πρόσωπο που δείχνει έμπρακτη αγάπη και ευαισθησία για τον συνάνθρωπό του: *Ο Σβάιτσερ ήταν ένας μεγάλος ~.* **άνθρωπιστικός -ή -ό:** ❶ αυτός που σχετίζεται με τον αναγεννησιακό ανθρωπισμό και το μορφωτικό ιδεώδες που θέτει την κλασική παιδεία στο επίκεντρο: ~ *επιστήμες* (φιλολογία, ιστορία, ψυχολογία κτλ.). ❷ αυτός που συμπαρίσταται στον συνάνθρωπο: ~ *οργάνωση/βοήθεια.* **άνθρωπιστικά** (επίρρ. στη σημ. 2).

άνθρωπος ο: ❶ ον που ανήκει στα θηλαστικά και που έχει ως κύρια χαρακτηριστικά την όρθια

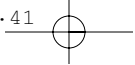
στάση, τη λογική και τον έναρθρο λόγο. ❷ κάθε άνθρωπος ως εκπρόσωπος του ανθρωπίνου γένους: *Οι ~ είναι θνητοί.* ❸ κάθε άτομο του είδους, με ιδιαίτερες σωματικές και πνευματικές ιδιότητες: *κοντός/έξυπνος/ευαίσθητος ~.* ❹ ο άνθρωπος ως απόλυτη ηθική αξία: *Δεν αρκεί να είσαι καλός επιστήμονας, πρέπει να είσαι και ~.* ❺ ο άνθρωπος ως ατελής ον, με αδυναμίες: ~ *είμαστε, λάθη κάνουμε.* **άνθρωπινος -η -ο:** ❶ αυτός που σχετίζεται με τον άνθρωπο (κατ' αντιδιαστολή προς τα ζώα ή τις μηχανές): ~ *σώμα/αξιοπρέπεια/δικαιώματα.* ❷ αυτός που έχει τις αδυναμίες και τις ατέλειες που χαρακτηρίζουν τον άνθρωπο: *Τα λάθη είναι ~.* ❸ αυτός που είναι ευαίσθητος, ευγενής: *Προσεγγίζει τους άλλους με έναν πολύ ~ τρόπο, προσπαθώντας να τους καταλάβει και να τους στηρίξει.* ❹ αυτός που αρμόζει στον άνθρωπο ή ικανοποιεί τις ανάγκες του: *Θέλω να βρω μια πιο ~ δουλειά.* **άνθρωπινα** (επίρρ. στη σημ. 3): *Μου συμπεριφέρθηκε ~.* **άνθρωπινός** (επίρρ.): [επίσ.] με βάση τα ανθρωπινα μέτρα και τις φυσικές δυνατότητες του ανθρώπου: *Είναι ~ αδύνατο να προλάβουμε να τελειώσουμε τόσο σύντομα.* **άνθρωπινός -ή -ό:** ❶ ανθρωπίνος (σημ. 4): *Δεν είναι ζωή ~ αυτή που ζουν οι έγκλειστοι στα στρατόπεδα!* **άνθρωπινά** (επίρρ.). **άνθρωπιά η:** η θεωρούμενη ιδανικά ως κατεξοχήν ανθρωπινή ιδιότητα, η αλληλεγγύη και η συμπάθεια απέναντι στον συνάνθρωπο ≠ *απανθρωπιά: Δείξε λίγη ~, μην είσαι τόσο σκληρός!* **άνθρωπότητα η:** το σύνολο των ανθρώπων επάνω στη γη: *Η ~ κινδυνεύει να αφανιστεί από έναν πυρηνικό πόλεμο, εγκλήματα κατά της ~.*

ανία η: δυσάρεστο συναίσθημα που δημιουργείται από την έλλειψη ενδιαφέροντος για ό,τι συμβαίνει = *πλήξη, βαρεμάρα: Η γραφειοκρατική δουλειά της προκαλεί ~.* **ανιαρός -ή -ό:** αυτός που προξενεί ανία = *βαρετός, πληκτικός: ~ συζήτηση/μυθιστόρημα/μάθημα.* **ανιαρά** (επίρρ.).

ανιχνεύω -ομαι: (μτβ.) ❶ αναζητώ κπ ή κτ ερευνώντας συστηματικά οποιοδήποτε σχετικό ίχνος και στοιχείο: ~ *τοξικές ουσίες σε συσκευασμένα τρόφιμα.* ❷ (μτφ.) προσπαθώ να εξακριβώσω κτ χρησιμοποιώντας τη λογική ή το συναίσθημα: *Προσπάθησε να ανιχνεύσεις τις προθέσεις του.* **ανιχνεύσιμος -η -ο:** αυτός που μπορεί να ανιχνευθεί: *Τα αναβολικά είναι ~ στο αίμα.* **ανιχνευτής ο:** ❶ αυτός που έχει εκπαιδευτεί να ανιχνεύει μια εδαφική περιοχή:

Μια διμοιρία ανιχνευτών προηγούνταν του στρατεύματος. ❷ συσκευή με την οποία γίνεται ανίχνευση: ~ ραδιενέργειας/μετάλλων. **ανιχνευτικός -ή -ό. ανιχνευτικά** (επίρρ.).

ανιψιός & ανεψιός ο, ανιψιά & ανεψιά η, ανίψι το: ❶ το παιδί του αδερφού/της αδερφής κτ ή του/της συζύγου. ❷ το παιδί του/της εξαδέλφου κτ ή του/της συζύγου.

άνοδος η: ❶ κίνηση από χαμηλότερο σε υψηλότερο επίπεδο, από τα νότια προς τα βόρεια ή από τα παράλια προς τα μεσόγεια ≠ κάθοδος: *Η ~ στην κορυφή γίνεται με δυσκολία.* ❷ αύξηση σε κλίμακα ≠ πτώση: ~ της θερμοκρασίας/των τιμών/της στάθμης του ποταμού. ❸ δρόμος με ανηφορική κλίση ή που οδηγεί προς τα βόρεια: *Η συγκεκριμένη οδός είναι η μόνη ~ για την Ακρόπολη.* ❹ (μτφ.) πρόοδος, κατάκτηση ενός αξιώματος: ~ ενός κόμματος στην εξουσία. = ανάρρηση ≠ πτώση. ❺ ΦΥΣ ο θετικός πόλος πηγής ηλεκτρικού ρεύματος και το αντίστοιχο ηλεκτρόδιο ≠ κάθοδος. **ανοδικός -ή -ό:** αυτός που παρουσιάζει άνοδο, αύξηση: *Τα ποσοστά του κόμματός μας κινούνται σε ~ πορεία.* **ανοδικά** (επίρρ.): ~ κινήθηκαν οι τιμές των μετοχών στη σημερινή συνεδρίαση του Χρηματιστηρίου.

ανόητος -η -ο: αυτός που δείχνει έλλειψη σκέψης ή νοημοσύνης = βλάκας, ηλίθιος, χαζός: ~ άνθρωπος / πράξη / απόφαση. **ανόητα** (επίρρ.). **ανοησία η:** ❶ η ιδιότητα του ανόητου = βλακεία: *Είναι μεγάλη ~ να μη θέλεις το συμφέρον σου.* ❷ συνήθ. πληθ. (συνεκδ.) λόγος ή πράξη που φανερώνει ανοησία: *Πάψε να λες/να κάνεις ~.*

ανοίγω -ομαι • αόρ. άνοιξα, παθ. αόρ. ανοίχτηκα, μππ. ανοιγμένος: (μτβ. & αμτβ.) ❶ αφαιρώ, σηκώνω κτλ. ό,τι κρατάει κλειστό έναν χώρο, ώστε να επιτρέψω την πρόσβαση σε αυτόν ≠ κλείνω: *Μόλις ανοίξεις το συρτάρι, θα το δεις.* ❷ αφαιρώ το σκέπασμα, το πώμα κτλ. ενός πράγματος ≠ κλείνω: *Ανοιξαν δύο μπουκάλια κρασί. Άνοιξε το δώρο σου!* ❸ κάνω ρούχο φαρδύτερο ή αποκαλυπτικότερο: *Να ανοίξετε λίγο τα μανίκια, γιατί μου είναι στενά.* ❹ ξεκουμπώνω ή κατεβάζω το φερμουάρ ≠ κλείνω: *Άνοιξε το πουκάμισο!* ❺ [προφ.] χτυπά και τραυματίζω, προκαλώντας αιμορραγία: *Του άνοιξε τη μύτη με μια γροθιά.* ❻ (μτφ.) εγκαινιάζω, ξεκινώ κτ ≠ κλείνω: *Άνοιξε καινούριο μαγαζί.* ❼ απλώνω κτ σε μεγαλύτερη έκταση, όγκο κτλ. ≠ κλείνω: *Άνοιξε την ομπρέλα σου!* ❽ θέτω σε λειτουργία συσκευή

≠ κλείνω: *Άνοιξε την τηλεόραση.* ❾ κάνω διάρρηξη: *Άνοιξαν το διπλανό σπίτι.* ❿ Σε πολλές από τις παραπάνω σημ. το ρ. χρησιμοποιείται και ως αμτβ.: *Η πόρτα ανοίγει δύσκολα. Πώς ανοίγει το βίντεο; άνοιγμα* το. **ανοιχτήρι** το. **ανοιχτός -ή -ό. ανοιχτά** (επίρρ.).

άνοιξη η: ❶ μία από τις τέσσερις εποχές του έτους, μετά τον χειμώνα και πριν από το καλοκαίρι, που χαρακτηρίζεται από άνοδο της θερμοκρασίας και άνθηση των φυτών. ❷ (μτφ.) περίοδος ακμής: *Η γενιά αυτή έφερε την ~ στα ελληνικά γράμματα.* **ανοιξιάτικος -η -ο** = εαρινός. **ανοιξιάτικα** (επίρρ.): *κατά τη διάρκεια της άνοιξης: Πώς σου 'ρθε να βάλεις παλτό ~;* **άνομος -η -ο:** αυτός που παραβιάζει τους ηθικούς νόμους: *Διέπραξε πολλές ~ πράξεις.* **άνομα** (επίρρ.). **ανομία η:** παράνομη και ανήθικη πράξη: *Ο Θεός τον τιμώρησε για τις ~ του.*

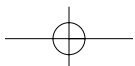
Το επίθ. **άνομος** δεν ταυτίζεται σημασιολογικά με το επίθ. **άδικος**: με το πρώτο τονίζεται η σοβαρότητα της παραβίασης ηθικών νόμων και η αδιαφορία για αυτούς, ενώ με το δεύτερο δηλώνεται η παραβίαση κανόνων δικαίου και η απόκλιση από το αίσημα περί δικαίου.

ανοσία η: ❶ ΙΑΤΡ φυσική ή επίκτητη ιδιότητα ενός οργανισμού να μην προσβάλλεται από ορισμένες ασθένειες: *Με το εμβόλιο απέκτησε ~ στην ασθένεια αυτή.* ❷ (μτφ.) ιδιότητα αυτού που δεν αντιδρά σε μια δυσάρεστη κατάσταση, επειδή την έχει συνηθίσει: *Μετά τους συνεχείς καβγάδες έπαθα ~ στις φωνές.* **άνοσος -η -ο.**

ανταγωνίζομαι: (μτβ.) ❶ αγωνίζομαι να ξεπεράσω κτ, να επικρατήσω σε μια αναμέτρηση: ~ τρεις άλλους υποψηφίους για τη διευθυντική θέση. ❷ προσπαθώ να ξεπεράσω κτ ή κπ, να φανώ ισοδύναμος, ισάξιος: *Τα ελληνικά ρούχα ~ τα ευρωπαϊκά.* **ανταγωνισμός ο:** σκληρός /οικονομικός/πολιτικός/αθέμιτος ~. **ανταγωνιστής ο, -ίστρια η:** πρόσωπο που ανταγωνίζεται κπ: *Τον σικοφαντούν οι ~ του.* **ανταγωνιστικός -ή -ό. ανταγωνιστικά** (επίρρ.).

ανταλλάσσω -ομαι: (μτβ.) ❶ δίνω κτ και παίρνω κτ άλλο αντ' αυτού: *Ανταλλάσσουμε γραμματόσημα/επιστολές/δώρα.* ❷ (μτφ.) λέω σε κπ κτ και αυτός μου λέει κτ ανάλογο: ~ απόψεις/βαριές κουβέντες. **ανταλλαγή η:** *Με τη Συνθήκη της Λοζάνης (1923) αποφασίστηκε η ~ πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.* ~ απόψεων/ύβρεων. **ανταλλακτικός -ή -ό:** αυτός που σχετίζεται με την ανταλλαγή: ~ **εμπόριο:** αυτό

- ανίψι → ανιψιός
- ανιψιά → ανιψιός
- ανιψιός
- ανοδικά → άνοδος
- ανοδικός → άνοδος
- άνοδος
- ανοησία → ανόητος
- ανόητα → ανόητος
- ανόητος
- ανόθευτος → α-
- άνοιγμα → ανοίγω
- ανοίγω
- άνοιξη
- ανοιξιάτικα → άνοιξη
- ανοιξιάτικος → άνοιξη
- ανοιχτά → ανοίγω
- ανοιχτήρι → ανοίγω
- ανοιχτός → ανοίγω
- άνομα → άνομος
- ανομία → άνομος
- άνομος
- ανοργανωσιά → α-
- ανοργάνωτα → α-
- ανοργάνωτος → α-
- ανορεξία → α-
- ανόρεχτα → α-
- ανόρεχτος → α-
- ανουσία
- άνοσος → ανουσία
- άνοστος → α-
- ανοχή → ανέχομαι
- αντ' → αντί
- αντ- → αντι-
- ανταγωνίζομαι
- ανταγωνισμός → ανταγωνίζομαι
- ανταγωνιστής → αντα-
- γωνίζομαι
- ανταγωνιστικά → αντα-
- γωνίζομαι
- ανταγωνιστικός → αντα-
- γωνίζομαι
- ανταγωνίστρια → αντα-
- γωνίζομαι
- ανταλλαγή → ανταλλάσσω
- ανταλλακτικό → αντα-
- λλάσσω
- ανταλλακτικός → αντα-
- λλάσσω
- ανταλλάσσω

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- ανταμείβω
- ανταμοιβή → ανταμείβω
- αντανάκλαση
- αντανάκλαστικά → αντανάκλαση
- αντανάκλαστικός → αντανάκλαση
- αντανάκλω → αντανάκλαση
- ανταποδίδω
- ανταπόδοση → ανταποδίδω
- ανταπόδοση → αντιανταποδοτικά → ανταποδίδω
- ανταποδοτικός → ανταποδίδω
- ανταποκρίνομαι
- ανταπόκριση → ανταποκρίνομαι
- ανταποκριτής → ανταποκρίνομαι
- ανταποκριτριά → ανταποκρίνομαι
- ανταρσία
- αντάρτης → ανταρσία
- αντάρτικο → ανταρσία
- αντάρτικος → ανταρσία
- αντάρτισσα → ανταρσία
- άντε
- αντεία → αντιλέγω
- αντελήφθην → αντιλαμβάνομαι
- αντεπεξέρομαι
- αντεπεξήλθα → αντεπεξέρομαι
- αντεπίθεση → αντεπιτίθεμαι
- αντεπιτίθεμαι
- αντετιθέμη → αντιτίθεμαι
- αντέχω

που γίνεται με ανταλλαγή προϊόντων, όχι με χρήματα. **ανταλλακτικό** το: εξάρτημα μηχανής που προορίζεται να αντικαταστήσει άλλο σε περίπτωση φθοράς: ~ αυτοκινητών.

ανταμείβω -ομαι: (μτβ.) προσφέρω σε κπ κτ ανάλογο με το καλό που έκανε: *Ο Θεός να σ' ανταμείψει για τις ευεργεσίες σου!* **ανταμοιβή** η: ό,τι προσφέρεται ή γίνεται για να ανταμειφθεί κπ για τις πράξεις του: *δίκαιη/ηθική/υλική ~. ❧ σχ. αλείφω.*

αντανάκλαση η: ❶ αλλαγή της πορείας φωτεινών, ηχητικών κτλ. κυμάτων που προσκρούουν σε μια επιφάνεια: ~ του φωτός/του ήχου. ❷ (μτφ.) έμμεση επίδραση ή απήχηση: *Η τέχνη του αποτελεί ~ της εποχής του.* **αντανάκλω -ώμαι:** ❶ (μτβ., για επιφάνεια) προκαλώ αντανάκλαση: *Το κάτοπτρο ~ το φως.* ❷ (μτφ., αμτβ.) έχω έμμεση επίδραση, απηχώ: *Η συμπεριφορά του ~ σ' όλη την οικογένειά του.* **αντανάκλαστικός -ή -ό.** **αντανάκλαστικά** (επίρρ.).

ανταποδίδω: (μτβ.) κάνω σε κπ κτ αντίστοιχο με ό,τι μου έκανε: ~ τις φιλοφρονήσεις/την επίσκεψη/τον χαιρετισμό. ~ **τα ίσα:** κάνω σε κπ το ίδιο κακό με αυτό που μου έκανε. **ανταπόδοση** η: ενέργεια ή πράξη που προκαλείται από αντίστοιχη προηγούμενη: ~ φιλοφρονήσεων. **ανταποδοτικός -ή -ό:** αυτός που ανταποδίδει κτ: ~ **τέλη:** αυτά που πληρώνονται από τον πολίτη σε ανταπόδοση κρατικών παροχών. **ανταποδοτικά** (επίρρ.).

ανταποκρίνομαι: (αμτβ. + σε) ❶ βρίσκομαι σε αντιστοιχία με κτ: *Η περιγραφή δεν ~ στην πραγματικότητα.* ❷ αποδεικνύομαι αντίξιος, ικανοποιητικός: *Εάν δεν μπορείς να ανταποκριθείς στα καθήκοντά σου, πρέπει να παραιτηθείς.* ❸ αντιδρώ θετικά σε μια ενέργεια άλλου: *Δεν ~ στα αισθήματά του.*

ανταπόκριση η: ❶ θετική αντίδραση σε ενέργεια άλλου: *Οι εκκλήσεις για βοήθεια έμειναν χωρίς ~.* ❷ το ειδησεογραφικό κείμενο που στέλνει ο απεσταλμένος ενός μέσου μαζικής ενημέρωσης: ~ από τη Γαλλία. ❸ προγραμματισμένη συνάντηση δύο κοινωνικών μέσων σε ενδιάμεσο σταθμό για τη μετεπιβίβαση ταξιδιωτών: *Αν καθυστερήσει το τοπικό τρένο, θα χάσει την ~ με την ταχεία.* **ανταποκριτής ο, -ίτρια** η: δημοσιογράφος που έχει αποσταλεί σε τόπο απομακρυσμένο από την έδρα της εργασίας του, προκειμένου να στέλνει ειδήσεις: **πολεμικός ~:** δημοσιογράφος που στέλνεται στο μέτωπο του πολέμου.

ανταρσία η: εξέγερση μιας ομάδας και άρνηση να υπακούσει σε ανώτερη αρχή: ~ **πληρώματος πλοίου/στρατεύματος.** **αντάρτης ο, -ισσα** η: ❶ εθελοντής πολεμιστής που δεν ανήκει σε τακτικό στρατό και πολεμά για κπ ιδέα, ιδεολογία κτλ.: ~ **πόλεων.** ❷ (μτφ.) ατίθασος, απείθαρχος: *Αδύνατο να του επιβληθείς: είναι ~!* **αντάρτικος -η -ο:** αυτός που σχετίζεται με τους αντάρτες: ~ **κινήματα/σώματα.** **αντάρτικο** το: ένοπλη εξέγερση ατάκτων πολεμιστών: *Βγήκε στο ~.*

άντε & άντε (επιφ.): εκφράζει ❶ παρακίνηση ή αγανάκτηση ανάλογα με τα συμφραζόμενα: ~ στο καλό! ~ χάσου! ~ από δω! ❷ έκπληξη ή δυσπιστία: *Τα 'μαθες; Χώρισα! ~!* ❸ (επαναλαμβανόμενο) έντονη αντίθεση: ~~, *ό,τι θέλεις λες!* ❹ συγκατάθεση, παραχώρηση: *Κάνει εκατό ευρώ! ~, για σένα ογδόντα!* ❺ ανώτατο όριο: *Θα ήταν πενήντα, ~ εξήντα άνθρωποι, όχι παραπάνω!*

αντεπεξέρομαι • αόρ. **αντεπεξήλθα:** (αμτβ.) αντιμετωπίζω κτ με επιτυχία: *Προσπαθεί να αντεπεξέλθει στην κρίσιμη περίπτωση. ❧ σχ. έρχομαι.*

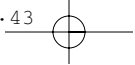
Προσοχή: ο τ. **αντεπεξέρομαι** είναι λανθασμένος, καθώς το ρ. είναι σύνθετο από τις προθέσεις **αντί + επί + εξ** και το ρ. **έρχομαι**.

αντεπιτίθεμαι: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) επιτίθεμαι σε κπ ως αντίδραση στην επίθεσή του: *Ο στρατός αντεπιτέθηκε στην πρώτη επίθεση του εχθρού. Μου αντεπιτέθηκε με νέα επιχειρήματα.* **αντεπίθεση** η.

αντέχω -ομαι: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) ❶ έχω τις απαραίτητες για κτ σωματικές δυνάμεις: *Δεν αντέχω να ανέβω τόσες σκάλες.* ❷ μπορώ να αντιμετωπίσω κπ ή κτ δυσάρεστο = υπομένω: *Δεν αντέχω τη φλυαρία του! Είσαι φίλη μου, αλλά ώρες ώρες δεν αντέχεσαι!* ❸ καταφέρνω να επιβιώσω ή να διατηρηθώ, δε φθείρομαι: *Πώς άντεξαν τρεις μέρες χωρίς νερό; Τα μεγάλα έργα τέχνης ~ στον χρόνο.*

αντοχή η: ❶ το να αντέχει κπ κτ: **σωματική/ψυχική ~.** *Έχω ~ στις στερήσεις/στην πείνα/στο κρύο.* ❷ (για υλικά σώματα) αντίσταση στη φθορά, αλλοίωση: ~ στη διάβρωση/στη θερμότητα. **ανθεκτικός -ή -ό:** ❶ αυτός που δεν παθαίνει εύκολα κτ από το πέρασμα του χρόνου: *Η τέντα είναι φτιαγμένη από ~ ύφασμα.* ❷ αυτός που δε χάνει εύκολα τη σωματική ή ψυχική του δύναμη: *Άλλος θα τα είχε*

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

παρατήσει, αλλά αυτός ήταν ~ στις δυσκολίες. **ανθεκτικά** (επίρρ.). **ανθεκτικότητα** η.
αντηχώ: (αμτβ.) ❶ παράγω δυνατό και παρατεταμένο ήχο: *Οι καμπάνες αντήχησαν σε όλο το χωριό.* ❷ (για κλειστό χώρο) δονούμαι από δυνατούς ήχους, φωνές κτλ.: *Το θέατρο αντήχησε από θεαριά χειροκροτήματα και επευφημίες.*
αντήχηση η: φγς φαινόμενο κατά το οποίο ένας ήχος μπορεί να ενισχυθεί ή να παραταθεί όταν προσκρούει σε κπ κοντινό εμπόδιο.
αντί & [λογοτ., λαϊκ.] **αντίς** & (πριν από φωνήεν) **αντ΄** & **ανθ΄** (πρόθ.): (+ γεν./αιτ./για/να) δηλώνει αντικατάσταση πράγματος, προσώπου, ενέργειας κτλ. από κπ ή κτ άλλο: ~ να ζητήσει συγγνώμη, έβαλε και τις φωνές! Τους έδωσε παξιμάδι ~ (για) ψωμί. ~ του Γιάννη ήθε ο αδερφός του.

Η λ. **αντί** μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε ελλειπτικό λόγο, ακολουθούμενη και από άλλα συμπληρώματα, π.χ. προθετική φράση: *Ήρθε από εδώ ~ (να έρθει) από εκεί. ~ (να είμαι) πλούσιος, προτιμώ να είμαι ευτυχής.*

αντι-αντ-ανθ- & αντί-: α΄ συνθ. που δηλώνει ❶ το αντίθετο από αυτό που σημαίνει το β΄ συνθ.: *ανθυγιεινός, αντιεπιστημονικός.* ❷ εναντίωση σε αυτό που σημαίνει το β΄ συνθ.: *αντιαγροτικός, αντιδημοκρατικός.* ❸ ενέργεια ή πράξη που έρχεται ως απάντηση ή αντίδραση στην πράξη που σημαίνει το β΄ συνθ.: *αντιπροτείνω.* ❹ τίτλο α. το πρόσωπο που ασκεί την εξουσία αντί του νομίμου: *αντιβασιλέας.* β. πρόσωπο (ή ομάδα προσώπων) που είναι δεύτερο σε κπ ιεραρχία: *αντιδήμαρχος, αντιεισαγγελέας.* ❺ αντικείμενο που χρησιμοποιείται αντί του κανονικού: *αντικείμενο.* ❻ (σε πολυσύνθετα) χρονική στιγμή που προηγείται ή έπεται αυτής

που δηλώνουν μαζί το β΄ και γ΄ συνθ.: *αντιπροχθές, αντιμεθαύριο.*
αντιβίωση η: ΙΑΤΡ θεραπευτική αγωγή που βασίζεται στη χρήση αντιβιοτικών φαρμάκων. **αντιβιοτικό** το: φάρμακο που εξουδετερώνει τα μικρόβια ή εμποδίζει την ανάπτυξή τους: *Η πενικιλίνη ήταν το πρώτο ~.* **αντιβιοτικός -ή -ό.**
αντιγράφο -ομαι: (μτβ. & με παρόλ. αντικ.) ❶ ξαναγράφο με ακρίβεια το περιεχόμενο ενός κειμένου: *Δώσ΄ μου τις σημειώσεις σου να τις αντιγράψω στο τετράδιό μου! Μηδενίστηκε το γραπτό του, γιατί ο καθηγητής τον έπιασε να αντιγράφει.* ❷ (κυρ. για έργα τέχνης) δημιουργώ κτ που αποτελεί απομίμηση του πρωτότυπου. ❸ μιμούμαι κπ ή κτ: *Τον θαυμάζει τόσο πολύ, που έχει αντιγράψει το στίλ του.* **αντιγραφή η. αντίγραφο** το: ❶ έγγραφο, κείμενο κτλ. που προέρχεται από αντιγραφή ≠ πρωτότυπο: *Η αίτηση θα πρέπει να συνοδεύεται από επικυρωμένο ~ πτυχίου.* ❷ απομίμηση ενός πρωτότυπου: *ρωμαϊκά ~.*
αντίδραση η: ❶ ενέργεια που προκαλείται από άλλη ενέργεια ή κατάσταση: *Έντονη ήταν η ~ στα οικονομικά μέτρα.* ❷ φγς η ίση και αντίροπη δύναμη που κάθε σώμα αναπτύσσει όταν δέχεται την επίδραση μιας άλλης δύναμης. ❸ χημ **χημική** ~: η αλληλεπίδραση μεταξύ χημικών στοιχείων ή ενώσεων, που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία άλλης χημικής ένωσης. **σχ. δράμα. αντίδρώ** (αμτβ.). **αντιδραστήρας ο. αντιδραστήκος -ή -ό. αντίδραστικά** (επίρρ.).
αντικαθιστώ -ίσταμαι: (μτβ.) τοποθετώ προσωρινά ή μόνιμα κπ ή κτ στη θέση άλλου = αλλάζω: *Τα παλιά έπιπλα του σαλονιού αντικαταστάθηκαν με καινούρια.* **αντικατάσταση η. αντικαταστάτης ο, -άτρια η.**
αντικείμενο το: ❶ καθετί που υπάρχει και γίνεται αντιληπτό με τις αισθήσεις = πράγμα: *Δε*

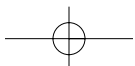
αντήχηση → αντηχώ
 αντηχώ
 αντί
 αντι-
 αντί- → αντι-
 αντιαεροπορικός → αντι-
 αντιαθλητικός → αντι-
 αντιασθητικός → αντι-
 αντιαλλεργικός → αντι-
 αντιαμερικανικός → αντι-
 αντιαμερικανισμός → αντι-
 αντιβηχικός → αντι-
 αντιβιοτικό → αντιβίωση
 αντιβιοτικός → αντιβίωση
 αντιβίωση
 αντιγραφή → αντιγράφο
 αντίγραφο → αντιγράφο
 αντιγράφω
 αντιγραφικός → αντι-
 αντιδιαδήλωση → αντι-
 αντίδραση
 αντιδραστήρας → αντί-
 δραση
 αντίδραστικά → αντίδραση
 αντιδραστήκος → αντί-
 δραση
 αντιδρώ → αντίδραση
 αντιεξουσιαστικός → αντι-
 αντιεπαναστατικός → αντι-
 αντιεπιστημονικός → αντι-
 αντιευρωπαϊκός → αντι-
 αντιήρωας → αντι-
 αντίθεση → αντιτίθεται
 αντίθετα → αντιτίθεται
 αντιθετικά → αντιτίθεται
 αντιθετικός → αντιτίθεται
 αντίθετος → αντιτίθεται
 αντικαθεστωτικός → αντι-
 αντικαθιστώ
 αντικανονικός → αντι-
 αντικατάσταση → αντι-
 καθιστώ
 αντικαταστάτης → αντικα-
 θιστώ
 αντικαταστάτρια → αντι-
 καθιστώ
 αντικειμενικά → αντικει-
 μένο
 αντικειμενικός → αντι-
 κείμενο
 αντικειμενικότητα → αντι-
 κείμενο
 αντικείμενο

Σύνθετα με αντι-αντίθεση
 ανθυγιεινός
 αντιασθητικός
 αντιεπιστημονικός
 αντιήρωας
 αντικανονικός
 αντικίνητρο
 αντικοινωνικός
 αντιοικονομικός
 αντιπαιδαγωγικός
 αντισυνταγματικός
εναντίωση
 ανθέλληνας
 ανθέλληνας

αντιαεροπορικός
 αντιαθλητικός
 αντιαλλεργικός
 αντιαμερικανικός
 αντιαμερικανισμός
 αντιβηχικός
 αντιγραφικός
 αντιεξουσιαστικός
 αντιεπαναστατικός
 αντιευρωπαϊκός
 αντικαθεστωτικός
 αντικυβερνητικός
 αντιλέγω
 αντιλαϊκός
 αντιπλημμυρικός
 αντιπολεμικός

αντιπυρετικός
 αντιρυτιδικός
 αντισεισμικός
 αντιτρομοκρατικός
ενέργεια ή πράξη που έρχεται σε απάντηση ή αντίδραση σε άλλη
 αναπόδοση
 αντιδιαδήλωση
 αντικίνημα
 αντιπαροχή
 αντιπροσφορά
 αντιπρόταση

πρόσωπο που έρχεται δεύτερο σε ιεραρχία
 ανθυπασιπιστής
 ανθυπαστυνόμος
 αντιπολίτευση
 αντιπολιτευτικός
 αντιπρόεδρος
 αντιπρύτανης
 αντιπτέραρχος
 αντισυνταγματάρχης
προηγούμενη ή επόμενη χρονική στιγμή
 αντιπρόπερσι

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αντικίνημα → αντι-
αντικίνητρο → αντι-
αντικοινωνικός → αντι-
αντικρίζω → αντίκρου
αντικριστά → αντίκρου
αντικριστός → αντίκρου
αντίκρου
*αντικρούζω → αντικρούζω
αντικυβερνητικός → αντι-
αντιλαϊκός → αντι-
αντιλαμβάνομαι
αντιλέγω
αντιλέγω → αντι-
αντιληπτικά → αντιλαμβά-
νομαι
αντιληπτικός → αντιλαμβά-
νομαι
αντιληπτός → αντιλαμβά-
νομαι
αντίληψη → αντιλαμβά-
νομαι
αντίλογος → αντιλέγω
αντιμετωπίζω
αντιμετώπιση → αντιμε-
τωπίζω
αντίξοος
αντίξοοτητα → αντίξοος
αντιοικονομικός → αντι-
αντιπάθεια → αντιπαθώ
αντιπαθής → αντιπαθώ
αντιπαθητικά → αντιπαθώ
αντιπαθητικός → αντιπαθώ
αντιπαθώ
αντιπαδαγωγικός → αντι-
αντίπαλος
αντιπαλότητα → αντίπαλος
αντιπαροχή → αντι-
αντιπλημμυρικός → αντι-
αντιπολεμικός → αντι-
αντιπολίτευση → αντι-
αντιπολιτευτικός → αντι-
αντιπρόεδρος → αντι-
αντιπρόπερσι → αντι-
αντιπροσφορά → αντι-
αντιπρόταση → αντι-
αντιπρύτανης → αντι-
αντιπτεράρχος → αντι-
αντιπυρετικός → αντι-
αντιρυτιδικός → αντι-
αντίς → αντί
αντισεισμικός → αντι-
αντίσταση → αντιστέκομαι
αντιστασιακή → αντι-
στέκομαι
αντιστασιακός → αντι-
στέκομαι
αντιστέκομαι
αντίστοιχα → αντιστοιχία

θέλω να μου πειράξει κανένας τα προσωπικά μου ~. ❷ (+ γεν. ουσ. που παράγεται από ρ.) σχηματίζει εκφράσεις που παίρνουν τη σημασία τους από το ουσ.: ~ συζήτησης (συζητείται). ~ έρευνας (ερευνάται). ~ πόθου (ποθείται). ❸ ΓΛΩΣΣ λέξη ή φράση της πρότασης που δέχεται την ενέργεια του υποκειμένου: άμεσο / έμμεσο ~. **αντικειμενικός -ή -ό:** ❶ αυτός που βασίζεται στην πραγματικότητα και δεν επηρεάζεται από προσωπικά συμφέροντα ή προτιμήσεις = αμερόληπτος ≠ υποκειμενικός, μεροληπτικός: ~ κριτής / διαιτητής / απόφαση / αξία. Ο καθηγητής πρέπει να είναι πάντα ~, όταν βαθμολογεί τους μαθητές του. ❷ αυτός που είναι ο πιο σημαντικός = κύριος, βασικός, τελικός: Ο ~ στόχος μας είναι η εταιρεία να μπει στο χρηματιστήριο. **αντικειμενικά** (επίρρ.). **αντικειμενικότητα** η: η ιδιότητα του αντικειμενικού ≠ υποκειμενικότητα.

αντίκρου (επίρρ.): απέναντι = αντικριστά: Στάθηκε ~ του και του ζήτησε να φύγει. **αντικρίζω:** (μτβ.) ❶ βλέπω κπ ή κτ που βρίσκεται απέναντί μου: Το θέαμα που αντίκρουσε ήταν αποκρουστικό. ❷ (μτφ.) αντιμετωπίζω κπ ή κτ: ~ το μέλλον με αισιοδοξία. **αντικριστός -ή -ό. αντικριστά** (επίρρ.).

αντιλαμβάνομαι • αόρ. αντιλήφθηκα & [επίσ.] αντελήφθηκα. (μτβ.) ❶ καταλαβαίνω κτ μέσω των αισθήσεών μου: Ο κλέφτης μπήκε στο διαμέρισμα χωρίς να τον αντιληφθούμε. ❷ καταλαβαίνω, κατανοώ κτ με τον νου, με τη λογική: Προσπαθώ να αντιληφθώ τα σχέδιά της, αλλά δεν το έχω καταφέρει ακόμα. **αντίληψη** η: ❶ α. ψυχολ νοητική λειτουργία με την οποία ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται. β. η ικανότητα του ανθρώπου να μαθαίνει εύκολα, να καταλαβαίνει = νοημοσύνη, ευφυΐα: οξεία/μειωμένη ~. ❷ α. η γνώμη που έχει κπ για ένα ζήτημα = πεποίθηση, άποψη: Έχω την ~ ότι τα πράγματα δεν έγιναν έτσι όπως τα λες. β. πληθ. οι πεποηθήσεις που διακρίνουν ένα άτομο ή μια ομάδα = νοοτροπία: προοδευτικές/ συντηρητικές/ θρησκευτικές/ πολιτικές ~. **αντιληπτός -ή -ό:** αυτός που (μπορεί να) τον αντιλαμβάνεται κανείς: Ο κλέφτης έγινε ~. Το μήνυμα που έστειλε ο πρωθυπουργός δεν έγινε ~ από όλους τους υπουργούς του. **αντιληπτικός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τις λειτουργίες της αντίληψης: ~ ικανότητα. **αντιληπτικά** (επίρρ.).

αντιλέγω • αόρ. αντείπα: (αμτβ.) εκφράζω αντίθετη άποψη, διαφωνώ: Δεν ~, η άποψή σου εί-

ναι απόλυτα τεκμηριωμένη. **αντίλογος** ο: το να αντιλέγει κπ: πολιτικός/τεκμηριωμένος ~. Οι δύο πλευρές γρήγορα κατέληξαν σε συμφωνία, καθώς δεν υπήρχε ουσιαστικός ~.

αντιμετωπίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ βρίσκομαι μπροστά σε μια δύσκολη κατάσταση και προσπαθώ να την ξεπεράσω: Αντιμετωπίζουν πολλές δυσκολίες. ❷ συμπεριφέρομαι σε κπ ή σε κτ σύμφωνα με ορισμένη ιδιότητά του ή με ορισμένο τρόπο = μεταχειρίζομαι: Μας αντιμετώπιζε ως ίσους. **αντιμετώπιση** η.

αντίξοος -η -ο: αυτός που δημιουργεί προβλήματα, που δεν είναι ευνοϊκός: Εργάζεται σε εξαιρετικά ~ συνθήκες. **αντίξοοτητα** η.

αντιπαθώ: (μτβ.) έχω αρνητικά συναισθήματα ή διάθεση για κπ ή κτ ≠ συμπαθώ: Τον αντιπάθησε από την πρώτη στιγμή που τον είδε. **αντιπαθής -ής -ές:** αυτός που προκαλεί σε κπ αντιπάθεια = αντιπαθητικός ≠ συμπαθής, συμπαθητικός: Με τους άκομψους τρόπους του γίνεται αντιπαθής στην παρέα. ❷ σχ. **αγε-νής. αντιπαθητικός -ή -ό. αντιπαθητικά** (επίρρ.). **αντιπάθεια** η.

αντίπαλος -η -ο: αυτός που έρχεται αντιμέτωπος με κπ ή κτ με στόχο να το(ν) νικήσει: Οι ~ ομάδες μπήκαν στο γήπεδο. **αντίπαλος** ο: Έχουμε επικίνδυνους αντιπάλους. **αντιπαλότητα** η.

αντιστέκομαι: (αμτβ. + σε) ❶ αγωνίζομαι για την εξουδετέρωση εχθρικής ενέργειας, απειλής, κινδύνου κτ.: Ο λαός αντιστάθηκε σθεναρά στον ξένο κατακτητή. ❷ εκδηλώνω την εναντίωσή μου σε κπ ή κτ: Οι εργαζόμενοι θα αντισταθούν στο νέο νομοσχέδιο με απεργιακές κινητοποιήσεις. **αντίσταση** η: ❶ το να αντιστέκεται κανείς σε κτ ή κπ: ηρωική/ένοπλη ~. (Εθνική) **Αντίσταση:** ΙΣΤ ο αγώνας των Ελλήνων εναντίον των κατοχικών δυνάμεων κατά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο: Έλαβε ενεργό δράση στην ~. ❷ ΦΥΣ α. δύναμη που απεπύσσει κπ σώμα ενάντια σε κπ άλλη που ασκείται πάνω του: η ~ του αέρα. β. η τάση ενός αντικειμένου να εμποδίζει τη διέλευση ηλεκτρικού ρεύματος από μέσα του, καθώς και (συνεκδ.) ο αγωγός που παρέχει τη συγκεκριμένη αντίσταση: Η μονάδα μέτρησής της ~ είναι το Ωμ. Όταν έπεσε το ρεύμα, κάηκε η ~. **αντιστασιακός -ή -ό:** αυτός που είναι σχετικός με την αντίσταση ενάντια σε ξένο κατακτητή ή δικτάτορα: ~ οργανώσεις/αγώνας/τραγούδια. **αντιστασιακός** ο, -ή η: πρόσωπο που παίρνει ή πήρε μέρος στην Αντίσταση.

αντιστοιχία η: σχέση αναλογίας, ομοιότητας ή συμφωνίας: Δεν υπάρχει ~ ανάμεσα στα λόγια και στα έργα του. **αντιστοιχώ:** (αμτβ.) βρίσκομαι σε αντιστοιχία: Δε μου δίνεις αυτά που ~ στη δουλειά μου. **αντίστοιχος -η -ο, αντίστοιχα & αντιστοίχως** (επίρρ.). **αντιστοιχίζω, αντιστοίχιση** η.

Η σημ. του ΑΕ *ἀντίστοιχος* ήταν «αυτός που στέκεται ακριβώς απέναντι σε κτ.»
Ενώ το *αντιστοιχώ* (αόρ. *αντιστοίχησα*) είναι αμτβ., το *αντιστοιχίζω* (αόρ. *αντιστοίχισα*) είναι μτβ. και σημαίνει «θέτω κτ σε αντιστοιχία με κτ άλλο». Το ουσιαστικό που παράγεται από το *αντιστοιχίζω* είναι το *αντιστοίχιση*.

αντιτίθεμαι • πρτ. *αντετιθέμην*: [επίσ.] (αμτβ.) έχω αντίρρηση για κτ, διαφωνώ με κτ = αντιτάσσομαι: Η αντιπολίτευση *αντιτίθεται* στην ψήφιση του νομοσχεδίου. **σχ. θέτω, αντίθεση** η: ❶ το να έχει κτ ή κτ τη μεγαλύτερη δυνατή διαφορά ή απόκλιση με κτ ή κτ άλλο: Τα λόγια του έρχονται σε ~ με τις πράξεις του. ❷ το να υπάρχει έντονη σύγκρουση, διαφωνία ανάμεσα σε πρόσωπα, πράγματα ή καταστάσεις = ασυμφωνία: *ριζικές/κοινωνικές/ιδεολογικές* ~. Στο εσωτερικό του κόμματος *αυξήθηκαν* οι πολιτικές ~. **αντίθετος -η -ο:** ❶ αυτός που αντιτίθεται σε κτ ή κτ, που βρίσκεται σε αντίθεση με κτ ή κτ άλλο: Οι γονείς της ήταν ~ στην απόφασή της να παντρευτεί. ❷ αυτός που έχει διαφορετική φο-

ρά: Το λεωφορείο *μπήκε* στο ~ ρεύμα κυκλοφορίας και *συγκρούστηκε* με Ι.Χ. **αντίθετα** (επίρρ.). **αντίθετο** το: ΓΛΩΣΣ λέξη με αντίθετη σημασία από κτ άλλη = αντώνυμο ≠ συνώνυμο: Το «κακός» είναι το ~ του «καλός». **αντιθετικός -η -ό:** αυτός που φανερώνει αντίθεση: ~ **σύνδεσμος**: ΓΛΩΣΣ σύνδεσμος που συνδέει προτάσεις, φράσεις ή λέξεις που βρίσκονται σε σχέση αντίθεσης. **αντιθετικά** (επίρρ.).

αντωνυμία η: ❶ ΓΛΩΣΣ κλιτή λέξη που χρησιμοποιούμε στη θέση ονομάτων ουσιαστικών ή επιθέτων. **σχ Πίνακα χρήσης αντωνυμιών.** ❷ ΓΛΩΣΣ σημασιολογική σχέση που συνδέει λέξεις με αντίθετη σημασία: Οι λέξεις «καλός» και «κακός» έχουν σχέση αντωνυμίας. **αντώνυμο** το: ΓΛΩΣΣ = αντίθετο ≠ συνώνυμο.

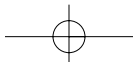
Λόγιες (ή απαρχαιωμένες) αντωνυμίες
Χρησιμοποιούνται ακόμα, κυρ. σε στερεότυπες εκφρ. ή σε επίσημο λόγο, ορισμένες αντωνυμίες από την αρχαία και λόγια παράδοση:
αλλήλων • μόνο γεν. & αιτ. -ους: ο ένας τον άλλο: Αγαπάτε αλλήλους.
αμφότεροι -ες -α: και οι δύο: ~ *υποστήριξαν* την άποψή μου.
έκαστος -η -ο: καθένας: Πήραν από τριάντα ευρώ ~.
έτερος -έτρα -ο: άλλος: Αφίχθη ο ~ *προσκεκλημένος*.
το έτερον ήμισυ: ο ένας από τους δύο συζύγους.
ουδείς ουδεμία ουδέν: κανένας: ~ *σχόλιο*. ~ *αμφιβολία*.
πας πάσα παν: ❶ όλος ή ολόκληρος: Διαμαρτυρήθηκαν οι πάντες. ❷ κάθε: *πάσα* προσφορά δεκτή. **κατά πάσα πιθανότητα:** για κτ που είναι πολύ πιθανό.

αντιστοιχία
αντιστοιχίζω → αντιστοιχία
αντιστοίχιση → αντιστοιχία
αντίστοιχος → αντιστοιχία
αντιστοιχώ → αντιστοιχία
αντιστοίχως → αντιστοιχία
αντισυνταγματάχης → αντισυνταγματικός → αντιαντιτίθεμαι
αντιτρομοκρατικός → αντιαντοχή → αντέχω
άντρας → άνδρας
αντρικά → άνδρας
αντρικός → άνδρας
αντρώνομαι → άνδρας

αντωνυμία
αντώνυμο → αντωνυμία
ανύπαρκτος → ανυπολόγιστος → ανανυπόμονα → ανανυπόμονος → ανανύποπτα → ανανύποπτος → ανανυπόφορα → ανανυπόφορος → ανανυποψίαστα → ανανυποψίαστος → αν

Πίνακας χρήσης των αντωνυμιών

Αντωνυμία	σε θέση ουσιαστικού	σε θέση επιθέτου	Αντωνυμία	σε θέση ουσιαστικού	σε θέση επιθέτου
άλλος	✓	✓	μερικοί	✓	✓
αυτός (προσωπ.)	✓		μονάχος	✓	
αυτός (δεικτ.)	✓	✓	μόνος	✓	
αυτός (οριστ.)	✓	✓	ό,τι	✓	
δείνα	✓	✓	όποιος	✓	
δικός	✓	✓	οποίος	✓	
εαυτός	✓		οποιοσδήποτε	✓	✓
εγώ	✓		όσος	✓	✓
εκείνος	✓	✓	οσοσδήποτε	✓	✓
ένας	✓		οτιδήποτε	✓	✓
εσύ	✓		ποιος	✓	✓
ίδιος	✓	✓	πόσος	✓	✓
κάθε	✓	✓	που	✓	
καθένας	✓	✓	τάδε	✓	✓
καθετί	✓		τέτοιος	✓	✓
κάμποσος	✓	✓	τι	✓	✓
κανένας	✓	✓	τίποτε	✓	✓
κάποιος	✓	✓	τόσος	✓	✓
κάτι	✓	✓	τούτος	✓	✓
κατιτί	✓	✓			

άνω¹
 άνω² → άνω¹
 ανώδυνα → ανώδυνος
 ανώδυνος
 ανώμαλα → ανωμαλία
 ανωμαλία
 ανώμαλος → ανωμαλία
 ανώνυμος → σχ. όνομα
 ανώριμα → α-
 ανώριμος → α-
 ανωριμότητα → α-
 ανώτερος → άνω¹
 ανώτερος → άνω²
 ανωτερότητα → άνω¹
 ανωτέρω → άνω¹
 αξέχαστα → α-
 αξέχαστος → α-
 αξία
 άξια → αξία
 αξίζει → αξία
 αξίζω → αξία
 αξιοκρατία
 αξιοκρατικά → αξιοκρατία
 αξιοκρατικός → αξιοκρατία
 αξιολόγια → αξιολογώ
 αξιολόγηση → αξιολογώ
 αξιολογικά → αξιολογώ
 αξιολογικός → αξιολογώ
 αξιολόγος → αξιολογώ

άνω¹ (επίρρ.): [επίσ.] (+ γεν.) σε υψηλότερο επίπεδο από ≠ κάτω: *Η θερμοκρασία είναι ~ του μηδενός. ~ κάτω:* για χώρο ή κατάσταση όπου επικρατεί αταξία, αναστάτωση: *Άφησαν ένα σπίτι ~ μετά το πάρτι. Μας έκανε ~ με τα νέα που μας έφερε. άνω²* (επίθ.) • άκλ., ανώτερος, ανώτατος: ≠ κάτω ❶ αυτός που είναι στο επάνω ή σε υψηλότερο μέρος: ~ τελεία. ~ κοι-
 λία / άκρα. ~ Γλυφάδα. ~ **ποταμών.** εξωφρε-
 νικός. ❷ *συγκρ. & υπερθ.* αυτός που βρίσκεται σε / στο υψηλότερο επίπεδο (τοπικό, αξίας, ποιότητας, ιεραρχίας κτλ.): *Φέτος το σχολείο μας είχε ανώτερα ποσοστά επιτυχίας στο πανεπιστήμιο. Εργάζεται ως ανώτερο στέλεχος σε μια πολυεθνική. Ανώτατο Δικαστήριο. Ανώτατη Εκπαίδευση* (πανεπιστημιακού επιπέδου). **εις/σ' ανώτερα:** ευχή για πρόοδο που δίνεται ως συγχαρητήρια για επιτυχία. **ανώτερος** ο: άτομο που βρίσκεται σε ιεραρχικά ανώτερη θέση: *εξύβριση ανωτέρου. ανωτέρω* (επίρρ.): [επίσ.] πιο πάνω: *Θα λύσετε την άσκηση σύμφωνα με όσα διαβάσατε ~. ανωτερότητα* η: ❶ η ιδιότητα αυτού που είναι ανώτερος από κπ ή κτ άλλο ως προς την αξία ή ποιότητα ≠ κατωτερότητα: *Η ~ του αντιπάλου του ήταν εμφανής. ❷* συμπεριφορά που χαρακτηρίζεται από αξιοπρέπεια και ανεγκυκλιότητα ≠ μικρότητα: *Δείξε ~ και αγνόησε τις συκοφαντίες.*

Ορισμένες λ. όπως *άνω, άνω, εγγύς, εξής* κτλ., που αρχικά χρησιμοποιούνταν ως επιρρήματα, σήμερα χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ή κυρίως ως επίθετα. Ορισμένα από αυτά, μάλιστα, σχηματίζουν και παραθετικά επιθέτου: *ανώτερος, ανώτατος, εγγύτερος* κτλ.

ανώδυνος -η -ο: ≠ επώδυνος, οδυνηρός ❶ αυτός που δεν προξενεί σωματικό ή ψυχικό πόνο, οδύνη: *Η αιμοδοσία είναι μια διαδικασία ~. Ο χωρισμός και για τους δύο δεν ήταν καθόλου ~. ❷* (μτφ.) αυτός που δεν έχει δυσάρεστες συνέπειες για κπ: *Η ήττα της ομάδας ήταν ~, αφού ήδη είχε προκριθεί στην επόμενη φάση. ανώδυνα* (επίρρ.).

ανωμαλία η: ❶ έλλειψη ομαλότητας σε έδαφος, σε επιφάνεια ή σε μια κατάσταση ≠ ομαλότητα: ~ του δρόμου. *πολιτική ~. ❷ α.* οργανική βλάβη σε ζωντανό οργανισμό: *Το παιδί γεννήθηκε με σοβαρή ~ στην καρδιά. β.* παρəkκλιση από αυτό που θεωρείται φυσιολογικό: *σεξουαλική ~. = διαστροφή. ανώμαλος -η -ο:*

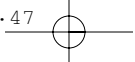
≠ ομαλός ❶ αυτός που δεν είναι ισόπεδος, λείος: ~ επιφάνεια / έδαφος. ~ **δρόμος:** ΑΘΛ αγώνισμα κατά το οποίο οι αθλητές τρέχουν σε μη ομαλό δρόμο εκτός σταδίου. ❷ αυτός που χαρακτηρίζεται από αναταραχή = ταραχώδης, έκρυθμος: *Μετά το πραξικόπημα, η πολιτική ζωή της χώρας ήταν ~. ❸* αυτός που παρουσιάζει ανωμαλία (σημ. 2β): ~ *σεξουαλική ζωή. ❹* ΓΛΩΣΣ αυτός που παρεκκλίνει από τους γενικούς κανόνες σχηματισμού και κλίσης: ~ *ουσιαστικό/επίθετο/ρήμα. ανώμαλα* (επίρρ.). **ανώμαλος** ο: πρόσωπο που έχει κπ σεξουαλική ανωμαλία.

αξία η: ❶ το ύψος του χρηματικού ποσού στο οποίο αντιστοιχεί ένα αγαθό: *Φοράει δαχτυλίδι μεγάλης ~. ❷* το σύνολο των ιδιοτήτων που εκφράζουν τη σπουδαιότητα ή τη χρησιμότητα ενός αγαθού, προσώπου ή πράγματος: *Η φιλία έχει μεγάλη ~. ❸* *συνήθ. πληθ.* καθετί που αναγνωρίζεται ως ωφέλιμο ή καλό και καθορίζει τον τρόπο ζωής: *Στην εποχή μας δίνεται προτεραιότητα στις οικονομικές ~. άξιος -α -ο:* ❶ αυτός που έχει τα προσόντα ή τις ικανότητες να κάνει κτ πολύ καλά = ικανός ≠ ανάξιος: *Είναι ~ υπάλληλος. ❷* (+ για/γεν.) αυτός που έχει αποδείξει ότι του αξίζει αυτό που εκφράζει το ουσιαστικό που ακολουθεί: *Είναι ~ εμπιστοσύνης. άξια* (επίρρ.). **αξίζω:** ❶ (αμτβ.) έχω ορισμένη αξία = στοιχίζω, κοστίζω: *Το αυτοκίνητο αυτό ~ δώδεκα χιλιάδες ευρώ. ❷* (μτβ.) είμαι άξιος για κτ ή αντάξιος κάποιου: *Δε σου ~ τέτοια συμπεριφορά/αυτός ο άντρας. Δεν ~ για/να γίνει διευθυντής. αξίζει:* απρόσ. έχει αξία, ενδιαφέρον: ~ *να τσακωθούμε για μια λεπτομέρεια; αξιούσνη* η.

αξιοκρατία η: προώθηση και επικράτηση σε αξιώματα, θέσεις κτλ. όσων είναι αντικειμενικά πιο άξιοι και ικανοί ≠ αναξιοκρατία: *Ο τόπος μας μαστίζεται από έλλειψη ~. αξιοκρατικός -ή -ό. αξιοκρατικά* (επίρρ.).

αξιολογώ: (μτβ.) προσδιορίζω την αξία, την ποιότητα προσώπου ή πράγματος με κπ κριτήρια: ~ *τα στοιχεία για να βγάλω συμπέρασμα. αξιολόγηση* η: το να αξιολογεί κανείς κτ ή κπ άλλο: ~ *μαθητών/καθηγητών/των αναγκών. αξιόλογος -η -ο:* αυτός που είναι άξιος λόγου, σημαντικός: ~ *επιστήμονας/ταινία/βιβλίο. αξιόλογα* (επίρρ.). **αξιολογικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται στην αξιολόγηση: ~ *κρίσεις/κριτήρια. αξιολογικά* (επίρρ.).

αξιόπιστος -η -ο: αυτός που αξίζει να τον εμπι-

στεύονται ≠ αναξιόπιστος: *Οι πληροφορίες μου προέρχονται από ~ πηγή. αξιόπιστα* (επίρρ.). **αξιοπιστία** η.

αξιοποιώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ χρησιμοποιάω κτ, έτσι ώστε να ωφεληθώ όσο γίνεται περισσότερο: *Αξιοποίησε δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο σου.* ❷ προσφέρω σε κπ τις κατάλληλες ευκαιρίες για να αναπτύξει τις ικανότητες, τις δυνατότητες, τα ταλέντα του κτλ.: *Προερχόμενος από φτωχή οικογένεια, δεν κατάφερε να αξιοποιήσει το ταλέντο του στη ζωγραφική.* **αξιοποίηση** η. **αξιοποίησιμος -η -ο.**

αξιοπρέπεια η: η συμπεριφορά κατά την οποία σέβεται κανείς τον εαυτό του και τους κανόνες σωστής συμπεριφοράς ≠ αναξιοπρέπεια: *Δέχτηκε την καταστροφή με ~.* **αξιοπρεπής -ής -ές.** & σχ. **αγενής. αξιοπρεπώς** (επίρρ.).

αξιόνω: (μτβ.) ζητώ με έντονο τρόπο κτ που δικαιούμαι = απαιτώ: ~ να με ακούς προσεχτικά.

αξιόνομαι: (μτβ.) έχω την τύχη να: *Αξιώθηκε να πάει στους Αγίους Τόπους.* **αξίωση** η: το να αξιώνει κπ κτ, καθώς και αυτό που κπ αξιώνει.

άξονας ο: ❶ ΜΗΧΑΝ ευθύγραμμο τμήμα μηχανήματος που συνδέει τα κέντρα τροχών ή άλλων συμμετρικών εξαρτημάτων του: *Στράβωσε ο μπροστινός ~ του αυτοκινήτου.* ❷ νοητή ευθεία γύρω από την οποία περιστρέφεται ή είναι συμμετρικά διατεταγμένο ένα σώμα: ο ~ της γης. ❸ (μτφ.) η κατευθυντήρια γραμμή: *Κινήθηκε με ~ το συμφέρον του.* ❹ **α.** (μτφ.) η συμμαχία ανάμεσα σε κράτη. **β. Άξονας** ο: ΙΣΤ η συμμαχία Γερμανίας και Ιταλίας κατά τον Βΐ Παγκόσμιο πόλεμο.

αόριστος -η -ο: ❶ **α.** αυτός που δεν είναι σαφής, βέβαιος, που δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε ακριβώς = ακαθόριστος, απροσδιόριστος, αβέβαιος ≠ συγκεκριμένος, ορισμένος: *Δεν μπορώ να βασιστώ στις ~ υποσχέσεις του ότι θα μου βρει δουλειά.* **β.** αυτός του οποίου η λήξη δεν είναι προσδιορισμένη ≠ ορισμένος: *Υπέγραψε σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου.* ❷ ΓΛΩΣΣ αυτός που δε δηλώνει συγκεκριμένο πρόσωπο ή πράγμα, είτε γιατί δεν το ξέρουμε είτε γιατί δε θέλουμε να το αναφέρουμε ≠ οριστικός: ~ άρθρο/αντωνυμία. *Το «κάποιος -α -ο» είναι ~ αντωνυμία.* **αόριστα** & [επίσ.] **-ίστως** (επίρρ.). **αόριστος** ο: ΓΛΩΣΣ ρηματικός χρόνος που δηλώνει ότι αυτό που σημαίνει το ρήμα έγινε στο παρελθόν. **αοριστία** η. **αοριστικός -ή -ό:** ΓΛΩΣΣ αυτός που είναι σχετικός με τον αόριστο: ~ θέμα.

απαγγελία η: ❶ εκφώνηση ποιήματος ή πεζού

κειμένου με εκφραστικό και ρυθμικό τρόπο: *Η βραδιά έκλεισε με την ~ του «Άξιον Εστί» του Ελύτη.* ❷ ΝΟΜ ~ **κατηγορίας:** ανακοίνωση κατηγορίας από την αρμόδια δικαστική αρχή προς τον κατηγορούμενο: *Μετά την ~ κατηγοριών εις βάρος του, οδηγήθηκε στις φυλακές.* **απαγγέλλω** • πρτ. *απήγγελλα & απάγγελλα*, αόρ. *απήγγελα & απάγγελα*, παθ. αόρ. *απαγγέλληκα* (μτβ.).

απαγορεύω -ομαι: (μτβ.) δεν αφήνω κπ να κάνει κτ ή δεν επιτρέπω να γίνει κτ ≠ επιτρέπω: *Σου ~ να μιλάς σε αγνώστους. Απαγορεύεται το κάπνισμα.* **απαγόρευση** η. **απαγορευτικός -ή -ό. απαγορευτικά** (επίρρ.).

απαγωγή¹ η: βίαιη αρπαγή και παράνομη κράτηση κπ με σκοπό την απόσπαση ανταλλάγματος. **απαγωγέας** ο, η: πρόσωπο που διαπράττει απαγωγή: *Οι απαγωγείς του κοριτσιού ζήτησαν λύτρα από τους γονείς του.* **απάγω -ομαι** • αόρ. *απήγαγα*, παθ. αόρ. γΐ πρόσ. *απήχθη* (μτβ.).

απαγωγή² η: ΛΟΓ ΜΑΘ είδος συλλογισμού που ξεκινά από το γενικό και καταλήγει σε μερικό, ειδικό συμπέρασμα ≠ επαγωγή: **εις άτοπον** ~: μέθοδος κατά την οποία αποδεικνύει κανείς την αλήθεια μιας πρότασης, αφού αποκλείσει όλες τις υπόλοιπες. **απαγωγικός -ή -ό. απαγωγικά** (επίρρ.).

απαθανατίζω -ομαι: (μτβ.) με τη βοήθεια τεχνικών μέσων ή καλλιτεχνικών μεθόδων, φροντίζω να μείνει κπ ή κτ αθάνατο, στη μνήμη των μεταγενέστερων: *Ο φωτογραφικός φακός απαθανάτισε τη συγκλονιστική στιγμή της δολοφονίας.* **απαθανάτιση** η.

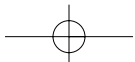
Προσοχή: ο τ. *αποθανατίζω* είναι λανθασμένος!

απαθής -ής -ές: αυτός που δεν αντιδρά, που μένει αδιάφορος, ατάραχος και ασυγκίνητος: *Ο κατηγορούμενος άκουσε ~ την καταδικαστική απόφαση.* & σχ. **αγενής. απαθής** (επίρρ.). **απάθεια** η.

απαισιόδοξος -η -ο: αυτός που βλέπει τη δυσάρεστη πλευρά των πραγμάτων ≠ αισιόδοξος: *Είναι τόσο ~, που τα βλέπει όλα μαύρα. ~ στάση/σκέψεις/προβλέψεις.* **απαισιόδοξα** (επίρρ.). **απαισιοδοξία** η. **απαισιοδοξώ:** (αμτβ.) διακατέχομαι από απαισιοδοξία ≠ αισιόδοξώ: *Οι πολίτες απαισιοδοξούν για το μέλλον της οικονομίας.*

απαιτώ -ούμαι (μτβ.) ❶ ζητώ επίμονα κτ που θεωρώ ότι το δικαιούμαι ή ότι είναι σωστό =

αξιόπιστα → αξιόπιστος
αξιοπιστία → αξιόπιστος
αξιοποίηση → αξιόποιώ
αξιοποίησιμος → αξιόποιώ
αξιοπρέπεια → αξιόπρεπής
αξιοπρεπώς → αξιόπρεπεία
άξιος → αξία
αξιοσύνη → αξία
αξιόνομαι → αξιώνω
αξιώνω
αξίωση → αξιώνω
άξονας
άοπλος → α-
όρατος → α-
αόριστα → αόριστος
αοριστία → αόριστος
αοριστικός → αόριστος
αορίστος
αορίστως → αόριστος
άοσμος → α-
απΐ → απο-
απαγγελία
απαγόρευση → απαγορεύω
απαγορευτικά → απαγο-
ρεύω
απαγορευτικός → απαγο-
ρεύω
απάγω → απαγωγή¹
απαγωγέας → απαγωγή¹
απαγωγή¹
απαγωγή²
απαγωγικά → απαγωγή²
απαγωγικός → απαγωγή²
απαθανατίζω
απαθανάτιση → απαθανα-
τίζω
απάθεια → απαθής
απαθής
απαθώς → απαθής
απαισιόδοξα → απαισιό-
δοξος
απαισιοδοξία → απαισιό-
δοξος
απαισιόδοξος
απαιτήση → απαιτώ
απαιτητικά → απαιτώ
απαιτητικός → απαιτώ
απαιτητός → απαιτώ
απαιτώ
απαλά → απαλός
απαλλαγή → απαλλάσσω
απαλλακτικά → απαλλάσσω
απαλλακτικός → απαλλάσσω

- απαλλάσσω
- απαλός
- απανθρωπιά → α-
- απάνθρωπος → α-
- απάντηση → απαντώ
- απαντητικά → απαντώ
- απαντητικός → απαντώ
- απαντώ
- απάνω → επάνω
- απαράβατα → α-
- απαράβατος → α-
- απαράβιαστος → α-
- απαράδεκτα → α-
- απαράδεκτος → α-
- απαραίτητα → απαραίτητος
- απαραίτητος
- απαραιτήτως → απαραί-
- τητος
- απαράλλακτα → α-
- απαράλλακτος → α-
- απαρηγόρητα → α-
- απαρηγόρητος → α-
- απασχόληση → απασχολώ
- απασχολώ
- απατεώνας → απατώ
- απατεώνισσα → απατώ
- απάτη → απατώ
- απατηλά → απατώ
- απατηλός → απατώ
- απατώ
- απέβαλα → αποβάλλω
- απεβλήθην → αποβάλλω
- απεγνωσμένα → απόγνωση
- απεγνωσμένος → απόγνωση
- απέδρασα → απόδραση
- απέδωσα → αποδίδω
- απειθαρχα → α-
- απειθαρχία → α-
- απειθαρχος → α-
- απειθαρχώ → α-
- απειλή → απειλώ
- απειλητικά → απειλώ
- απειλητικός → απειλώ
- απειλώ
- απειρία¹ → άπειρος¹
- απειρία² → άπειρος²
- άπειρο → άπειρος²
- άπειρος¹
- άπειρος²
- απείρως → άπειρος²
- απείχα → απέχω¹
- απελευθερώνω
- απελευθέρωση → απελευ-
- θερώνω
- απελευθερωτικά → απελευ-
- θερώνω
- απελευθερωτικός → απελευ-
- θερώνω

αξιόνω: ~ να είστε ειλικρινείς. ❷ επιβάλλω κτ ως απαραίτητο: Οι σπουδές ~ προσπάθεια. **απαίτηση** η: νόμιμη/λογική/παράλογη ~. **απαιτητικός -ή -ό:** ❶ αυτός που έχει πολλές απαιτήσεις: Είναι πολύ ~, όλο ζητάει πράγματα. ❷ αυτός που απαιτεί εξαιρετική ποιότητα ή απόδοση: Είναι ~ δουλειά, πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή. **απαιτητικά** (επίρρ.). **απαιτητός -ή -ό:** αυτός που δικαιούται κανείς να απαιτήσει: ~ χρέος.

απαλλάσσω • αόρ. *απάλλαξα* και [επίσ.] *απήλλαξα*, παθ. αόρ. *απαλλάχτηκα* & *-χτηκα* & [επίσ.] *απηλλάγην*, μππ. *απαλλαγμένος* & [επίσ.] *απηλλαγμένος*: (μτβ.) ❶ παίρνω, απομακρύνω κτ δυσάρεστο, ενοχλητικό, υποχρέωση κτλ. από κπ: Πέθανε και *απαλλάχτηκε* από τους φοβερούς πόνους της αρρώστιας του. Με *απάλλαξαν* από τα καθήκοντά μου. *Απαλλάχτηκε* από τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις. ❷ αθώνω κπ από κατηγορία: Το δικαστήριο *απάλλαξε* τον κατηγορούμενο από όλες τις κατηγορίες. **απαλλαγή** η: το να απαλλαγεί κπ από κτ: *φορολογική* ~. Πήρε ~ από το μάθημα της *γυμναστικής*. **απαλλακτικός -ή -ό:** αυτός που απαλλάσσει: ~ εργασία/βούλευμα/απόφαση. **απαλλακτικά** (επίρρ.).

απαλός -ή -ό: ❶ αυτός που έχει μαλακή σύσταση και είναι ευχάριστος στην αφή ≠ τραχύς, άγριος: ~ δέρμα/ύφασμα. **εξ απαλών ονύχων:** από πολύ μικρή ηλικία που τα νύχια είναι απαλά. ❷ (μτφ.) αυτός που μόλις τον αισθανόμαστε ≠ έντονος: ~ μουσική/αεράκι. **απαλά** (επίρρ.): με προσοχή, χωρίς βία: *Έπιασε το ποτήρι* ~ ~.

απαντώ -ώμαι & -ιέμαι: ❶ (μτβ. + σε) διατυπώνω την άποψή μου, ύστερα από ερώτηση: *Δε μου απάντησες σ' αυτό που ρώτησα*. ❷ (μτβ.+ σε) αντιδρώ ανταποδίδοντας ό,τι μου έχουν κάνει = ανταποδίδω: *Η ομάδα μας απάντησε στο γκολ των αντιπάλων με ένα δικό της γκολ*. ❸ (αμτβ.) εμφανίζομαι σε κείμενο: *Η λέξη αυτή απαντά/απαντάται συχνά στον Ελύτη*. **απάντηση** η: ❶ γραπτή ή προφορική διατύπωση της άποψής μας για κτ που ερωτηθήκαμε = απόκριση: *Περιμένο μια ~ σ' αυτό που σε ρώτησα*. ❷ λύση που δίνεται σ' ένα πρόβλημα: *Δεν μπόρεσα να βρω την ~ της άσκησης*. **απαντητικός -ή -ό:** αυτός που περιέχει απάντηση: ~ επιστολή/γράμμα. **απαντητικά** (επίρρ.).

απαραίτητος -η -ο: αυτός που είναι εντελώς αναγκαίος: ~ προσόντα/πράγματα. *Η πα-*

ρουσία του στη δίκη κρίθηκε ~. απαραίτητα & [επίσ.] απαραίτητος (επίρρ.).

απασχολώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ αποσπώ την προσοχή κπ από αυτό που κάνει: *Μη με ~, αφού βλέπεις ότι έχω δουλειά!* ❷ χρησιμοποιώ κπ σε θέση εργασίας: ~ τρεις υπαλλήλους. ❸ κάνω κπ να ασχοληθεί μαζί μου, να μου αφιερώσει χρόνο και σκέψη: *Τον ~ το μέλλον του*. = προβληματίζω. **απασχόληση** η: ❶ ανάπτυξη κπ δραστηριότητας = ασχολία, ενασχόληση: *Η ~ του με το ποδόσφαιρο τον έκανε να παραμελήσει το σχολείο*. ❷ επαγγελματική δραστηριότητα: *Δουλεύω με μερική ~*.

απατώ & -άω -ώμαι: (μτβ.) ❶ παραποιώ την αλήθεια με στόχο την παραπλάνηση κπ άλλου = ξεγελώ, εξαπατώ: *Απατούσε τους αφελείς πουλώντας δήθεν ιαματικό νερό*. ❷ οδηγώ σε λανθασμένα συμπεράσματα = γελώ: *Η μνήμη μου δε με ~. τα φαινόμενα απατούν*: όσα βλέπουμε ή αντιλαμβανόμαστε συχνά δεν αντιστοιχούν στην πραγματικότητα. ❸ έχω εξωσυζυγικό δεσμό: ~ τη γυναίκα του. **απάτη** η. **απατεώνας ο, -ώνισσα η. απατηλός -ή -ό:** αυτός που μπορεί να απατήσει κπ (σημ. 1 & 2). **απατηλά** (επίρρ.).

απειλώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ λέω σε κπ ότι θα του προξενήσω κακό, για να τον εξαναγκάσω να ενεργήσει όπως θέλω: *Όσο και να με ~, δε θα υποκύψω*. ❷ βάζω κπ ή κπ σε κίνδυνο: *Τα καυσαέρια ~ την υγεία μας*. ❸ παθ. υπάρχει κίνδυνος: *Απειλούνται επεισόδια*. **απειλή** η = φοβέρα. **απειλητικός -ή -ό. απειλητικά** (επίρρ.).

άπειρος¹ -η -ο: αυτός που δεν έχει αποκτήσει ακόμα πείρα σε κτ ≠ πεπειραμένος: *Είναι νεοφερμένος και ~ ακόμα στη δουλειά*. **απειρία¹** η: έλλειψη πείρας.

άπειρος² -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει τέλος, πέρασ: ~ σύμπαν. ❷ αυτός που είναι υπερβολικά μεγάλος σε ποσότητα ή αριθμό, ανυπολόγιστος: ~ υπομονή/άστρα. *Σου έχω πει ~ φορές ότι δε θέλω να αργείς τα βράδια*. **απείρως** (επίρρ. στη σημ. 1). **άπειρο** το: το σύμπαν, το χωρίς όρια διάστημα. **απειρία²** η: απουσία τέλους.

απελευθερώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ δίνω σε κπ υπόδουλο, όμηρο, αιχμάλωτο κτλ. την ελευθερία του = ελευθερώνω: *Πότε απελευθερώθηκε η χώρα από τον ξένο ζυγό; Οι απαγωγείς ζήτησαν λύτρα για να απελευθερώσουν τους ομήρους*. ❷ απαλλάσσω κπ από δέσμευση ή συντηρητική αντίληψη: *Δεν κατάφερε να απελευθερωθεί από τις ενοχές που τον βασάνιζαν*. ❸ οικον καθιερώνω ελεύθερες εμπορι-

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

από
απο-
από- → απο-
αποβάλλω
απόβαση
αποβατικός → απόβαση
αποβιβάζω
αποβίβαση → αποβιβάζω
απόβλητα → αποβάλλω
απόβλητος → αποβάλλω
αποβολή → αποβάλλω
αποβουτυρώνω → απο-
απόβροχο → απο-
απογειώνω
απογείωση → απογειώνω

άρθρου που αρχίζουν από τ) **απ΄ & αφ΄** (πρόθ.): δηλώνει ❶ (+ αιτ./επίρρ.) το σημείο (τόπο, χρόνο, κατάσταση, επίπεδο κτλ.) από όπου ξεκινά κπ ή κτ: *Το τρένο έφηνε ~ τον σταθμό. Έφηνε ~ νωρίς. Ξεκίνησε ~ ένα μικρό μαγαζάκι και τώρα έχει σουπερ μάρκετ.* (+ ον. μόνο για δήλωση χρόνου): *Μπήκε ~ μικρός στα βάσανα.* ❷ (+ αιτ.) αφαίρεση, απομάκρυνση, διαχωρισμό κτλ. προσώπου ή πράγματος από κτ ή κπ άλλο: *Βγήκε ο λεκές ~ το φόρεμα; Αν αφαιρέσουμε τρία ~ δέκα, τι μένει; Χωρίσαμε ~ τους φίλους μας και μείναμε μόνοι.* ❸ (+ αιτ./επίρρ.) τον τόπο καταγωγής ή προέλευσης προσώπου ή πράγματος: *Ο πατέρας του είναι ~ την Κρήτη. μίλα ~ το Πήλιο.* ❹ (+ αιτ.), αυτόν που ενεργεί: *Νέοι φόροι θα επιβληθούν ~ την κυβέρνηση.* ❺ (+ αιτ.) την αιτία που προκαλεί κτ: *Έκλαιγε ~ χαρά.* ❻ (+ αιτ.) το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο κτ ή που περιέχει κτ: *τραπέζι ~ μέταλλο και γυαλί. μπουκάλι ~ κρασί.* ❼ (+ αιτ./επίρρ.) τον τόπο μέσω του οποίου κινούμαστε: *Πέρασε ~ την αυλή.* ❽ (+ αιτ./επίρρ.) τον τόπο στον οποίο βρισκόμαστε όταν βλέπουμε κτ: *~ ψηλά δε σας έβλεπα.* ❾ (+ ίδια πτώση με του ουσ. που προσδιορίζει) την αρχική κατάσταση που έχει κπ ή κτ πριν αλλάξει: *~ ασχημόπαπο μεταμορφώθηκε σε κύκνο. ~ δήμαρχος κλητήρας.* ❿ (+ αιτ./επίρρ.) σύγκριση προσώπου, πράγματος κτλ. με κπ ή κπ άλλο: *Είναι ψηλότερος ~ την αδελφή του.* ❶ (+ αιτ.) σύνολο πραγμάτων, μέρος του οποίου διαχωρίζεται από αυτό: *Πήρε τα τρία ~ τα δέκα.* ❷ (+ αιτ.) επιμερισμό, κατανομή συνόλου πραγμάτων, προσώπων κτλ. σε μερίδια: *Όλοι πήραν ~ τρία μίλα.* ✍

πρόθεση - Λόγια σύνταξη προθέσεων.

απο- απ- αφ- & από-: πρόθημα που δηλώνει ❶ αφαίρεση, απομάκρυνση, διαχωρισμό κτλ. προσώπου ή πράγματος από κτ ή κπ άλλο: *αποτρίχωση, απομακρύνω, αποχωρισμός.* ❷ το αντίθετο αυτού που δηλώνει το β΄ συνθ.: *αποδιοργανώνω, αποσυνδέω.* ❸ ολοκλήρωση ή τέλεση στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό αυτού που δηλώνει το β΄ συνθ.: *αποτελειώνω, απογεμίζω, απογυμνώνω.* ❹ ότι η σύνθετη

λέξη ακολουθεί χρονικά αυτό που δηλώνει το β΄ συνθ.: *απόγευμα.*

αποβάλλω -ομαι • πρτ. *απέβαλλα*, αόρ. *απέβαλα* και [προφ.] *απόβαλα*, παθ. αόρ. *αποβλήθηκα* & [επίσ.] *απεβλήθην*: ❶ (μτβ.) βγάζω, πετώ, απομακρύνω κπ από κπ χώρο: *Ο πρόεδρος του δικαστηρίου τον απέβαλε από την αίθουσα.* ❷ (μτβ.) τιμωρώ μαθητή με υποχρεωτική απομάκρυνσή του από το σχολείο για ορισμένο χρονικό διάστημα: *Τον απέβαλαν για μία μέρα.* ❸ (μτφ., μτβ., για συνήθεια, ιδιότητα κτλ.) παύω να έχω, βγάζω από μέσα μου: *Δεν μπορεί να αποβάλει το πάθος της χαροποιξίας.* ❹ (αμτβ., για έγκνο) χάνω το έμβρυο που κυοφορώ: *Λίγο έλειψε να αποβάλει.* **αποβολή η. απόβλητος -η -ο:** αυτός που έχει αποβληθεί, κυρίως (μτφ.) για πρόσωπα που ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας. ✍ σχ. **βάλλω. απόβλητα** τα: ουσίες που παράγονται ή χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία και αποβάλλονται ως άχρηστες.

απόβαση η: έξοδος στρατιωτών από πλοίο για στρατιωτικούς σκοπούς: *η ~ του ελληνικού στρατού στα παράλια της Σμύρνης το 1919.* ✍ σχ. **βαίνω. αποβατικός -ή -ό:** αυτός που έχει δημιουργηθεί για ή σχετίζεται με απόβαση: *~ στόλος.*

Από το ρ. *αποβαίνω*, που παλαιότερα σήμαινε «πραγματοποιώ απόβαση».

αποβιβάζω -ομαι (μτβ.) επιτρέπω σε κπ να κατέβει από μέσο μεταφοράς ≠ επιβιβάζω: *Το τρένο σταμάτησε για να αποβιβαστούν οι επιβάτες.* **αποβίβαση η:** η ενέργεια ή το αποτέλεσμα του αποβιβάζω.

Από την πρόθ. *από* + το ΑΕ ρ. *βιβάζω* «κάνω κπ να βαδίσει».

απογειώνω -ομαι (μτβ.) ❶ θέτω σε κίνηση αεροπλάνο υψώνοντάς το στον αέρα ≠ προσγειώνω: *Το αεροπλάνο απογειώθηκε από την Αθήνα.* ❷ (μτφ.) εμφανίζω ραγδαία άνοδο: *Η καριέρα του απογειώθηκε μετά τη συμμετοχή του στο τηλεοπτικό σίριαλ.* **απογείωση η.**

Σύνθετα με απο-αφαίρεση, απομάκρυνση κτλ.

αποβουτυρώνω   αποκεφαλίζω
αποκεντρώνω   αποπλέω
αποκέντρωση

αντίθετο

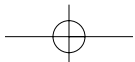
αποδιοργάνωση
αποκληρώνω
αποκολλώ
αποκρυπτογραφώ
απομυθοποιώ

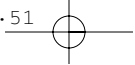
ολοκλήρωση ή τέλεση στον μέγιστο βαθμό

αποκόβω
απονεκρώνω

αποφουτώ χρονική ακολουθία

απόβροχο
απομεσήμερο

απόγευμα & [λαϊκ.] απόγεμα το: το διάστημα της ημέρας ανάμεσα στο μεσημέρι και τη δύση του ηλίου: Στο ίδιο κτίριο, το πρωί λειτουργεί το δημοτικό και το ~ το γυμνάσιο. **απογευματινός & [λαϊκ.] απογεματινός -ή -ό:** αυτός που γίνεται, λειτουργεί κτλ. το απόγευμα: ~ περίπατος/παράσταση/ύπνος/εφημερίδα/εκπομπή. Βροχές αναμένονται τις ~ ώρες. **απογευματινό & [λαϊκ.] απογεματινό** το: ελαφρύ και πρόχειρο γεύμα μεταξύ μεσημεριανού και βραδινού.

απόγνωση η: πολύ μεγάλη απελπισία: Τα τεράστια χρέη τον έφεραν σε ~. **απεγνωσμένος -η -ο:** αυτός που φανερώνει ή βρίσκεται σε απόγνωση: Έκανε ~ προσπάθειες να σωθεί από τις φλόγες, αλλά δεν τα κατάφερε. **απεγνωσμένα** (επίρρ.).

Η λ. **απεγνωσμένος** είναι η μπλ. του ΑΕ ρ. **ἀπογιγνώσκω**, «απελπίζομαι», από όπου παράγεται και η λ. **απόγνωση**.

απογοητεύω -ομαι: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) διαψεύδω τις ελπίδες ή τις προσδοκίες κτ ≠ εμψυχώνω, ενθαρρύνω: Τον απογοήτευσά με τόσες παρατηρήσεις. Η ομάδα απογοήτευσε. **απογοήτευση** η. **απογοητευτικός -ή -ό. απογοητευτικά** (επίρρ.).

απόγονος ο, η: πρόσωπο που γεννήθηκε ή κατάρχεται από κτ άλλο ≠ πρόγονος: κοντινός/μακρινός ~. **Καλούς απογόνους!:** ευχή σε νεογνίμους.

αποδεικνύω -ομαι • μπλ. αποδεδειγμένος: ❶ (μτβ.) φανερώνω την αλήθεια ενός πράγματος, με επιχειρήματα στηρίζω έναν ισχυρισμό: Απόδειξε μας ότι λες την αλήθεια. ❷ παθ. (αμτβ.) φανερόνομαι, δείχνω τον πραγματικό μου εαυτό = φαίνομαι: Αποδείχτηκε αντάξιός των προσδοκιών μας. **αποδεδειγμένα** (επίρρ.): χωρίς αμφιβολία: Το προϊόν είναι ~ εξαιρετικής ποιότητας. **απόδειξη** η: ❶ διαδικασία με την οποία αποδεικνύεται κτ, καθώς και κάθε στοιχείο που χρησιμοποιείται για τον σκοπό αυτό: Έχεις απόδειξεις γι' αυτά που λες; ❷ έντυπο που βεβαιώνει την πληρωμή ποσού: Κόψε μου μια ~, σε παρακαλώ! **αποδεικτικός -ή -ό. αποδεικτικά** (επίρρ.).

αποδέχομαι: (μτβ.) ❶ δέχομαι κτ που μου προσφέρουν ή που μου προτείνουν ≠ απορρίπτω, αρνούμαι: Αποδέχτηκε την πρόκληση. ❷ συμφωνώ με κτ άποψη ή παραδέχομαι την αλήθεια ενός πράγματος: Του είναι δύσκολο να αποδεχτεί την αποτυχία του. **αποδοχή** η: ❶

το να αποδέχεται κανείς κτ ή κτ. ❷ πλθ. έσοδα από εργασία = απολαβές, μισθός. **αποδεκτός -ή -ό. αποδέκτης ο:** ❶ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο έχει αποσταλεί κτ = παραλήπτης ≠ αποστολέας: ~ επιστολής. ❷ (μτφ.) πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται κανείς: Πολλοί ήταν οι αποδέκτες του αποτελέσματος της ψηφοφορίας. ❧ σχ. **αλείφω.**

αποδίδω -ομαι • αόρ. απέδωσα, παθ. αόρ. αποδόθηκα: ❶ (μτβ.) θεωρώ κτ ως αιτία ενός πράγματος: Σε τι μπορούμε να αποδώσουμε τη στάση του; ❷ συνήθ. παθ. (μτβ.) δηλώνω ότι κάποιος είναι ο δημιουργός κτ πράγματος: Το γλυπτό αυτό αποδίδεται στον Πραξιτέλη. ❸ (μτβ.) μεταφέρω με σαφήνεια και ακρίβεια το περιεχόμενο λόγου, εικόνας κτλ.: Να αποδώσετε το νόημα του ποιήματος. ❹ (μτβ.) δίνω κτ που οφείλω: ~ δικαιοσύνη/τιμές. ❺ (αμτβ.) αποφέρω κέρδος ή παρ'άγω σε ικανοποιητικό βαθμό: Η επιχείρηση ~ ικανοποιητικά. Φέτος δεν ~ στο σχολείο. ❻ (αμτβ.) φέρνω αποτέλεσμα = καρποφορώ: Οι προσπάθειές μου επιτέλους απέδωσαν. **απόδοση** η. **αποδοτικός -ή -ό. αποδοτικά** (επίρρ.).

Από το ΑΕ ρ. **ἀποδίδωμι** «δίνω πίσω αυτά που οφείλω».

αποδοκιμάζω -ομαι: (μτβ.) δε συμφωνώ με κτ ή κτ ή εκφράζω έντονα την αντίθεσή μου σε κτ ή κτ ≠ επιδοκιμάζω: Το ξέρω ότι αποδοκιμάζεις τις απόψεις μου. ≠ εγκρίνω. Οι ακροατές αποδοκίμασαν τον ομιλητή. **αποδοκιμασία** η. **αποδοκιμαστικός -ή -ό. αποδοκιμαστικά** (επίρρ.).

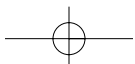

Η αρχική σημασία του ρ. **ἀποδοκιμάζω** ήταν «απορρίπτο έπειτα από δοκιμή».

απόδραση η: ❶ διαφυγή από χώρο στον οποίο κρατείται κτ: Γίνονται ανακρίσεις για την ~ πέντε κρατουμένων από τις φυλακές. ❷ (μτφ.) φυγή από κατάσταση συνήθως δυσάρεστη: Οι κάτοικοι της πόλης έχουν ανάγκη από συχνές ~ στη φύση. ❧ σχ. **δράμα. απέδρασα • εύχρηστο** μόνο στο αορ. θέμα: διέφυγα από χώρο όπου ήμουν σε κράτηση = δρατετεύω: Ο φυλακισμένος ~ από τις φυλακές του Κορυδαλλού. **αποδυναμώνω:** (μτβ.) μειώνω τη δύναμη, κάνω κτ ή κτ λιγότερο ισχυρό = εξασθενίζω: Η αορώστια αποδυνάμωσε τον οργανισμό του. **αποδυνάμωση** η.

αποζημιώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ δίνω σε κτ χρημα-

απόγεμα → απόγευμα
 απογεματινό → απόγευμα
 απογεματινός → απόγευμα
 απογεμίζω → απο-
 απόγευμα
 απογευματινό → απόγευμα
 απογευματινός → απόγευμα
 απόγνωση
 απογοήτευση → απογοη-
 τεύω
 απογοητευτικά → απογοη-
 τεύω
 απογοητευτικός → απογοη-
 τεύω
 απογοητεύω
 απόγονος
 απογυμνώνω → απο-
 αποδεδειγμένα → αποδει-
 κνύω
 αποδεδειγμένος → αποδει-
 κνύω
 αποδεικνύω
 αποδεικτικά → αποδεικνύω
 αποδεικτικός → αποδεικνύω
 απόδειξη → αποδεικνύω
 αποδέκτης → αποδέχομαι
 αποδεκτός → αποδέχομαι
 αποδέχομαι
 αποδίδω
 αποδιοργάνωνω → απο-
 αποδιοργάνωση → απο-
 αποδόθηκα → αποδίδω
 αποδοκιμάζω
 αποδοκιμασία → αποδοκι-
 μάζω
 αποδοκιμαστικά → αποδοκι-
 μάζω
 αποδοκιμαστικός → αποδο-
 κιμάζω
 απόδοση → αποδίδω
 αποδοτικά → αποδίδω
 αποδοτικός → αποδίδω
 αποδοχή → αποδέχομαι
 απόδραση
 αποδυναμώνω
 αποδυνάμωση → αποδυνα-
 μώνω
 αποζημιώνω
 αποζημίωση → αποζημιώνω

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

απόηχος
απόθεμα
αποθεώνω
αποθέωση → αποθεώνω
αποθεωτικός → αποθεώνω
αποθήκευση → αποθηκεύω
αποθηκευτικός → αποθηκεύω
αποθικεύω
αποικία
αποικιακά → αποικία
αποικιακός → αποικία
αποικίζω → αποικία
αποικισμός → αποικία
άποικος → αποικία
αποικώ → αποικία
αποκαθιστώ
αποκαλυπτικά → αποκαλύπτω
αποκαλυπτικός → αποκαλύπτω
αποκαλύπτω
αποκάλυψη → αποκαλύπτω
αποκαλώ
αποκατάσταση → αποκαθιστώ
αποκαταστημένος → αποκαθιστώ
αποκατεστημένος → αποκαθιστώ
αποκατέστησα → αποκαθιστώ
αποκεντρώνω → αποκεντρώω
αποκεντρώση → αποκεφαλίζω → αποκηρύξη → αποκηρύσσω
αποκηρύσσω
αποκλείεται → αποκλείω
αποκλεισμός → αποκλείω
αποκλειστικά → αποκλείω
αποκλειστική → αποκλείω
αποκλειστικός → αποκλείω
αποκλειστικότητα → αποκλείω
αποκλείω
αποκλήρωνω → αποκλίνω
απόκλιση → αποκλίνω
αποκόβω → απο-

τικό ποσό για ζημιά που του προξένησα ή για βλάβη που υπέστη: *Η κυβέρνηση υποσχέθηκε ότι θα αποζημιώσει τους πλημυροπαθείς.* ② δίνω ηθική κυρίως ανταμοιβή σε κπ: *Το άρτιο αποτέλεσμα της παράστασης μάς αποζημίωσε για τους κόπους μας.* **αποζημίωση** η.

απόηχος ο: ① μακρινός ήχος που μόλις ακούγεται: *ο ~ μιας βροντής.* ② (μτφ.) ο εξασθενημένος (λόγω του χρόνου που πέρασε) αντίκτυπος από κπ μακρινό γεγονός: *Ο ~ εκείνων των ταραχών έφτασε ως τις μέρες μας.*

απόθεμα το: ① = [προφ.] στοκ **α.** ό,τι φυλάγεται σε ποσότητες, για να χρησιμοποιηθεί μελλοντικά: *Τα αποθέματα καυσίμων εξαντλήθηκαν.* **β.** οικον η διαθέσιμη σε δεδομένη στιγμή ποσότητα εμπορεύματος. ② (μτφ.) ψυχική ιδιότητα ή ικανότητα που εξακολουθεί να υπάρχει: *Τα αποθέματα της ενεργητικότητάς του είναι ανεξάντλητα.*

αποθεώνω -ομαι: (μτβ.) εκφράζω με πολύ μεγάλο ενθουσιασμό εκτίμηση ή θαυμασμό για κπ: *Πλήθος κόσμου αποθέωσε τους Ολυμπιονίκες.* **αποθέωση** η: ① έκφραση εκτίμησης ή θαυμασμού σε κπ: *Η τραγουδίστρια γνώρισε την ~ από το κοινό.* ② (+ γεν.) το αποκορύφωμα, ο ύψιστος βαθμός στον οποίο μπορεί να φτάσει κπ: *η ~ του καταναλωτισμού.* **αποθεωτικός -ή -ό.**

αποθηκεύω: (μτβ.) ① βάζω κπ σε κατάλληλο και ασφαλή χώρο για να το φυλάξω ή να το διατηρήσω: *~ τρόφιμα/εμπορεύματα.* ② πληρωφ μεταφέρω δεδομένα από την κύρια μνήμη του Η/Υ στον σκληρό δίσκο ή σε άλλο μέσο για να είναι διαθέσιμα στο μέλλον: *Πριν κλείσετε το αρχείο, αποθηκεύστε τις αλλαγές.* **αποθήκευση** η. **αποθηκευτικός -ή -ό.**

αποικία η: ① 1στ πόλη που ιδρύθηκε από κατοίκους άλλης πόλης, οι οποίοι εγκατέλειψαν την πατρίδα τους και εγκαταστάθηκαν μόνιμα σε αυτή ≠ μητρόπολη: *οι ελληνικές ~ της Μικράς Ασίας.* ② χώρα που βρίσκεται υπό την οικονομική, πολιτική ή στρατιωτική κυριαρχία ξένου ισχυρότερου κράτους: *Το Κογκό ήταν γαλλική ~.* ③ ζώα ή (γενικ.) οργανισμοί που ζουν ομαδικά: *~ μελισσών/μικροβίων.* **αποικιακός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αποικία: *~ καθεστώς/πόλεμος/κτίρια/προϊόντα.* **αποικιακά** τα: [παρωχ.] προϊόντα που εισάγονταν από τις αποικίες: *Το μακαλάκι πουλούσε όλα τα εδάδιμα και ~.* **αποικίζω:** (μτβ.) ιδρύω αποικία. **αποικώ:** (αμτβ.) μεταναστεύω: *Πολλοί Έλληνες αποίκισαν στην Αμερική.* **άποικος** ο, η: ο εγκατεστημένος σε αποικία.

αποικισμός ο: 1στ η ίδρυση αποικιών: *ο ~ της Κάτω Ιταλίας και Σικελίας από τους Έλληνες.* *Ο α΄ και β΄ ελληνικός ~.*

αποκαθιστώ -ίσταμαι • μπλ. αποκαταστημένος & αποκατεστημένος: (μτβ.) ① επαναφέρω κπ στην αρχική καλή του κατάσταση: *Αποκαταστάθηκε η λειτουργία του δικτύου.* ② εξασφαλίζω το μέλλον κπ οικονομικά ή επαγγελματικά: *Το κράτος αποκατέστησε τους πρόσφυγες.* **αποκατάσταση** η.

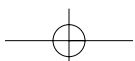
αποκαλύπτω -ομαι: (μτβ.) ① κάνω ορατό κπ που πριν ήταν κρυμμένο = ξεσκεπάζω, φανερώνω: *Καθώς έσκαβαν, αποκαλύφτηκε ένας αρχαίος τάφος.* ② (μτφ.) φέρνω στο φως της δημοσιότητας κπ: *Ο μάρτυρας αποκάλυψε ότι προσπάθησαν να τον δωροδοκήσουν.* **σφ. ανακαλύπτω.** **αποκάλυψη** η. **αποκαλυπτικός -ή -ό.** **αποκαλυπτικά** (επίρρ.).

αποκαλώ: (μτβ.) δίνω σε κπ ή κτ όνομα ή χαρακτηρισμό: *Πάντα τον αποκαλούσαμε «δάσκαλο» = φωνάζω.* *Παρεξηγήθηκε, γιατί την αποκάλεσε ψεύτρα.*

αποκηρύσσω -ομαι: (μτβ.) απαρνιέμαι, αποδοκιμάζω συνήθως δημόσια ιδέες, πράξεις, πρόσωπα κτλ.: *Η Εκκλησία τον αποκήρυξε ως αιρετικό.* **αποκήρυξη** η.

αποκλείω -ομαι: (μτβ.) ① εμποδίζω ή απαγορεύω την είσοδο, την έξοδο, τη διέλευση, την επικοινωνία: *Οι αγρότες απέκλεισαν την εθνική οδό με τα τρακτέρ τους. Οι σφοδρές χιονοπτώσεις απέκλεισαν όλη την περιοχή.* ② δεν επιτρέπω ή στερώ τη συμμετοχή κπ σε κπ: *Αποκλείστηκαν από τον διαγωνισμό όσοι δεν είχαν τα απαραίτητα προσόντα.* ③ θεωρώ κπ αδύνατο ή μη πραγματοποιήσιμο: *~ την πιθανότητα βροχής.* **αποκλείεται:** απρός. (αμτβ.) είναι αδύνατο, δεν πρέπει: *Αποκλείεται να σου κάνω το χατίρι.* **αποκλεισμός** ο. **αποκλειστικός -ή -ό:** αυτός που ανήκει, αναφέρεται σε ή εξαρτάται από ένα μόνο πρόσωπο ή πράγμα: *Ο υπουργός παραχώρησε ~ συνέντευξη σε τοπική εφημερίδα. ~ αντιπρόσωπος/ευθύνη/νοσοκόμα/φωτογραφίες/ειδήσεις.* **αποκλειστικά** (επίρρ.): μόνο: *Θα σου μιλήσω ~ γι' αυτό το θέμα.* **αποκλειστική** η: νοσοκόμα που προσλαμβάνεται για να φροντίζει έναν μόνο ασθενή: *Για τη γιαγιά έχουμε μιαν ~.* **αποκλειστικότητα** η: το δικαίωμα κπ σε κπ, γεγονός που αποκλείει οποιονδήποτε άλλον: *Δείτε απόψε σε ~ από το κανάλι μας τη συνέντευξη του πρωθυπουργού.*

αποκλίνω • πρτ. & αόρ. **απέκλινα:** (αμτβ.) ① (μτφ.) παρουσιάζω διαφορά σε μια πορεία,

- προς την αξία, την ποιότητα: *Από το θάρρος ως το θράσος υπάρχει μεγάλη ~.*
- αποστέλλω -ομαι** • αόρ. *απέστειλα*, παθ. αόρ. *αποστάλθηκα* & [επίσ.] *απεστάλην*, μπτ. *απεσταλμένος*; [επίσ.] (μτβ.) *στέλνω* κτ ή κτ σε συγκεκριμένο τόπο για συγκεκριμένο σκοπό: *Η κυβέρνηση απέστειλε ανθρωπιστική βοήθεια στους σεισμοπαθείς.* **αποστολή η**, **αποστολέας ο** ≠ αποδέκτης, παραλήπτης.
- αποσύνδεση η**: ❶ αποχωρισμός συνδεδεμένων στοιχείων: ~ *καλωδίων / σωλήνων*. ❷ (μτφ.) διακοπή της συσχέτισης ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης με κτ άλλη: *Ζήτησε την ~ του ονόματός του από την υπόθεση.* **αποσυνδέω -ομαι**.
- αποσύνθεση η**: ❶ το αρχικό στάδιο της σήψης: *Βρέθηκαν κρέατα σε ~.* ❷ (μτφ.) διάλυση της συνοχής ενός συνόλου: *Ο σύγχρονος τρόπος ζωής οδήγησε στην ~ της πατριαρχικής οικογένειας.* **αποσυνθέτω -συντίθεμαι**. ⚡ σχ. **θέτω**.
- αποσύρω -ομαι**: (μτβ.) ❶ παίρνω πίσω κτ που έχω αφήσει, έχω εμπιστευτεί κτλ. κάποιου: ~ *τα χρήματά μου / την εμπιστοσύνη μου*. ❷ σταματώ την κυκλοφορία προϊόντος: *Αποσύρθηκαν από την αγορά μεγάλες ποσότητες αταλλάγηλων αλλαντικών*. ❸ παθ. εγκαταλείπω δραστηριότητα = παραιτούμαι: *Αποσύρθηκε από την ενεργό πολιτική.* **απόσυρση η**.
- αποταμιεύω -ομαι**: (μτβ. & με παράλ. αντικ.) ❶ μαζεύω και φυλάω χρήματα, συνήθως στην τράπεζα: *Από τον μισθό του αποταμιεύει κάθε μήνα ένα ποσό*. ❷ αποθηκεύω το πλεόνασμα αγαθού για μελλοντική χρήση: ~ *ηλεκτρική ενέργεια*. **αποταμίευση η**, **αποταμιευτικός -ή -ό**, **αποταμιευτικά** (επίρρ.).
- αποτελεσματικότητα η**: ❶ οτιδήποτε προκύπτει από μια ενέργεια, διαδικασία ή κατάσταση = απόρροια, επακόλουθο: *Η υψηλή βαθμολογία μου ήταν ~ μεγάλης προσπάθειας*. ❷ πληθ. τελική απόφαση για όσους πέτυχαν ή απέτυχαν σε μια εξέταση ή σε διαγωνισμό, καθώς και (συνεκδ.) ο κατάλογος με τα ονόματά τους: *Βγήκαν τα ~ των εξετάσεων*; **αποτελεσματικός -ή -ό**, **αποτελεσματικά** (επίρρ.). **αποτελεσματικότητα η**.
- αποτελώ -ούμαι**: (αμτβ.) ❶ είμαι μέλος ή μέρος ενός συνόλου = παρτάζω: *Το συμβούλιό μας το ~ δεκαπέντε μέλη*. ❷ λαμβάνομαι ως = θεωρούμαι, είμαι: *Το χιούμορ ~ πολλές φορές ένδειξη εξυπνάδας*.
- απότομος -η -ο**: ❶ (για τόπο) αυτός που έχει μεγάλη κλίση, κάνοντας δύσκολη την ανάβαση

- ή την κατάβαση = απόκρημνος: ~ *βράχος / ακτή/μονοπάτι*. ❷ αυτός που είναι ξαφνικός, απρόσμενος: ~ *μεταβολή του καιρού*. ❸ αυτός που γίνεται με ορμή και δύναμη: ~ *φρεναρίσμα / κινήσεις*. ❹ αυτός που συμπεριφέρεται ή γίνεται με αγένεια: *Μου μίλησε με ~ ύφος*. **απότομα** (επίρρ.).
- αποτρέπω** • αόρ. *απέτρεψα*, παθ. αόρ. *αποτράπηκα*: (μτβ.) ❶ εμποδίζω να συμβεί κτ, συνήθως κακό ή δυσάρεστο: *Η απόπειρα δολοφονίας του πρωθυπουργού αποτράπηκε την τελευταία στιγμή*. ❷ πείθω κτ να μην κάνει κτ ≠ προτρέπω: *Ήθελε να αγοράσει μηχανή, αλλά οι γονείς του τον απέτρεψαν*. **αποτροπή η**, **αποτρεπτικός -ή -ό**: αυτός που μπορεί να αποτρέψει κτ ≠ προτρεπτικός: ~ *μέτρα*. **αποτρεπτικά** (επίρρ.).
- αποτρόπαιος -η -ο**: αυτός που προκαλεί απέχθεια, φρίκη, αποστροφή: *Το ~ θέαμα της δολοφονημένης γυναίκας συγκλόνησε την κοινή γνώμη*. **αποτρόπαια** (επίρρ.).
- αποτυπώνω -ομαι**: (μτβ.) ❶ σχηματίζω τη μορφή ενός αντικειμένου σε μια επιφάνεια, πιέζοντάς το επάνω σ' αυτή: *Πατούσε με δύναμη τα πέλματά του πάνω στην άμμο, για να αποτυπωθούν τα ίχνη του*. ❷ (μτφ.) εκφράζω κτ ζωηρά και παραστατικά: *Στα έργα του ~ το άγχος της εποχής μας*. ❸ παθ. (μτφ.) μένω στη μνήμη κάποιου πολύ ζωηρά: *Οι εικόνες της καταστροφής αποτυπώθηκαν στη μνήμη του*. = χαράζω. **αποτύπωση η**.
- απουσιάζω**: (αμτβ.) ❶ (για πρόσ.) δε βρίσκομαι εκεί όπου έπρεπε να βρίσκομαι = λείπω: *Θα απουσιάσω δύο μέρες από τη δουλειά*. ❷ (για πράγμα, ενέργεια κτλ.) δεν υπάρχω: *Από τα ποιήματά του ~ το λυρικό στοιχείο*. **απουσία η**, **απών -ούσα -όν** ≠ παρών.
- απόφαση η**: ❶ γνώμη, άποψη, κρίση στην οποία καταλήγει κτ μετά από σκέψη, συζήτηση, διαβούλευση κτλ.: *Τελικά, πήρα την ~ να δώσω εξετάσεις*. *αθωτική/καταδικαστική ~ δικαστηρίου*. ❷ επίσημη διαταγή κρατικού οργάνου με ισχύ νόμου: *υπουργική ~*. ⚡ σχ. **κατάφαση**. **αποφασίζω -ομαι**: (μτβ.) ❶ παίρνω απόφαση. ❷ μπτ. αυτός που έχει αποφασίσει κτ και δεν αλλάζει γνώμη: *Είμαι αποφασισμένος να πάω ταξίδι, ό,τι κι αν πεις*. **αποφασιστικός -ή -ό**: ❶ (για πρόσ.) αυτός που παίρνει γρήγορα αποφάσεις και μένει σταθερός σ' αυτές = τολμηρός ≠ αναποφάσιτος, επιφυλακτικός. ❷ (για πράξεις και ενέργειες) αυτός που είναι εξαιρετικά κρίσιμος και κα-

αποστέλλω
αποστολέας → αποστέλλω
αποστολή → αποστέλλω
αποσύνδεση
αποσυνδέω → αποσύνδεση
αποσύνθεση → αποσύνθεση
αποσύνθεση
αποσυντίθεμαι → αποσύνθεση
απόσυρση → αποσύρω
αποσύρω
αποταμίευση → αποταμιεύω
αποταμιευτικά → αποταμιεύω
αποταμιευτικός → αποταμιεύω
αποταμιεύω
αποτελείω → απο-
αποτελέσμαι
αποτελεσματικά → αποτέ-
λεσμα
αποτελεσματικός → αποτέ-
λεσμα
αποτελεσματικότητα → απο-
τέλεσμα
αποτέλω
απότομος
απότομος
αποτρεπτικά → αποτρέπω
αποτρεπτικός → αποτρέπω
αποτρέπω
αποτρίχωση → απο-
αποτρόπαια → αποτρόπαιος
αποτρόπαιος
αποτροπή → αποτρέπω
αποτυπώνω
αποτύπωση → αποτυπώνω
απουσία → απουσιάζω
απουσιάζω
απόφαση
αποφασίζω → απόφαση
αποφασιστικά → απόφαση
αποφασιστικός → απόφαση
αποφασιστικότητα → από-
φαση

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αποφεύγω
- αποφοιτώ → απο-
- αποφυγή → αποφεύγω
- αποχαιρειτισμός → αποχαι-
- ρετώ
- αποχαιρειτιστήριο → απο-
- χαιρετώ
- αποχαιρετώ
- αποχή → απέχω²
- απόχρωση
- αποχτώ → αποκτώ
- αποχώρηση → αποχωρώ
- αποχωρίζω
- αποχωρισμός → αποχωρίζω
- αποχωρώ
- απόψε
- άποψη
- αποψινός → απόψε
- απράγμων → σχ. άπρακτος
- άπραγος → σχ. άπρακτος
- άπρακτος
- άπρακτος → άπρακτος
- άπρεπα → απρεπής
- απρέπεια → απρεπής
- απρεπής
- άπρεπος → απρεπής
- απρεπώς → απρεπής
- απρόβλεπτος → α-
- απρόοπτα → απρόοπτος
- απρόοπτο → απρόοπτος
- απρόοπτος
- απροσδόκητος → α-
- απρόσδεκτα → α-
- απρόσεκτος → α-
- απροσεξία → α-
- απρόσεχτα → α-
- απρόσεχτος → α-
- απρόσωπα → απρόσωπος
- απρόσωπος
- απτά → αφή-
- άπταιστα → άπταιστος
- άπταιστος
- απταίστως → άπταιστος
- απτικός → αφή¹
- άπτομαι → αφή¹
- απτός → αφή¹
- άπω
- απωθημένο → απωθώ
- απόθεση → απωθώ
- απωθητικά → απωθώ
- απωθητικός → απωθώ
- απωθώ

θορίζει μια έκβαση: *Η τελευταία μάχη ήταν ~ για την έκβαση του πολέμου.* = καθοριστικός ≠ επουσιώδης. **αποφασιστικά** (επίρρ.). **αποφασιστικότητα** η.

αποφεύγω -ομαι • αόρ. *απέφυγα* & [σπάν.] *απόφυγα*, παθ. αόρ. *αποφεύχθηκα*: (μτβ.) ❶ προσπαθώ να μένω όσο το δυνατό πιο μακριά από κπ ή κτ: ~ τον δάσκαλό της, γιατί δεν έχει διαβάσει. ❷ προσπαθώ να μην κάνω ή να μην πω κτ που θεωρώ δυσάρεστο ή λανθασμένο ≠ επιδιώκω: *Στη διατροφή μου ~ τα λιπαρά.* ~ την παρέα μαζί του. ❸ ξεφεύγω από επικίνδυνη ή ανεπιθύμητη κατάσταση: *Με την επέμβαση της Πυροσβεστικής αποφεύχθηκε η εξέλιξη της πυρκαγιάς.* **αποφυγή** η.

αποχαιρετώ: (μτβ.) ❶ χαιρετώ κπ που αποχωρίζομαι: *Αποχαιρέτησε τον γιο της με δάκρυα στα μάτια.* ❷ (μτφ.) εγκαταλείπω κτ οριστικά: *Μετά τον σοβαρό του τραυματισμό, ο ποδοσφαιριστής αποχαιρέτησε τα γήπεδα.* **αποχαιρειτισμός** ο: το να αποχαιρετά κανείς κπ: *τελευταίος/στερνός ~.* **αποχαιρειτιστήριο -α -ο**: αυτός που γίνεται για αποχαιρειτισμό: ~ *γιορτή/εκδήλωση/δείπνο/γράμμα.*

απόχρωση η: παραλλαγή βασικού χρώματος: *Φοράει κάλτσες στην ίδια ~ με το πουκάμισο.*

Από το ΑΕ *ἀπό* + *χρώννυμι* «χρωματίζω». Από την ίδια ρίζα προέρχονται και τα *χρώμα*, *χρωστικός* κτλ.

αποχωρίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ χωρίζω στενά συνδεδεμένα πράγματα: = ξεχωρίζω ≠ ενώνω. *Ομάδα γιατρών αποχώρισε τα σιαμαία αδερφάκια.* ❷ παθ. φεύγω μακριά από κπ ή κτ, με το(ν) οποίο συνδέομαι στενά: *Αποχώριστη με δάκρυα στα μάτια τους δικούς του.* **αποχωρισμός** ο.

αποχωρώ: (αμτβ.) φεύγω από κάπου ή από κπ θέση, υπηρεσία κτλ.: *Οι βουλευτές του ΚΚΕ αποχώρησαν από τη συνεδρίαση.* **Αποχώρησε από την ενεργό πολιτική δράση.** **αποχώρηση** η.

απόψε (επίρρ.): ❶ σήμερα το βράδυ: *Πού θα πάμε ~;* ❷ το βράδυ που μόλις πέρασε: *Σε είδα στον ύπνο μου ~.* **αποψινός -ή -ό**.

άποψη η: ❶ ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται κανείς ένα ζήτημα ή μια κατάσταση = γνώμη: *Η ~ μου είναι ότι πρέπει να φύγεις από την ομάδα.* ❷ θέα ενός τόπου από ορισμένη οπτική γωνία (συνήθως από ψηλά): ~ της Ακρόπολης από τον Λυκαβηττό.

Από την ΑΕ λ. *ἄποψις* (*ἀπό* + *δψις*), που ανάγεται σε ρίζα του *ῥομαι* (μέλλ. του ρ. *ὄραω -ῶ*).

άπρακτος & άπρακτος -η -ο: αυτός που δεν πέτυχε κτ που επιδίωκε: *Πήγε στην τράπεζα να πάρει δάνειο, αλλά γύρισε ~.*

Από το *άπρακτος* (αυτός που προσπάθησε, αλλά δεν πέτυχε τον σκοπό του) διαφέρουν σημασιολογικά το *απράγμων* (αυτός που αδρανεύει και δεν κάνει τίποτε) και το *άπραγος* (αυτός που δεν έχει πείρα στη ζωή).

απρεπής -ής -ές: αυτός που δεν ακολουθεί τους κανόνες καλής συμπεριφοράς = ανάρμοςτος, άπρεπος: *Ο μαθητής πήρε αποβολή για την ~ συμπεριφορά του.* *σχ. αγενής.* **άπρεπος -η -ο. απρεπώς & άπρεπα** (επίρρ.). **απρέπεια** η.

απρόοπτος -η -ο: αυτός που συμβαίνει χωρίς να τον περιμένουμε = ξαφνικός, απροσδόκητος ≠ αναμενόμενος: *Οι ~ εξελίξεις άλλαξαν τα σχέδιά μας.* **απρόοπτο** το: γεγονός που δεν περιμέναμε να συμβεί: *Η ζωή μας είναι γεμάτη ~.* **απρόοπτα** (επίρρ.).

απρόσωπος -η -ο: αυτός που δεν έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που είναι όμοιος με πολλούς άλλους ≠ προσωπικός: *Οι σχέσεις των ανθρώπων στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις είναι ~.* **απρόσωπα** (επίρρ.).

άπταιστος -η -ο: (για γλώσσα) αυτή που κπ τη μιλά ή τη γράφει τέλεια, χωρίς λάθη = τέλειος, αλάνθαστος: *Οι Γερμανοί μας απάντησαν σε ~ ελληνική.* **άπταιστα & απταίστως** (επίρρ.).

Από το ΑΕ *ἄπταιστος* (στερητ. *ἄ* + *πταίω* «φταίω»).

άπω (επίθ.) • *ἀκλ., ἀπώτερος, ἀπώτατος*: [επίσ.] αυτός που βρίσκεται μακριά ≠ εγγύς: *απώτερο μέλλον.* *Απώτερος/απώτατος στόχος μας είναι η επέκταση της εταιρείας στο εξωτερικό.* **Άπω Ανατολή**: περιοχή της Ανατολικής Ασίας, σε αντιδιαστολή προς την Εγγύς Ανατολή. *σχ. άνω.*

απωθώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ **α.** αναγκάζω τον επιτιθέμενο να σταματήσει ή να υποχωρήσει = αποκρούω. *Οι στρατιωτικές δυνάμεις των συνόρων απώθησαν τους εισβολείς.* **β.** απομακρύνω κπ με τη βία, με σπρωξιές: *Η αστυνομία απώθησε τους διαδηλωτές σε απόσταση χιλίων μέτρων από τη Βουλή.* ❷ (μτφ.) προκαλώ έντονα αρνητικά συναισθήματα σε κπ ≠ ελκύω: *Η εριωνική στάση του με ~.* **απωθημένο** το: επιθυμίες ή σκέψεις που έχει μεταφέρει κπ στο ασυνείδητό του, τις έχει απο-

μακρύνει από τη συνείδησή του. **απόθηση** η: ❶ βίαιη απομάκρυνση, απόκρουση. ❷ (μτφ.) πολύ έντονο αρνητικό συναίσθημα απέναντι σε κπ ή κτ = αποστροφή, απέχθεια. **αποθητικός -ή -ό. αποθητικά** (επίρρ.).

απόλεια η: ❶ στέρηση υλικού ή πνευματικού αγαθού: *Η έλλειψη οργάνωσης είχε ως συνέπεια την ~ κοινοτικών κονδυλίων.* ❷ θάνατος, κυρίως σε τυποποιημένες φράσεις: *Συλλυπητήρια για την ~ του πατέρα σας!* ❸ πληθ. ό,τι χάνεται, συνολικά, σε αγώνα, προσπάθεια ή δραστηριότητα: *Ο πόλεμος στο Ιράκ είχε τεράστιες ~ και για τις δύο πλευρές.*

Από το ΑΕ *από* + *όλλυμι* (-ύω) «καταστρέφω».

άρα (σύνδ.): δηλώνει συμπεράσμα γεγονότος, ενέργειας κτλ. = συνεπώς, επομένως, ώστε: *Είναι έξυπνος και διαβάζει πολύ, ~, έχει πολλές πιθανότητες να περάσει στο Πανεπιστήμιο.*

αράζω: ❶ (αμτβ. & μτβ.) οδηγώ πλεούμενο για να αγκυροβολήσει ή αγκυροβολώ σε μέρος κατάλληλο κοντά στη στεριά = δένω. ❷ [οικ.] (μτφ., αμτβ.) **α.** εγκαθίσταμαι κάπου περισσότερο ή λιγότερο μόνιμα: *Όλο το καλοκαίρι θα αράξω στο χωριό μου να ξεκουραστώ.* **β.** κάθονται ή ξαπλώνω αναπαυτικά: *Θα αράξω στο κρεβάτι.* **αραχτός -ή -ό. αραχτά** (επίρρ.).

αραιός -ή -ό: ≠ πυκνός ❶ αυτός που δεν έχει πυκνότητα στη σύστασή του: *~ νεφώσεις.* ❷ αυτός που είναι μικρός σε ποσότητα ή συχνότητα: *~ συναντήσεις.* **αραιά** (επίρρ.). **αραιώνω:** (μτβ. & αμτβ.) κάνω κτ αραιό ή γίνομαι αραιός. **αραιώση η & αραιώμα** το.

αργία: χρόνος κατά τον οποίο διακόπτεται η εργασία, κυρίως εξαιτίας γιορτής ή σημαντικού γεγονότος: *Η γιορτή των Τριών Ιεραρχών είναι ~ για τα σχολεία.* **αργώ¹:** (αμτβ.) δεν εργάζομαι, έχω αργία: *Τις Δευτέρες τα θέατρα ~.*

αργοπορώ: ❶ (αμτβ.) καθυστερώ να κάνω κτ: *Έχασε το λεωφορείο και πήγε αργοπορημένος στη δουλειά.* ❷ (μτβ.) κάνω κπ να καθυστερήσει: *Μου έπιασε την κουβέντα και με αργοπόρησε.* **αργοπορία** η.

αργός -ή -ό: ❶ αυτός που ενεργεί, κινείται, αναπτύσσεται ή εξελίσσεται σε χρόνο μεγαλύτερο από τον κανονικό ή τον συνηθισμένο, χωρίς βιασύνη = [επίσ.] βραδύς ≠ ταχύς, γρήγορος: *Αυτός ο υπάλληλος είναι πολύ ~, κάνει μία ώρα να μας εξυπηρετήσει. = αργοκίνητος ≠ οβέλτος. Θα δούμε τη φάση του πέναλτι σε ~ κίνηση.* ❷ αυτός που είναι στη φυσική του κα-

τάσταση = ακατέργαστος: *~ πετρέλαιο.* **αργά** (επίρρ.): ❶ με αργό, βραδύ ρυθμό = σιγά: *Περάπατα πιο ~, δε σε φτάνω!* ❷ ύστερα από ορισμένο χρονικό σημείο που θεωρείται κανονικό, συνηθισμένο ≠ νωρίς: *Φτάσαμε ~ και το χάσαμε το τρένο! Γιατί γύρισες τόσο ~ το βράδυ;* **αργώ²:** ❶ (μτβ.) χρειάζομαι περισσότερο χρόνο από τον κανονικό ή τον συνηθισμένο κάνοντας κτ ή μέχρι να κάνω ή να συμβεί κτ: *Αργεί πολύ να φάει - θέλει μια ώρα για ένα γιαούρτι! = καθυστερώ. Άργησα να καταλάβω τους πονηρούς σκοπούς τους.* ❷ (μτβ.) κάνω κπ να αργήσει = καθυστερώ: *Μας άργησε ο γιατρός με τη φλυαρία του.* ❸ (αμτβ.) απέχω από κπ χρονικό σημείο: *Οι διακοπές των Χριστουγέννων ~ ακόμα.*

αρετή η: ❶ η τάση του ανθρώπου προς την ηθική τελειότητα, έτσι όπως αυτή ορίζεται από τους εκάστοτε ηθικούς κανόνες. *Η ~ και το ήθος του τον έκαναν να ξεχωρίσει.* ❷ προτέρημα, χάρισμα που διαθέτει κπ ή κτ: *Αυτό το παιδί είναι προικισμένο με πολλές ~.*

άρθρο το: ❶ κείμενο με ορισμένο θέμα σε εφημερίδα ή περιοδικό. ❷ ενότητα επίσημου κειμένου: *~ 14, παράγραφος 3 του νόμου.* ❸ ΓΛΩΣΣ κλιτή λέξη που μπαίνει μπροστά από τα ονόματα: *οριστικό/αόριστο ~.*

αρθρώνω: (μτβ.) ❶ προφέρω, συνδέω φθόγγους σχηματίζοντας λέξεις: *Το μωρό άρθρωσε τις πρώτες του κουβεντούλες.* ❷ (μτφ.) εκφράζω, διατυπώνω: *Είναι ένας από τους λίγους πολιτικούς που ~ πολιτικό λόγο.* **άρθρωση η:** ❶ το να αρθρώνει κπ κτ: *Έχει πρόβλημα στην ~ μερικών φθόγγων.* ❷ ΑΝΑΤ το σημείο που συνδέει δύο ή περισσότερα οστά του σώματος = κλειδώση: *οι αρθρώσεις των ποδιών/των χεριών.* **αρθρωτός -ή -ό:** αυτός που αποτελείται από μέρη που συνδέονται με αρθρώσεις ή κινητά στοιχεία συνδεδεμένα μεταξύ τους: *~ κατασκευή/λεωφορεία.* **αρθρωτά** (επίρρ.).

αριθμός ο: ❶ σύμβολο ή λέξη που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση πραγμάτων ή σε μαθηματικούς υπολογισμούς: *Σκέψου έναν ~ μικρότερο του τρία. Να χωρίσεις τα κεφάλαια της εργασίας με λατινικούς ~. = ψηφίο.* ❷ πλήθος προσώπων ή πραγμάτων: *Ο ~ των υποψηφίων στις εξετάσεις μειώθηκε.* ❸ μοναδικό σύνολο αριθμών που διακρίνει ένα αντικείμενο από άλλα ομοειδή: *~ δελτίου ταυτότητας / αυτοκινήτου / τηλεφώνου.* ❹ ΓΛΩΣΣ γραμματική κατηγορία των κλιτών λέξεων που δηλώνει το πλήθος των προσώπων

απόλεια
απών → απουσιάζω
απώτατος → άπω
απώτερος → άπω

άρα
αραβοσιτέλαιο → σχ. έλαιο
αράζω

αραιά → αραιός

αραιός

αραιώμα → αραιός

αραιώνω → αραιός

αραιώση → αραιός

αραχτά → αράζω

αραχτός → αράζω

αργά → αργός

αργία

αργοπορία → αργοπορώ

αργοπορώ

αργός

αργώ¹ → αργία

αργώ² → αργός

αρετή

άρθρο

αρθρώνω

αρθρωτά → αρθρώνω

αρθρωτός → αρθρώνω

αριθμηση → αριθμός

αριθμητικά → αριθμός

αριθμητική → αριθμός

αριθμητικός → αριθμός

Α·Β·Γ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αριθμός
- αριθμώ → αριθμός
- αριστερά → αριστερός
- Αριστερά → αριστερός
- αριστερή → αριστερός
- αριστερός
- αριστοκράτης
- αριστοκρατία → αριστο-
κράτης
- αριστοκρατικά → αριστο-
κράτης
- αριστοκρατικός → αριστο-
κράτης
- αριστοκράτισσα → αριστο-
κράτης
- αριστούργημα
- αριστουργηματικά → αρι-
στούργημα
- αριστουργηματικός → αρι-
στούργημα
- αρκεί → αρκετός
- αρκετά → αρκετός
- αρκετός
- αρκώ → αρκετός
- αριμόδιος
- αριμοδιότητα → αριμόδιος
- αριμοδίως → αριμόδιος
- αρμονία
- αρμονικά → αρμονία
- αρμονικός → αρμονία
- αρμονικότητα → αρμονία
- αρμύρα → αλμυρός
- αριμυρίζω → αλμυρός
- αριμυρός → αλμυρός
- άρνηση → αρνούμαι
- αρνητικά → αρνούμαι
- αρνητικό → αρνούμαι
- αρνητικός → αρνούμαι
- αρνητικότητα → αρνούμαι
- αρνιέμαι → αρνούμαι

ή πραγμάτων που προσδιορίζουν: *ενικός/πληθυντικός ~. αριθμώ: (μτβ.) ❶ χαρακτηρίζω κτ με έναν αριθμό: Αριθμήστε τις σελίδες της εργασίας σας, πριν την παραδώσετε. ❷ περιλαμβάνω: Ο σύλλογός μας ~ δυο χιλιάδες μέλη. αριθμηση η: το να αριθμεί κτ κτ (σημ. 1). αριθμητικός -ή -ό: ❶ αυτός που αναφέρεται σε αριθμούς. ❷ αυτός που αναφέρεται σε πλήθος ή ποσότητα: ~ υπεροχή. αριθμητικά (επίρρ. στη σημ. 2). αριθμητική η: οι τέσσερις αριθμητικές πράξεις (πρόσθεση, αφαίρεση, πολλαπλασιασμός και διαίρεση) και το αντίστοιχο σχολικό μάθημα. αριθμητικό το: ΓΛΩΣΣ λέξη που φανερώνει ορισμένη αριθμητική ποσότητα ή εκφράζει αριθμητικές έννοιες ή σχέσεις: Οι λέξεις «τρία», «τρίτος» και «τριπλά» είναι ~.*

αριστερός -ή -ό: ≠ δεξιός ❶ **α.** αυτός που βρίσκεται προς το μέρος της καρδιάς: ~ χέρι/πόδι/μάτι. **β.** αυτός που βρίσκεται στην αριστερή πλευρά σε σχέση με κτ σημείο αναφοράς: *Το μαγαζί βρίσκεται στην ~ πλευρά του δρόμου καθώς πηγαίνετε προς την πλατεία. ❷ αυτός που υποστηρίζει σοσιαλιστικές ή κομμουνιστικές ιδέες: ~ κόμματα/ιδεολογία. αριστερά (επίρρ.) ≠ δεξιά. αριστερός ο, -ή η: ❶ οπαδός της αριστερής ιδεολογίας: Πολλοί ~ εξορίστηκαν κατά τη διάρκεια της δικτατορίας. ❷ πρόσωπο που χρησιμοποιεί το αριστερό του χέρι για να γράψει ή για να κάνει διάφορες δουλειές = αριστερόχειρας. αριστερά & Αριστερά η: το σύνολο των κομμάτων και των οργανώσεων αριστερής ιδεολογίας = δεξιά: κοινοβουλευτική/εξωκοινοβουλευτική ~.*

αριστοκράτης ο, -ισσα η: ❶ πρόσωπο που κατάγεται από οικογένεια ευγενών ή πλουσίων. ❷ πρόσωπο που μιμείται τους τρόπους και τη συμπεριφορά των ευγενών ή των πλουσίων. *Από τότε που παντρεύτηκε πλούσιο άντρα, μας κάνει την ~. αριστοκρατία η: ❶ ΙΣΤ πολίτευμα στο οποίο η εξουσία ασκείται από τους αρίστους, από μια μειοψηφία ευγενών ≠ δημοκρατία. ❷ η τάξη των ευγενών: οι αυθαιρεσίες της ~. ❸ οι εκλεκτοί μιας ομάδας ή κοινωνίας: η ~ του πνεύματος. αριστοκρατικός -ή -ό: αυτός που αναφέρεται ή ταυρίζεται στην αριστοκρατία ή στον αριστοκράτη: ~ καταγωγή/τρόποι. αριστοκρατικά (επίρρ.).*

αριστούργημα το: ❶ έργο που χαρακτηρίζεται από τελειότητα: *Η τελευταία ταινία του ήταν πραγματικό ~. ❷ (ως επιφ.) για να εκφράσου-*

με επιδοκιμασία, θαυμασμό: ~! *Φεύγω διακοπές! αριστουργηματικός -ή -ό. αριστουργηματικά (επίρρ.). αριστουργηματικότητα η.*

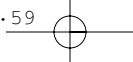
Η μσν. σύνθετη λέξη *αριστούργημα* σχηματίστηκε από το *ἄριστος* + *-ούργημα* < ἔργον.

αρκετός -ή -ό: ❶ αυτός που είναι τόσος όσος χρειάζεται, που φτάνει για κτ = επαρκής ≠ ανεπαρκής: *Το φαγητό είναι ~, φτάνει για όλους. ❷ αυτός που δεν είναι λίγος ποσοτικά ή αριθμητικά: Στη συναυλία ήρθε ~ κόσμος. ❸ αυτός που είναι πάνω από το συνηθισμένο ή το επιτρεπτό: *Μίλησε με ~ θράσος στον καθηγητή του. αρκετά (επίρρ.). αρκώ -ούμαι •* αόρ. *άρκεσα, παθ. αόρ. αρκέστηκα: (αμτβ.) ❶ είμαι αρκετός, φτάνω για κτ: ~ η θέληση για να πετύχεις τους στόχους σου. ❷ παθ. α.* μου είναι αρκετό, είμαι ικανοποιημένος με κτ: *Αρκείται στον μισθό του και δε ζητά περισσότερα χρήματα. β.* δεν κάνω τίποτα παραπάνω, πρόσθετο: *Ο Διευθυντής αρκέστηκε στην επίπληξη και δεν έδωσε αποβολή στους μαθητές. αρκεί: απρόσ. είναι αρκετό, φτάνει: Δεν ~ να διαβάζεις πολύ, πρέπει να κρίνεις ό,τι διαβάζεις! Μου ~ να είσαι εσύ καλά!**

αριμόδιος -α -ο: αυτός που μπορεί να γνωμοδοτεί, να αποφασίζει ή να ενεργεί για κτ ζητήματα λόγω της θέσης ή ειδικότητάς του ≠ αναριμόδιος: *Το ζήτημα της καταπάτησης συζητήθηκε στο ~ συμβούλιο. αριμοδίως (επίρρ.). αριμοδιότητα η: δικαιοδοσία ή εξουσία που πηγάζει από δικαιώματα ή καθήκοντα.*

αρμονία η: ❶ η συμμετρική σχέση των μερών ενός συνόλου μεταξύ τους και προς το σύνολο = συμμετρία ≠ ασυμμετρία, δυσαρμονία: *Η ~ του σύμπαντος προκαλεί τον θαυμασμό των ανθρώπων. ❷ ΜΟΥΣΣ συμφωνία στη διαδοχή δύο ή περισσότερων μουσικών φθόγγων, που προκαλεί ευχάριστο ακουστικό αίσθημα: μουσική ~. ❸ (μτφ.) καλή σχέση μεταξύ ανθρώπων ή ομάδων: Δεν υπήρχε ~ στη σχέση τους ≠ δυσαρμονία. αρμονικός -ή -ό. αρμονικά (επίρρ.). αρμονικότητα η.*

αρνούμαι & [προφ.] αρνιέμαι: (μτβ.) ❶ **α.** δεν αποδέχομαι κτ που μου προσφέρεται ή μου προτείνεται = απορρίπτω ≠ δέχομαι: *Θα αρνηθώ ευγενικά την πρόσκλησή τους, γιατί δεν έχω χρόνο. β.* δε δέχομαι να δώσω, να προσφέρω κτ που μου ζητά κτ: ~ την ψήφο μου σε πρόσωπα που εξαπατούν τον λαό. ❷ δε δέχομαι να κάνω κτ: ~ να συμμετάσχω σε μια

τέτοια απάτη. ❸ εγκαταλείπω, αποκηρύσσω = απαρνιέμαι: *Αρνήθηκε τις ιδέες του, όταν του πρότειναν μια ανώτερη θέση.* **άρνηση** η. **αρνητικός -ή -ό**: ❶ αυτός που περιέχει ή δηλώνει άρνηση, διαφωνία: *Τήρησε ~ στάση απέναντι στις προτάσεις μας.* ≠ θετικός. *Πήρε ~ απάντηση.* ≠ καταφατικός. ❷ αυτός που είναι δυσάρεστος ή αντίθετος σε σχέση με αυτό που επιδιώκεται: *Οι αλλαγές αυτές θα έχουν ~ συνέπειες στους μαθητές.* **αρνητικά** (επίρρ.). **αρνητικό** το: εικόνα που προέρχεται από φιλμ και δείχνει τα φωτεινά σημεία ως σκοτεινά και το αντίστροφο: *Να μου δώσεις το ~ της φωτογραφίας για να βγάλω αντίγραφο.* **αρνητικότητα** η.

αρχαίω -ομαι: ❶ (μτβ.) παίρνω κτ με τη βία ή/και παράνομα = [επίσ.] αποσπώ: *Τον άρπαξαν το πορτοφόλι στο τρένο.* = [προφ.] βουτάω. ❷ (μτβ.) παίρνω, πιάνω κτ με γρήγορη, ορμητική κίνηση: *Άρπαξε μια πέτρα και την πέταξε εναντίον τους.* ❸ (μτβ., για πρόσ.) απάγω: *Οι κακοποιοί άρπαξαν δύο μέλη της οικογένειας του επιχειρηματία για να ζητήσουν λύτρα.* ❹ παθ. (αμτβ.) πιάνομαι από κάπου, γαντζώνομαι: *Για να μην τον παρασύρει το ρεύμα του ποταμού άρπάχτηκε από ένα κλαδί.* ❺ (μτβ., μτβ.) εκμεταλλεύομαι τις περιστάσεις: *Άρπαξε την ευκαιρία που του δόθηκε.* ❻ (αμτβ., για φαγητό) καίγομαι: *Το φαγητό άρπαξε, βγάλε το αμέσως!* ❼ παθ. (αμτβ.) θυμώνω, παροξηνούμαι, είμαι ευέξαπτος: *Να είσαι προσεκτικός στη συζήτηση μαζί του, γιατί αρχάζεται εύκολα.* **αρπαγή** η. **αρπακτικός & -χτικός -ή -ό**: αυτός που (έχει την τάση να) αρπάξει. **αρπακτικά & -χτικά** (επίρρ.). **αρπακτικό** το: σαρκοφάγο πτηνό: *Ο αετός, το γεράκι και ο γύπας είναι ~.* **αρπαχτός -ή -ό**: αυτός που γίνεται γρήγορα και βιαστικά. **αρπαχτά** (επίρρ.). **αρπαχτή** η: ❶ πρόχειρα οργανωμένη εκδήλωση, με σκοπό το εύκολο κέρδος: *Το καλοκαίρι πολλοί θίασοι πάνε στην επαρχία για να κάνουν ~.* ❷ βιαστική και συχνά με πλάγια μέσα απόκτηση χρημάτων.

αρθρώστια η: διαταραχή της ομαλής λειτουργίας του οργανισμού = ασθένεια, νόσημα, νόσος. **αρθρωσταίνω**: ❶ (για άνθρ. ή ζώο) α. (αμτβ.) προσβάλλομαι από αρθρώστια = νωσώ, ασθεννώ. β. (μτβ.) κάνω κπ να αρθρωσθήσει: *Τον αρθρώστησε το πολύ κρασί.* ❷ (μτφ.) α. (αμτβ.) στενοχωριέμαι, υποφέρω: *Όταν βλέπω τέτοιες αδικίες, ~.* β. (μτβ.) κάνω κπ να στενοχω-

ριέται: *Οι ψευτιές σου με έχουν αρθρωστήσει.* **άρθρωστος -η -ο**.

αρσενικός -ή & -ιά -ό: ❶ αυτός που ανήκει ή σχετίζεται με το φύλο που δεν μπορεί να γεννήσει: *~ ελέφαντας / αλεπού.* ❷ ΓΛΩΣΣ αυτός που το γραμματικό του γένος είναι αρσενικό: *Τα ~ ονόματα παίρνουν το άρθρο «ο».*

αρτηρία η: ❶ ΑΝΑΤ αγγείο που μεταφέρει το αίμα από την καρδιά στα διάφορα όργανα του σώματος: *στεφανιαία / κοιλιακή / μηριαία ~.* *στένωση/απόφραξη ~.* ❷ (μτφ.) μεγάλος δρόμος πόλης: *Η κίνηση στις κεντρικές ~ της πόλης διεξάγεται ομαλά.*

άρτιος -α -ο: αυτός που δεν του λείπει κανένα από τα στοιχεία τα οποία πρέπει να τον συνθέτουν, που χαρακτηρίζεται από τελειότητα = πλήρης ≠ ελλιπής: *~ εξοπλισμός / διοργάνωση. ~ αριθμός*: μαθ ακέραιος αριθμός που διαιρείται ακριβώς διά του δύο = ζυγός ≠ μονός, περιττός: *Όλοι οι ακέραιοι αριθμοί που λήγουν σε 0, 2, 4, 6, 8 είναι ~.* **άρτια** (επίρρ.). **αρτιότητα** η.

άρτος ο: ❶ [επίσ.] ψωμί. ❷ ΕΚΚΛ ψωμί που ευλογείται από τον ιερέα και μοιράζεται στους πιστούς. **αρτοποιός** ο, η: αυτός που παράγει ή/και πουλά ψωμί = [οικ.] φούρναρης. **αρτοποιείο** το.

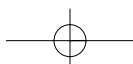
αρχαίικος -ή -ό: ❶ ΙΣΤ αυτός που είναι σχετικός με την εποχή πριν από την αρχαία κλασική περίοδο (7ος-6ος αι. π.Χ.): *~ εποχή/χρόνοι / αγγεία / γλυπτά / ναός / τέχνη.* ❷ αυτός που μιείται αρχαία πρότυπα: *~ γλώσσα.*

αρχαίικος -α -ο: ❶ αυτός που υπήρξε σε πολύ παλαιά εποχή ή που υπάρχει από τότε: *~ πολιτισμοί / λαοί / ιστορία. Επισκεφτήκαμε τα ~ μνημεία της πόλης.* ❷ (ειδικότ.) αυτός που ανήκει στην ελληνική αρχαιότητα: *οι ~ μας πρόγονοι.*

❸ αυτός που είναι απαρχαιωμένος, ξεπερασμένος: *Οι ~ του αντιλήψεις με βρίσκουν εντελώς αντίθετο.* **αρχαίοι** οι: πρόσωπα που έζησαν κατά την αρχαιότητα: *η ιστορία / η γλώσσα των ~.* **αρχαία** τα: ❶ αρχαία μνημεία και έργα τέχνης = αρχαιότητες: *Βρέθηκαν ~ κατά τις ανασκαφές στην περιοχή.* ❷ το μάθημα των αρχαίων ελληνικών: *Είναι αδύνατος μαθητής στα ~.* **αρχαιότητα** η: ❶ η αρχαία εποχή: *ελληνική/ρωμαϊκή ~.* ❷ η ιδιότητα του αρχαίου: *η ~ ενός αγάλματος.* ❸ πληθ. = αρχαία (σημ. 1): *Είναι συντηρητής αρχαιοτήτων.*

αρχαίικος -α -ο: αυτός που μόλις αρχίζει να μαθαίνει κτ και δεν έχει ακόμα πείρα: *Παραδίδονται μαθήματα υπολογιστών σε ~.*

αρπαγή → αρχαίω
αρχαίω
αρπακτικά → αρχαίω
αρπακτικό → αρχαίω
αρπακτικός → αρχαίω
αρπαχτικά → αρχαίω
αρπαχτικός → αρχαίω
άρθρωμα → α-
άρθρωθία → α-
άρθρωθμος → α-
αρθρωσταίνω → αρθρώστια
*αρθρώστια → αρθρώστια
αρθρώστια
άρθρωστος → αρθρώστια
αρσενικός
άρση → αίρω
αρτηρία
άρτια → άρτιος
άρτιος
αρτιότητα → άρτιος
αρτοποιείο → άρτος
αρτοποιός → άρτος
αρτοποιός → -ποιώ
άρτος
αρχαία → αρχαίικος
αρχαίικος
αρχαίοι → αρχαίικος
αρχαιολάτρης → σχ. λα-
τρεία
αρχαίικος
αρχαιότητα → αρχαίικος
αρχαίικος
αρχαίικος → αρχαίω

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- αρχείο
- αρχή
- αρχηγείο → αρχηγός
- αρχηγία → αρχηγός
- αρχηγικά → αρχηγός
- αρχηγικός → αρχηγός
- αρχηγός
- αρχίζω → αρχή
- αρχικά → αρχή
- αρχικός → αρχή
- αρχικώς → αρχή
- άρχοντας
- αρχοντιά → άρχοντας
- αρχοντικά → άρχοντας
- αρχοντικός → άρχοντας
- αρχοντικός → άρχοντας
- αρχόντισσα → άρχοντας
- ας
- ασάφεια → α-
- ασαφής → α-
- ασαφώς → α-
- ασβέστιο
- άσεμνα → α-
- άσεμνος → α-
- ασήκωτος → α-
- ασήμαντος → α-
- ασημαντότητα → α-
- άσημος → α-
- ασθένεια → ασθενής
- ασθενής
- ασθενικά → ασθενής
- ασθενικός → ασθενής
- ασθενώ → ασθενής
- άσκημα → άσκημος
- ασκήμα → άσκημος
- άσκηση → ασκώ
- ασκητής
- ασκητικά → ασκητής
- ασκητικός → ασκητής
- άσκοπα → α-
- άσκοπος → α-
- ασκώ

αρχείο το: ❶ συλλογή και φύλαξη κυρίως εγγράφων που αποτελούν πηγή πληροφοριών, και (συνεκδ.) ο χώρος όπου φυλάσσονται: *ιστορικό/φωτογραφικό ~. ~ του υπουργείου /της ΕΡΤ.* ❷ ΠΛΗΡΟΦ ενιαίο σύνολο δεδομένων που αποθηκεύεται με διακριτό όνομα: *Έβαλα στο ίδιο ~ το κείμενο και τις συνοδευτικές εικόνες.* **αρχειακός -ή -ό:** αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στο αρχείο (σημ. 1): ~ υλικό.

αρχή η: ❶ το πρώτο σημείο, τοπικό ή χρονικό, από όπου αρχίζει ένα γεγονός, μία πράξη κτλ. = αφετηρία, [οικ.] ξεκίνημα ≠ τέλος: ~ του νέου έτους. ❷ πρωταρχική αιτία: *H ~ της διάσπασης του κόμματος έγινε με τη διαγραφή όσων διαφωνούσαν.* ❸ η προέλευση, το αρχικό σημείο της δημιουργίας ≠ τέλος: *H ~ του κόσμου.* ❹ θεμελιακός κανόνας ή κανόνες στη φύση, στην επιστήμη, στην πολιτική κτλ.: *η ~ των συγκοινωνούντων δοχείων.* ❺ *συνήθ. πληθ.* βασικός κανόνας που ρυθμίζει την προσωπική ή κοινωνική συμπεριφορά, τη στάση ζωής κάποιου: *Δε θα παραβώ τις ~ μου, όσα ανταλλάγματα κι αν μου προσφέρετε!* ❻ η κρατική ή οποιαδήποτε εξουσία και τα πρόσωπα που την ασκούν ή την εκπροσωπούν: *αστυνομικές ~. αρχίζω:* = ξεκινώ ≠ τελειώνω ❶ (μτβ.) βρίσκομαι στις πρώτες στιγμές ή στα πρώτα βήματα μιας ενέργειας: *~ το διάβασμα.* ❷ (αμτβ.) βρίσκομαι στις πρώτες στιγμές ή στο πρώτο στάδιο: *Ο αγώνας ~ στις πέντε.* ❸ (μτβ.) είμαι ο πρωταίτιος ή αυτός που προκάλεσε μια κατάσταση: *Δε φταίμε εμείς, αυτός άρχισε να μας βρίζει.* ❹ (αμτβ.) αποτελώ χρονικά ή τοπικά το πρώτο μέρος μιας διαδικασίας ή ενότητας: *H παράσταση άρχισε με ένα ωραίο χορευτικό.* **αρχικός -ή -ό:** αυτός που βρίσκεται ή παρουσιάζεται στην αρχή: *Το ~ σχέδιο ήταν καλύτερο.* **αρχικά & -ώς** (επίρρ.). **αρχικά** τα: τα πρώτα γράμματα του ονοματεπώνυμου. **άναρχος² -η -ο:** αυτός που δεν έχει αρχή και συνεπώς υπήρχε πάντα: ~ Θεός.

αρχηγός ο, η: πρόσωπο που διευθύνει, διοικεί ένα ιεραρχημένο σύνολο ή έναν τομέα = επικεφαλής, ηγέτης: *~ του στρατού/του κόμματος.* ⚡ σχ. **διεξάγω.** **αρχηγείο** το. **αρχηγία** η. **αρχηγικός -ή -ό.** **αρχηγικά** (επίρρ.).

άρχοντας ο, **αρχόντισσα** η: ❶ πρόσωπο που κατέχεται από αριστοκρατική ή πολύ πλούσια οικογένεια: *Είχαν τόσα λεφτά, που ζούσαν σαν αληθινόι ~.* ❷ πρόσωπο που κατέχει ανώτερο

αξίωμα: *οι δημοτικοί ~. ο ανώτατος ~.* **αρχοντικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται ή ταυρίζεται σε άρχοντα: *~ οικογένεια/ζωή/τάφοι.* **αρχοντικά** (επίρρ.). **αρχοντικό** το: κατοικία άρχοντα ή πολυτελής κατοικία παλαιότερων εποχών: *Ζούσε σε ένα παλιό ~ της Κηφισιάς.* **αρχοντιά** η: εμφάνιση και συμπεριφορά που ταυριάζει σε άρχοντα ή αριστοκράτη, και χαρακτηρίζεται από ευγένεια: *H ~ στους τρόπους και το περπάτημά του τον κάνει να ξεχωρίζει.*

ας (μόρ.): δηλώνει ❶ προτροπή: *~ ξεκινήσει ο χορός!* ❷ ευχή: *~ είχα την τύχη σου εγώ!* ❸ συγκατάθεση: *~ παίξει τώρα και θα κάνει μετά τα μαθήματά του.* ❹ απειλή: *~ δοκιμάσει και θα του δείξω εγώ!* ❺ αδιαφορία: *~ χάσει και μια φορά, δεν πειράζει!* ❻ **και/κι ~:** αντίθεση με αυτό που εκφράζει η κύρια πρότ. = παρόλο που, αν και: *Σας αγαπάει, ~ μην το δείχνει.*

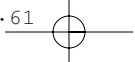
ασβέστιο το • χωρίς πληθ.: χημ μέταλλο αργυρόλευκου χρώματος, της ομάδας των αλκαλικών γαιών, και ένα από τα πιο διαδεδομένα στοιχεία στον ανθρώπινο οργανισμό: *ανθρακικό/θεικό ~. Το γάλα είναι πηγή ασβεστίου.*

ασθενής -ής -ές • ασθενέστερος, ασθενέστατος: ❶ [επίσ.] αυτός που δε διαθέτει σθένος, δύναμη, ένταση, ισχύ κτλ. ≠ ισχυρός: *~ σεισμική δόνηση/άνεμος.* **ασθενής φύλο:** το γυναικείο φύλο. ❷ αυτός που έχει αρρωστήσει = άρρωστος ≠ υγιής. ⚡ σχ. **αγενής.** **ασθενής** ο, η (στη σημ. 2). **ασθένεια** η: [οικ.] αρρώστια. **ασθενώ:** [επίσ.] (αμτβ.) προσβάλλομαι ή πάσχω από ασθένεια = αρρωσταίνω, νοσώ. **ασθενικός -ή -ό:** αυτός που ασθενεί εύκολα. **ασθενικά** (επίρρ.).

ασκητής ο: μοναχός που ζει απομονωμένος και με στέρησης με στόχο την πνευματική τελειότητα. **ασκητικός -ή -ό:** ~ ζωή. **ασκητικά** (επίρρ.).

ασκώ -ούμαι: [επίσ.] ❶ **α.** (μτβ.) υποβάλλω κπ σε σύνολο προγραμματισμένων και επαναλαμβανόμενων κινήσεων ή δραστηριοτήτων, ώστε να αποκτήσει σωματικές ή πνευματικές ικανότητες: *Πρέπει να ασκήσεις λίγο ακόμα τους κοιλιακούς σου.* **β.** παθ. (αμτβ.) ασχολούμαι μεθοδικά με κτ: *Ο φίλος μου ~ καθημερινά στην κολύμβηση.* ❷ (μτβ.) ασχολούμαι συστηματικά, κυρίως επαγγελματικά, με κτ: *~ το επάγγελμα του γιατρού.* ❸ (μτβ.) κάνω χρήση δικαιώματος ή εκτελώ υποχρέωση: *Πήγα να ασκήσω το εκλογικό μου δικαίωμα.* ❹ (κυρ. σε στερεότυπες εκφρ.) επιβάλλω, εφαρμόζω κπ σε κπ: *~ βία/επιρροή.* **άσκηση**

η: ❶ το να ασκεί κπ κτ. ❷ (ειδικ.) α. ερώτηση ή πρόβλημα με σκοπό την ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων του μαθητή: ~ γεωμετρίας/φυσικής. β. σύνολο κινήσεων για γύμναση του σώματος: ~ για ζέσταμα.

ασπάζομαι: (μτβ.) ❶ φιλό: *Ασπάστηκε την εικόνα της Παναγίας.* ❷ προσχωρώ σε μια θρησκεία ή ιδεολογία ή γίνομαι οπαδός: *Ασπάστηκε τον βουδισμό.* ❸ αποδέχομαι = ενστερνίζομαι, υιοθετώ ≠ απορρίπτω: ~ τις θέσεις σου για το Κυπριακό. **ασπασμός** ο (στη σημ. 1).

άσπρονος -η -ο: αυτός που έχει αγεφύρωτες διαφορές με κπ άλλο, ώστε να μην μπορούν να συμφιλιωθούν: ~ εχθρός.

Από το ελνστ. *άσπρονος* «αυτός που δεν έκανε ανακωχή».

άσπρος -η -ο: ❶ αυτός που έχει το χρώμα του χιονιού = λευκός: ~ πουκάμισο/σεντόνια/επιδερμίδα/μαλλιά. ❷ (για πρόσ.) αυτός που είναι χλωμός: *Έγινε ~ σαν το πανί, μόλις άκουσε το νέο.* **άσπρο** το: το άσπρο χρώμα: *Το ~ με το γαλάζιο είναι ο αγαπημένος μου ανοιξιάτικος συνδυασμός.* **άσπρη** η: [προφ.] ηρωίνη. **ασπρίζω:** ❶ (μτβ.) α. κάνω κτ άσπρο: *Έβαλε χλωρίνη στα ρούχα για να τα ασπρίσει.* β. ασβεστώνω: *ασπρισμένα σπίτια/αυλές.* ❷ (αμτβ.) γίνομαι άσπρος ή σαν άσπρος: *Ασπρισαν τα μαλλιά του. Ασπρισε από τον φόβο του. = χλωμαίω.*

άστατος -η -ο: ❶ (για πρόσ.) αυτός που αλλάζει εύκολα γνώμη, διάθεση κτλ. ≠ σταθερός: ~ χαρακτήρας. ❷ αυτός που αλλάζει εύκολα: ~ ωράριο/καιρικές συνθήκες. *Ο καιρός θα είναι ~ με μικρά διαστήματα ηλιοφάνειας.* **άστατα** (επίρρ.).

αστείος -α -ο: ❶ α. αυτός που προκαλεί εύθυμη διάθεση, γέλιο: ~ ιστορίες. β. (για πρόσ.) αυτός που λέει ή κάνει διασκεδαστικά πράγματα και προκαλεί το γέλιο: *Είναι πολύ ~, όλο ανέκδοτα λέει.* ❷ αυτός που είναι ανάξιος λόγου: ~ δικαιολογίες/επιχειρήματα. **αστεία** (επίρρ.). **αστείο** το: λόγος ή πράξη που δημιουργεί εύθυμη διάθεση, γέλιο = [λαϊκ.] καλαμπούρι: *έξυπνο/χαριτωμένο/κακόγουστο/άνοστο/σαχλό/πρωταπριλιάτικο ~.* **μεταξύ σοβαρού και αστείου:** κτ σοβαρό που το λέμε με αστείο τρόπο: ~ μου πρότεινε να χωρίσουμε! **αστειεύομαι:** (αμτβ.) λέω ή κάνω αστεία: *Του αρέσει να ~ συνεχώς με τους συναδέλφους του.* **δεν ~:** α. είμαι πολύ αυστηρός

και αποφασισμένος να δράσω: ~, *θα τη σκοτώσει, αν μάθει ότι τον απατά.* β. δεν επιδέχομαι επιπόλαιη αντιμετώπιση: *Μη βγεις έξω χωρίς μπουφάν, το κρύο ~!*

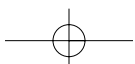
αστέρας ο: ❶ ΑΣΤΡΟΝ κάθε αυτόφωτο ουράνιο σώμα. ❷ (μτφ.) διακριτικό του βαθμού πολυτελείας ξενοδοχείων ή της ποιότητας οινοπνευματωδών ποτών: *ξενοδοχείο πέντε ~. κονιάκ επτά ~.* ❸ (μτφ.) πρόσωπο που είναι επιτυχημένο, κυρίως στον χώρο του θεάματος: ~ του σινεμά. **αστέρι** το = άστρο. ❶ ΑΣΤΡΟΝ = αστέρας. ❷ σχέδιο ή σχήμα με αντίστοιχο σχήμα, που χρησιμοποιείται και ως σύμβολο: *το ~ της Βεργίνας/των Χριστουγέννων.* **άστρο** το: ❶ ΑΣΤΡΟΝ = αστέρι. ❷ α. αστέρας (σημ. 1) που θεωρείται ότι επηρεάζει κπ και του φέρνει τύχη: *Ό,τι κι αν δοκίμασε, πέτυχε - έχει ~!* β. πληθ. ως ενδείξεις για το μέλλον: *Πιστεύεις στα ~; αστρικός ή -ό.*

αστός ο, **αστή** η: ❶ κάτοικος πόλης. ❷ (την περίοδο της φεουδαρχίας) ο έμπορος, ο βιοτέχνης ή ο ελεύθερος επαγγελματίας που ανήκε στη μεσαία τάξη. ❸ άτομο που ανήκει στη μεσαία και ανώτερη κοινωνική τάξη, σε αντίθεση με τους εργάτες και τους αγρότες. **αστικός -η -ό:** ❶ α. αυτός που αναφέρεται στην πόλη ή στη ζωή σε αυτήν ≠ αγροτικός: ~ πληθυσμός/περιοχές/κέντρα. β. αυτός που αφορά την κοινωνία μέσα σε μια πόλη ≠ υπεραστικός: ~ τηλεφώνημα/λεωφορείο. ❷ αυτός που χαρακτηρίζει την τάξη των αστών: ~ νοσοτροπία/αντιλήψεις. ~ **δίκαιο:** ΝΟΜ το σύνολο των νομικών διατάξεων που ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών.

αστοχώ: (αμτβ.) δεν πετυχαίνω τον στόχο μου = αποτυγχάνω ≠ επιτυγχάνω: *Αστόχησε και στις τρεις ελεύθερες βολές στο μπάσκετ. (& μτφ.) Αστόχησε στον σχεδιασμό της επιχείρησης.* **αστοχία** η. **αστοχος -η -ο.** **άστοχα** (επίρρ.).

αστραπή η: ❶ έντονη και στιγμιαία λάμψη που παράγεται από ηλεκτρική εκκένωση ανάμεσα σε δύο σύννεφα ή σε ένα σύννεφο και στο έδαφος. ❷ α. ό,τι γίνεται ή κινείται πολύ γρήγορα, με την ταχύτητα της αστραπής: *Έφυγε ~ για να προλάβει το τρένο.* β. (μτφ.) γεγονός που γίνεται ξαφνικά και διαρκεί λίγο: *Ο πρωθυπουργός έκανε επίσκεψη ~ στη γειτονική χώρα.* **αστράφτω:** ❶ (αμτβ.) λάμπω από καθαριότητα: *Καθάρισε τόσο καλά, ώστε το σπίτι ~.* ❷ (μτφ.) α. (αμτβ.) δείχνω έντονα κπ θετικό συναίσθημα: *Το πρόσωπό της ~ από χαρά/υγεία.* β. (μτβ.) δίνω δυνατό χτύπημα

ασπάζομαι
ασπασμός → ασπάζομαι
άσπρονος
άσπρη → άσπρος
ασπρίζω → άσπρος
άσπρο → άσπρος
άστρος
αστάθεια → ασταθής → ασταθώς → άστατα → άστατος
άστατος
αστεία → αστείος
αστειεύομαι → αστείος
αστείο → αστείος
αστείος
αστέρας
αστέρι → αστέρας
αστή → αστός
αστήριχος → αστήριχος → αστικός → αστός
άστοχα → αστοχώ
αστοχία → αστοχώ
αστοχος → αστοχώ
αστοχώ
αστραπή
αστραπιαία → αστραπή
αστραπιαίος → αστραπή
αστράφτει → αστραπή
αστράφτω → αστραπή
αστρικός → αστέρας
άστρο → αστέρας

Α

αστρολογία
ασφάλεια

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αστρολογία
 αστρολογικά → αστρολογία
 αστρολογικός → αστρολογία
 αστρολόγος → αστρολογία
 αστρονομία
 αστρονομικός → αστρονομία
 αστυνομείω → αστυνόμος
 αστυνομία → αστυνόμος
 αστυνομικία → αστυνόμος
 αστυνομικός → αστυνόμος
 αστυνομικός → αστυνόμος
 αστυνομικός → αστυνόμος
 αστυνόμος
 ασυγκίνητα → α-
 ασυγκίνητος → α-
 ασυγχώρητα → α-
 ασυγχώρητος → α-
 ασυδοσία → ασύδοτος
 ασύδοτα → ασύδοτος
 ασύδοτος
 ασυλία → άσυλο
 ασύλληπτα → ασύλληπτος
 ασύλληπτος
 άσυλο
 ασυμβίβαστα → α-
 ασυμβίβαστος → α-
 ασύμμετρα → α-
 ασυμμετρία → α-
 ασύμμετρος → α-
 ασυμφωνία → α-
 ασύμφωνος → α-
 ασυναρτησία
 ασυνάρτητα → ασυναρτησία
 ασυνάρτητος → ασυναρτη-
 σία
 ασυνειδησία → ασυνείδητος
 ασυνείδητα → ασυνείδητος
 ασυνείδητο → ασυνείδητος
 ασυνείδητος
 ασύνειδος → σχ. ασυνείδητος
 ασυνέπεια → α-
 ασυνεπής → α-
 ασυνεπώς → α-
 ασυρματιστής → ασύρματος
 ασυρματίστρια → ασύρματος
 ασύρματος
 ασφάλεια
 ασφαλής → ασφάλεια
 ασφαλίω → ασφάλεια
 ασφάλιση → ασφάλεια
 ασφαλιστήριο → ασφάλεια
 ασφαλιστής → ασφάλεια
 ασφαλιστικός → ασφάλεια
 ασφαλίστρια → ασφάλεια
 ασφαλώς → ασφάλεια

στο πρόσωπο κπ: *Του άστραψε μια σφαλιά-
 ρα. αστράφτει: απρόσ. (αμτβ.) πέφτει αστρα-
 πή: ~ και βροντάει. αστραπιαίος -α -ο.
 αστραπιαία (επίρρ.).*

αστρολογία η: μελέτη της επίδρασης που έχουν
 η θέση και οι κινήσεις των πλανητών και των
 άστρων στη ζωή και στον χαρακτήρα των αν-
 θρώπων και στην πρόβλεψη του μέλλοντος.
αστρολογικός -ή -ό. αστρολογικά (επίρρ.).
αστρολόγος ο, η.

αστρονομία η: επιστήμη που μελετά τα ουρά-
 νια σώματα και τους νόμους που τα διέπουν:
*Ινστιτούτο Αστρονομίας. αστρονομικός -ή
 -ό:* ❶ αυτός που έχει σχέση με την αστρονο-
 μία: ~ σταθμός/έρευνες/παρατηρήσεις/φαι-
 νόμενα/όργανα. ❷ (μτφ., συνήθ. για ποσό)
 αυτός που είναι υπερβολικά μεγάλος: *Το κό-
 στος της υπερπαραγωγής ήταν ~.*

αστυνομικός ο, η & **-ίνα** η: πρόσωπο που υπη-
 ρετεί στην αστυνομία. **αστυνόμος** ο: ❶ αξιω-
 ματικός της ελληνικής αστυνομίας. ❷ (γενι-
 κότ.) κάθε αστυνομικός: *Μυστικοί ~ κάνουν
 περιπολίες στην περιοχή. αστυνομία* η: κρα-
 τική υπηρεσία αρμόδια για την τήρηση της
 τάξης και τη δημόσια ασφάλεια. **αστυνομικός
 -ή -ό:** αυτός που σχετίζεται με την αστυνομία
 και τον αστυνόμο: ~ *τμήμα. αστυνομεύω -
 ομαι* (μτβ.).

ασύδοτος -η -ο: αυτός που δεν υπόκειται σε κα-
 νέναν έλεγχο ή περιορισμό, που δε γνωρίζει
 κανέναν φραγμό: *Η αγορά δεν μπορεί να εί-
 ναι στα χέρια ~ κερδοσκοπών. ασύδοτα
 (επίρρ.). ασυδοσία* η.

ασύλληπτος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει συλλη-
 φθεί ή δεν μπορεί να συλληφθεί: *Ο δολοφόνος
 παραμένει ~.* ❷ (μτφ.) αυτός που δεν είναι εύ-
 κολα κατανοητός για τον ανθρώπινο νου: *το-
 πίο ~ ομορφιάς. Η έννοια του Θεού παραμέ-
 νει για τον άνθρωπο ~. ασύλληπτα* (επίρρ.).

άσυλο το: ❶ ο απαράβιαστος χώρος στον οποίο
 μπορεί να βρει κανείς καταφύγιο, προστασία,
 καθώς καμία αστυνομική αρχή δε δικαιούται
 να εισέλθει χωρίς σχετική ειδική άδεια: *οικο-
 γενειακό/πανεπιστημιακό ~. Οι λαθρομετα-
 νάστες ζήτησαν πολιτικό ~ στη χώρα μας.* ❷
 ίδρυμα που προσφέρει περίθαλψη και φρο-
 ντίδα στα άτομα που το έχουν ανάγκη: ~ *ανά-
 των/για ορφανά. ασυλία* η: το δικαίωμα που
 έχουν ορισμένα άτομα (βουλευτές, διπλωμά-
 τες κτλ.) να μη διώκονται για ορισμένα αδι-
 κήματα: *βουλευτική/διπλωματική ~. Η αντι-
 πολιτευση ζήτησε άρση της ~ του βουλευτή.*

ασυναρτησία η: έλλειψη ή απουσία λογικού
 ειρμού, συνέπειας ή οργάνωσης στα λόγια ή
 στις πράξεις κπ, καθώς και τα ίδια τα λόγια
 ή οι πράξεις: *Ανέβηκε να μιλήσει και είπε ένα
 σωρό ασυναρτησίες. ασυνάρτητος -η -ο. ασυ-
 νάρτητα* (επίρρ.).

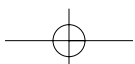
ασυνείδητος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει ηθική
 συνείδηση, με αποτέλεσμα την ασυνέπεια και
 την αδιαφορία ≠ ευσυνείδητος: *Ο ~ πατέρας
 κατηγορήθηκε για εγκατάλειψη των παιδιών
 του.* ❷ αυτός που γίνεται χωρίς επίγνωση ≠
 συνειδητός: *Η βίαιη αντίδρασή του ήταν ~ και
 οφειλόταν στα παιδικά του τραύματα. ασυ-
 νείδητα* (επίρρ.). **ασυνείδητο** το: ΨΥΧΟΛ το
 τμήμα του εσωτερικού μας κόσμου που δεν
 ελέγχεται από τη συνείδηση. **ασυνείδησία** η:
 ιδιότητα του ασυνείδητου (σημ. 1).

Η λ. *ασυνείδητος* είναι ελνστ. και σχηματίζεται
 από το στερητ. *ά + συνειδητός* «αυτός που δεν έχει
 επίγνωση ενός πράγματος». Εναλλακτικά, στη
 σημ. 2 χρησιμοποιείται και το *ασύνειδος* (< *ά + σύν
 + οίδα* «συναισθάνομαι»).

ασύρματος -η -ο: αυτός που γίνεται ή λειτουρ-
 γεί με ηλεκτρομαγνητικά κύματα, χωρίς σύρ-
 μα ως αγωγό (δηλ. χωρίς καλώδιο) ≠ ενσύρ-
 ματος: ~ *επικοινωνία. ~ τηλέφωνο. ασύρμα-
 τος* ο: ασύρματος τηλεγράφος. **ασυρματιστής**
 ο, **-ίστρια** η: χειριστής ασυρμάτου.

ασφάλεια η • γεν. & [λόγ.] *ασφαλείας:* ❶ κατά-
 σταση που χαρακτηρίζεται από απουσία κιν-
 δύνου: *Στο σπίτι σας νιώθω μεγαλύτερη ~. =
 σιγουριά ≠ ανασφάλεια.* ❷ η προστασία του
 πολίτη με την επιβολή του νόμου και την τή-
 ρηση της τάξης: *άτομο επικίνδυνο για τη δη-
 μόσια ~.* ❸ συσκευή ή μηχανισμός που προ-
 στατεύει σε περίπτωση κακής λειτουργίας,
 δυστυχήματος, παραβίασης κτλ.: *Βάλε την ~
 στην πόρτα του αυτοκινήτου. κλειδαριάζ/ζώ-
 νη ασφαλείας.* ❹ σύμβαση με την οποία το
 ένα από τα δύο μέρη αναλαμβάνει έναντι ορι-
 σμένης αμοιβής να αποζημιώσει το άλλο σε
 περίπτωση συγκεκριμένης βλάβης, και (συ-
 νεκδ.) το σχετικό έγγραφο ή το ποσό της
 αμοιβής: ~ *ζωής/αυτοκινήτου. = ασφάλιση.* ❺
 & **Ασφάλεια:** υπηρεσία της Αστυνομίας για
 την τήρηση της δημόσιας τάξης, καθώς και
 (συνεκδ.) τα άτομα που τη στελεχώνουν και
 το κτίριο όπου στεγάζεται: *Η ~ συνέλαβε τον
 τρομοκράτη. ασφαλής -ής -ές:* αυτός που αι-
 σθάνεται ή βρίσκεται σε ασφάλεια, αλλά και

αυτός που παρέχει ασφάλεια: ~ άνθρωπος / χώρος. Τα κοσμήματα είναι ~, τα έβαλα σε θυρίδα. **ασφαλώς** (επίρρ.): = σίγουρα, βέβαια: ~ και θα έρθω! **ασφαλίζω -ομαι**: (μτβ.) ❶ κλείνω κτ πολύ καλά, για να το προστατεύσω από πιθανό κίνδυνο: Ασφάλισε πόρτες και παράθυρα για να μην μπει κανείς στο σπίτι. ❷ (για δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα) παρέχω ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ή/και συνταξιοδοτικό πρόγραμμα σε κτ: Είναι ασφαλισμένος στο ΙΚΑ. **ασφάλιση** η (κυρ. στη σημ. 2). **ασφαλιστής** ο, **-ίστρια** η: πρόσωπο που ασχολείται επαγγελματικά με ασφάλειες (σημ. 4). **ασφαλιστήριο** το: συμβόλαιο ασφάλειας (σημ. 4). **ασφαλιστικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με την ασφάλεια (σημ. 1 & 4).

Από το ΑΕ επίθ. *ασφαλής* (< στερεη. *ά* + *σφάλω*).

ασφυξία η: ΙΑΤΡ παθολογική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από επιβράδυνση ή διακοπή της αναπνοής: Πέθανε από ~. **ασφυκτικός & -χτικός -ή -ό**: ❶ αυτός που δημιουργεί αίσθημα ασφυξίας = αποπνικτικός: ~ ατμόσφαιρα. ❷ (μτφ.) αυτός που δεν αφήνει περιθώρια ελευθερίας: Έφυγε, γιατί δεν άντεχε την ~ πίεση του οικογενειακού περιβάλλοντος. **ασφυκτικά & -χτικά** (επίρρ.). **ασφυκτιώ** (αμτβ.).

άσχετος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει σχέση ή κοινά σημεία με κτ ή κτ άλλο ≠ σχετικός: Οι ερωτήσεις σου είναι ~ με το μάθημα. ❷ (για πρόσ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από πλήρη άγνοια ενός θέματος ή απειρία. **άσχετα** (επίρρ. στη σημ. 1). **ασχέτως** (επίρρ.): ανεξάρτητα: Θα φύγω, ~ αν εσύ διαφωνείς. **ασχετοσύνη** η.

άσχημος & [σπάν.] άσχημος -η -ο: ❶ αυτός που δημιουργεί με την εμφάνισή του δυσάρεστη εντύπωση ≠ όμορφος, ωραίος: ~ κορίτσι / άντρας/πόλη/πολυκατοικία. ❷ ≠ καλός. **α.** αυτός που είναι δυσάρεστος: ~ μέρα/νέα/ειδήσεις. **Η κατάσταση της υγείας του είναι πολύ ~.** **β.** αυτός που είναι απρεπής, άσεμνος: ~ συμπεριφορά/διαγωγή. **γ.** αυτός που είναι αρνητικός: **Η πολιτική κατάσταση στην περιοχή είναι ~.** **άσχημα & [σπάν.] άσχημα** (επίρρ.). **ασχήμια & [σπάν.] ασκήμια** η: ❶ δυσάρεστη εμφάνιση, δυσμορφία ≠ ομορφιά: **Η ~ της δεν περιγράφεται.** ❷ ανάρμωση και απρεπής συμπεριφορά: **Έχει κάνει πολλές ~ στη ζωή του.** **ασχημαίνω & ασχημίζω**: (μτβ. & αμτβ.) κάνω κτ άσχημο ή γίνομαι άσχημος ≠ ομορφαινώ:

Το εργοστάσιο ασχήμενε την περιοχή. Έχει ασχημύνει πολύ αυτή η κοπέλα.

ασχολούμαι: (αμτβ.) ❶ **α.** αφιερώνω τη δραστηριότητά μου, και τον χρόνο μου σε κάτι: **Τον ελεύθερο χρόνο μου ~ με την κολύμβηση.** **β.** εκδηλώνω ενδιαφέρον για κτ ή για κάποιον: **Μην ~ μαζί του!** ❷ **α**σκώ ορισμένο επάγγελμα ή έχω ορισμένη δραστηριότητα: **Με τι ~ ο πατέρας σου; ασχολία** η.

άτακτος & άτακτος -η -ο: ❶ αυτός που γίνεται χωρίς τάξη, που δεν έχει οργάνωση, σύστημα = ανοργάνωτος: **Οι εχθρικές δυνάμεις τράπηκαν σε ~ φυγή.** ❷ (για πρόσ.) αυτός που κάνει αταξίες ≠ φρόνιμος, υπάκουος, ήσυχος: **Είναι ~ μαθητής.** **άτακτα & [επίσ. στη σημ. 1] ατάκτως** (επίρρ.). **αταξία** η: ❶ έλλειψη τάξης = ακαταστασία, αναστάτωση. ❷ πράξη που παραβιάζει την τάξη = παραπτώμα, παρεκτροπή: **Έκανες πολλές ~ στο σχολείο.** **ατακτώ** • μόνο ενστ. & πρτ.: (αμτβ.) κάνω αταξία (σημ. 2).

ατελής -ής -ές: ❶ αυτός που του λείπει κτ για να είναι σωστός ή τέλειος = ημιτελής, ελλιπής ≠ πλήρης: **Τέλειωσε το σχολείο, αλλά η μόρφωσή του είναι ~.** ❷ αυτός που είναι απαλλαγμένος από τέλη, φόρους, δασμούς κτλ.: ~ εισαγωγή τσιγάρων. & σχ. **αγενής. ατελώς** (επίρρ.). **ατέλεια** η: ❶ ελάττωμα που κάνει κτ να μην είναι τέλειο: **Αυτό το δημόσιο έργο έχει πολλές ~.** ❷ ΝΟΜ απαλλαγή από την καταβολή τελών, φόρων.

ατενίζω: (μτβ.) ❶ κοιτάζω μπροστά και μακριά, επικεντρώνοντας το βλέμμα μου σε συγκεκριμένο σημείο: **Μείναμε ώρα ατενίζοντας το ηλιοβασίλεμα.** ❷ (μτφ.) έχω στραμμένη την προσοχή μου, το ενδιαφέρον μου σε κτ: **Μετά την επιτυχία στις εξετάσεις, ~ με αισιοδοξία το μέλλον του.**

άτιμος -η -ο: ❶ ≠ έντιμος, τίμιος **α.** (για πράξη) αυτός που δεν είναι σύμφωνος με την τιμή, την ηθική τάξη = ανέντιμος: ~ συμπεριφορά/παιχνίδι. **Με ~ μέσα κατάφερε να πάρει τη θέση.** **β.** (για πρόσ.) αυτός που είναι ικανός για ανέντιμες και ανήθικες πράξεις: **Φύγε, να μη σε βλέπω μπροστά μου, άτιμε!** ❷ [προφ.] για να δηλώσουμε θαυμασμό, αγανάκτηση κτλ. για κτ: **Την ~, τα κατάφερε να τον τυλίξει! Η ~ η φτώχεια με έκανε μίζερο και γκρινιάρη!** **άτιμα** (επίρρ.). **ατιμία** η: έλλειψη τιμιότητας, ανέντιμη πράξη: **Τα λόγια του στηρίζονται στην ~ και στο ψέμα.** **ατιμάζω -ομαι** (μτβ.) προσβάλλω την υπόληψη κτ = ντροπιάζω: **Ατίμασε την οικογένειά του. ατίμωση** η.

ασφυκτικά → ασφυξία
ασφυκτικός → ασφυξία
ασφυκτιώ → ασφυξία
ασφυξία
ασφυξικά → ασφυξία
ασφυκτικός → ασφυξία
άσχετα → άσχετος
άσχετος
ασχετοσύνη → άσχετος
ασχέτως → άσχετος
άσχημα → άσχημος
ασχημαίνω → άσχημος
ασχήμια → άσχημος
ασχημίζω → άσχημος
άσχημος
ασχολία → ασχολούμαι
ασχολοιόμαι
άτακτα → άτακτος
άτακτος
ατακτώ → άτακτος
ατάκτως → άτακτος
αταξία → άτακτος
άτακτος → άτακτος
ατέλεια → ατελής
ατελής
ατελώς → ατελής
ατενίζω
άτιμα → άτιμος
ατιμάζω → άτιμος
ατιμία → άτιμος
άτιμος
ατιμώνω → άτιμος
ατίμωση → άτιμος

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- ατμός
- ατμόσφαιρα
- ατμοσφαιρικά → ατμόσφαιρα
- ατμοσφαιρικός → ατμόσφαιρα
- άτοκα → α-άτοκος → α-ατομικά → άτομο
- ατομικός → άτομο
- ατομικότητα → άτομο
- άτομο
- άτονα → άτονος
- ατονία → άτονος
- άτονος
- ατονώ → άτονος
- άτυπα → άτυπος
- άτυπος
- ατύπως → άτυπος
- ατύχημα → άτυχος
- ατυχής → άτυχος
- ατυχία → άτυχος
- άτυχος
- ατυχώ → άτυχος
- ατυχώς → άτυχος
- αυγό
- αυθάδεια → αυθάδης
- αυθάδης
- αυθαδιάζω → αυθάδης
- αυθάδικα → αυθάδης
- αυθάδικος → αυθάδης
- αυθαιρεσία → αυθαίρετος
- αυθαίρετα → αυθαίρετος
- αυθαίρετο → αυθαίρετος
- αυθαίρετος
- αυθαιρετώ → αυθαίρετος
- αυθεντία
- αυθεντικά → αυθεντία
- αυθεντικός → αυθεντία

ατμός ο: το αέριο στο οποίο μετατρέπεται κπ υγρό (κυρίως νερό) όταν θερμαίνεται: *Μαγειρεύει όλα τα φαγητά στον ~, γιατί είναι πιο υγιεινά.*

ατμόσφαιρα η: ❶ η αεριώδης μάζα που περιβάλλει τη γη ή άλλα ουράνια σώματα: *Η μόλυνση της ~ είναι ένα από τα σημαντικότερα παγκόσμια προβλήματα.* ❷ ο αέρας που αναπνέει κανείς σε έναν χώρο: *Η ~ του δωματίου ήταν αποπνικτική.* ❸ (μτφ.) οι ψυχολογικές συνθήκες που επικρατούν κάπου και μας επηρεάζουν: *ηλεκτροισμένη/φιλική/ερωτική ~.* *Μεγάλωσε σε μια ευτυχισμένη οικογενειακή ~.* **ατμοσφαιρικός -ή -ό:** ❶ αυτός που έχει σχέση με την ατμόσφαιρα της γης: *~ πίεση/ρύπανση/αέρας.* ❷ αυτός που υποβάλλει, που προκαλεί ιδιαίτερη ψυχική διάθεση: *~ ταινία/σκηνικό.* **ατμοσφαιρικά** (επίρρ.).

άτομο το: ❶ **α.** ο άνθρωπος ως οντότητα ξεχωριστή με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της: *Το πρόβλημα των ναρκωτικών απειλεί τα νεαρά ~.* **β.** (ως αριθμητική μονάδα): *Τη συναυλία παρακολούθησαν δύο χιλιάδες ~.* ❷ **χημ** φγς το ελάχιστο τμήμα της ύλης: *Η διάσπαση του ~ οδήγησε στην κατασκευή της πρώτης ατομικής βόμβας.* **ατομικός -ή -ό:** ❶ αυτός που αναφέρεται ή που ανήκει σε ένα άτομο και όχι στο σύνολο = προσωπικός ≠ ομαδικός, συλλογικός: *Ο καθένας ενδιαφέρεται μόνο για το ~ του συμφέρον.* ❷ **φγς** χημ αυτός που αναφέρεται στο άτομο (σημ. 2): *Οι συνέπειες της ~ βόμβας που έπεσε στη Χιροσίμα ήταν ανυπολόγιστες.* **ατομικά** (επίρρ.). **ατομικότητα** η.

Από το ἄ + τιμός (< τέμνω), με αρχική σημασία «αυτός που δεν μπορεί να διασπασθεί περαιτέρω».

άτονος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει ζωντάνια, ένταση = αδύναμος ≠ έντονος: *Το ~ βλέμμα πρόδιε την κούρασή του. ≠ ζωηρός, εκφραστικός.* ❷ **ΓΛΩΣΣ** αυτός που προφέρεται ή γράφεται χωρίς (γραμματικό) τόνο: *~ λέξη/συλλαβή.* **άτονα** (επίρρ.). **ατονία** η (στη σημ. 1). **ατονώ:** ❶ γίνομαι άτονος (σημ. 1): *Ατόνησε η συζήτηση.* ❷ μειώνεται η συχνότητα ή η ισχύς μου: *Ατόνησαν οι έλεγχοι για τις κάρτες καυσαερίων. ~ ο νόμος.*

άτυπος -η -ο: αυτός που δε γίνεται σύμφωνα με τους καθιερωμένους κανόνες = ανεπίσημος ≠ τυπικός, επίσημος: *Υπάρχει ~ συμφωνία του υπουργού με τους εμπόρους για μείωση των τιμών.* **άτυπα** & [επίσ.] **ατύπως** (επίρρ.).

άτυχος -η -ο: (για πρόσ.) αυτός που δεν έχει καλή τύχη, που του συνέβησαν ατυχίες ≠ τυχερός: *Στάθηκε ~ στον πρώτο γάμο του.* **ατυχής -ής -ές • ατυχέστερος, ατυχέστατος:** ❶ αυτός που δεν έχει καλό αποτέλεσμα ή που είναι δυσάρεστος: *~ προσπάθεια/γεγονός.* ❷ αυτός που γίνεται σε ακατάλληλη στιγμή ή με ακατάλληλο τρόπο: *~ δήλωση.* **σχ. αγενής.** **ατυχός** (επίρρ.). **ατυχία** η: ❶ κακή τύχη: *Με κυνηγάει η ~!* ❷ δυσάρεστο γεγονός: *Τι ~ που δε βρεθήκαμε!* **ατυχώ** (αμτβ.). **ατύχημα** το: τυχαίο περιστατικό που προκαλεί υλικές ή και σωματικές βλάβες, ακόμα και τον θάνατο: *εργατικό ~.*

αυγό το: ❶ ωάριο συγκεκριμένων ζώων, που έχει γονιμοποιηθεί και περιέχει έμβρυο: *αυγά ψαριών/πουλιών.* ❷ το περιεχόμενο του αυγού (κυρίως κπ πουλιού) ως τροφή: *~ κόπας/στρουθοκαμήλου. φρέσκα/δίκροκα/τηγανητά/βραστά ~.* ❸ οτιδήποτε έχει παρόμοιο σχήμα: *σοκολατένιο/ξύλινο ~.* **το ~ του Κολόμβου:** για λύση σε πρόβλημα που, ενώ φαίνεται εύκολη, κανείς δεν την είχε σκεφτεί.

Ιστορικά, η ορθή γραφή είναι *αβγό* και προέρχεται από τον πληθ. *τά ὠά > ταουγά > τ' αβγά.* Ωστόσο, έχει επικρατήσει και χρησιμοποιείται η γραφή *αυγό*.

αυθάδης -ης -ες: αυτός που είναι υπερβολικά θρασύς, αναιδής: *~ συμπεριφορά/τρόπος.* **σχ. αγενής.** **αυθάδεια** η: αυθάδης συμπεριφορά: *Μιλά με ~ στους καθηγητές του.* **αυθαδιάζω** (αμτβ.). **αυθάδικος -η -ο.** **αυθάδικα** (επίρρ.). **αυθαίρετος -η -ο:** αυτός που πραγματοποιείται ή δρα χωρίς να λαμβάνει υπόψη νόμους, κανόνες ή τα δικαιώματα των άλλων: *Η απόφαση του Διευθυντή ήταν ~, γιατί δε συζητήθηκε στον σύλλογο των καθηγητών.* **αυθαίρετα** (επίρρ.). **αυθαίρετο** το: οικοδόμημα που χτίστηκε χωρίς άδεια. **αυθαιρετώ** (αμτβ.). **αυθαιρεσία** η.

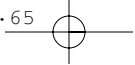

Από το ΑΕ *αὔθαιρετος* < αὐτός + αἰρετός, που αρχικά σήμαινε «αυτοελεγόμενος, αυτός που εκλέγεται μόνος του».

αυθεντία η: ❶ η ιδιότητα προσώπου ή γνώμης που θεωρείται ότι έχει αναμφισβήτητο κύρος: *Κανείς δεν μπορούσε να αμφισβητήσει τότε την ~ του δασκάλου.* ❷ (μτφ., για πρόσ.) πρόσωπο που γνωρίζει σε βάθος ένα θέμα: *Τον καλέσαμε, επειδή θεωρείται ~ στην καρδιολογία.* **αυθεντικός -ή -ό:** αυτός του οποίου

ου η αλήθεια ή η προέλευση δεν μπορεί να αμφισβητηθεί = γνήσιος: *Πρόκειται για ~ πίνακα του Γύζη. αυθεντικά* (επίρρ.).

αυθόρμητος -η -ο: αυτός που είναι φυσικός, που γίνεται ή εκφράζεται χωρίς σκέψη ή υπολογισμό = πηγαίος: ~ *χαρακτήρας/αντίδραση/σκέψη/γέλιο/χειροκρότημα. Τον αφόπλισε με την ~ απάντησή του. αυθόρμητα* & [επίσ.] *αυθορμήτως* (επίρρ.). **αυθορμητισμός** ο: το να είναι κπ αυθόρμητος: *πηγαίος/παιδικός ~. έλλειψη ~.*

αυλή η: ❶ περιφραγμένος και αστέγαστος χώρος που βρίσκεται γύρω, μπροστά, πίσω ή στο κέντρο ενός κτιρίου: *πλακόστρωτη/εσωτερική/σχολική ~. Στην ~ του σπιτιού του περνάει τις περισσότερες ώρες τα καλοκαίρια.* ❷ **α.** οι ακόλουθοι που περιβάλλουν έναν βασιλιά: *βασιλική/αυτοκρατορική ~.* **β.** [μειωτ.] (μτφ.) τα άτομα που περιβάλλουν κπ ισχυρό πρόσωπο και επιδιώκουν την εύνοιά του: *η ~ του πρωθυπουργού. αυλικός -ή -ό:* αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στη βασιλική αυλή: ~ *τέχνη/μουσική/σύμβουλος. αυλικός* ο: μέλος της βασιλικής αυλής.

αυξάνω -ομαι • μπλ. *αυξημένος* & [επίσ.] *ηυξημένος:* ❶ (μτβ.) *κάνω* κτ μεγαλύτερο ή περισσότερο ≠ *ελαττώνω, μειώνω:* *Αυξήθηκε η τιμή της βενζίνης. = ανεβάζω.* ❷ (αμτβ.) *γίνομαι* περισσότερο ή μεγαλύτερος: *Η αγωνία τους ~ καθώς πλησιάζει η μέρα των εξετάσεων. αύξηση* η: ❶ *άνοδος* της τιμής ενός μεγέθους: *Οι εργαζόμενοι ζητούν ~ του μισθού τους.* ❷ **βιολ** η ιδιότητα των ζωντανών οργανισμών να μεγαλώνουν με πολλαπλασιασμό των κυττάρων τους. **αυξητικός -ή -ό. αυξητικά** (επίρρ.).

αύρα η: ❶ ελαφρό αεράκι. ❷ (μτφ.) ευχάριστη, θετική αίσθηση που αποπνέει ένα άτομο: *Η παρουσία του μετέφερε σε όλους μας μια ~ σιγουριάς και ελπίδας.*

αύριο: (επίρρ.) ≠ *σήμερα, χθες* ❶ η ημέρα που ακολουθεί τη σημερινή: *Θα πάμε εκδρομή ~;* ❷ (μτφ.) *μελλοντικά:* *Τώρα χαζεύεις, ~ όμως που θα ψάχνεις δουλειά, θα είναι αργά! αύριο* το: το μέλλον: *Παλεύουμε για ένα καλύτερο ~! αυριανός -ή -ό.*

αυστηρός -ή -ό: ❶ αυτός που δε δείχνει ή δεν εκφράζει επιείκεια ή διάθεση να συγχωρήσει κπ παράλειψη, σφάλμα: *Ο νέος καθηγητής των Μαθηματικών είναι πολύ ~. ≠ επιεικής, ~ συμπεριφορά/κριτική. αυστηρών αρχών:* που ασπάζεται τις παραδοσιακές αξίες = *συντηρητικός:* *Ο πατέρας μας ήταν άνθρωπος ~.* ❷ αυτός που είναι πολύ ακριβής και σαφής: *Το*

ζήτημα χρειάζεται μια ~ επιστημονική προσέγγιση. ❸ αυτός που δεν έχει περιττά στολίδια: ~ *αρχιτεκτονική. αυστηρά* & [επίσ.] *-ώς* (επίρρ.): *έργο ~ ακατάλληλο. αυστηρότητα* η ≠ *επιείκεια.*

αυτάρκης -ης αυταρκές: ❶ **α.** αυτός που με τις δικές του μόνο δυνάμεις μπορεί να έχει τα αναγκαία, που δεν εξαρτάται οικονομικά από άλλον = *αυτοσυντήρητος.* **β.** (ειδικ., για περιοχή/χώρο/οικονομία) αυτή που παράγει όσα είναι αναγκαία για τη διατροφή του πληθυσμού της και την οικονομική της ανεξαρτησία: *Η Ελλάδα είναι ~ σε παραγωγή γάλακτος.* ❷ αυτός που αρκείται σε όσα έχει = *ολιγαρκής. αυτάρκεια* η.

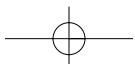
αυταρχικός -ή -ό: αυτός που προσπαθεί να επιβάλει τις επιθυμίες του με καταπιεστικό τρόπο, καθώς και η συμπεριφορά ή οι ενέργειές του: ~ *καθεστώς. = δεσποτικός, απολυταρχικός. Ήταν ~ η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών παλιότερα. αυταρχικά* (επίρρ.). **αυταρχικότητα** η. **αυταρχισμός** ο: ❶ = *αυταρχικότητα.* ❷ *τρόπος* διακυβέρνησης *αυταρχικού καθεστώτος.*

αυτί το: ❶ το αισθητήριο όργανο της ακοής: *είμαι όλος αυτιά:* *δίνω μεγάλη προσοχή σε κτ που μου λένε. μου μπήκαν ψύλλοι στ' αυτιά:* *αρχίζω να υποψιάζομαι. στήνω ~:* *κρυφακούω.* ❷ η *ικανότητα* να αντιλαμβάνεται κανείς τους μουσικούς ήχους, η *μουσική αντίληψη:* *Παίζει μπουζούκι με το ~, χωρίς να διαβάξει νότες.*

Συχνή είναι και η γραφή *αφτί*.

αυθόρμητα → αυθόρμητος
αυθορμητισμός → αυθόρμητος
αυθόρμητος
αυθορμήτως → αυθόρμητος
αυλή
αυλικός → αυλή
άυλος → α-
αυξάνω
αύξηση → αυξάνω
αυξητικά → αυξάνω
αυξητικός → αυξάνω
αύπνια → α-
άυπνος → α-
αύρα
αυριανός → αύριο
αύριο
αυστηρά → αυστηρός
αυστηρός
αυστηρότητα → αυστηρός
αυστηρώς → αυστηρός
αυτάρκεια → αυτάρκης
αυτάρκης
αυταρχικά → αυταρχικός
αυταρχικός
αυταρχικότητα → αυταρχικός
αυταρχισμός → αυταρχικός
αυτί
αυτόγραφο
αυτοδιοίκηση
αυτοκράτειρα → αυτοκράτορας
αυτοκράτορας
αυτοκρατορία → αυτοκράτορας
αυτοκρατορικά → αυτοκράτορας
αυτοκρατορικός → αυτοκράτορας
αυτοκρατόρισα → αυτοκράτορας

αυτοσχεδιάζω: (αμβ.) κάνω κτ χωρίς να έχω προετοιμαστεί γι' αυτό, σύμφωνα με την έμπνευση της στιγμής: *Αυτοσχεδίασα στο διαγώνισμα, γιατί δεν είχα διαβάσει. αυτοσχεδιασμός* ο: το να αυτοσχεδιάζει κπ κτ: *μουσικοί/θεατρικοί ~. αυτοσχέδιος -η -ο:* αυτός που γίνεται χωρίς προετοιμασία ή με πρόχειρα τεχνικά μέσα: ~ *κατασκευές/εκρηκτικός μηχανισμός.*

αυτοτελής -ής -ές: ❶ αυτός που αποτελεί μία ολοκληρωμένη οντότητα και μπορεί να λειτουργεί από μόνος του, χωρίς να εξαρτάται από κτ άλλο = ανεξάρτητος. ❷ αυτός του οποίου το περιεχόμενο ολοκληρώνεται σε μία και μόνο φορά και δε συνεχίζεται: *Η τηλεοπτική σειρά θα ολοκληρωθεί σε δέκα ~ επεισόδια. ✎ σχ. αγενής. αυτοτελώς* (επίρρ.). **αυτοτέλεια** η.

αυτουργός ο, η: ΝΟΜ εκτελεστής αξιόποινης πράξης: **φυσικός** ~: πρόσωπο που εκτέλεσε αυτοπροσώπως μια αξιόποινη πράξη. **ηθικός** ~: πρόσωπο που παρακίνησε κπ άλλο να εκτελέσει αξιόποινη πράξη: *Οι ~ της δολοφονίας δε βρέθηκαν ποτέ. αυτουργία* η: ΝΟΜ η τέλεση αξιόποινης πράξης: *φυσική/ηθική ~.*

αυτόφωρος -η -ο: ΝΟΜ (για αδίκημα) αυτός που γίνεται αντιληπτός την ώρα που διαπράττεται από τον δράστη: ~ *αδικήματα/σύλληψη. επ' αυτόφωρο:* κατά τη στιγμή της εκτέλεσης του αδικήματος: *Την έπιασαν ~ να κλέβει τα κοσμήματα. αυτόφωρο* το: ΝΟΜ δικαστήριο που δικάζει αυτόφωρα αδικήματα: *Έμεινε όλο το βράδυ στο αστυνομικό τμήμα, για να περάσει την επόμενη μέρα από το ~.*

αυτόφωτος -η -ο: ≠ ετερόφωτος ❶ ΑΣΤΡΟΝ (για ουράνιο σώμα) αυτός που εκπέμπει δικό του φως: *Ο ήλιος είναι ~ ουράνιο σώμα. ❷* (μτφ., για πρόσ.) αυτός που έχει δικές του ιδέες, απόψεις: ~ *πολιτικός.*

αυτοψία η: εξέταση τόπου, αντικειμένων ή προσώπου από αμύδια δημόσια αρχή, προκειμένου να διαλευκανθεί μια υπόθεση: *Μετά την ~ στο πτώμα, ο ιατροδικαστής απέδωσε το θάνατο σε δολοφονία.*

αυχένας ο: το πίσω μέρος του λαιμού = τράχηλος. **αυχενικός -ή -ό.**

αφαιρώ -ούμαι: ❶ (μτβ.) αποσπώ κτ από εκεί όπου είναι τοποθετημένο: *Αν αφαιρέσεις την πρώτη παράγραφο του χειμένου, δε θα καταλάβεις το νόημά του. ≠ προσθέτω. ❷* (μτβ., για αφηρ. έννοιες) δεν επιτρέπω σε κπ να έχει κπ δικαίωμα, συνήθως εξαιτίας παράνομης ενέ-

ργείας του: *Ο πρόεδρος της Βουλής αφαιρέσε τον λόγο από τον βουλευτή. ❸* (μτβ.) αποσπώ κάτι, συνήθως με πλάγιους τρόπους και χωρίς να γίνω αντιληπτός: *Οι κλέφτες αφαιρέσαν όλα τα κοσμήματα. = κλέβω. ❹* (μτβ.) μαθ κάνω την πράξη της αφαίρεσης ≠ προσθέτω ❺ *παθ.* (αμβ.) δεν προσέχω τι γίνεται γύρω μου, δε συγκεντρώνω την προσοχή μου σε κτ: *Με τη δουλειά αφαιρέθηκα και δεν κατάλαβα πώς πέρασε η ώρα. αφηρημένος -η -ο* (μπλ. ως επίθ.): ❶ (για πρόσ.) αυτός που έχει αφαιρεθεί (σημ. 5): *Δεν καταλαβαίνει τι του λες, είναι μονίμως ~. ❷* αυτός που δε γίνεται αντιληπτός με τις αισθήσεις, αλλά είναι αποτέλεσμα αποκλειστικά και μόνο της σκέψης: ~ *έννοιες. ~ τέχνη:* καλλιτεχνικό ρεύμα του 20ού αιώνα κατά το οποίο ο καλλιτέχνης δεν αποδίδει με ρεαλιστικό τρόπο την πραγματικότητα. ❸ ΓΛΩΣΣ (για ουσ.) αυτός που φανερώνει ιδιότητα, ενέργεια ή κατάσταση ≠ συγκεκριμένος. **αφηρημάδα** η: το να είναι κανείς αφηρημένος. **αφαίρεση** η: ❶ το να αφαιρεί κπ κτ: ~ *σκωληχειδίτιδας. Κατηγορήθηκε για ~ 1.000 ευρώ από το ταμείο του καταστήματος = κλοπή, αρπαγή. ❷* ΜΑΘ η αριθμητική πράξη κατά την οποία βγάζουμε από έναν αριθμό, ποσό κτλ. ένα μέρος, ώστε να το(ν) κάνουμε μικρότερο ≠ πρόσθεση. ❸ αφηρημένη τέχνη. **αφαιρετικός -ή -ό. αφαιρετικά** (επίρρ.). **αφαιρετέος** ο: ΜΑΘ αριθμός που αφαιρείται από κπ άλλο.

αφανής -ής -ές: ❶ αυτός που δε φαίνεται ≠ φανερός: ~ *έλλειμμα/χρέος. ❷* (για πρόσ.) **α.** αυτός που ενεργεί χωρίς να γίνεται γνωστό το όνομά του: ~ *ήρωας. β.* αυτός που δεν έχει αποκτήσει φήμη = άσημος: *Στην ανθολογία περιλαμβάνονται και κάποιοι ~ ποιητές. ✎ σχ. αγενής & αθέατος. αφανώς* (επίρρ.). **αφάνεια** η: ❶ η κατάσταση του αφανούς (σημ. 2): *Μετά τη μία και μοναδική του επιτυχία στο θέατρο, έμεινε στην ~. ❷* ΝΟΜ η για πολλά έτη εξαφάνιση προσώπου και η άγνοια για την τύχη του: *Είναι δέκα χρόνια που είναι εξαφανισμένη, και το δικαστήριο την κήρυξε σε ~.*

αφανίζω: (μτβ.) κάνω κτ να μην υπάρχει, καταστρέφω, εξοντώνω: *Η επιδημία αφάνισε χιλιάδες ανθρώπους. αφανισμός ο.*

αφελής -ής -ές: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δεν υποψιάζεται εύκολα και πιστεύει ό,τι του λένε άλλοι = αγαθός: *Επειδή είναι ~, τον έχουν εξαπατήσει πολλές φορές. ❷* (για πράξη ή σκέψη) αυτός που δείχνει έλλειψη εξυπνάδας,

αυτοσχεδιάζω
αυτοσχεδιασμός → αυτοσχεδιάζω
αυτοσχέδιος → αυτοσχεδιάζω
αυτοτέλεια → αυτοτελής
αυτοτελής
αυτοτελώς → αυτοτελής
αυτουνού → αυτός
αυτουργία → αυτουργός
αυτουργός
αυτόφωρο → αυτόφωρος
αυτόφωρος
αυτόφωτος
αυτοψία
αυχένας
αυχενικός → αυχένας
αφ' → από
αφ- → απο-
αφάγωτος → α-
αφαίρεση → αφαιρώ
αφαιρετέος → αφαιρώ
αφαιρετικά → αφαιρώ
αφαιρετικός → αφαιρώ
αφαιρώ
αφάνεια → αφανής
αφανής
αφανίζω
αφανώς → αφανής
αφέλεια → αφελής
αφελής
αφελώς → αφελής

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

αφέντης
αφεντιά → αφέντης
αφεντιάνα → αφέντης
αφεντικό → αφέντης
αφεντίσσα → αφέντης
αφέντρα → αφέντης
αφετηρία
αφή¹
αφή²
αφήγημα → αφηγούμαι
αφηγηματικά → αφηγούμαι
αφηγηματικός → αφηγούμαι
αφήγηση → αφηγούμαι
αφηγητής → αφηγούμαι
αφηγήτρια → αφηγούμαι
αφηγούμαι
αφήνω
αφηρημάδα → αφαιρώ
αφηρημένος → αφαιρώ
αφθαρία → α-
άφθατος → α-
άφθονα → άφθονος
αφθονία → άφθονος
άφθονος
αφθονώ → άφθονος
αφιέρωμα → αφιερώνω
αφιέρωνω
αφιέρωση → αφιερώνω
*αφίνω → αφήνω
άφιξη
αφομοιώνω
αφομοίωση → αφομοιώνω
αφομοιωτικά → αφομοιώνω
αφομοιωτικός → αφομοιώνω

περιορισμένη αντίληψη ή κρίση = απλοϊκός, κουτός: *Οι ερωτήσεις του είναι ~.* ❸ αυτός που χαρακτηρίζεται από απλότητα, που δεν είναι προσποιητός: *Η ~ συμπεριφορά των μικρών παιδιών με συγκινεί.* ❹ σχ. **αγενής, αφελώς** (επίρρ.), **αφέλεια** η.

αφέντης ο, -ισσα & αφέντρα η: ❶ πρόσωπο που έχει κπ αξίωμα ή εξουσία πάνω σε άλλους: *Υπηρέτησε τον ~ του με αφοσίωση.* ❷ = αφεντικό (σημ. 2). **αφεντικό το, -ίνα η:** ❶ εργοδότης, προϊστάμενος: *Ζήτησε αύξηση από το ~ του.* ❷ ιδιοκτήτης, κάτοχος: *Το σκυλί υπακούει μόνο στο ~ του.* **αφεντιά η:** [οικ., συνήθ. ειρων.] (+ κτητ. αντων.) για να αναφερθούμε στον εαυτό μας: *Θα κάνω ό,τι μου πει η ~ σου.* **αφετηρία η:** ❶ το σημείο από το οποίο ξεκινά κπ ή κτ για να κάνει μια διαδρομή ≠ τέρμα: *Οι αθλητές των 100 μέτρων πήραν τις θέσεις τους στην ~.* ❷ (μτφ.) αρχή ενέργειας ή πράξης: *Η ερώτηση θα αποτελέσει την ~ ενός γόμου διαλόγου.*

αφή¹ η: ❶ μία από τις πέντε αισθήσεις, η οποία έχει ως αισθητήριο όργανο το δέρμα: *Οι τυφλοί έχουν ιδιαίτερα ανεπτυγμένη την αίσθηση της ~.* ❷ το άγγιγμα: *Αυτό το ύφασμα είναι πολύ απαλό στην ~.* **απτικός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αφή: ~ αίσθηση. **απτός -ή -ό:** αυτός που είναι χειροπιαστός, που γίνεται αντιληπτός με τις αισθήσεις = συγκεκριμένος: *Δώσ' μου ένα ~ παράδειγμα να καταλάβω τι θέλεις να πεις.* **απτά** (επίρρ.). **άπτομαι:** (μτβ. + γεν.) [επίσ.] σχετίζομαι με κτ: *Το θέμα δεν άπτεται των αρμοδιοτήτων του σχολείου.* **μη μου άπτον:** χαρακτηρισμός προσώπου που είναι υπερβολικά ευαίσθητο.

αφή² η: άναμμα (της ολυμπιακής φλόγας): *Η τελετή ~ της ολυμπιακής φλόγας γίνεται στην Ολυμπία.*

αφηγούμαι: (μτβ.) εκθέτω, εξιστορώ, προφορικά ή γραπτά, πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα = διηγούμαι: *Μας αφηγήθηκε με κάθε λεπτομέρεια τα γεγονότα.* **αφήγηση η, αφήγημα το:** φιλολ λογοτεχνικό πεζό κείμενο που αφηγείται μια ιστορία: *ιστορικό / αυτοβιογραφικό ~.* **αφηγητής ο, -ήτρια η:** πρόσωπο που αφηγείται προφορικά ιστορίες ή περιγράφει γεγονότα σε ταινία, μυθιστόρημα κτλ: ~ είναι ο ίδιος ο συγγραφέας. **αφηγηματικός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με την αφήγηση ή το αφήγημα. **αφηγηματικά** (επίρρ.).

αφήνω -ομαι: (μτβ.) ❶ παύω να κρατώ κτ, τοποθετώ κτ σε κπ σημείο: *Αφήσε την τσάντα*

σου, σε παρακαλώ! ❷ ελευθερώνω κπ ή παύω να τον κρατώ φυλακισμένο: *Άφησαν τον κατηγορούμενο ελεύθερο.* = αποφυλακίζω. ❸ σταματώ να κάνω κτ ή να ασχολούμαι με κτ = παρατώ, διακόπτω: *Άφησε το διάβασμα και το έριξε στις βόλτες.* ❹ κατεβάζω κπ από ένα όχημα = [επίσ.] αποβιβάζω: *Μπορείτε να μ' αφήσετε στην άλλη γωνία;* ❺ δεν εμποδίζω κπ να κάνει κάτι = επιτρέπω: *Αφήστε τον να περάσει στην αίθουσα!* ❻ παρατώ, εγκαταλείπω κπ ή κτ: *Άφησε τον φίλο του μόνο στην καφετέρια και έφυγε.* ❼ προκαλώ ορισμένο συναίσθημα σε κπ με κτ που λέω ή κάνω: *Τους άφησε άναυδους η αντίδρασή του.* ❽ κληροδοτώ: *Ο πατέρας του τού άφησε αμύθητη περιουσία.* ❾ πουλάω κτ φτηνά: *Μου τ' άφησε στη μισή τιμή.* ❿ παθ. (αμτβ.) α. εμπιστευομαι τον εαυτό μου σε κάποιον: *Αφέθηκε στα έμπειρα χέρια του κομμωτή.* β. παρατώ τον εαυτό μου, δεν ενδιαφέρομαι για ό,τι μου συμβαίνει: *Έχει αφεθεί τελείως μετά τον θάνατο της γυναίκας του.*

άφθονος -η -ο: αυτός που υπάρχει ή προσφέρεται σε μεγάλη ποσότητα: *Στη λαϊκή αγορά υπάρχουν ~ φρούτα και λαχανικά.* **άφθονα** (επίρρ.). **αφθονώ** (αμτβ.). **αφθονία η.**

αφιερώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ προσφέρω κτ στον Θεό ή σε κπ άγιο / αγία για να εκφράσω την ευγνωμοσύνη ή την αγάπη μου: *Αφιέρωσε έναν χρυσό σταυρό στον Άη-Γιώργη.* ❷ διαθέτω κτ για ορισμένο σκοπό: ~ καθημερινά πολύ χρόνο για διάβασμα. ❸ παθ. καταναλώνω ή προσφέρω όλες μου τις δυνάμεις στην πραγματοποίηση κπ στόχου ή στην ικανοποίηση κπ αναγκών = αφοσιώνομαι: *Αφιερώθηκε στον αγώνα κατά του AIDS.* ❹ προσφέρω κτ (συνήθως βιβλίο ή κπ άλλο πνευματικό έργο, του οποίου είμαι δημιουργός) σε κπ για να τον τιμήσω: *Αφιέρωσε το πρώτο του μυθιστόρημα στον πατέρα του.* ❺ παθ. έχω ως κύριο θέμα μου κάτι: *Το τελευταίο τεύχος του περιοδικού είναι αφιερωμένο στα βραβεία Όσκαρ.* **αφιέρωση η:** ❶ προσφορά πράγματος σε κπ. ❷ (συνεκδ.) ό,τι λέγεται ή γράφεται σε κτ που προσφέρεται ως ένδειξη σεβασμού, εκτίμησης ή αγάπης: *Στη φωτογραφία υπήρχε ιδιόχειρη ~ της ηθοποιού.* **αφιέρωμα το:** κτ που αφιερώνεται σε κπ (σημ. 1 & 5).

άφιξη η: [επίσ.] ερχομός ≠ αναχώρηση: *πίνακας αφίξεων και αναχωρήσεων.*

αφομοιώνω: (μτβ.) ❶ βιολ (για ζωντανό οργα-

νισμό) μετατρέπω τις τροφές σε ουσίες που μπορούν να απορροφηθούν από τον οργανισμό: *Ο οργανισμός ~ τις τροφές κρατώντας τις χρήσιμες ουσίες τους και αποβάλλοντας τις περιττές.* ❷ (μτφ.) **α.** (για πρόσ.) μαθαίνω, κατακτώ κτ πολύ καλά, έτσι ώστε να γίνει αναπόσπαστο στοιχείο της προσωπικότητάς μου και του δικού μου τρόπου σκέψης: *Με την αποστήθιση ο μαθητής δεν ~ αυτά που διαβάζει. Η ελληνική γλώσσα έχει αφομοιώσει πλήθος ξένων λέξεων.* **β.** ενσωματώνω, συγχωνεύω τα ξένα στοιχεία μιας ομάδας ατόμων ή μειονοτήτων στις δικές μου κυρίαρχες κοινωνικές, πολιτιστικές κτλ. δομές, στα δικά μου ήθη, έθιμα και στον τρόπο σκέψης μου: *Η κοινωνία αφομοίωσε πλήρως τη μικρή κοινότητα των οικονομικών μεταναστών.* **αφομοίωση η. αφομοιωτικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται ή συμβάλλει στην αφομοίωση: *οι ~ μηχανισμοί του ανθρώπινου εγκεφάλου. η ~ δύναμη μιας κοινωνίας.* **αφομοιωτικά** (επίρρ.).

αφοπλίζω: (μτβ.) ❶ αφαιρώ από κτ το όπλο ή τον οπλισμό του ≠ οπλίζω: *Η αστυνομία κατάφερε να αφοπλίσει τους δύο ληστές.* ❷ (μτφ.) γοητεύω κτ, ώστε αυτός να μην μπορεί να μου αντισταθεί, να αντιδράσει: *Με αφοπλίσε με την ειλικρίνειά της/το χαμόγελό της.* **αφοπλισμός ο:** ❶ το να αφοπλίζει κανείς κτ άλλο: *~ των δραστών.* ❷ ο περιορισμός ή η κατάργηση των πολεμικών εξοπλισμών των κρατών: *Γίνονται διαπραγματεύσεις για τον μερικό ~ των κρατών.* **αφοπλιστικός -ή -ό:** αυτός που αφοπλίζει: *~ επιχειρήματα / χαμόγελο.* **αφοπλιστικά** (επίρρ.).

αφορά: τριτοπρ. (μτβ.) ❶ κτ ή κτ έχει σχέση με κτ ή κτ άλλο, ή αναφέρεται σε κτ ή κτ άλλο: *Το ζήτημα αυτό ~ την πορεία των ελληνοτουρκικών σχέσεων.* **όσον ~:** σχετικά με: *~ το άλλο θέμα, μη με ρωτάτε!* ❷ κτ ή κτ ενδιαφέρει κτ: *Δε σε ~ τι θα κάνω εγώ!*

Προσοχή: με ή χωρίς σε: Η σύνταξη *αφορά σε* («αποβλέπει, αποσκοπεί σε κτ») είναι λόγια. Με τη σημερινή σημασία («αναφέρεται σε») μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς την πρόθ. *σε*, ιδίως με τις προσωπ. αντων. (π.χ. *Δε με αφορά* αντί *Δεν αφορά σ' εμένα*).

αφόρητος -η -ο: αυτός που είναι ενοχλητικός, κουραστικός ή εκνευριστικός = ανυπόφορος: *Οι πόνοι ήταν ~.* **αφόρητα** (επίρρ.).

αφορίζω: (μτβ.) αποβάλλω κτ από τους κόλπους της εκκλησίας ως τιμωρία για πολύ βαρύ αμάρτημά του: *Η εκκλησία τον αφόρισε γιατί ήταν άθεος.* **αφορισμός ο:** ❶ το να αφοριστεί κτ: *Επιβάλλω ~.* ❷ σύντομη φράση, διατυπωμένη με δογματικό τρόπο, απόλυτα: *Ας μη μιλάμε με ~, όταν πρόκειται για τόσο σύνθετα θέματα.*

αφορομή η: ❶ κτ το οποίο δεν ανήκει στα βαθύτερα αίτια ενός γεγονότος, αλλά το χρησιμοποιεί κτ ως πρόφαση: *Σήμερα θα μελετήσουμε τα αίτια και την ~ του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.* ❷ οτιδήποτε προκαλεί, δίνει το κίνητρο για κτ πράξη: *Με ~ το γεγονός ότι άργησα, δε δέχτηκε την εργασία μου.*

αφοσιώνομαι: (μτβ.) ❶ αφιερώνω όλες μου τις δυνάμεις και τις προσπάθειες σε κτ: *Στην τρίτη Λυκείου αφοσιώθηκε στο διάβασμα.* = προσηλώνομαι. ❷ μππ. αυτός που είναι απολύτως πιστός σε κάποιον: *Η Πηνελόπη είναι το πρότυπο της ~ συζύγου.* **αφοσίωση η:** πλήρης και απόλυτη ενασχόληση με κτ ή κτ, για το(ν) οποίο έχω μεγάλο ενδιαφέρον, αγάπη ή σεβασμό: *Τον διακρίνει ολοκληρωτική ~ στην εργασία του.*

αφότου (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει χρονικό σημείο από το οποίο ξεκινά, αρχίζει κτ: *~ έφυγε στα ξένα, δεν ξαναγύρισε στην πατρίδα του.*

αφού (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει ❶ γεγονός μετά την ολοκλήρωση του οποίου συμβαίνει κτ άλλο: *Θα πας να παίξεις, ~ διαβάσεις όλα σου τα μαθήματα.* ≠ πριν, προτού. ❷ αιτία για κτ: *~ δε σου αρέσει η δουλειά σου, παραιτήσου!*

αφρός ο: ❶ λευκές φυσαλίδες που σχηματίζονται στην επιφάνεια των υγρών, όταν αυτά βράζουν, αναταράζονται ή παθαίνουν χημική ζύμωση. ❷ η επιφάνεια ενός υγρού και, πιο συγκεκριμένα, η επιφάνεια της θάλασσας: *Εισ τον ~ της θάλασσας η αγάπη μου κοιμάται.* ≠ βυθός. ❸ οι λευκές φυσαλίδες που σχηματίζονται κάθε φορά που το σαπούνι ή άλλο απορρυπαντικό διαλύεται με νερό: *Αυτό το σαπούνι δεν κάνει ~.* ❹ πυκνό σάλιο που βγαίνει από το στόμα σε περιπτώσεις λύσσας ή επιληπτικών κρίσεων: *Το λυσσασμένο σκυλί έβγαζε ~ από το στόμα του.* **αφρίζω:** (αμτβ.) ❶ (για υγρό) σχηματίζω αφρούς στην επιφάνειά μου ή είμαι σε κατάσταση αναταραχής: *Η μπίρα ~ μόλις τη σερβίρεις στο ποτήρι.* ❷ **α.** (για ανθρ. ή ζώα) καταλαμβάνομαι από μα-

αφοπλίζω
αφοπλισμός → αφοπλίζω
αφοπλιστικά → αφοπλίζω
αφοπλιστικός → αφοπλίζω
αφορά
αφόρητα → αφόρητος
αφόρητος
αφορίζω
αφορισμός → αφορίζω
αφορομή
αφοσιώνομαι
αφοσίωση → αφοσιώνομαι
αφότου
αφού
αφρός → αφρός
αφρός

*αφτί → αυτί
αφυπνίζω
αφύπνιση → αφυπνίζω
αφυπνιστικά → αφυπνίζω
αφυπνιστικός → αφυπνίζω
άφωνος
αχαλίνωτα → α-
αχαλίνωτος → α-
άχαρα → α-
αχάριστα → αχάριστος
αχαριστία → αχάριστος
αχάριστος
άχαρος → α-
αχνά → αχνός -ή -ό
άχνα
άχνη
αχνίζω → αχνός ο
αχνιστός → αχνός ο
αχνός -ή -ό
αχνός ο
αχόρταγα → α-
αχόρταγος → α-
αχρείαστος
αχρείος
αχρησία → αχρηστος
*αχρηστεία → αχρηστιά
αχρηστεύω → αχρηστος
αχρηστιά → αχρηστος
άχρηστος
αχτίδα → αχτίνα
αχτίνα → αχτίνα
άχτιστος → α-
αχυρένιος → άχυρο
άχυρο
άψογα → άψογος
άψογος
αψόγως → άψογος
άψυχα → άψυχος
άψυχος

νία και βγάζω πυκνά σάλια από το στόμα μου. **β.** (μτφ., για ανθρ.) είμαι υπερβολικά θυμωμένος και δεν μπορώ να ελέγξω την οργή μου: *Μόλις άκουσε ότι χάσανε, άφρισε από το κακό του.*

αφυπνίζω: (μτβ.) βγάζω κπ από την άγνοια, τον λήθαργο, την αδράνεια: *Προσπαθούσε να αφυπνίσει τους δούλους, για να διεκδικήσουν την ανεξαρτησία τους.* **αφύπνιση η:** ❶ το να αφυπνίζει κανείς κπ. ❷ ξύπνημα: *υπηρεσία αφύπνισης μέσω τηλεφώνου.* **αφυπνιστικός -ή -ό. αφυπνιστικά** (επίρρ.).

άφωνος -η -ο: αυτός που σιωπά από κατάπληξη ή άλλο έντονο συναίσθημα = βουβός: *Έμεινε ~ με την απόφαση του δικαστηρίου.*

αχάριστος -η -ο: αυτός που δεν αναγνωρίζει το καλό που του έκαναν, που δεν αισθάνεται ευγνωμοσύνη = αγνώμονας. **αχάριστα** (επίρρ.). **αχαριστία η** = αγνωμοσύνη.

άχνα η: ❶ ο θόρυβος που ακούγεται κατά την εκπνοή αέρα, κυρ. στις εκφρ. **δε βγάζω /δεν ακούγεται ~:** *Μη βγάλεις ~!* ❷ [λογοτ.] αχνός = υδρατμός: *Θάμπωσε το τζάμι από την ~.*

άχνη η: πολύ λεπτή σκόνη ουσίας: *Πασπαλίστε το γλυκό με ζάχαρη ~.~ μαρμάρο.*

αχνός ο: ❶ ο ατμός που σχηματίζεται από υγρό που βράζει ή από πολύ ζεστό φαγητό = υδρατμός, [λογοτ.] άχνα. ❷ ο αέρας της εκπνοής, ιδιαίτερα σε περιβάλλον χαμηλής θερμοκρασίας, που δίνει την εντύπωση ατμού = χνότο. **αχνίζω:** (αμτβ.) βγάζω αχνό. **αχνιστός -ή -ό:** ❶ αυτός που βγάζει αχνό λόγω υψηλής θερμοκρασίας. ❷ (για φαγητά) αυτός που μαγειρεύεται στον αχνό.

αχνός -ή -ό: αυτός που το σχήμα ή οι λεπτομέρειές του δε διακρίνονται καθαρά = αμυδρός: *Μόλις που φάνηκε ένα ~ χαμόγελο στα χείλη της.* **αχνά** (επίρρ.).

αχρείαστος -η -ο: αυτός που δε χρειάζεται, δεν είναι απαραίτητος: *Αγοράζεις συνεχώς ~ πράγματα. ~ να 'ναι:* ευχή για να μη χρειασ-

τεί κπ ή κτ: *Αυτό είναι το τηλέφωνο του γιατρού, ~!*

αχρείος -η -ο: αυτός που η συμπεριφορά του είναι ανέντιμη ή ανήθικη: *Της φέρθηκε με τον πιο ~ τρόπο.* **αχρείος ο.**

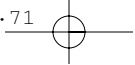
άχρηστος -η -ο: ❶ αυτός που δε χρειάζεται ή δεν ωφελεί σε κτ ≠ χρήσιμος: *Το γραφείο μου έχει γεμίσει ~ έγγραφα.* ❷ (για πρόσ.) αυτός που δεν μπορεί να κάνει κτ σωστά, που δεν είναι ικανός για τίποτα: *Τίποτε δεν έκανε σωστά, είναι εντελώς ~!* **αχρηστιά & αχρησσία η:** το να μη χρησιμοποιείται κτ για μεγάλο διάστημα: *Βρίσκομαι /περιέρχομαι σε ~.* *Από τότε που αγόρασε φορητό, ο παλιός της υπολογιστής έπεσε σε ~.* **αχρηστεύω -ομαι:** (μτβ.) κάνω κτ ή κπ άχρηστο.

άχυρο το: ❶ το υπόλειμμα των δημητριακών μετά την αφαίρεση του καρπού από το στάχυ, που χρησιμοποιείται ως τροφή μεγάλων ζώων: **ψάχνω /γυρεύω ψύλλους στ' άχυρα:** για κτ που είναι δυσεύρετο ή μάταιο να το επιζητά κανείς. ❷ (μτφ.) αυτό που θυμίζει άχυρο στη γεύση: *Το ψωμί ήταν χάλια, σωστό ~!* **αχυρένιος -α -ο.**

άψογος -η -ο: ❶ αυτός που δεν έχει κανένα ελάττωμα ή μειονέκτημα = τέλειος, αψεγάδιαστος: *Το γραπτό σου ήταν ~.* ❷ αυτός τον οποίο δεν μπορεί να κατηγορήσει κανείς για τη συμπεριφορά του = άμεμπτος: *Ο τρόπος του ήταν ~.* **άψογα & αψόγως** (επίρρ.).

Από το στερεοτ. *ά + ψόγος* (< *ψέγω* «κατηγορώ»).

άψυχος -η -ο: ❶ (για άνθρ. ή ζώο) αυτός που έχει πεθάνει, που δεν έχει πλέον μέσα του ψυχή, ζωή = νεκρός ≠ ζωντανός: *~ σώμα/κορμί.* ❷ (κατ' επέκτ.) αυτός που αποτελείται μόνο από ύλη, που δεν έχει ψυχή ≠ έμψυχος: *~ αντικείμενα/κτίρια/μηχανή/πέτρα.* ❸ (μτφ.) αυτός που δεν έχει ζωντάνια, ενεργητικότητα: *~ φωνή/βλέμμα.* *Το χθεσινό πάρτι ήταν πολύ ~!* **άψυχα** (επίρρ.).

Βαδίζω: (αμτβ.) ❶ μετακινούμαι με τα πόδια = βηματίζω, περπατώ: *Είναι βρέφος ακόμη, δεν μπορεί να βαδίσει.* ❷ (μτφ.) κατευθύνωμαι, οδηγούμαι αργά, αλλά σταθερά προς = οδεύω, πορεύομαι: *Η εταιρεία ~ προς την οικονομική καταστροφή.* **βάδην** (επίρρ.): ΣΤΡΑΤ (ως παράγγελα) με κανονικό βήμα ≠ τροχάδην: ~, εμπρός, μαρς! **βάδην** το: αθλ αγώνισμα δρόμου στο οποίο ο αθλητής κινείται με τρόπο ώστε να ακουμπά συνεχώς στο έδαφος: *Είναι πρωταθλητής στα δέκα χιλιόμετρα ~.* ∞ σχ. **βαίνο**. **βάδισμα** το. **βάδιση** η. **βαδιστής** ο, **βαδίστρια** η: αθλητής του βάδην.

βάζω • αόρ. *έβαλα*, μπτ. *βαλμένος*: (μτβ.) ❶ μετακινώ και αφήνω, ακουμπώ κτ σε ορισμένη θέση = τοποθετώ: *Βάλε, σε παρακαλώ, τα βιβλία πάνω στο θρανίο!* ❷ τοποθετώ επάνω μου ρούχο = φορώ: *Βάλε τα παπούτσια σου και φύγαμε!* ❸ συνδέω, εγκαθιστώ μηχανήμα: *Επιτέλους, έβαλες τηλέφωνο!* ❹ αποταμιεύω χρήματα ή τα επενδύω κάπου: *Έβαλε αρκετά χρήματα στην τράπεζα.* ❺ διορίζω κπ σε ορισμένη θέση: *Με τις γνωριμίες που είχε τον έβαλε σε δημόσια υπηρεσία.* ❻ εκδηλώνω συναίσθημα ή αντίδραση σε κτ: ~ τα γέλια/τα κλάματα/τις φωνές. ❼ αθλ πετυχαίνω: *Έβαλε δύο γκολ.* **βάλθηκα:** (μτβ.) προσπαθώ επίμονα να πετύχω κτ: *Βάλθηκε να τελειώσει ολόκληρο το βιβλίο.* **βάλσιμο** το: το να βάζει κανείς κτ, κυρ. στη σημ. 1. **βαθμίδα** η: θέση σε μια ιεραρχία, σε ένα σύστημα αξιών: *Πέρασε με την αξία του όλες τις βαθμίδες της στρατιωτικής ιεραρχίας και έγινε στρατηγός.*

βαθμολογώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ εκτιμώ την αξία, ποιότητα ή ορθότητα προσώπου ή πράγματος δίνοντάς του βαθμό: *Στο διαγώνισμα βαθμολογήθηκε με Άριστα.* ❷ παθ. υποδαιριώ: *Με τη βαθμολογημένη βέργα μετρώ το ύψος της στάθμης του πετρελαίου.* **βαθμολόγηση** η. **βαθμολογία** η. **βαθμολογικός -ή -ό**. **βαθμολογικά** (επίρρ.). **βαθμολογητής** ο, **-ήτρια** η.

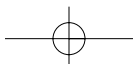
βαθμός ο: ❶ κάθε υποδιαίρεση της κλίμακας που χρησιμοποιούν τα όργανα μέτρησης: *θερμοκρασία τριάντα βαθμών Κελσίου*. *σεισμός πέντε βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ*. ❷ καθένα από τα επίπεδα στα οποία διακρίνεται ένα έγκλημα ανάλογα με τη σοβαρότητά του: *εγκαίματα πρώτου, δεύτερου και τρίτου ~.* ❸ θέση που κατέχει κπ σε ιεραρχία (εργασιακή, στρατιωτική, εκκλησιαστική κτλ.): *Έχει τον ~ του ταγματάρχη.* ❹ για τη διάκριση των συγγενικών σχέσεων: *Με τον ξάδερφό μου είμα-*

στε συγγενείς δεύτερου ~. ❺ το σημείο στο οποίο φτάνει ή βρίσκεται μια κατάσταση = επίπεδο: *Η ανεργία έχει αυξηθεί σε τέτοιο ~, που πολλοί νέοι αναγκάζονται να μεταναστεύσουν.* ❻ αριθμητικό (συνήθως) σύμβολο με το οποίο δηλώνεται η επίδοση ή η ικανότητα κπ που κρίνεται: *Στο σχολείο πήρε πολύ καλούς βαθμούς.* ∞ σχ. **βαίνο**. **βαθμιαίος -α -ο:** αυτός που συντελείται με συνεχή και αργό ρυθμό, σταδιακά: *Η Ε.Μ.Υ. προβλέπει ~ άνοδο της θερμοκρασίας.* **βαθμιαία & -ως** (επίρρ.).

Η αρχική σημασία της λ. *βαθμός* (από το ΑΕ ρ. *βαίνω*) ήταν «σκαλοπάτι».

βάθος το: ❶ η κατακόρυφη απόσταση από την επιφάνεια ως το κατώτατο σημείο ή τον πυθμένα (για υγρά): *Το ~ της θάλασσας είναι τουλάχιστον 500 μέτρα.* ❷ η οριζόντια απόσταση (δηλ. η διάσταση του μήκους) από ένα σημείο που ορίζεται ως αφετηρία, μέχρι κπ τέμα: *Το τούνελ έχει πολύ μεγάλο ~.* ❸ το πιο εσωτερικό σημείο: *Η μπλούζα είναι στο ~ του συρταριού.* ❹ το τελευταίο σημείο που καταφέρνουμε να διακρίνουμε απέναντί μας, το απέναντι άκρο: *Στο ~ του δρόμου θα συναντήσεις το δημαρχείο.* ❺ πολύ ψηλό ή μακρινό σημείο: *Το αεροπλάνο χάθηκε στα βάθη του ουρανού.* ❻ απομακρυσμένο χρονικά ή τοπικά σημείο: *Ο στρατός προχώρησε στα βάθη της Μικράς Ασίας.* ❼ (μτφ.) το εσώτερο σημείο από όπου πηγάζουν τα ανθρώπινα συναισθήματα, οι ψυχικές και οι νοητικές λειτουργίες του ανθρώπου: *στο ~ του μυαλού του.* ❸ (μτφ.) το ουσιαστικότερο μέρος ενός θέματος: *Η ανάληψη του ποιήματος που έκανε είχε ~.* **βαθύς -ιά -ύ:** ❶ αυτός που έχει βάθος: *Το ποτάμι στο σημείο αυτό είναι πολύ ~.* *Σήμερα θα εξετάσουμε τα βαθύτερα αίτια του Πελοποννησιακού Πολέμου.* = ουσιαστικός ≠ επιφανειακός, ρηχός. ❷ αυτός που γίνεται σε μεγάλη ένταση ή το συναίσθημα που βιώνεται έντονα: ~ *σιωπή/συγκίνηση*. **βαθιά** (επίρρ.). **βαθαίνω** • αόρ. *βάθυνα*: ❶ (μτβ.) κάνω κτ βαθύτερο: *Σκάβουν για να βαθύνουν τα θεμέλια του σπιτιού.* ❷ (αμτβ.) α. γίνομαι βαθύς, αποκτώ βάθος: *Η θάλασσα βάθαινε απότομα.* β. γίνομαι πιο οξύς, πιο έντονος = οξύνωμαι, εντείνωμαι: *Η οικονομική κρίση της χώρας αυτής έχει βαθύνει.* **βαίνο** • μόνο ενστ. & πρτ.: [επίσ.] (αμτβ.) προχωρώ, εξελίσσομαι: *Το πρόβλημα ~ προς τη λύση του.*

- βαγγέλιο → ευαγγέλιο
- βάδην → βαδίζω
- βαδίζω
- βάδιση → βαδίζω
- βάδισμα → βαδίζω
- βαδιστής → βαδίζω
- βαδίστρια → βαδίζω
- βάζω
- βαθαίνω → βάθος
- βαθιά → βάθος
- βαθμιαία → βαθμός
- βαθμιαίος → βαθμός
- βαθμιαίως → βαθμός
- βαθμίδα
- βαθμολόγηση → βαθμολογώ
- βαθμολογητής → βαθμολογώ
- βαθμολογητής → βαθμολογώ
- βαθμολογητής → βαθμολογώ
- βαθμολογία → βαθμολογώ
- βαθμολογικά → βαθμολογώ
- βαθμολογικός → βαθμολογώ
- βαθμολογώ
- βαθμός
- βάθος
- βαθύς → βάθος
- βαίνο

B

βαλβίδα
βαρόμετρο

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- βαλβίδα¹
- βαλβίδα²
- βάλθηκα → βάζω
- βάλω
- βάλσιμο → βάζω
- βαμβάκι
- βάνουσα → βάνουσος
- βάνουσος
- βανουσοτήτα → βάνουσος
- βανδαλισμός → βάνδαλος
- βάνδαλος
- βαπτίζω → βαφτίζω
- βάπτιση → βαφτίζω
- βάπτισμα → βαφτίζω
- βαραίνω → βάρος
- βαράω
- βάρβαρα → βάρβαρος
- βάρβαρος
- βαρβαρότητα → βάρβαρος
- βαρέλι
- βαρελίσιος → βαρέλι
- βαρεμάρα → βαριέμαι
- βαρετά → βαριέμαι
- βαρετός → βαριέμαι
- βαρέως → βάρος
- βαριά → βάρος
- βαριέμαι
- βαρομετρικός → βαρόμετρο
- βαρόμετρο

Από το ΑΕ ρ. *βαίνω* «πηγαίνω». Ομορροζία: *βήμα*, *βάση*, *βατός*, *βάδην*, *βαθμός*, *βάθρο*, καθώς και τα σύνθετα *ανάβαση*, *απόβαση*, *διάβαση*.

βαλβίδα¹ η: ❶ μηχανισμός που ρυθμίζει τη ροή υγρών ή αερίων, συνήθ. μεταξύ δύο χώρων: Στο κέντρο της μηχανής υπήρχαν δύο ~ λαδιού. ❷ ΙΑΤΡ ανατομικός σχηματισμός που ρυθμίζει την κυκλοφορία των υγρών του οργανισμού: Του τοποθέτησαν τεχνητή ~ στην καρδιά.

βαλβίδα² η: ΑΘΛ ειδικός χώρος σε στάδια, που χρησιμοποιείται ως αφετηρία από αθλητές των ρίψεων ή των αλμάτων: Το άλμα του αθλητή ακυρώθηκε, γιατί πάτησε έξω από τη ~.

βάλλω -ομαι • παθ. αόρ. βλήθηκα: [επίσ.] (μτβ. & με παράλ. αντικ.) ❶ εκτοξεύω πυρά: Ο εχθρός ~ κατά της πόλης. ❷ (μτφ.) εκτοξεύω κατηγορίες εναντίον κπ: Ο δικηγόρος ~ εναντίον του κατηγορουμένου. **βολή¹** η: ❶ εκτόξευση βλήματος με πυροβόλο όπλο και (συνεκδ.) η απόσταση που διανύει: Έριξαν προεידοδοποιητικές βολές. Τα αεροπλάνα πετούν έξω από το πεδίο βολής των αντιαεροπορικών όπλων. ❷ (μτφ.) επίθεση με τα λόγια, εκτόξευση κατηγοριών εναντίον κπ: Στη συνέλευση ακούστηκαν ~ κατά του προέδρου. **βλήμα** το: ❶ πυρομαχικό που εκτοξεύεται με τη βοήθεια όπλου: Δεκάδες άμαχοι σκοτώθηκαν από ~ όλμου που έπληξε το κέντρο της πόλης. ❷ [μειωτ.] (μτφ.) για άνθρωπο χαμηλής διανοητικής ικανότητας.

Από το ΑΕ ρ. *βάλλω* «χτυπώ», από το οποίο προέρχονται και τα *βέλος*, *βολή*, *βλήμα*, *απόβλητος* κτλ. Σχηματίζει σύνθετα με όλες σχεδόν τις προθέσεις: *αναβάλλω*, *διαβάλλω*, *εισβάλλω*, *προσβάλλω*, *υπερβάλλω* κτλ. Το *βάλλω* (και τα σύνθετά του) σχηματίζουν τους παρελθοντικούς χρόνους ως εξής: τον πρτ. με δύο -λλ- (*έβαλλα*) και τον αόρ. με ένα -λ- (*έβαλα*). **Προσοχή:** δεν πρέπει να μπερδεύουμε το *έβαλα* του *βάλλω* με το *έβαλα* του *βάζω*!

βαμβάκι & [οικ.] **μπαμπάκι** το: ❶ λευκή, ινώδης ύλη που χρησιμοποιείται στην κατασκευή υφασμάτων: Η μπλούζα είναι 100% ~. ❷ το φυτό από το οποίο παράγεται το βαμβάκι.

βάνουσος -η -ο: αυτός που τον χαρακτηρίζουν η βιαιότητα και η σκληρότητα = βάρβαρος: Ο τρόπος συμπεριφοράς του απέναντί μου είναι ~. **βάνουσα** (επίρρ.). **βανουσοτήτα** η.

βάνδαλος ο: ❶ πρόσωπο που προξενεί κατα-

στροφές, ιδίως έργων τέχνης: ~ κατέστρεψαν ανεκτίμητα έργα τέχνης. ❷ (γενικ.) πρόσωπο άξεστο, βάρβαρο, με τάσεις καταστροφής. **βανδαλισμός** ο: βάρβαρη, καταστροφική πράξη: Νεαροί επιδόθηκαν σε βανδαλισμούς καταστρέφοντας ό,τι έβρισκαν μπροστά τους.

Πρόκειται για μετάφραση του γαλλ. *Vandale*. Οι Βάνδαλοι υπήρξαν γερμανικό φύλο που λεηλάτησε κατά τον 4ο - 5ο αι. μΧ. την Κεντρική Ευρώπη καταστρέφοντας μεταξύ άλλων και σημαντικά μνημεία τέχνης.

βαράω: (μτβ.) ❶ = χτυπώ, δέρω. ❷ με χτύπημα πάνω σε αυτό, κάνω κτ να ηχήσει: Βάρεσε την καμπάνα για να αρχίσει η λειτουργία μου τη βραδεί: εκνευρίζομαι, οργίζομαι.

βάρβαρος -η -ο: ❶ αυτός που είναι απολίτιστος: ~ φυλές. ❷ αυτός που είναι σκληρός, απάνθρωπος = βάνουσος: Η εξολόθρευση των αδέσποτων της γειτονιάς ήταν μια ~ πράξη. ❸ αυτός που είναι άξεστος, δεν ξέρει να συμπεριφέρεται σωστά: Δεν έχει στοιχειώδεις τρόπους ευγένειας, είναι ~. **βάρβαρα** (επίρρ.).

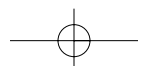
βαρβαρότητα η: η ιδιότητα του βάρβαρου (σημ. 2 & 3) & (συνεκδ.) βάρβαρη πράξη.

Από το ΑΕ *βάρβαρος* που είχε τη σημ. «αυτός που μιλάει μian ακατανόητη γλώσσα». Στη συνέχεια απέκτησε και πολιτική σημ., καθώς δήλωνε «αυτόν που δεν είναι Έλληνας ή δε μιλάει ελληνικά».

βαρέλι το: ❶ α. μεγάλο κυλινδρικό δοχείο, πιο πλατύ στη μέση από ό,τι στα άκρα, που χρησιμοποιείται για την αποθήκευση και τη μεταφορά υγρών ή στερεών. β. (συνεκδ.) το περιεχόμενο ενός βαρελιού, η ποσότητα που χωρά σε ένα βαρέλι: Κάθε χρόνο το αμπέλι βγάζει 15 ~ κρασί. ❷ [ειρων.] (μτφ.) άνθρωπος κοντός και χοντρός. **βαρελίσιος -α -ο.**

βαριέμαι: ❶ (αμτβ.) αισθάνομαι πλήξη, ανία: Ολη μέρα διάβαζα, αλλά στο τέλος βαρέθηκα. ❷ (μτβ.) κπ ή κτ μου προκαλεί πλήξη ή ανία: ~ τις σχολικές γιορτές/να βλέπω τηλεόραση. **βαρετός -ή -ό:** αυτός που προκαλεί πλήξη, ανία = ανιαρός ≠ ενδιαφέρων: Η ζωή του μου φαίνεται ~. **βαρετά** (επίρρ.). **βαρεμάρα** η = ανία, πλήξη.

βαρόμετρο το: ❶ όργανο με το οποίο μετράμε την ατμοσφαιρική πίεση. ❷ (μτφ.) οτιδήποτε μπορεί να είναι δείκτης τάσεων ή εξελίξεων σε έναν τομέα: Το πολιτικό ~ δείχνει νίκη της αντιπολίτευσης. **βαρομετρικός -ή -ό.**

βάρος το: ❶ η δύναμη με την οποία έλκει η γη τα υλικά σώματα. ❷ το αποτέλεσμα της ζύγισης της μάζας ενός σώματος, που εκφράζεται σε κιλά και σε γραμμάρια: *Το ~ μου είναι εξήντα κιλά.* ❸ φορτίο: *Το ασανσέρ δε σηκώνει πολύ ~.* ❹ πληθ. όργανα γυμναστικής και οι ασκήσεις που γίνονται με αυτά: *Κάνει βάρη.* ❺ (μτφ.) άνθρωπος του οποίου η συμπεριφορά είναι κουραστική: *Μας έχει γίνει ~ με τις συχνές επισκέψεις του.* ❻ πληθ. υποχρεώσεις, ευθύνες: *οικογενειακά ~.* ❼ σωματική ή ψυχική καταπόνηση ή δυσφορία: *Έχω ένα ~ στο κεφάλι.* *Έχω ~ στη συνείδησή μου για τα κακά που προκάλεσα.* **βαρύνω -ιά -ύ:** ❶ αυτός που έχει τέτοιο βάρος, που δύσκολα σηκώνεται ή μετακινείται ≠ ελαφρύνω. ❷ (μτφ.) αυτός που δίνει την αίσθηση μεγάλου βάρους, που δεν μπορούμε να αντέξουμε εύκολα, να ανεχθούμε = δυσβάσταχτος: ~ *ευθύνη/χειμώνα/ποινή* = αυστηρός. ❸ αυτός που χωνεύεται δύσκολα: ~ *φαγητό.* ❹ αυτός που είναι πολύ έντονος, δυσάρεστος: ~ *μυρωδιά.* ❺ (για ύπνο) αυτός που δε διακόπτεται εύκολα = βαθύς. ❻ αυτός που είναι προσβλητικός, δυσάρεστος: ~ *λόγιακουβέντες.* **βαριά** (επίρρ.): πάρα πολύ, σοβαρά: *Αρρώστησε ~ και πέθανε.* **βαρέως** (επίρρ.): κυρίως στη φρ. **φέρω κτ ~:** αισθάνομαι δυσάρεστα για κτ, δεν μπορώ να το ξεπεράσω ψυχολογικά: *Το φέρει ~ που δεν τον κάλεσαν.* **βαρύνω:** ❶ (αμτβ.) γίνομαι πιο βαρύνω. ❷ (μτφ., αμτβ.) **α.** έχω ξεχωριστή σημασία και σπουδαιότητα: *Η άποψή σου πάντοτε ~.* **β.** γίνομαι δυσάρεστος: *Μετά τα σκληρά του λόγια, η ατμόσφαιρα βάρυνε.* ❸ (μτφ., μτβ.) **α.** προκαλώ στενοχώρια, τύψεις ή άγχος σε κτ: *Πολλές τύψεις ~ την ψυχή του.* **β.** αποδίδω σε κτ κτ: *Η ζημιά ~ αποκλειστικά εσένα.* **βαρύτητα** η: ❶ φγς η παγκόσμια ελκτική δύναμη μεταξύ της μάζας των υλικών σωμάτων. ❷ (μτφ.) αξία, σημασία = σπουδαιότητα: *Οι απόψεις του έχουν ιδιαίτερη ~, γιατί είναι ειδικός στο θέμα.* ❸ σοβαρότητα, κρισιμότητα ενέργειας ή γεγονότος: *Η συνάντηση των πρωθυπουργών της Ευρώπης είναι γεγονός ιδιαίτερης ~.*

βάσανο το: ❶ *συνήθ. πληθ.* ψυχική ή σωματική ταλαιπωρία, στενοχώρια: *Πέρασα πολλά ~ στη ζωή.* ❷ (συνεκδ.) κτ ή κτ που προκαλεί ταλαιπωρία, στενοχώρια σε κτ: *Το νοικοκυριό είναι μεγάλο ~!* **βασανίζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ υποβάλλω κτ σε σωματική ή ψυχική ταλαιπωρία: *Τα δικτατορικά καθεστώτα ~ τους αντιφρονούντες. Τον ~ οι τύψεις για την αδικία που*

έκανε. ❷ προβληματίζω κτ, απασχολώ τη σκέψη του, το μυαλό του: *Με ~ έντονα το οικονομικό μου πρόβλημα.* ❸ *παθ.* υφίσταμαι σωματικές ή ψυχικές ταλαιπωρίες = μαρτυρώ²: ~ *για να τα βγάλω πέρα.* **βασανιστήριο** το: *συνήθ. πληθ.* σωματική ή ψυχική κακοποίηση, στην οποία υποβάλλεται κτ με σκοπό να τιμωρηθεί ή να αναγκαστεί να ομολογήσει κτ = μαρτύριο: *Παρ' όλα τα ~, δεν πρόδωσε τους συνεργάτες του.* **βασανιστής ο, -ίστρια η. βασανιστικός -ή -ό. βασανιστικά** (επίρρ.).

βάση η: ❶ οτιδήποτε πάνω στο οποίο στέκεται ή στηρίζεται κτ: *η ~ της κολόνας.* ❷ *συνήθ. πληθ. α.* οι γενικές αρχές στις οποίες στηρίζεται μια θεωρία, μια επιστήμη, ένα σύστημα: *Ο Ευκλείδης έθεσε τις ~ της γεωμετρίας.* **β.** το σύνολο των πνευματικών ή υλικών εφοδίων που έχει κτ και τα οποία του εξασφαλίζουν την πρόοδο: *Έχω γερές ~ στα Μαθηματικά.* ❸ (μτφ.) η κατώτατη βαθμολογία που εξασφαλίζει επιτυχία: *Στις εξετάσεις έπιασε τη ~.* ❹ το κυριότερο στοιχείο ή συστατικό: *Αυτό το φαγητό έχει ως ~ το ψάρι.* ❺ κριτήριο: *Οι υποτροφίες θα δοθούν με ~ την οικονομική κατάσταση των υποψηφίων.* ❻ ΣΤΡΑΤ. στρατιωτικές εγκαταστάσεις (συνήθως μιας μεγάλης δύναμης σε μια άλλη χώρα). ❼ ΧΗΜ. χημική ένωση με αλκαλικές ιδιότητες. **βασίζω -ομαι:** (μτβ.) ❶ έχω κτ ως βάση: *Η ταινία ~ σε μυθιστόρημα του Καζαντζάκη.* ❷ έχω κτ ως δεδομένο για να στηρίξω κτ άποψη, προσδοκία κτλ.: *Πού ~ την αισιοδοξία σου;* ❸ εμπιστεύομαι, στηρίζομαι σε κτ ή κτ: *Μη ~ τις ελπίδες σου σ' αυτόν.* **βασικός -ή -ό:** ❶ αυτός που αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση για κτ = θεμελιώδης: ~ *αρχές των μαθηματικών.* ❷ αυτός που αποτελεί την αφετηρία από την οποία ξεκινά κτ ή κτ: *Θα παίρνεις τον ~ μισθό.* ❸ αυτός που αναφέρεται στην ουσία ενός πράγματος: *Τα ~ σημεία των επιχειρημάτων σου είναι σωστά.* **βασικά** (επίρρ.). **βάσιμος -η -ο:** αυτός που στηρίζεται σε δεδομένα, που μπορεί να δικαιολογηθεί ≠ αβάσιμος: *Έχω ~ υποψίες ότι αυτός είναι ο κλέφτης.* **βάσιμα** (επίρρ.).

βασιλιάς & βασιλέας ο, βασίλισσα η: ❶ ισόβιος, κληρονομικός ανώτατος άρχοντας ενός κράτους. ❷ (μτφ.) πρόσωπο που κυριαρχεί σε έναν χώρο, ο ισχυρότερος, ο καλύτερος: *Στα φετινά καλλιστεία αναδείχτηκε βασίλισσα της ομορφιάς.* ❸ πιόνια στο σκάκι. **βασιλεύω:** (αμτβ.) ❶ ασκώ τη βασιλική εξουσία σε μια χώρα. ❷ (μτφ.) επικρατώ, κυριαρχώ σε κτ χώ-

βάρος
βαρύνω → βάρος
βαρύτητα → βάρος
βασανίζω → βάσανο
βασανιστήριο → βάσανο
βασανιστής → βάσανο
βασανιστικά → βάσανο
βασανιστικός → βάσανο
βασανιστρια → βάσανο
βάσανο
βάσει → πρόθεση - Λέξεις με προθετική λειτουργία
βάση
βασίζω → βάση
βασικά → βάση
βασικός → βάση
βασιλέας → βασιλιάς
βασιλεία → βασιλιάς
βασιλείο → βασιλιάς
βασιλεύω → βασιλιάς
βασιλιάς
βασιλικά → βασιλιάς
βασιλική → βασιλιάς
βασιλικιά → βασιλιάς
βασιλικός → βασιλιάς
βασιλικός¹ → βασιλιάς

B

βασιλικός
βγάζω

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

βασιλικός²
 βασιλίτσα → βασιλιάς
 βάσιμα → βάση
 βάσιμος → βάση
 βάσταξα → βαστώ
 βαστήξα → βαστώ
 βαστώ
 βατός
 βαφή → βάφω
 βαφίζω
 βαφίση → βαφίζω
 βαφίσημα → βαφίζω
 βαφισμός → βαφίζω
 βάφισμα → βαφίζω
 βαφιστήρα → βαφίζω
 βαφιστήρι → βαφίζω
 βάφω
 βάψιμο → βάφω
 βγάζω

ρο: *Η δικαιοσύνη ~ στη χώρα αυτή.* ❸ (για τον ήλιο ή για άστρα) δύω: *Ο ήλιος ~.* **βασιλεία** η: ❶ το αξίωμα και η εξουσία του βασιλιά. ❷ πολ. πολίτευμα με ανώτατο άρχοντα του κράτους τον βασιλιά. **βασιλείο** το: ❶ χώρα με πολίτευμα τη βασιλεία. ❷ (μτφ.) ο χώρος όπου κυριαρχεί κπ: *Τα παρασκήνια είναι το ~ του.* **ζωικό/φυτικό ~**: βιολ. το σύνολο των ζώων ή των φυτών. **βασιλικός -ή -ό**: ❶ αυτός που ανήκει ή σχετίζεται με τον βασιλιά. ❷ αυτός που ταιριάζει σε βασιλιά, που είναι πλουσιοπάροχος, μεγαλοπρεπής: *Ο γάμος έγινε με ~ μεγαλοπρέπεια.* **βασιλικά** (επίρρ.). **βασιλικός¹** ο, **βασιλική & -ιά** η: πρόσωπο που υποστηρίζει το πολίτευμα της βασιλείας.

βασιλικός² ο: ποώδες αρωματικό φυτό που χρησιμοποιείται στη μαγειρική: *πλατύφυλλος ~.*

βαστώ & -άω -ιέμαι • αόρ. *βάστηξα & βάσταξα*: [προοφ.] ❶ (μτβ.) κρατώ κτ. ❷ (μτβ.) μπορώ και συγκρατώ το βάρος ενός πράγματος: *Δε θα σε βαστάξει η κούνια, θα πέσεις!* ❸ (μτβ.) προσφέρω στήριγμα σε κπ ή κτ: *Βάστα με να σηκωθώ, παιδάκι μου!* ❹ (μτβ.) έχω κτ μαζί μου: *Όταν βγαίνω έξω, ~ ταυτότητα πάντοτε.* ❺ φυλάω κτ και δεν το αποκαλύπτω ποτέ: *Βαστάς μυστικό;* ❻ (μτβ.) συντηρώ ή φροντίζω κτ: *Τα απογεύματα το μαγαζί το ~ ο αδερφός μου.* ❼ (μτβ.) εμποδίζω κτ να εκφραστεί ή να εκδηλωθεί: *Δεν μπορούσα να βαστήξω τα γέλια μου.* ❽ (μτφ., αμτβ.) καταφέρνω, σωματικά και ψυχικά, να αντιμετωπίσω δυσκολίες: *Καρδιά μου καημένη, πώς ~ και δεν ραγίζεις;* (λαϊκό τραγούδι) ❾ (αμτβ.) αντέχω στον χρόνο, διαρκώ: *Τα έπιπλα της γιαγιάς βαστάνε ακόμη.*

βατός -ή -ό: ❶ (για τόπο) αυτός τον οποίο μπορεί κπ να διασχίσει εύκολα: ~ *μονοπάτι.* ❷ (μτφ.) αυτός που είναι απλός και εύκολος: *Τα θέματα των εξετάσεων ήταν ~ και πέρασαν όλοι.*

βαφίζω & [σπάν., επίσ.] βαπτίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ κάνω κπ μέλος της χριστιανικής θρησκείας με το μυστήριο της βάφτισης ή δίνω όνομα σε κπ κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου μυστηρίου. ❷ χαρακτηρίζω κπ ή κτ με μια ιδιότητα που δεν την έχει ή δεν του αξίζει αντικειμενικά: *Τον βάφτισε φίλο και συνεργάτη του, για να εξυπηρετήσει τα πολιτικά συμφέροντά του.* **βάφτιση & [σπάν., επίσ.] βάπτιση** η: ένα από τα επτά μυστήρια της Ορθόδοξης Εκκλησίας και η αντίστοιχη θρησκευτική τελετή. **βάπτισμα & βάφτισμα** το: ❶

= βάφτιση. ❷ πρώτη συμμετοχή κπ σε κτ, κυρ. στην έκφρ. *παίρνω το βάπτισμα του πυρός*: κάνω κτ για πρώτη φορά. **βαφίση** τα: η τελετή της βάφτισης. **βαφιστήρι** το, **βαφισμιός** ο, **-μιά & βαφιστήρα** η: παιδί κπ το οποίο έχει βαφτίσει.

βάφω -ομαι: ❶ (μτβ.) α. χρωματίζω κτ με μπογιά, βερνίκι ή άλλη χρωστική ύλη. β. *συνήθ. παθ.* βάζω στο πρόσωπο καλλυντικά όπως σκιά ματιών, κραγιόν κτλ. = *μακιγιάζ*: *Θα έρθει να βάψει τη νύφη. Βάφεται πολύ διακριτικά.* ❷ (αμτβ.) αποκτώ ανεξίτηλο λεκέ: *Η μπλούζα σου έβαψε από το κόκκινο κρασί.* **βάψιμο** το: ~ *επίπλου* = βαφή. *Κάνει πολύ διακριτικό ~.* = *μακιγιάζ.* *Το ~ από σοκολάτα δε φεύγει.* = *λεκές.* **βαφή** η: ❶ το να βάφει (σημ. 1) κανείς κτ. ❷ χρωστική ύλη με την οποία βάφεται κτ: ~ *μαλλιών.*

βγάζω • αόρ. *έβγαλα*, μππ. *βγαλμένος*: ❶ (μτβ.) μεταφέρω κτ από μέσα προς τα έξω ≠ *βάζω*: *Έβγαλε ένα τετράδιο από την τσάντα της κι άρχισε να γράφει. Μου βγάξεις ένα πουκάμισο από την ντουλάπα;* ❷ (μτβ.) αφαιρώ ρούχο από πάνω μου ≠ *βάζω*: *Βγάλε το παλτό σου και κάτσε!* ❸ (μτβ.) παράγω προϊόν: *Η Θράκη ~ καπνά.* ❹ (μτβ.) εμφανίζω κτ κατά τη διαδικασία ανάπτυξης: ~ *δόντια / μπουμπούκια / καρπούς.* ❺ (μτβ.) καταλήγω σε συμπέρασμα κτλ.: *Η επιτροπή δεν έβγαλε ακόμη απόφαση.* ❻ (μτβ.) δημοσιεύω, εκδίδω: *Έχει ήδη βγάλει δυο βιβλία. Θα βγάλουμε ανακοίνωση.* ❼ (μτβ.) αποκτώ χρήματα κτ. = *κερδίζω*: *Δουλεύει σκληρά για να βγάλει το ψωμί του. ~ αρκετά στην καινούρια σου δουλειά;* ❽ (μτβ.) δίνω όνομα σε κπ ή κτ = *ονομάζω*: *Τελικά, τον έβγαλαν Κώστα.* ❾ (μτβ.) μετά από διαδικασία αναθέτω σε κπ ένα αξίωμα = *εκλέγω*: *Τον βγάλαμε πρόεδρο της τάξης.* ❿ (μτβ.) εκφράζω κπ (αρνητικό κυρίως) συναίσθημα που αισθάνομαι = *εξωτερικεύω*: *Στη συζήτηση που είχαμε χτες, έβγαλε ένα παράπονο! Μη ~ τον θυμό σου επάνω μου!* = *ξεσπώ.* ❶ (μτβ.) διακρίνω ή καταλαβαίνω κτ: *Έβγαλες νόημα από αυτά που μας είπε; Δε ~ τα γράμματά σου!* ❷ (μτβ.) κάνω κτ να μην υπάρχει πια: *Έπλυνα την μπλούζα καλά, αλλά τον λεκέ δεν κατάφερα να βγάλω!* = *αφαιρώ.* ❸ (μτβ.) ολοκληρώνω με επιτυχία σχολική περίοδο: *Ούτε δημοτικό δεν έχει βγάλει, και κοίτα τι ωραία που εκφράζεται!* ❹ (μτβ.) περνάω κπ χρονικό διάστημα με κπ τρόπο: *Πώς θα βγάλω τον χει-*

μόνα χωρίς δουλειά; 15 (αμτβ.) οδηγώ από ή προς κπ μέρος: Ποιος είναι ο δρόμος που ~ από την πόλη; Το σπίτι ~ σε κήπο. 16 σε διάφορες εκφρ. όπως: δε ~ άχνα/μιλιά/τσιμουδιά/λέξη = δε μιλώ. βγάζω τον σκασμό = σταματώ να μιλώ. ~ σε κπ την ψυχή/Παναγία/την πίστη (ανάποδα)/το λάδι: κουράζω, εξαντλώ ή εκνευρίζω κτ. βγάλσιμο το.

βγαίνω • αόρ. βγήκα: (αμτβ.) 1 πηγαίνω από μέσα προς τα έξω ή από κλειστό χώρο σε ανοιχτό = εξέρχομαι ≠ μπαίνω: Μόλις χτύπησε το κουδούνι, βγήκαμε για διάλειμμα. Το καράβι ~ από το λιμάνι. 2 α. μετακινούμαι από εκεί όπου βρίσκομαι ή από τη θέση μου: Αυτή η βίδα είναι πολύ σφιχτή - δε ~ με τίποτε. Ο παίκτης τραυματίστηκε και βγήκε από τον αγώνα. Μου βγήκε το παπούτσι. β. (μτφ.) παύω να βρίσκομαι σε μια κατάσταση: ~ από λήθαργο/αδράνεια/αταραξία. 3 παύω να υπάρχω = εξαφανίζομαι: Ευτυχώς, ο λεκές βγήκε εύκολα! 4 α. πηγαίνω προς κπ σημείο: Πώς θα βγω στην Εθνική από εδώ; β. πηγαίνω κάπου (για διασκέδαση, επίσκεψη κτλ.): Θα βγεις το βράδυ; 5 προέρχομαι από κτ: σενάριο βγαλμένο από τη ζωή. Από πού ~ αυτή η λέξη; 6 εμφανίζομαι, ξεπροβάλλω: Βγήκε στο θέατρο πολύ μικρή. Βγες λίγο στο παράθυρο να σε δω! Κοίτα πόσα λουλουδία βγήκαν! = φυτρώνω. 7 κυκλοφορώ δημόσια, γίνομαι γνωστός: Βγήκε ένα καταπληκτικό βιβλίο. Πότε θα βγουν τα αποτελέσματα; 8 α. αποκτώ κπ αξίωμα = εκλέγομαι: ~ βουλευτής επί είκοσι χρόνια. β. καταλήγω να αποκτήσω κπ ιδιότητα: Βγήκε κερδισμένη από την υπόθεση. Δυστυχώς, βγήκε σκάρτο! = αποδεικνύομαι. 9 καταφέρνω να αντιμετωπίσω οικονομικές δυσκολίες: Δε ~ αν δεν πάρω δάνειο. 10 προκύπτω: Από την έρευνα βγήκε ότι δεν έφταιγε κανείς. Και που προσπάθησα, τι βγήκε; = γίνομαι.

βέβαιος -η & [επίσ.] -αία -ο: = σίγουρος 1 αυτός για τον οποίο δεν υπάρχει αμφιβολία ≠ αβέβαιος: Η επιτυχία του στις Πανελλαδικές Εξετάσεις είναι ~. 2 (για πρόσ.) αυτός που γνωρίζει κτ πολύ καλά, που είναι σίγουρος ή πεπεισμένος για κτ: Είμαι απολύτως ~ ότι θα τα καταφέρεις. **βέβαια & βεβαίως** (επίρρ.). **βεβαιώνω -ομαι:** (μτβ.) 1 δηλώνω προφορικά ή γραπτά ότι κτ είναι αληθινό ή βέβαιο = διαβεβαιώνω: Σε ~ για την ειλικρίνειά του. 2 παθ. σιγουρευόμαι, πείθομαι για κτ, διαπιστώνω ή εξακριβώνω κτ. **βεβαίωση** η: 1 έγγραφο με το οποίο βεβαιώνει κτ κτ = πιστο-

ποιητικό: Ζήτησα από τη γραμματεία ~ σπουδών. 2 το να βεβαιώνει κανείς κτ = διαβεβαίωση: Έλαβε τη ~ ότι θα αποζημιωθεί. **βεβαιωτικός -ή -ό.**

βέβηλος -η -ο: αυτός που δε δείχνει σεβασμό και παραβιάζει ιερούς χώρους ή καταπατά κτ ιερό. **βέβηλα** (επίρρ.). **βεβηλώνω -ομαι:** (μτβ.) παραβιάζω και προσβάλλω κτ που θεωρείται ιερό ή σεβαστό = μαιίνω: Οι ληστές βεβήλωσαν τον ναό. Με την πράξη του βεβήλωσε τη μνήμη του πατέρα του. = ατιμάζω. **βεβήλωση** η.

βέλος το: 1 λεπτό, μικρό και αιχμηρό ακόντιο, με φτερά στο πίσω μέρος, το οποίο εκσφενδονίζεται από το τόξο. 2 το σύμβολο που έχει το σχήμα του βέλους και δείχνει την κατεύθυνση της πορείας που πρέπει να ακολουθήσει κτ. 3 (μτφ.) σύμβολο επιθετικότητας, στόχευσης, ταχύτητας: τα ~ της κριτικής/του έρωτα. 4 σχ. **βάλλω.**

βελτιώνω -ομαι: (μτβ.) κάνω κτ καλύτερο από ό,τι είναι = καλυτερεύω ≠ χειροτερεύω: Βελτίωσα την απόδοσή μου στα μαθηματικά. **βελτίωση** η. **βελτιωτικός -ή -ό. βελτιωτικά** (επίρρ.).

βενζίνη η: 1 εύφλεκτο υγρό που παράγεται από το πετρέλαιο και χρησιμοποιείται ως καύσιμο σε κινητήρες. 2 υγρό που χρησιμοποιείται για τον καθαρισμό υφασμάτων χωρίς νερό.

βεντέτα¹ η: 1 έθιμο κατά το οποίο, για λόγους αντεκδίκησης, γίνονται διαδοχικοί φόνοι ανάμεσα στα μέλη δύο αντιμαχόμενων οικογενειών 2 (συνεκδ.) έχθρα ανάμεσα σε δύο ανθρώπους, πλευρές ή παρατάξεις: Από τότε που πήρε τη θέση του διευθυντή, ξέσπασε ~ ανάμεσά τους.

βεντέτα² η: 1 διάσημο πρόσωπο, κυρίως από τον χώρο της τέχνης, του αθλητισμού κτλ.: ~ του κινηματογράφου. 2 [μειωτ.] για κπ που συμπεριφέρεται υπεροπτικά: Απέκτησε λίγα χρήματα κι έγινε ~.

Προσοχή: η λ. βεντέτα¹ από το ιταλ. vendetta (<λατ. vindico «εκδικούμαι») προφέρεται βεν-d-έτα, ενώ η λ. βεντέτα² προφέρεται βε-d-έτα, καθώς προέρχεται από το ιταλ. vedetta «υπερωψόμενος τόπος».

βέτο το: 1 ΝΟΜ το δικαίωμα που έχουν κράτη - μέλη οργανισμών να μην επικυρώνουν αποφάσεις της πλειοψηφίας με τις οποίες δε συμφωνούν: Η Ρωσία άσκησε ~. 2 (μτφ.) το δικαίωμα που έχει κπ να αντιτάσσεται στη θέση άλλων.

βήμα το: 1 η κίνηση που κάνει ο άνθρωπος για να περπατήσει. 2 οι κινήσεις των ποδιών στον

βγαίνω
βγάλσιμο → βγάζω
βδομάδα → εβδομάδα
βέβαια → βέβαιος
βεβαίως → βέβαιος
βεβαίωση → βέβαιος
βεβαιωτικός → βέβαιος
βέβηλα → βέβηλος
βέβηλος
βεβηλώνω → βέβηλος
βεβήλωση → βέβηλος
βέλος
βελτιώνω
βελτίωση → βελτιώνω
βελτιωτικά → βελτιώνω
βελτιωτικός → βελτιώνω
βενζίνη
βεντέτα¹
βεντέτα²
βέτο
βήμα
βηματίζω → βήμα
βηματισμός → βήμα

B

βήχας
Βίβλος

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- βήξιμο → βήχας
- βήχας
- βήχω → βήχας
- βία
- βιάζω¹
- βιάζω²
- βίαια → βία
- βίαιος → βία
- βιαιότητα → βία
- βιαιώς → βία
- βιασμένος → βιάζω¹
- βιασμός → βιάζω¹
- βιάστηκα → βιάζω¹
- βιάστηκα → βιάζω²
- βιαστής → βιάζω¹
- βιαστικά → βιάζω²
- βιαστικός → βιάζω²
- βιασύνη → βιάζω²
- βιβλικός → Βίβλος
- βιβλίον
- βιβλιοθηκάριος → βιβλιοθήκη
- βιβλιοθήκη
- Βίβλος

χορό: Δεν ξέρω καθόλου τα βήματα του βαλς.

❸ ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο βαδίζει κπ = βάδισμα: Τον αναγνωρίζω πάντα από το ~ του. ❹ (μτφ.) ενέργεια, πράξη, πρωτοβουλία για κτ: Σημειώθηκαν πολλά βήματα προόδου στις σχέσεις των δύο χωρών. ❺ στάδιο σε πορεία προς κπ σκοπό: Απέχει ένα μόλις ~ από την κατάκτηση του χρυσού μεταλλίου. ❻ η υψηλότερη, συνήθως, θέση από την οποία μιλάει κπ: Στο ~ της βουλής ανέβηκε ο πρωθυπουργός. ❼ (μτφ.) δυνατότητα για ελεύθερη έκφραση απόψεων: Η εκπομπή αυτή είναι ένα ~ διαλόγου. ❽ ΕΚΚΛ το άδυτο του χριστιανικού ναού, όπου βρίσκεται η Αγία Τράπεζα. ❾ σχ. **βίαινο**, **βηματίζω**: (αμτβ.) κινούμαι κάνοντας βήματα. **βηματισμός** ο.

βήχας ο: απότομη και σπασμωδική εκπνοή αέρα από τα πνευμόνια, που συνοδεύεται από έντονο ήχο. **βήχω**: (αμτβ.) έχω ή κάνω πως έχω βήχα. **βήξιμο** το.

βία η: ❶ η σωματική ή ψυχική πίεση που ασκεί κπ επάνω σε κπ άλλο με σκοπό την επιβολή της δικής του θέλησης: Η ~ στα γήπεδα παίρνει ολόενα και μεγαλύτερες διαστάσεις. ❷ ανάγκη, μεγάλη πίεση για να γίνει κτ: Μη βιάζεσαι, δεν υπάρχει ~! **βίαιος -η -ο**: ❶ αυτός που χαρακτηρίζεται από τη χρήση βίας = βάναντος. ❷ (για πρόσ.) αυτός που χαρακτηρίζεται από σκληρή και απότομη συμπεριφορά: ~ άνθρωπος. **βίαια** & [επίσ.] **βιαιώς** (επίρρ.). **βιαιότητα** η: ❶ η ιδιότητα του βιαιού. ❷ συνήθ. πληθ. πράξη που χαρακτηρίζεται από βία: Στην πορεία διαπράχθηκαν πρωτοφανείς βιαιότητες.

βιάζω¹ -ομαι: • προφέρεται βι-ά-ζω, αόρ. βίασα, παθ. αόρ. βι-άστηκα, μππ. βι-ασμένος: (μτβ.) ❶ εξαναγκάζω κπ με τη βία να υποστεί σεξουαλική πράξη: Βίασαν νεαρή γυναίκα. ❷ ασκώ πίεση σε κπ, ώστε να κάνει κτ που δεν επιθυμεί = εξαναγκάζω. ❸ (μτφ.) προσβάλλω κτ ανεπανόρθωτα: Με την απόφαση του δικαστηρίου βιάστηκε η δικαιοσύνη. **βιασμός** ο: ❶ εξαναγκασμός κπ σε ερωτική πράξη με τη χρήση βίας. ❷ ο εξαναγκασμός κπ, με τη χρήση βίας ή με απειλές, να διαπράξει κτ χωρίς να το επιθυμεί. ❸ βίαη μεταχείριση, κακοποίηση ή παραβίαση: Οι πυρκαγιές είναι αληθινός ~ της φύσης. **βιαστής** ο: ❶ πρόσωπο που εξαναγκάζει κπ σε συνουσία με τη χρήση βίας ή με απειλές. ❷ πρόσωπο που κακομεταχειρίζεται κτ, που το παραβιάζει: Οι δικτάτορες είναι βιαστές της ελευθερίας και της δημοκρατίας.

βιάζω² -ομαι: • προφέρεται βιά-ζω, αόρ. έβιασα, παθ. αόρ. βιάστηκα: ❶ παθ. α. (αμτβ.) επείγομαι, δεν έχω καθόλου χρόνο στη διάθεσή μου: Βιαστείτε, ο χρόνος περνάει! β. (μτβ.) θέλω να κάνω κτ γρήγορα, σε σύντομο χρονικό διάστημα: Μη βιαστείτε να απαντήσετε, σκεφτείτε καλά! ❷ (μτβ.) α. προσπαθώ να γίνει κτ πιο σύντομα, πιο γρήγορα: Μην το βιάζεις το πράγμα, θα έρθει μόνο του. β. παθ. χρειάζομαι κτ επειγόντως: Θα περάσω σήμερα από το μαγαζί σου, γιατί τα βιάζομαι πολύ τα έπιπλα. **βιαστικός -η -ό**: ❶ (για πρόσ.) αυτός που δε θέλει να χάσει χρόνο. ❷ (για πράξεις, σκέψεις, κινήσεις) αυτός που γίνεται ή που πρέπει να γίνει γρήγορα, σε σύντομο χρονικό διάστημα: Πήγαμε για μια ~ επίσκεψη. ❸ αυτός που δεν είναι επιμελημένος, φροντισμένος = επιπόλαιος: Δεν έπρεπε να πάρεις μια τόσο ~ απόφαση. **βιαστικά** (επίρρ.). **βιασύνη** η.

Προσοχή στη διαφορετική προφορά και στον διαφορετικό σχηματισμό των χρόνων του βιά-ζω και βι-ά-ζω.

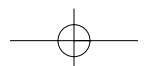
βιβλίο το: ❶ φύλλα χαρτιού, ιδίων διαστάσεων, τυπωμένα ή χειρόγραφα, ενωμένα στη μία πλευρά τους, που έχουν εξώφυλλο και εκδίδονται σε αντίτυπα. ❷ βιβλίο για την καταγραφή ειδικών στοιχείων: λογιστικά ~/-εσόδων εξόδων. ❸ γραπτή εργασία που έχει εκδοθεί: Έχει εκδώσει δύο ~. ❾ σχ. **βιβλός**.

βιβλιοθήκη η: ❶ έπιπλο με ράφια για τοποθέτηση βιβλίων. ❷ δημόσιο κτίριο ή αίθουσα όπου φυλάσσονται βιβλία: Διαβάζω στη ~ της σχολής, που έχει ησυχία. ❸ το σύνολο των βιβλίων που έχει κπ: Έχει πλούσια και ενημερωμένη ~. **βιβλιοθηκάριος** ο, η: εργαζόμενος σε βιβλιοθήκη (σημ. 2) .

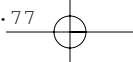
Βίβλος η: ❶ η Αγία Γραφή, δηλ. η Παλαιά και η Καινή Διαθήκη. ❷ σύνολο επίσημων εγγράφων, σχετικών με εσωτερικά ή διεθνή ζητήματα, που έχουν σκοπό να ενημερώσουν τον κόσμο για κπ θέμα: Λευκή/Πράσινη ~. **βιβλικός -η -ό**: ❶ αυτός που αναφέρεται στη Βίβλο (σημ. 1). ❷ (μτφ., κυρ. για καταστροφές) αυτός που είναι πολύ μεγάλος: Από τον σεισμό προκλήθηκαν ~ καταστροφές. ~ θεομηνία.

Από την ΑΕ αιγυπτ. προέλευσης λ. βίβλος «πάπυρος». Από το υποκορ. βιβλίον της λ. βίβλος προέρχεται η σημερινή λ. βιβλίο.

βίδα η: μεταλλικό καρφί με αυλακώσεις, που χρησιμοποιείται για συναρμολογήσεις. **βιδώνω -ομαι:** (μτβ.) ❶ συνδέω, στερεώνω ή συναρμολογώ κτ με βίδα ≠ ξεβιδώνω. ❷ συνδέω κτ περιστρέφοντάς το σαν να είναι βίδα: *Βιδώνεις τη λάμπα;* **βιδωμα** το: στρίψιμο βίδας. **βιδωτός -ή -ό:** αυτός που μπαίνει στη θέση του με βιδωμα. **βιδωτά** (επίρρ.).

βίδα η: θεώρηση ή επικύρωση διαβατηρίου από τις αρμόδιες αρχές για την ελεύθερη είσοδο αλλοδαπού σε χώρα.

βιογραφία η: γραπτή εξιστόρηση της ζωής ενός προσώπου: *Διάβασα τη ~ του Πικάσο.* **βιογραφικός -ή -ό. βιογραφικό** το: κείμενο όπου αναγράφονται τα προσωπικά στοιχεία, οι σπουδές, η επαγγελματική ή άλλη εμπειρία και τα προσόντα κτ. **βιογράφος** ο, η.

βιολί το: ❶ έγχορδο μουσικό όργανο που παράγει ήχο με τη βοήθεια δοξαριού. ❷ (μτφ.) ενοχλητική εμμονή: *Αυτός, το ~ του! Να κλαίει και να γκρινιάζει!* **βιολιστής** ο, **-ίστρια** η.

βιολογία η: επιστήμη που ασχολείται με τα φαινόμενα της ζωής και τους νόμους που διέπουν τη λειτουργία των ζώντων οργανισμών. **βιολογικός -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τη βιολογία: ~ **ρολόι:** ο εσωτερικός μηχανισμός ενός οργανισμού (ζώου, φυτού, ανθρώπου) με τον οποίο ρυθμίζεται η λειτουργία του: *Το ~ μου ~ είναι έτσι ρυθμισμένο, ώστε να δουλεύω νύχτα και να κοιμάμαι τη μέρα.* ~ **κύκλος:** τα στάδια της ζωής από τη γέννηση ως τον θάνατο. ~ **καλλιέργεια:** καλλιέργεια φυτών με τη χρήση φυσικών λιπασμάτων. ~ **όπλο:** όπλο το οποίο με τη χρήση μικροβίων ή εντόμων προκαλεί θάνατο ή ασθένεια. ~ **πόλεμος:** πόλεμος που διεξάγεται με βιολογικά όπλα. **βιολογικά** (επίρρ.). **βιολόγος** ο, η: πρόσωπο που έχει σπουδάσει ή ασχολείται με τη βιολογία.

βιομηχανία η: ❶ τομέας της παραγωγής που, με τη χρήση μηχανών, μετατρέπει πρώτες ύλες σε καταναλωτικά αγαθά: **ελαφρά** ~: η βιομηχανία που παράγει προϊόντα όπως ποτά, υφάσματα, είδη διατροφής κτλ. **βαριά** ~: η βιομηχανία που χρησιμοποιεί ή παράγει μεγάλα μηχανήματα, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή άλλων προϊόντων. ❷ κτίριο ή συγκρότημα κτιρίων όπου παράγονται προϊόντα = εργοστάσιο. ❸ (μτφ.) μηχανισμός ή δραστηριότητα που παράγει κτ μαζικά και τυποποιημένα αδιαφορώντας για την ποιότητα: η ~ του θεάματος. **βιομηχανικός -ή -ό:** ❶

αυτός που έχει σχέση με τη βιομηχανία ή τον βιομήχανο. ❷ αυτός που παράγεται στη βιομηχανία τυποποιημένος και σε μεγάλες ποσότητες, σε αντίθεση με τον φυσικό ή τον χειροποίητο: ~ **πλεκτά.** ~ **ζώνη:** περιοχή που ορίζεται από το κράτος για την εγκατάσταση εργοστασίων. **βιομηχανικά** (επίρρ.). **βιομήχανος** ο, η: ιδιοκτήτης βιομηχανίας = εργοστασιάρχης.

Η λ. **βιομήχανος** προέρχεται από την ΑΕ λ. **βιομήχανος** «έξυπνος, ικανός να μηχανεύεται τρόπους για να ζήσει». Είναι σημιδ. από το γαλλ. *industriel*.

βιοπάλη η: εργασία, μόχθος για την επιβίωση: *Ήταν φτωχός και από μικρός βγήκε στη ~.* **βιοπαλαιστής** ο, **-αίστρια** η: πρόσωπο που εργάζεται σκληρά για την επιβίωση.

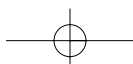
βιοπορισμός ο: η εξασφάλιση, μέσω της προσωπικής εργασίας, των απαραίτητων υλικών αγαθών για την επιβίωση. **βιοποριστικός -ή -ό:** αυτός που γίνεται για την επιβίωση: *Είναι ηθοποιός, αλλά για ~ λόγους κάνει μεταφράσεις.* **βιοποριστικά** (επίρρ.).

βίος ο: ❶ [επίσ.] το χρονικό διάστημα που ζει κτ και το σύνολο των δραστηριοτήτων που έχει όσο ζει = ζωή: *Ο ~ του ήταν πολυτάραχος και περιπετειώδης.* (**εύχομαι**) **βί(ν) ανθόσπαρτο(ν):** ευχή σε νεόνυμφους για ευτυχημένη ζωή. **κάνω τον ~ αβίωτο σε κτ:** δυσκολεύω τόσο τη ζωή κτ, ώστε του γίνεται αφόρητη. ❷ ο τρόπος με τον οποίο δραστηριοποιείται κτ σ' έναν τομέα της ζωής: *Ο πολιτικός του ~ υπήρξε έντιμος.* ❸ διάρκεια ισχύος ή ύπαρξης μιας κατάστασης: *Ο ~ του κόμματος υπήρξε βραχύς.* **βιοτικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται στη ζωή των ανθρώπων και ειδικότερα στις υλικές ανάγκες τους: ~ **επίπεδο:** οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης: *Το ~ των μεταναστών είναι πολύ χαμηλό.*

βιοτεχνία η: ❶ κλάδος της παραγωγής που, με μικρό αριθμό εργατών και τη χρήση απλών μηχανών, μετατρέπει πρώτες ύλες σε αγαθά, συνήθως μη τυποποιημένα. ❷ επιχείρηση που παράγει τα προϊόντα της με τον τρόπο αυτό. **βιοτεχνικός -ή -ό:** αυτός που αναφέρεται ή χαρακτηρίζει τη βιοτεχνία ή τον βιοτέχνη. **βιοτέχνης** ο, η: ιδιοκτήτης βιοτεχνίας.

βιότοπος ο: το φυσικό περιβάλλον που εξασφαλίζει σταθερούς όρους διαβίωσης σε ορισμένο σύνολο ζώων και φυτών: *Το δέλτα του Έβρου είναι βιότοπος ~ πουλιών.*

βίδα
βιδωμα → βίδα
βιδώνω → βίδα
βιδωτά → βίδα
βιδωτός → βίδα
βίδα
βιζα
βιογραφία
βιογραφικό → βιογραφία
βιογραφικός → βιογραφία
βιογράφος → βιογραφία
βιολί
βιολιστής → βιολί
βιολίστρια → βιολί
βιολογία
βιολογικά → βιολογία
βιολογικός → βιολογία
βιολόγος → βιολογία
βιομηχανία
βιομηχανικά → βιομηχανία
βιομηχανικός → βιομηχανία
βιομηχανοποίηση → -ποιώ
βιομήχανος → βιομηχανία
βιοπαλαιστής → βιοπάλη
βιοπαλαιστριά → βιοπάλη
βιοπάλη
βιοπορισμός
βιοποριστικά → βιοπορισμός
βιοποριστικός → βιοπορισμός
βίος
βιοτέχνης → βιοτεχνία
βιοτεχνία
βιοτεχνικός → βιοτεχνία
βιοτικός → βίος
βιότοπος

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- βιταμίνη
- βιταμινούχος → βιταμίνη
- βιτρίνα
- βίωμα → βιώνω
- βιωματικά → βιώνω
- βιωματικός → βιώνω
- βιώνω
- βιώσιμος
- βιωσιμότητα → βιώσιμος
- *βιωτικός → βιοτικός
- βλαβερός → βλάπτω
- βλάβη → βλάπτω
- βλάκας
- βλακεία → βλάκας
- βλακώδης → βλάκας
- βλακωδώς → βλάκας
- βλάπτει → βλάπτω
- βλαπτικά → βλάπτω
- βλαπτικός → βλάπτω
- βλάπτω
- βλαστηνώνω → βλαστίζω
- βλαστηνώνω → βλαστίζω
- βλαστήμα → βλαστημώ
- βλαστημώ
- βλάστηση → βλαστίζω
- βλαστίζω
- βλασφημία → βλαστημώ
- βλάσφημος → βλαστημώ
- βλασφημώ → βλαστημώ
- βλάπτει → βλάπτω
- βλάπτω → βλάπτω
- βλέμμα → βλέπω
- βλέπω
- βλήθηκα → βάλλω
- βλήμα → βάλλω
- βλογιά → ευλογιά
- βλογιά → ευλογιά
- *βογγώ → βογκώ
- βογκητό → βογκώ
- βογκώ

βιταμίνη η: ❶ είδος οργανικών ενώσεων, απαραίτητων για τη συντήρηση και ανάπτυξη του οργανισμού: *Το πορτοκάλι έχει ~ C.* ❷ κάψουλα ή δισκίο που περιέχει βιταμίνες. **βιταμινούχος -α & [επίσ.] -ος -ο.** *σχ. έχω.*

βιτρίνα η: ❶ χώρος στην πρόσωση καταστημάτων στον οποίο έχει τοποθετηθεί τζάμι και όπου εκτίθενται εμπορεύματα. ❷ γυάλινο έπιπλο ή τμήμα επίπλου όπου εκτίθενται αντικείμενα: *Τα πολυτιμότερα εκθέματα του μουσείου ήταν τοποθετημένα σε ~.* ❸ (μτφ.) οτιδήποτε προβάλλεται προς τα έξω ως χαρακτηριστικό δείγμα ενός συνόλου: *Τα έργα αυτά αποτελούν τη ~ της χώρας.* ❹ ψεύτικη εικόνα που υποκρύπτει κτ: *Πίσω από τη ~ της δημοκρατίας κρύβεται ρατσισμός.*

βιώνω -ομαι: (μτβ.) ζώ ένα γεγονός ή μια κατάσταση: *Βίωσε όλο το δράμα της εξορίας και της προσφυγιάς.* **βίωμα** το: η άμεση και προσωπική εμπειρία που αποκτά κανείς ζώντας κτ: *Είχε τραυματικά βιώματα από την παιδική ηλικία.* **βιωματικός -ή -ό, βιωματικά** (επίρρ.).

βιώσιμος -η -ο: ❶ αυτός που μπορεί να επιζήσει: *Εμβρυα 25 εβδομάδων είναι βιώσιμα.* ❷ (μτφ.) αυτός που μπορεί να διαρκέσει: *Αναζητούμε μία λύση ~.* **βιωσιμότητα η:** η δυνατότητα να επιζήσει κτ ή κτ.

βλάκας ο: πρόσωπο με χαμηλή πνευματική ικανότητα = ανόητος, ηλίθιος, κουτός, χαζός ≠ έξυπνος. **βλακεία η:** = ανοησία, ηλιθιότητα, κουταμάρα, χαζομάρα ≠ έξυπνάδα ❶ η ιδιότητα του βλάκα. ❷ ανοησία που κάνει ή λείει κτ: *Λες βλακείες!* **βλακώδης -ης -ες:** αυτός που ταιριάζει σε βλάκα ή αυτός που χαρακτηρίζεται από βλακεία = ανόητος, ηλίθιος, κουτός, χαζός ≠ έξυπνος. *σχ. αγενής, βλακωδώς* (επίρρ.).

βλάπτω & [οικ.] βλάπτω -ομαι: (μτβ. & με παρ. αντικ.) προκαλώ κακό ή ζημιά σε κτ ή κτ = πειράζω, ζημιώνω ≠ ευνοώ, ωφελώ: *Το κάπνισμα ~ σοβαρά την υγεία.* **βλάπτει & [οικ.] βλάπτει:** απρόσ. κάνει κακό: *Δε ~ να κόψεις λιγάκι το ποτό!* **βλάβη η:** φθορά, ζημιά, αλλοίωση: *προσωρινή/μόνιμη/ανεπανόρθωτη/σωματική/μηχανική ~.* **βλαβερός -ή -ό & βλαπτικός -ή -ό:** αυτός που προκαλεί βλάβη, ζημιά = επιβλαβής, επιζήμιος ≠ ωφέλιμος. **βλαπτικά** (επίρρ.).

βλαστημώ & -άω & [σημ. 1, επίσ.] βλασφημώ: (μτβ.) ❶ βρίζω, ιδίως τα θεία και τα ιερά: *Μη βλαστημάς τον Χριστό!* ❷ καταριέμαι, κυρ. στην έκφρ. ~ *την ώρα και τη στιγμή:* καταριέμαι τη στιγμή που έκανα κτ. **βλαστήμια η:**

φράση υβριστική. **βλασφημία η:** το να βλασφημεί κανείς, καθώς και ο υβριστικός λόγος ή λόγος με υβριστικό περιεχόμενο.

βλαστός ο: ❶ τμήμα φυτού πάνω από την επιφάνεια του εδάφους, στο οποίο αναπτύσσονται τα φύλλα, τα κλαδιά και τα λουλούδια. ❷ (μτφ.) νεαρός απόγονος οικογένειας. **βλασταίνω & -άνω:** (αμτβ.) ❶ (για φυτά) βγάζω βλαστούς ή φυτρώνω ❷ (μτφ.) γεννιέμαι. **βλάστηση η:** ❶ το σύνολο των φυτών σ' έναν τόπο = χλωρίδα: *Η πλούσια ~ της περιοχής εξασφαλίζει την τροφή τους.* ❷ εμφάνιση του βλαστού ενός φυτού, καθώς και η χρονική περίοδος κατά την οποία συμβαίνει.

βλέπω -ομαι • αόρ. είδα, προστ. δεσ, απαρ. δει, παθ. αόρ. ειδώθηκα: (μτβ.) ❶ (με παρ. αντικ.) έχω την ικανότητα της όρασης: *Η καμένη η γιαγιά δε ~ πια.* ❷ αντιλαμβάνομαι κτ με την όραση: *Καλά, δεν είδες ολόκληρη λακκούβα;* ❸ παρακολουθώ κτ ως θέαμα: ~ *τηλεόραση/κινηματογράφο/θέατρο.* ❹ **α.** εξετάζω, διερευνώ κτ: *Να δούμε λύσεις εφικτές που θα δώσουν αποτέλεσμα.* **β.** εξετάζω ασθενή: *Με τα συμπτώματα που έχεις, καλύτερα να σε δει γιατρός.* ❺ συναντώ, έχω επικοινωνία με κτ: *Με την πρώτη ευκαιρία θα περάσω να σε δω.* *Έχουμε να ιδωθούμε μήνες.* ❻ (μτφ.) σχηματίζω αντίληψη για κτ = διαπιστώνω: ~ *ότι η βαθμολογία σου έχει βελτιωθεί αισθητά.* ❼ (μτφ.) κρίνω, εκτιμώ κτ ή κάνω μια πρόβλεψη: *Με το διάβασμα που κάνεις, ~ να ξαναδίνεις εξετάσεις!* ❽ (μτφ.) αντιμετωπίζω κτ: *Πρέπει να δούμε την πραγματικότητα κατάματα.* ❾ (μτφ., για άψυχα) έχω θέα προς κάποια κατεύθυνση: *Το σπίτι μας ~ στον κεντρικό δρόμο.* ❿ **παθ.** είμαι σε ανεκτή κατάσταση ως προς την εμφάνιση ή ποιότητα: *Πρέπει επειγόντως να κουρευτώ - δε βλέπομαι!* **βλέμμα** το: = ματιά ❶ εστίαση της όρασης σε κτ ή σε κτ: *Ένα φως τράβηξε το ~ μου και προσηλώθηκα εκεί.* ❷ ο τρόπος με τον οποίο κοιτά κτ, η έκφραση των ματιών: *Χαμογέλασε και με κοίταξε με τρυφερό ~.*

Το ρ. βλέπω προέρχεται από το ΑΕ ρ. βλέπω, ενώ από την ίδια ρίζα προέρχονται οι λ. βλέμμα, βλέψη κτλ.

βλέψη η: συνήθ. πληθ. [επίσ.] στόχος, σκοπός: *Έχει βλέψεις να φτάσει ψηλά.*

βογκώ & -άω: (αμτβ.) ❶ βγάζω στεναγμό λόγω σωματικού ή ψυχικού πόνου. ❷ (μτφ.) παρ-

γω ήχο που μοιάζει με βογκητό: *Το αυτοκίνητο είναι παλιό και ~ στην ανηφόρα.* **βογκητό** το: στεναγμός από πρόσωπο ή πράγμα που βογκά.

Η γραφή με **-γκ-** (*βογκώ*) έχει επικρατήσει, παρόλο που προέρχεται από ρίζα με **-γγ-** (< μυν. *γογγώ*).

βόδι το: ❶ μεγάλοςωμο μηρυκαστικό κατοικίδιο ζώο, που εκτρέφεται κυρίως για το κρέας του, το αρσενικό της αγελάδας. ❷ [μειωτ.] (μτφ.) χαρακτηρισμός για κπ **α.** κουτό ή αργόστροφο = βλάκας. **β.** άξεστο ή αγενή = αγροίκος. **γ.** παχύσαρκο. **βοδινός -ή -ό.** **βοδινό** το: κρέας από βόδι.

βοήθεια η • γεν. & [επισ.] *βοηθείας*: ❶ πράξη που έχει σκοπό να προστατεύσει ή να ανακουφίσει κπ: *Ζήτησε τη ~ μου.* ❷ (συνεκδ.) ό,τι προσφέρεται ως βοήθεια, υλικό ή ηθικό μέσο ενίσχυσης: *Στάληκε ανθρωπιστική ~ στους σεισμοπαθείς.* **πρώτες βοήθειες**: άμεση, στοιχειώδης ιατρική περιθαλψη που παρέχεται σε περιπτώσεις ατυχημάτων πριν από τη συστηματική θεραπεία: *Παρασχέθηκαν οι ~ στους τραυματίες.* **σταθμός πρώτων βοηθειών**: ιατρική μονάδα όπου παρέχονται οι πρώτες βοήθειες. **βοηθώ & -άω -ιέμαι & -ούμαι**: ❶ (μτβ.) παρέχω βοήθεια ηθική ή υλική: *Στις δύσκολες στιγμές της ζωής μου με βοήθησε ψυχολογικά.* ❷ (αμτβ.) ενεργώ με τρόπο ώστε να συμβεί, να γίνει κτ = συμβάλλω, συντελώ, συνεισφέρω: *Η καλή θέληση όλων θα βοηθήσει στην ουσιαστική λύση του προβλήματος.* **Η γκρίνια δε βοηθάει σε τίποτε.** **βοήθημα** το: ❶ ό,τι προσφέρεται ως βοήθεια, συνήθως χρηματικό ποσό. ❷ βιβλίο που χρησιμοποιείται από τους μαθητές ως βοήθεια για τη μελέτη μαθήματος. **βοηθός** ο, η: ❶ πρόσωπο που βοηθά. ❷ εργαζόμενος υπό την εποπτεία ή τις διαταγές κπ: ~ λογιστή. **βοηθητικός -ή -ό**: ❶ αυτός που χρησιμοποιείται ως βοήθεια ή βοήθημα: *Μας έδωσε κάποια ~ στοιχεία για τη λύση του γρίφου.* ❷ αυτός που έχει δευτερεύοντα ρόλο ή σημασία ≠ κύριος, βασικός: *Κατασκευάστηκε ένα κύριο και πολλά ~ γήπεδα.* ~ **χώρος**: δωμάτιο αποθήκευσης ή φύλαξης αντικειμένων. ~ **ρήμα**: ΓΛΩΣΣ τα ρήματα έχω και είμαι, που χρησιμεύουν στον σχηματισμό του παρακειμένου, του υπερσυντέλικου και του συντελεσμένου μέλλοντα άλλων ρημάτων. **βοηθητικά** (επίρρ.).

βολβός ο: ❶ ΒΟΤ υπόγειος βλαστός φυτού, σε

σχήμα κρεμμυδιού. ❷ ΑΝΑΤ το σφαιροειδές τμήμα του ματιού όπου βρίσκονται τα αισθητήρια όργανα της όρασης.

βολεύω -ομαι: (μτβ.) ❶ τακτοποιώ κτ με τρόπο που να χωρέσει κάποιον: *Βόλεψα όλα τα βιβλία στην τσάντα.* ❷ εξασφαλίζω άνεση σε κπ: *Μη σας νοιάζει για τον ύπνο, θα σας βολέψω εδώ.* ❸ (μτφ.) εξασφαλίζω σε κπ θέση εργασίας, προνόμιο ή αξίωμα: *Οι γονείς του τον βόλεψαν στο Δημόσιο.* ❹ παθ. είμαι άνετα: *Δε βολεύομαι καθόλου σ' αυτή την καρέκλα.* **βολεύει**: απρόσ. **α.** εξυπηρετεί: *Με ~ να χρησιμοποιώ το μετρό για τη δουλειά.* **β.** συμφέρει: *Σε ~ να πιστεύεις ότι δεν υπάρχει πρόβλημα; βολικός -ή & -ιά -ό: ❶ αυτός που προσφέρει άνεση, ευκολία, εξυπηρέτηση ≠ άβολος: *Το σπίτι κοντά στο μετρό είναι ~.* ❷ αυτός που υποχωρεί εύκολα ή συμβιβάζεται = καλόβολος ≠ ανάποδος, δύστροπος: *Τον βόηκαν ~ και τον κάνουν ό,τι θέλουν.* **βολικά** (επίρρ.). **βόλεμα** το: το να βολεύεται κπ. **βολή**² η: άνεση, ευκολία: *Από τότε που μετακόμισε εδώ έχασα τη ~ μου.**

βολίδα η: ❶ σφαίρα πυροβόλου όπλου. ❷ (μτφ.) κτ που κινείται με μεγάλη ταχύτητα: *Εφυνε ~, για να μας προλάβει.*

βόλτα η: ❶ διάνυση απόστασης με τα πόδια ή μεταφορικό μέσο για λόγους αναψυχής = περπάτος: **κόβω βόλτες**: περιφέρομαι άσκοπα. **παίρνω την κάτω ~**: χειροτερεύω. ❷ περιστροφή γύρω από νοητό άξονα: *Φέρε δυο βόλτες ακόμα το καλώδιο γύρω από τη λάμπα!* **βολτάρω** (αμτβ.) κάνω βόλτες (σημ. 1).

βόμβα η: ❶ βλήμα που εκρήγνυται με μηχανισμό εκπυροσκόρτησης ή με πρόσκρουση σε κπ: ~ **μολότοφ**: είδος αυτοσχέδιας βόμβας. **ωρολογιακή ~**: βόμβα που εκρήγνυται σε καθορισμένη χρονική στιγμή. ❷ κυλινδρικό βλήμα με πτερύγια που περιέχει εκρηκτικές ύλες, έχει μεγάλη ισχύ καταστροφής και ρίχνεται από αεροπλάνα. ❸ (μτφ.) κτ που είναι αναπάντεχο και προκαλεί έκπληξη, αναταραχή ή καταστροφή: ~ *στην οικονομία της χώρας η ξαφνική πτώση του Χρηματιστηρίου!* **βομβαρδίζω -ομαι**: (μτβ.) ❶ ρίχνω βόμβες εναντίον στόχου: *Τα εχθρικά αεροπλάνα βομβάρδισαν κατοικημένες περιοχές.* ❷ (μτφ.) απευθύνω σε κπ ασταμάτητα ερωτήσεις, πληροφορίες κτλ.: *Συνεχώς βομβαρδιζόμαστε με διαφημιστικά μηνύματα.* ❸ φψς κατευθύνω με μεγάλη ταχύτητα σωματίδια υψηλής ενέργειας προς στόχο: *Οι επιστήμονες βομβάρδισαν τους πυρήνες ουρανίου με νετρόνια.* **βομβαρδισμός** ο.

βόδι
βοδινό → βόδι
βοδινός → βόδι
βοή → βοητό
βοήθεια
βοήθημα → βοήθεια
βοηθητικά → βοήθεια
βοηθητικός → βοήθεια
βοηθός → βοήθεια
βοηθώ → βοήθεια
βολβός
βόλεμα → βολεύω
βολεύει → βολεύω
βολεύω
βολή¹ → βάλλω
βολή² → βολεύω
βολίδα
βολικά → βολεύω
βολικός → βολεύω
βόλτα
βολτάρω → βόλτα
βόμβα
βομβαρδίζω → βόμβα
βομβαρδισμός → βόμβα
βομβαρδιστικό → βόμβα
βομβιστής → βόμβα
βομβιστικός → βόμβα
βομβιστρια → βόμβα

B

βορράς
βουτώ

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

βόρεια → βορράς
 *βορεινός → βορινός
 βόρειος → βορράς
 βορείως → βορράς
 βοριάς → βορράς
 βορινός → βορράς
 βορράς
 βοσκή → βόσχω
 βοσκός → βόσχω
 βοσκό → βόσχω
 βόσχω
 βουβά → βουβός
 βουβαίνομαι → βουβός
 βουβός
 βουητό
 βουίζω → βουητό
 βούλα
 βουλευτής → Βουλή¹
 βουλευτικός → Βουλή¹
 βουλευτίνα → Βουλή¹
 Βουλή¹
 Βουλή²
 βούληση → βουλή²
 βουλητικός → βουλή²
 βούλιαγμα → βουλιάζω
 βουλιάζω
 *βούλλα → βούλα
 *βουλώνω → βουλώνω
 βούλωμα → βουλώνω
 βουλώνω
 βουνίσιος → βουνό
 βουνό
 βούρκος
 βούρκωμα → βουρκώνω
 βουρκώνω
 βουτηχτής → βουτώ
 βουτιά → βουτώ
 βουτώ

βομβαρδιστικό το: αεροσκάφος κατάλληλο για ρίψη βομβών. **βομβιστής** ο, **-ίστρια** η. **βομβιστικός -ή -ό**.

βορράς ο: ≠ νότος ❶ σημείο του ορίζοντα προς την κατεύθυνση του Βόρειου Πόλου. ❷ γεωγραφική περιοχή στο βόρειο ημισφαίριο. ❸ το βόρειο τμήμα γεωγραφικής περιοχής. **βόρειος -α & [επίσ.] -ος -ο**: αυτός που βρίσκεται ή είναι προσανατολισμένος προς ή προέρχεται από τον βορρά ≠ νότιος: *Φτάσαμε ως τις ~ ακτές της χώρας. ~ άνεμος. βόρεια & [επίσ.] βορείως* (επίρρ.). **βόρεια** τα: βόρειο τμήμα γεωγραφικού χώρου. **Βόρειος** ο, **Βόρεια** η: κάτοικος βόρειων χωρών. **βορινός -ή -ό. βοριάς** ο: ❶ άνεμος που πνέει από βορρά προς νότο. ❷ βορράς: *Το σπίτι βλέπει στον ~.*

βόσχω & βοσκώ & -άω: ❶ (αμτβ. & με παράλ. αντικ., για ζώα) περιφέρομαι σε λιβάδι αναζητώντας τροφή ή τρώω χορτάρι: *Τα ζώα έβοσκαν το λίγο χορτάρι που βρήκαν.* ❷ (μτβ.) φυλάω ζώα σε λιβάδι ενώ βοσκούν: ~ πρόβατα. **βοσκή** η: ❶ (για ζώα) το να βόσκει κτ ζώο σε βοσκοτόπι: *Πάω τα πρόβατα για ~.* ❷ χόρτα κατάλληλα για βοσκή ζώων. ❸ τόπος όπου φυτρώνουν χόρτα κατάλληλα για τροφή ζώων = βοσκοτόπος: *Γύρω από το χωριό υπάρχουν πολλές ~. βοσκός* ο.

βουβός & [επίσ.] βουβός -ή -ό: ❶ αυτός που δεν μπορεί να μιλήσει, δεν έχει την ικανότητα της ομιλίας = μουγγός, άφωνος. ❷ αυτός που δε μιλάει = άφωνος, άλαλος: *Περιμέναμε ~ κι αμίλητοι.* **βουβός κινηματογράφος**: το σύνολο των ταινιών των πρώτων δεκαετιών εμφάνισης του κινηματογράφου, στις οποίες η εικόνα δε συνοδεύεται από ήχο. ❸ (μτφ.) αυτός που δεν εκδηλώνεται, δεν εκφράζεται: ~ πόνος / κλάμα. **βουβά** (επίρρ.). **βουβαίνομαι**: (αμτβ.) σταματώ να μιλώ.

βουητό το & **βοή** η: βαθύς, συνεχής και συγχυμένος ήχος: *το ~ της θάλασσας. βουίζω* • αόρ. *βούισα & βούιξα*: (αμτβ.) ❶ παράγω βοή: *Ένα κουνούπι ~ στο αυτί μου.* ❷ είμαι γεμάτος από βοή = αντηχώ: *Το σπίτι μας βούιζε από τα γέλια και τις φωνές των παιδιών.* **βουίζει ο τόπος/ο κόσμος/η γειτονιά**: κτ συζητιέται έντονα και από πολύ κόσμο. ❸ (για το κεφάλι και τα αυτιά) αισθάνομαι ενοχλητικό βουητό.

βούλα η: ❶ κηλίδα στρογγυλού σχήματος με χρώμα που διαφέρει από την υπόλοιπη επιφάνεια = στίγμα: *Το φόρεμα είναι λευκό με μικρές μαύρες ~.* ❷ είδος σφραγίδας και (συ-

νεκδ.) το αποτύπωμά της. ❸ επίσημο έγγραφο με τη σφραγίδα αυτού που το εκδίδει: **με τη ~**: για προϊόν εγγυημένης ποιότητας.

Βουλή¹ η: ❶ το σώμα των εκλεγμένων αντιπροσώπων του λαού που έχει ως κύρια αρμοδιότητα την άσκηση της νομοθετικής εξουσίας: ~ των Ελλήνων/των Κοινοτήτων/των Λόρδων. ❷ το κτίριο στο οποίο συνεδριάζει το σώμα της Βουλής = Κοινοβούλιο. **βουλευτής** ο, η & [λαϊκ.] **βουλευτίνα** η: εκλεγμένος αντιπρόσωπος του λαού στο κοινοβούλιο: *υποψήφιος ~ / ~ επικρατείας. βουλευτικός -ή -ό.*

βουλή² η: *συνήθ. πληθ.* θέληση, επιθυμία: *Αγνωστες οι βουλές του Υψίστου/του Κυρίου. βούληση* η: θέληση, επιθυμία: *Ο άνθρωπος ενεργεί με ελεύθερη ~. κατά ~*: σύμφωνα με την επιθυμία κτ. **βουλητικός -ή -ό**: αυτός που σχετίζεται με τη βούληση, την ελεύθερη επιθυμία.

βουλιάζω: ❶ (μτβ. & αμτβ.) πηγαίνω ή κάνω κτ να πάει στον πυθμένα: *Τεράστια κύματα βούλιαξαν τη βάρκα. Η βάρκα βούλιαξε.* ❷ (μτβ. & αμτβ.) προκαλώ ή παθαίνω καθίζηση: *Βούλιαξαν δρόμοι και πεζοδρόμια.* ❸ (μτβ. & αμτβ.) σχηματίζω βαθύλωμα: *Με το χτύπημα βούλιαξε η λαμαρίνα του αυτοκινήτου.* ❹ (αμτβ.) καταστρέφομαι οικονομικά ή ηθικά: *Βούλιαξα στα χρέη.* ❺ (μτφ., αμτβ.) παρασύρομαι από σκέψεις ή συναισθήματα: *Έχει βουλιάξει στις σκέψεις του. βούλιαγμα* το.

βουλώνω: ❶ (μτβ.) κλείνω δοχείο ή μπουκάλι με πόμα: *Βούλωσε το μπουκάλι με έναν φελλό. το ~*: σιωπώ. ❷ (αμτβ.) φράζω, κλείνω: *Βούλωσε ο νεροχύτης. βούλωμα* το.

βουνό το: ❶ φυσικό ύψωμα, προεξοχή στην επιφάνεια της γης που φτάνει σε μεγάλο ύψος. ❷ ορεινή περιοχή: *Προτιμώ τις διακοπές στο ~.* ❸ (μτφ.) κτ που είναι μεγάλο σε όγκο ή δύσκολο: *Στο γραφείο μου έχει μονίμως ένα ~ από χαρτιά. Οι εξετάσεις μου φαίνονται ~. βουνίσιος -α -ο.*

βούρκος ο: ❶ λάσπη και στάσιμο νερό σε κώλωμα του εδάφους. ❷ (μτφ.) κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ηθικό ξεπεσμό: *Βυθίζοταν στον ~ του εγκλήματος.*

βουρκώνω: (αμτβ.) δακρύζω από έντονη συγκίνηση (λύπη ή χαρά): *Μόλις άκουσα τα καλά νέα, βούρκωσα. βούρκωμα* το.

βουτώ & -άω -ιέμαι: ❶ (μτβ.) βυθίζω μέσα σε υγρό: *Βούτηξε τα κουλουράκια στον καφέ του.* ❷ (μτφ., μτβ.) πιάνω κτ απότομα = αρπάζω: *Καθώς έβγαινα, με βούτηξε απ' τον γιακά.* ❸ (μτφ., μτβ.) κλέβω: *Μου βούτηξαν*

την τσάντα. ❹ (αμτβ.) πέφτω στη θάλασσα ή κάνω κατάδυση: *Ο δύτες βούτηξε χωρίς αναπνευστήρα.* **βουτιά** η: ❶ το να πέφτει κπ από ψηλά, συνήθως στο νερό: *Έκανε ~ στην πισίνα.* ❷ (μτφ.) μεγάλη πτώση, μείωση: *Ο δείκτης του Χρηματιστηρίου έκανε ~.* **βουτηχτής** ο: πρόσωπο που βουτάει = δύτες.

βραβείο το: τιμητική διάκριση, υλική ή ηθική: *πρώτο ~.* ~ *Νόμπελ.* **βραβεύω -ομαι**: (μτβ.) δίνω βραβείο σε κπ που διακρίθηκε σε κτ.

Η λ. *βραβεύω* προέρχεται από το ελνστ. *βραβένω*, που αρχικά σήμαινε «διευθετώ τους αγώνες και απονέμω τα βραβεία».

βράγχιο το: ΑΝΑΤ *συνήθ.* *πληθ.* όργανο με το οποίο αναπνέουν υδροβία ή αμφίβια ζώα.

βράδυ το: ❶ χρονικό διάστημα από τη δύση του ήλιου ως την ώρα του ύπνου ή ως την επόμενη ανατολή: *Περάσαμε ένα ευχάριστο ~ βλέποντας μια ταινία. Δεν κοιμήθηκα όλο το ~.* ❷ (ως επίρρ.): *Έλα ~, μετά τη δουλειά! βραδιάζω -ομαι*: (αμτβ.) με βρίσκει το βράδυ, με προλαβαίνει η νύχτα: *Μέχρι να τελειώσω τις δουλειές μου, βραδιάστηκα /βράδιασα.* **βραδιάζει**: *απρόσ.* έρχεται το βράδυ = νυχτώνει ≠ ξημερώνει: *Τον χειμώνα ~ νωρίς.* **βραδινός -ή -ό** = νυχτερινός ≠ πρωινός, ημερησίος. **βραδινό** το: βραδινό φαγητό. **βραδινή** η: τελευταία θεατρική παράσταση ή κινηματογραφική προβολή.

Από το μον. ουσιαστικοπ. ουδ. του ΑΕ επιθ. *βραδύς* με μετακίνηση του τόνου.

βραδύς -εία -ύ • *βραδύτερος, βραδύτατος*: [επίσ.] αυτός που συντελείται ή ενεργεί με αργό ρυθμό, χωρίς βιασύνη = αργός ≠ ταχύς. **βραδέως** (επίρρ.). **βραδύτητα** η.

βράζω: ❶ (μτβ.) θερμαίνω υγρό ώσπου να φτάσει σε κατάσταση βρασμού. ❷ (μτβ.) μαγειρεύω κτ μέσα σε νερό που βράζει. ❸ (αμτβ.) φτάνω στο σημείο βρασμού, μαγειρεύομαι: *Άσε το κρέας να βράσει.* ❹ (αμτβ., για ποτό) είμαι σε κατάσταση ζύμωσης: *Ο μούστος βράζει στο βαρέλι.* ❺ (μτφ., αμτβ., για πρόσ.) είμαι πολύ θυμωμένος: *Έβραζε από θυμό.* ❻ (μτφ., αμτβ.) έχω υψηλή θερμοκρασία: *Η άσφαλτος ~ από τον καύσωνα.* ❼ (μτφ., αμτβ.) βρίσκομαι σε μεγάλη αναταραχή: *Λόγω των κρίσιμων εκλογών, όλη η χώρα έβραζε.* **βρασμός** ο: ❶ κατάσταση υγρού που βράζει και

μετατρέπεται σε αέριο: **σημείο βρασμού**: η θερμοκρασία κατά την οποία ένα υγρό αρχίζει να βράζει. ❷ (μτφ.) βαθιά εσωτερική ταραχή, ψυχική ένταση: **εν βρασμό ψυχής**: σε κατάσταση βαθιάς ψυχικής ταραχής: *έγκλημα ~.* **βράση** η: ❶ = βρασμός (σημ. 1): *Αφού πάρεται το νερό μια ~, ρίξε τα μακαρόνια.* **στη ~ κολλάει το σίδερο**: καθετί πρέπει να γίνεται την κατάλληλη στιγμή. ❷ (μτφ.) ακμή, ζωντάνια, νεότητα. **βραστός -ή -ό**: αυτός που έχει βράσει ή έχει μαγειρευτεί μέσα σε νερό που έβρασε. **βραστερός -ή -ό**: αυτός που μπορεί να βράσει εύκολα.

βραχνός ο: κατάσταση ή γεγονός που δημιουργεί πρόβλημα, άγχος ή στενοχώρια: *Το βαρύ δημόσιο χρέος είναι ~ για την κυβέρνηση.*

βραχνός -ή -ό: ❶ τραχιά φωνή ή τραχύς ήχος: *ο ~ ήχος της τρομπέτας.* ❷ άνθρωπος με βραχνή φωνή. **βραχνά** (επίρρ.). **βραχνιάζω**: (αμτβ.) γίνομαι ή ακούγομαι βραχνός. **βραχνιασμα** το.

βράχος ο • *οι βράχοι & τα βράχια*: ❶ **α.** πολύ μεγάλη πέτρα ή πέτρινος όγκος: *Η θέα από ψηλά από τον ~ είναι εκπληκτική.* **β.** *συνήθ. πληθ.* πέτρινος όγκος που υψώνεται στην επιφάνεια της γης ή βρίσκεται μέσα στη θάλασσα (ύφαλος ή σκόπελος): *Το καράβι έπεσε πάνω στα βράχια.* ❷ (μτφ.) χαρακτηρισμός για άνθρωπο που χαρακτηρίζεται από σταθερότητα στις απόψεις ή ψυχική αντοχή: *~ ηθικής.* **βραχώδης -ης -ες**. **σχ.** *αγενής.*

βραχύς -εία -ύ • *βραχύτερος, βραχύτατος*: [επίσ.] ❶ αυτός που έχει μικρή χρονική διάρκεια = σύντομος. ❷ αυτός που είναι μικρός σε μήκος ≠ μακρύς: *~ δρόμος.* ❸ ΓΛΩΣΣ φωνήεν ή συλλαβή που στην αρχαία ελληνική γλώσσα είχε μικρότερη διάρκεια κατά την προφορά ≠ μακρός. **βραχέως** (επίρρ.).

βρέφος το: παιδί κατά τους πρώτους μήνες μετά τη γέννησή του (ως τη συμπλήρωση ενός έτους ζωής περίπου) = νεογνό, μωρό: **Θείο ~**: ο νεογέννητος Χριστός. **βρεφικός -ή -ό**.

Τα πρώτα στάδια της ανθρώπινης ύπαρξης: **α.** *έμβρυο*: από τη στιγμή της γονιμοποίησης μέχρι τον τοκετό. **β.** *νεογνό* ή *νεογέννητο*: ο πρώτος μήνας ζωής. **γ.** *βρέφος* ή *μωρό*: από το τέλος του πρώτου μήνα ως τη συμπλήρωση ενός έτους.

βρέχω -ομαι: ❶ (μτβ.) μουσκεύω κτ ή κπ με νερό ή άλλο υγρό. ❷ *παθ.* (αμτβ.) πέφτει πάνω μου βροχή: *Έπιασε ξαφνική μπόρα και βράχηκα.* ❸ *παθ.* (αμτβ., για τόπο) έχω επαφή με τη θάλασσα: *Η νότια Κρήτη βρέχεται από το*

βραβείο
βραβεύω → βραβείο
βράχιο
βραδέως → βραδύς
βραδιάζει → βράδυ
βραδιάζω → βράδυ
βραδινή → βράδυ
βραδινό → βράδυ
βραδινός → βράδυ
βράδυ
*βραδυάζει → βραδιάζει
βραδύς
βραδύτητα → βραδύς
βράζω
βράση → βράζω
βρασμός → βράζω
βραστερός → βράζω
βραστός → βράζω
βραχέως → βραχύς
βραχνά → βραχνός
βραχνός
βραχνιάζω → βραχνός
βραχνιασμα → βραχνός
βραχνός
βράχος
βραχύς
βραχώδης → βράχος
βρεφικός → βρέφος
βρέφος
βρέχει → βρέχω
βρέχω

B

βρίζω
βωμός

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

βρίζω
βοισιά → βοίζω
βρίσιμο → βοίζω
βρίσκω
βρόμα → βρόμικος
βρομάω → βρόμικος
βρομερά → βρόμικος
βρομερός → βρόμικος
βρόμη
βρομά → βρόμικος
βρομιάρας → βρόμικος
βρομίζω → βρόμικος
βρόμικα → βρόμικος
βρόμικος
βροντά → βροντή
βροντερά → βροντή
βροντερός → βροντή
βροντή
βροντώ → βροντή
βροχερός → βρέχω
βροχή → βρέχω
βρόχος
*βρώμη → βρόμη
*βρόμικος → βρόμικος
βυθίζω → βυθός
βύθιση → βυθός
βύθισμα → βυθός
βυθός
βωβός → βουβός
βωμός

Λιβικό Πέλαγος. **βρέχει**: απρόσ. (αμτβ.) πέφτει βροχή. **βροχή** η: ❶ καιρικό φαινόμενο κατά το οποίο το νερό που παράγεται στην ατμόσφαιρα από υγροποιημένους ατμούς πέφτει στη γη σε σταγόνες. ❷ (μτφ.) για μεγάλη ποσότητα ή συχνότητα: ~ ερωτήσεων έπεσε μετά το τέλος της ομιλίας. **βροχερός -ή -ό**: (για καιρό, κλίμα ή περιοχές) αυτός που χαρακτηρίζεται από συχνές βροχές.

βρίζω -ομαι & [επίσ.] **υβρίζω**: (μτβ.) επιτίθεται σε κτ με χυδαία και προσβλητικά λόγια. **βροισιά** η. **βρίσιμο** το. **υβριστικός -ή -ό. υβριστικά** (επίρρ.).

βρίσκω -ομαι • αόρ. **βρήκα**, προστ. **βρες**, απαρ. **βρει**, παθ. αόρ. **βρέθηκα**: ❶ (μτβ.) ανακαλύπτω ή εντοπίζω κτ ή κτ: *Βρήκα τη διεύθυνσή του στον τηλεφωνικό κατάλογο.* ❷ (μτβ.) εφευρίσκω, ανακαλύπτω: *Δε βρήκαν ακόμη το εμβόλιο κατά του AIDS.* ❸ (μτβ.) **α.** συναντώ κτ ή κτ: *Θα με βρεις στο γυμναστήριο.* **β.** έρχομαι αντιμέτωπος με κτ: ~ φοικτό θάνατο/αντίσταση. ❹ (μτβ.) πετυχαίνω κτ ή κτ σε μια κατάσταση ή να ασχολείται με κτ: *Με βρήκε να τρώω.* ❺ (μτβ.) κληρονομώ κτ: *Βρήκε μεγάλη περιουσία από τους γονείς του.* ❻ (αμτβ.) χτυπάω: *Κάπου βρήκε το καρδί και δεν προχωράει.* ❼ (μτβ.) έχω την άποψη, κρίνω ότι: *Δε βρίσκεις ότι είναι πολύ ακριβό το εστιατόριο αυτό; = νομίζω. Σε ~ ενημερωμένο σε θέματα της επικαιρότητας.* ❸ παθ. **α.** είμαι, υπάρχω: ~ στο Λονδίνο. **β.** είμαι σε μια κατάσταση: ~ σε δύσκολη θέση. ❹ παθ. είμαι στη διάθεση κτ: *Σου βρίσκονται 2 ευρώ;* ❺ παθ. συναντιέμαι με κτ: *Έχουμε καιρό να βρεθούμε.*

βρόμικος -η -ο: ❶ αυτός που δεν είναι καθαρός = ακάθαρτος, λερωμένος ≠ καθαρός. ❷ (μτφ.) αυτός που εμπλέκεται σε ανήθικες ή παράνομες πράξεις = ανέντιμος, αχρείος ≠ τίμιος: ~ **χρήμα**: χρήμα από παράνομη υπόθεση. **βρόμικα** (επίρρ.). **βρόμα** η: ❶ η ιδιότητα ή η κατάσταση του βρόμικου = βρομιά, [επίσ.] ρύπος. ❷ δυσάρεστη μυρωδιά. = δυσσομία ≠ ευωδιά. ❸ [μειωτ.] (μτφ.) υβριστικός χαρακτη-

ρισμός γυναίκας. **βρομιά** η: ❶ = βρόμα (σημ. 1). ❷ (μτφ.) ανήθικη πράξη, κατάσταση ή έκφραση. **βρομάω** & [σπάν.] **-ώ**: (αμτβ.) ❶ αναδίδω δυσάρεστη μυρωδιά: ~ *απαίσια το δωμάτιο.* ❷ (μτφ.) δίνω την εντύπωση ότι συμβαίνει κτ ύποπτο: *Αυτή η υπόθεση ~ βρομίζω -ομαι*: (μτβ. & αμτβ.) κάνω κτ βρόμικο ή γίνομαι βρόμικος = λερώνω, [επίσ.] ρυπαίνω ≠ καθαρίζω. **βρομερός -ή -ό. βρομερά** (επίρρ.). **βρομιάρας -α -ικο**.

βρόμη η: είδος δημητριακού που χρησιμοποιείται κυρίως ως τροφή ζώων.

βροντή η: ❶ ισχυρός θόρυβος που συνοδεύει αστραπή = μπουμπουνητό. ❷ δυνατός και ξεερός ήχος που μοιάζει με βροντή: *Ακούγονταν οι βροντές των κανονιών.* **βροντώ** & **-άω**: ❶ (αμτβ.) παράγω ήχο που ακούγεται σαν βροντή: *Τα κανόνια βροντούσαν.* ❷ (μτβ.) παράγω δυνατό ήχο χτυπώντας κτ ή ρίχνοντας κτ ή κτ με δύναμη κάτω: *Βρόντηξε με δύναμη την πόρτα πίσω του. Τον άρπαξε με δύναμη και τον βρόντηξε στο πάτωμα.* **βροντά** & **-άει**: απρόσ. (αμτβ.) ρίχνει βροντές = μπουμπουνίζει: *Έβρεχε, άστραφτε και βροντούσε όλη νύχτα.* **βροντερός -ή -ό. βροντερά** (επίρρ.).

βυθός ο: το χαμηλότερο επίπεδο του εδάφους που βρίσκεται κάτω από τον υδάτινο όγκο θαλασσών, ποταμών και λιμνών = πυθμένας, πάτος. **βυθίζω -ομαι**: (μτβ.) ❶ κάνω κτ ή κτ να καλυφθεί μερικώς ή ολικώς με νερό ή άλλο υγρό. = βουλιάζω, καταποντίζω. ❷ (μτφ.) κάνω κτ, συνήθως αιχμηρό, να εισχωρήσει στη μάζα άλλου πράγματος = μπήγω: *Βύθισε τη βελόνα στο μπράτσο του.* ❸ (μτφ.) κάνω κτ ή κτ να βρεθεί ολοκληρωτικά σε συγκεκριμένη κατάσταση: *Η απεργία βύθισε τη χώρα στο σκοτάδι. Ήταν βυθισμένος στις σκέψεις του.* **βύθιση** η. **βύθισμα** το.

βωμός ο: τετράγωνο ή ορθογώνιο κτίσμα πάνω στο οποίο τελούνταν θυσίες κατά την αρχαιότητα. (**θυσιάζω κτ/κτ**) **στον βωμό κτ**: υφίσταμαι ταλαιπωρίες ή κάνω θυσίες, προκειμένου να πετύχω κτ σκοπό ή να υπηρετήσω κτ ιδέα: *Θυσιάστηκε στον βωμό της ελευθερίας.*

Γαβγίζω: (αμτβ., για σκύλο) βγάζω ήχο: Ένα σκυλί αγριεμένο γάβγιζε. **γάβγισμα** το.

γάζα η: ❶ λευκό, λεπτό αποστειρωμένο ύφασμα για την κάλυψη πληγών: Έδεσε το τραύμα με ~. ❷ λεπτό μεταξένιο ή λινό ύφασμα: κουρτίνες από ~.

γαζώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ ράβω σε ραπτομηχανή: Μπορείς να γαζώσεις τη σκισμένη φόρμα; ❷ (μτφ.) πληγώνω ή σκοτώνω κπ με ριπές πολυβόλου όπλου: Οι στρατιώτες γάζωσαν τους διαδηλωτές με τα αυτόματα. **γάζωμα** το: το να γαζώνει κανείς κτ. **γαζί** το: ραφή που γίνεται με ραπτομηχανή. **γαζώτρια** η: γυναίκα που εργάζεται με ραπτομηχανή.

γαιοκτήμονας ο: ιδιοκτήτης μεγάλης καλλιεργήσιμης έκτασης. **γαιοκτησία** η. *σ*χ. **γη**.

γάλα το • γεν. γάλακτος, πληθ. γάλατα, χωρίς γεν. πληθ.: ❶ λευκό ή ελαφρά κίτρινο υγρό που παράγεται από τα θηλυκά θηλαστικά μετά τον τοκετό και εκκρίνεται από τους μαστούς τους: αγελαδινό/πρόβειο/φρέσκο ~. ❷ χυμός φυτών που μοιάζει με το ζωικό γάλα: ~ καρύδας. **γαλατάς** ο, -ού η. **γαλατάδικο** το.

γαλάζιος -α -ο: αυτός που έχει ανοιχτό μπλε χρώμα, όπως το χρώμα του ουρανού χωρίς σύννεφα = γαλανός. **γαλάζιο** το: ανοιχτό μπλε χρώμα.

γαλακτοκομικός -ή -ό: αυτός που έχει σχέση με την επεξεργασία του γάλακτος ή που παράγεται από το γάλα: Το τυρί και το γιαούρτι είναι ~ προϊόντα. **γαλακτοκομία** η.

γαλάκτωμα το: παχύρρευστο υγρό, συνήθως λευκού χρώματος, που χρησιμοποιείται ως καλλυντικό για καθαρισμό προσώπου ή ενυδάτωση σώματος.

γαλανός -ή -ό: αυτός που έχει ανοιχτό μπλε χρώμα = γαλάζιος: ~ μάτια. **γαλανό** το: το γαλανό χρώμα.

γαλαξίας ο: ΑΣΤΡΟΝ ❶ αστρικό σύστημα με δισεκατομμύρια αστέρια και μεσοαστρική ύλη. ❷ **Γαλαξίας** ο: ο γαλαξίας στον οποίο ανήκει η Γη, ο ήλιος και το πλανητικό μας σύστημα.

γαλαρία η: ❶ υπόγεια στοά ορυχείου: Η ~ έπεσε καταπλακώνοντας ανθρακωρύχους. ❷ οι τελευταίες θέσεις στον εξώστη θεάτρου, κινηματογράφου ή σε λεωφορείο και (συνεκδ.) όσοι κάθονται σ' αυτές: Πάμε να καθήσουμε στη ~; Η ~ έκανε φοβερή φασαρία.

γαλήνη η: ❶ κατάσταση απόλυτης ηρεμίας, ακινησίας στη φύση (ιδιαίτερα στη θάλασσα). ❷ κατάσταση ψυχικής και πνευματικής ηρεμίας = ηρεμία, αταραξία ≠ ταραχή, αναστάτωση:

Ένωσε ~ μετά την εξομολόγησή της. **γαλήνιος -α -ο:** αυτός που χαρακτηρίζεται από γαλήνη: ~ βλέμμα/τοπίο. **γαλήνια** (επίρρ.). **γαληνεύω:** (αμτβ. & μτβ.) γίνομαι γαλήνιος ή κάνω κπ γαλήνιο. **γαλήνεμα** το.

γαλόνη¹ το: ΣΤΡΑΤ διακριτικό αξιώματος πάνω στη στολή = σιρίτι. **γαλονάς** ο: [μειωτ.] βαθμοφόρος στρατιωτικός.

γαλόνη² το: μονάδα μέτρησης χωρητικότητας στην Αγγλία και στις ΗΠΑ, ισοδύναμη με 4,546 και 3,785 λίτρα αντίστοιχα.

γαλουχώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ (μτφ.) ανατρέφω, διαπαιδαγωγώ κπ σύμφωνα με κάποιες αρχές: Γαλουχήσαμε τα παιδιά με ηθικές αξίες και υγιή πρότυπα. ❷ δίνω γάλα ως τροφή = θηλάζω. **γαλουχία** η: [επίσ.] θηλασμός. **γαλούχηση** η: το να γαλουχεί (σημ. 1) κανείς κπ = διαπαιδαγώγηση, ανατροφή.

γάμος ο: ❶ τελετή που πραγματοποιείται στην εκκλησία ή σε δημαρχείο με σκοπό την ένωση ζευγαριού ως συζύγων: θρησκευτικός/πολιτικός ~. ❷ κατάσταση στην οποία βρίσκεται ένα παντρεμένο ζευγάρι: Είχαν έναν ευτυχημένο ~. **γαμήλιος -α -ο.**

γαμπρός ο: ❶ άντρας που παντρεύεται ή πρόκειται να παντρευτεί. ❷ (για συγγένεια) ο παντρεμένος άντρας σε σχέση με τους γονείς ή τα αδέρφια της γυναίκας του. **γαμπριάτικος -η -ο.**

γαμπρός -ή -ό: (κυρ. για μύτη, νύχια, ράμφος) αυτός που είναι κυρτός και μυτερός στην άκρη: Το γεράκι έχει ~ νύχια.

γάντζος ο: κατασκευή που καταλήγει σε αγκίστρι, η οποία χρησιμοποιείται για το κρέμασμα αντικειμένων: Κρέμασε το παλτό στον ~ που έχει πίσω από την πόρτα. **γαντζώνω -ομαι:** ❶ (μτβ.) πιάνω, συγκρατώ με γάντζο = αγκιστρώνω. ❷ παθ. (αμτβ.) α. κρατιέμαι δυνατά από κάπου: Γαντζώθηκε πάνω του τρομαγμένη. β. (μτφ.) είμαι προσκολλημένος ή εξαρτημένος από κπ: Μετά το ατύχημα, έχει γαντζωθεί πάνω του. **γάντζωμα** το. **γαντζωτός -ή -ό.**

γαργαλώ & -άω -ιέμαι: (μτβ.) ❶ προκαλώ γέλιο και ανατριχίλα σε κπ αγγίζοντας (με τα δάχτυλα ή άλλο αντικείμενο) ευαίσθητα μέρη του σώματος (μασχάλες, πλευρά, πατούσες). ❷ (μτφ.) διεγείρω τις αισθήσεις: Οι μυρωδιές της κουζίνας γαργαλούσαν ευχάριστα την όσφρηση. **γαργάλημα** το. **γαργαλιστικός -ή -ό:** ❶ αυτός που γαργαλάει (σημ. 2). ❷ αυτός που προκαλεί = προκλητικός, ερεθιστικός: Πες μας όλες τις ~ λεπτομέρειες της εκδρομής.

γαβγίζω
γάβγισμα → γαβγίζω
γάβα
γαζί → γαζώνω
γάζωμα → γαζώνω
γαζώνω
γαζώτρια → γαζώνω
γαιοκτήμονας
γάλα
γαλάζιο → γαλάζιος
γαλάζιος
γαλακτοκομία → γαλακτοκομικός
γαλακτοκομικός
γαλάκτωμα
γαλανό → γαλανός
γαλανός
γαλαξίας
γαλαξία
γαλατάδικο → γάλα
γαλατάς → γάλα
γαλατού → γάλα
γαλήνεμα → γαλήνη
γαληνεύω → γαλήνη
γαλήνη
γαλήνια → γαλήνη
γαλήνιος → γαλήνη
γαλονάς → γαλόνη¹
γαλόνη¹
γαλόνη²
γαλούχηση → γαλουχώ
γαλουχία → γαλουχώ
γαλουχώ
γαμήλιος → γάμος
γάμος
γαμπριάτικος → γαμπρός
γαμπρός
γαμπρός
γαμπρός
γάντζος
γάντζωμα → γάντζος
γάντζωνω → γάντζος
γαντζωτός → γάντζος
γαργάλημα → γαργαλώ
γαργαλιστικός → γαργαλώ
γαργαλώ

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Από το ΑΕ γεγονός, ουσιαστικοποιημένο ουδ. της μπτ. του ρ. γίγνομαι.

- γαργάρα
- γάραρα → γάραρος
- γάραρος
- γαστροεντερικός
- γαστροεντερίτιδα → γαστροεντερικός
- γαστρικός
- γαστρίτιδα → γαστρικός
- γαστρονομία
- γαστρονομικά → γαστρονομία
- γαστρονομικός → γαστρονομία
- γάτα
- γατίσιος → γάτα
- γάτος → γάτα
- *γαυγίζω → γαβγίζω
- γδάρισμα → γδέρνω
- γδάριτης → γδέρνω
- γδύνω
- γδύσιμο → γδύνω
- γδυτός → γδύνω
- γεγονός
- γεια
- γελαστά → γέλιο
- γελαστός → γέλιο
- γελιέμαι → γέλιο
- γέλιο
- γελοίο → γελοίος
- *γέλιο → γέλιο
- γελοιογραφία
- γελοιογραφικός → γελοιογραφία
- γελοιογράφος → γελοιογραφία
- γελοιογραφώ → γελοιογραφία
- γελοιοποίηση → γελοιοποιώ
- γελοιοποιώ
- γελοιοποιώ → -ποιώ
- γελοίος
- γελοιότητα → γελοίος
- γελοιωδέστατος → γελοίος
- γελοιωδέστερος → γελοίος
- γελοιώδης → γελοίος
- γελώ → γέλιο
- γελωτοποιός → -ποιώ
- γεμάτος
- γεμίζω → γεμάτος
- γέμιση → γεμάτος
- γέμισμα → γεμάτος
- γεμιστά → γεμάτος
- γεμιστός → γεμάτος

γαργάρα η: πλύση του στόματος και του λάρυγγα με διάλυμα για θεραπευτικούς σκοπούς.

γάραρος -η -ο: αυτός που είναι διαυγής, καθαρός και ηχεί ευχάριστα = κελαρυστός: *το ~ νερό της πηγής. το ~ γέλιο των παιδιών. γάραρα* (επίρρ.).

γαστροεντερικός -ή -ό: ΙΑΤΡ αυτός που αναφέρεται στο στομάχι, την κοιλιά και τα έντερα: ~ σύστημα. *σχ. γαστρικός, γαστροεντερίτιδα*

γαστρικός -ή -ό: αυτός που αναφέρεται στην κοιλιά: ~ φόρτος / υγρό. *γαστρίτιδα* η ΙΑΤΡ ασθένεια του στομάχου. *σχ. ωτίτιδα.*

Ηλ. *γαστρικός* προέρχεται από τη γαλλική *gastrique*, η οποία προήλθε από ΑΕ ρίζα *γαστρο-* (*γαστήρ* = «κοιλιά»). Από την ίδια ρίζα προέρχονται και σύνθετες λέξεις όπως *γαστροεντερικός, γαστρονομία, γαστρονομικός* κτλ.

γαστρονομία η: η τέχνη της υψηλής μαγειρικής: *συμβουλές ~ από διάσημο σεφ. γαστρονομικός -ή -ό. γαστρονομικά* (επίρρ.). *σχ. γαστρικός.*

γάτα η, **γάτος** ο: ❶ ζώο κατοικίδιο, αιλουροειδές, με μικρό κεφάλι και σώμα, μακριά ουρά και γαμψά νύχια. ❷ (μτφ.) άνθρωπος έξυπνος και ικανός: *Είναι ~, κανείς δεν μπορεί να τον γελάσει! γατίσιος -α -ο.*

γδέρνω -ομαι: (μτβ.) ❶ αφαιρώ δέρμα: *Έσφαξε το ζώο και μετά το έγδαρε.* ❷ προκαλώ γρατζουνίσματα, πληγώνω: *Τα κλαδιά τού έγδαραν το πρόσωπο.* ❸ (μτφ.) χρεώνω μεγάλο ποσό: *Σ' αυτά τα εστιατόρια τρως καλά, αλλά σε γδέρνουν με τον λογαριασμό. γδάρισμα* το: ❶ το να αφαιρεί κανείς το δέρμα: *το ~ του λαγού.* ❷ πληγή: *Έπεσε κι έκανε ένα άσχημο ~ στο πόδι. γδάριτης* ο: πρόσωπο που γδέρνει.

γδύνω -ομαι: (μτβ.) ❶ βγάζω τα ρούχα από κπ = ξεντώνω ≠ ντύνω: *Έγδυσε το μωρό για να το αλλάξει.* ❷ ενεργ. (μτφ.) καταληστεύω: *Μπήκαν κλέφτες στο σπίτι τους, όταν έλειπαν σε διακοπές, και τους έγδυσαν. γδύσιμο* το. **γδυτός -ή -ό:** αυτός που δε φορά ρούχα = γυμνός, ξεντυμένος.

γεγονός το • πληθ. *γεγονότα:* ❶ κτ που έχει συμβεί σε συγκεκριμένο χρόνο ή περίσταση = συμβάν, περιστατικό: *Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους είναι σημαντικό ιστορικό ~. τετελεσμένο ~:* κτ οριστικό, το οποίο δεν μπορούμε να αλλάξουμε, που πρέπει να αποδεχθούμε όπως είναι. ❷ κτ που είναι αναμφισβήτητο: *Η νίκη της ομάδας μας είναι ~.*

γεια (επιφ.): κυρίως σε τυποποιημένες εκφράσεις ❶ για φιλικό χαιρετισμό: ~ (σου), *τι κάνεις;* ❷ για έπαινο σε επιτυχία: ~ *στα χέρια σου/στο στόμα σου.* ❸ σε ευχές: *με ~ (σου):* για κτ καινούριο που αποκτά κπ. ~ *σου!:* ευχή όταν φταρνίζεται κάποιος. ~ *μας!:* ευχή που δίνουν όσοι πίνουν μαζί, τσουγκρίζοντας τα ποτήρια.

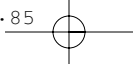
γέλιο το: έκφραση ευχαρίστησης, ειρωνείας ή χλευασμού, που εκδηλώνεται με συσπάσεις των μυών του προσώπου και κυρίως του στόματος, συνοδευόμενες από έντονες εκπνοές: *Λύθηκα/τρελάθηκα/έσκασα/πέθανα/ξεκαρδίστηκα στα γέλια. γελώ & -άω:* ❶ (αμτβ.) με δυνατά γέλια εκφράζω χαρά, ευχαρίστηση, καλή διάθεση: ~ *με την ψυχή μου/με την καρδιά μου/μέχρι δακρύων:* γελάω πάρα πολύ. ❷ (αμτβ. & μτβ.) = χαμογελώ: *Το μωρό γέλασε ικανοποιημένο. Μόλις με είδε, μου γέλασε.* ❸ (αμτβ.) κοροϊδεύω, περιγελώ: *Μ' αυτά που κάνει γελάνε όλοι μαζί του.* ❹ (μτβ.) εξαπατώ, ξεγελώ: *Με γέλασε ο μανάβης και μου έδωσε σάπια μήλα. γελιέμαι:* κάνω λάθος, πέφτω έξω στην κρίση μου = λαθεύω, απατώμαι: *Αν νομίζεις ότι θα σε στηρίξουμε πάλι, γελιέσαι! γελαστός -ή -ό. γελαστά* (επίρρ.).

γελοιογραφία η: σκίτσο (με ή χωρίς σχόλια) που σατιρίζει πρόσωπα ή καταστάσεις της επικαιρότητας. **γελοιογράφος** ο, η: καλλιτέχνης που κάνει γελοιογραφίες. **γελοιογράφω:** (αμτβ.) σκιτσάρω γελοιογραφίες σε εφημερίδα ή περιοδικό. **γελοιογραφικός -ή -ό.**

γελοιοποιώ -ούμαι: (μτβ.) παρουσιάζω κπ ή κτ με τρόπο ώστε να φαίνεται γελοίος = διακωμωδω = ρεζιλεύω, διασύρω. **γελοιοποίηση** η. **γελοίος -α -ο:** = φαιδρός ❶ αυτός που με την εμφάνιση ή τις πράξεις του προκαλεί την κοροϊδία: *Μ' αυτό το ντύσιμο φαντάζει γελοίος.* = κωμικός. ❷ (για πρόσ. ή καταστάσεις) αυτός που δεν αξίζει να ασχολείται κανείς μαζί του: ~ *υποκείμενο. Είναι ~ να πιστεύεις σε τέτοιες δεισιδαιμονίες στην εποχή μας. γελοίο* το: έλλειψη σοβαρότητας και σπουδαιότητας: *Η ασυνέπιά του αγγίζει τα όρια του γελοίου. γελοιότητα* η. **γελοιώδης -ης -ες** • συνήθ. στον συγκρ. *γελοιωδέστερος & υπερθ. γελοιωδέστατος:* = γελοίος. *σχ. αγενής.*

γεμάτος -η -ο: ❶ (για πράγματα ή δραστηριότητες) αυτός που δε διαθέτει κενό χώρο = πλήρης ≠ άδειος, κενός: *δοχείο ~ λάδι. ~ φεγγάρι:* πανσέ-

λινος. ❷ αυτός που έχει κτ σε μεγάλη ποσότητα, αφθονία: *Το γραπτό σου είναι ~ λάθη.* ❸ (για άνθρ. ή μέρος του σώματος) αυτός που είναι λίγο πιο παχύς από το κανονικό = εύσωμος, παχουλός. **γερμίζω:** ❶ (μτβ.) βάζω μέσα σε κτ όλη την ποσότητα που μπορεί να χωρέσει ≠ αδειάζω: ~ *το ποτήρι.* ❷ (αμτβ., για πράγμ.) γίνομαι γεμάτος ≠ αδειάζω: *Η αίθουσα γέμισε από κόσμο.* ❸ (μτφ., μτβ.) ικανοποιώ, δίνω σε κτ το αίσημα της πληρότητας: *Δε με ~ αυτή η σχέση. Το νέο μάς γέμισε χαρά.* ❹ (αμτβ.) καλύπτομαι σχεδόν σε όλη μου την επιφάνεια από κτ ή (για πράγμ.) το περιέχω σε αφθονία: *Τα χέρια σου γέμισαν μπόγιες. Η Αθήνα έχει γεμίσει αυτοκίνητα.* **γέμισμα** το: το να γεμίζει κανείς κτ. **γέμιση** η: ό,τι γεμίζει κτ. **γεμιστός -ή -ό. γεμιστά** τα: είδος φαγητού με λαχανικά (ντομάτες, πιπεριές, κολοκυθάκια κτλ.) γεμισμένα με ρύζι ή με κιμά.

γενεά η: [επίσ.] γενιά, κυρ. στις εκφρ.: **το χάσμα των γενεών:** διαφορά αντιλήψεων μεταξύ διαδοχικών γενιών. **περνάω κπ γενεές δεκατέσσερις:** βρίζω. ☞ σχ. **γέννα.**

γενεαλογία η: καταγραφή της χρονικής διαδοχής των γενεών. **γενεαλογικός -ή -ό:** αυτός που ανήκει ή που αναφέρεται στη γενεαλογία: ~ **δέντρο:** διάγραμμα που απεικονίζει τη γενεαλογική σειρά ενός προσώπου ή μιας οικογένειας.

γενέθλια τα: η επέτειος της γέννησης κπ: *Γιορτάζω/έχω ~.* **γενέθλιος -α -ο:** αυτός που σχετίζεται με τη γέννηση κπ: ~ *πόλη.* ☞ σχ. **γέννα.**

γενειάδα η: πυκνό και μακρύ τρίχωμα στα μάγουλα και το πιγούνι ανδρών.

γένεση η: ❶ δημιουργία πνευματικού, ιστορικού, κοινωνικού κτλ. φαινομένου: *Η ~ του Σύμπαντος δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί χρονικά.* ❷ βίολ η δημιουργία οργανισμών από ανόργανη και οργανική ύλη. ❸ **Γένεση** η: εκκλ το πρώτο βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης, που αναφέρεται στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου. ☞ σχ. **γέννα.** **γενετική** η: βίολ επιστημονικός κλάδος της βιολογίας που μελετά τα φαινόμενα και τους νόμους της κληρονομικότητας των οργανισμών. **γενετικός -ή -ό:** ❶ αυτός που αναφέρεται στη γένεση, στην προέλευση των όντων. ❷ βίολ αυτός που αναφέρεται στη γενετική: ~ *κώδικας/~ υλικό.* **γενετικά** (επίρρ.). **γενετιστής ο, -ίστρια** η: επιστήμονας που ασχολείται με τη γενετική.

γενέτειρα η: πόλη ή χωριό όπου γεννήθηκε κπ, η ιδιαίτερη πατρίδα του, καθώς και η χώρα του σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο: *Η Αλεξάνδρεια ήταν η ~ του Καβάφη.*

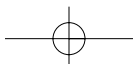
γένι το: *συνήθ. πληθ.* τρίχωμα που καλύπτει το πρόσωπο των ανδρών στα μάγουλα και στο πιγούνι: **όποιος έχει τα γένια έχει και τα χτένια:** όποιος έχει αξιώματα ή προνόμια πρέπει να αναλαμβάνει και τις αντίστοιχες ευθύνες.

γενιά η: ❶ σύνολο ανθρώπων με κοινή οικογενειακή καταγωγή = γένος: *Καταγόταν από βασιλική ~.* ❷ άνθρωποι που έχουν την ίδια περίπου ηλικία: *Η δεύτερη ~ των μεταναστών θα έχει ενσωματωθεί πλήρως στην ελληνική κοινωνία.* η ~ *του Πολυτεχνείου.* ❸ καλλιτέχνες μιας συγκεκριμένης εποχής με κοινά χαρακτηριστικά στην τέχνη τους: η ~ *του '30.* ❹ χρονικό διάστημα τριάντα περίπου χρόνων, κατά το οποίο μια γενιά διαδέχεται την επόμενη στην ενεργό δράση: *Μετά από δύο γενιές, το κληρονομικό αυτό χαρακτηριστικό μπορεί να έχει χαθεί.* ❺ (μτφ.) στάδιο εξέλιξης πραγμάτων με κοινά χαρακτηριστικά: *κινητά τηλέφωνα τρίτης ~.* ☞ σχ. **γέννα.**

γενικός -ή -ό: ❶ αυτός που είναι σχετικός με ή εφαρμόζεται σε ένα σύνολο πραγμάτων, προσώπων ή περιπτώσεων (ή στο μεγαλύτερο μέρος του) = συνολικός ≠ ειδικός, μερικός: *Μετά τη δυσάρεστη είδηση, υπήρξε ~ αναστάτωση στην κοινή γνώμη.* ❷ αυτός που περιλαμβάνει όλα τα βασικά στοιχεία χωρίς να μπαίνει σε λεπτομέρειες: *Το σχολείο σήμερα προσφέρει πάνω απ' όλα ~ παιδεία.* ❸ αυτός που καλύπτει τόσο ευρύ φάσμα, ώστε να είναι ασαφής = αόριστος ≠ συγκεκριμένος, ακριβής: *Έδωσε πολύ ~ απαντήσεις.* **γενικά & -ώς** (επίρρ.). **γενικότητα** η: ❶ η ιδιότητα του γενικού. ❷ *πληθ.* ασαφή λόγια. **γενικεύω -ομαι:** (μτβ. & με παράλ. αντικ.) επεκτείνω σε ευρύτερο σύνολο κάτι που εφαρμόζεται ή ισχύει σε ορισμένες περιπτώσεις ≠ εξειδικεύω: *Μη γενικεύεις και τον απορρίπτεις από μια άστοχη ενέργεια.* **γενίκευση** η: το να γενικεύει κπ. **γενικευτικός -ή -ό:** αυτός που γενικεύει. **γενικευτικά** (επίρρ.).

γέννα η: η διαδικασία με την οποία έρχεται στον κόσμο ένας νέος οργανισμός = τοκετός: *Δεν είχε εύκολη ~, αλλά όλα πήγαν καλά.* **γεννώ & -άω -ιέμαι:** (μτβ.) ❶ α. (& με παράλ. αντικ., για τη γυναίκα και τα θηλυκά θηλαστικά ζώα) φέρνω στον κόσμο, στη ζωή έναν νέο οργανισμό: *Η φίλη μας γέννησε δίδυμα. Ο πατέρας μου γεννήθηκε το 1960.* β. (για πουλιά και ψάρια) κάνω αυγά. ❷ (μτφ.) δημιουργώ, προκαλώ: *Η ομιλία του μου γέννησε πολλές απορίες.* ❸ παθ. είμαι από τη φύση μου, έχω την προδιάθεση για κτ που το κάνω πολύ καλά: *Είναι γεν-*

γενεά
γενεαλογία
γενεαλογικός → γενεαλογία
γενέθλια
γενέθλιος → γενέθλια
γενειάδα
γένεση
γενέτειρα
γενετικά → γένεση
γενετική → γένεση
γενετικός → γένεση
γενετιστής → γένεση
γενετιστρια → γένεση
γένι
γενιά
γενικά → γενικός
γενίκευση → γενικός
γενικευτικά → γενικός
γενικευτικός → γενικός
γενικεύω → γενικός
γένι
γενικότητα → γενικός
γενικός → γενικός
γέννα
γενναία → γενναίος

τη φορά μια εμπειρία: *Γεύτηκε τις χαρές της ζωής κοντά στη φύση.* = γνωρίζω. **γεύση η:** ❶ μία από τις πέντε αισθήσεις, η οποία εντοπίζεται στη γλώσσα και το στόμα. ❷ **α.** το αίσθημα από την επαφή διάφορων τροφών με τη γλώσσα και το στόμα: *Αγόρασα τσίχλες με φράουλας.* **β.** ωραία γεύση, νοστιμιά. ❸ (μτφ.) το αίσθημα ή η εντύπωση που προκύπτει από εμπειρία: *Με την είσοδό μας στην Αθήνα, πήραμε μια πρώτη ~ του τι σημαίνει κυκλοφοριακό χάος.* **γευστικός -ή -ό:** ❶ αυτός που αναφέρεται στην αίσθηση ή το αίσθημα της γεύσης. ❷ αυτός που έχει ωραία γεύση = νόστιμος. **γευστικά & -ώς** (επίρρ.).

Από το ΑΕ ρ. *γεύομαι* «δοκιμάζω» (μέλλ. *γεύσομαι*). Από την ίδια ρίζα προέρχονται και τα *γεύμα, γούστο, γευσιγνώστης* κτλ.

Από το ΑΕ ουσ. *γαῖα* < *αγα* «ζωογόνος γη, πατρίδα». Χρησιμοποιείται στη σύνθεση ως α΄ συνθ. σε λ. όπως *γηγενής, γήπεδο*, και με το θ. *γεω-* σε λ. όπως *γεωλόγος, γεωργός*. Επίσης, ως β΄ συνθ., συνήθ. με πρόθ., σχηματίζει λ. όπως *έγγειος, επίγειος, υπόγειος, υπέργειος*. Από τη ρίζα *γαιο-* σχηματίζονται τα *γαιοκτησία, γαιοκτημόνας* κτλ.

γέφυρα η: ❶ κατασκευή που συνδέει τις δύο πλευρές ποταμού, χαράδρας, διώρυγας ή ανισόπεδης διάβασης, επιτρέποντας τη διέλευση ανθρώπων, ζώων και οχημάτων. ❷ ΙΑΤΡ μεταλλικός σύνδεσμος ανάμεσα σε δύο μη συνεχόμενα δόντια. ❸ (μτφ.) μέσο με το οποίο επιτυγχάνεται επικοινωνία και επαφή: *Η επίσκεψή του αποτέλεσε ~ επικοινωνίας.* ❹ τμήμα από όπου γίνεται η διακυβέρνησή του πλοίου. **γεφύρι το:** μικρή γέφυρα. **γεφυρώνω (μτβ.):** ❶ συνδέω με γέφυρα. ❷ (μτφ.) συμπιλιώνω αντικρουόμενα μέρη, εξαλείφω διαφορές ή αντιθέσεις: *Προσπάθησε να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα ~.* **γεφύρωμα το.**

γεωγραφία η: επιστήμη που μελετά τη γη και την τοπογραφία της, καθώς και το αντίστοιχο σχολικό μάθημα. **γεωγράφος ο, η. γεωγραφικός -ή -ό. γεωγραφικά & -ώς** (επίρρ.).

γεωλογία η: επιστήμη που μελετά τη δομή και την εξέλιξη του φλοιού της γης, καθώς και το αντίστοιχο σχολικό μάθημα. **γεωλόγος ο, η. γεωλογικός -ή -ό. γεωλογικά & -ώς** (επίρρ.).

γεωμετρία η: ❶ ΜΑΘ κλάδος των μαθηματικών που μελετά τον χώρο και καταμετρά την επιφάνεια και τον όγκο των σωμάτων. ❷ το αντίστοιχο σχολικό μάθημα. **γεωμέτρης ο, η. γεωμετρικός -ή -ό. γεωμετρικά & -ώς** (επίρρ.).

γεωργία η: κλάδος της παραγωγής που αφορά τη συστηματική καλλιέργεια της γης με σκοπό την παραγωγή αγαθών: *Οι κάτοικοι στην περιοχή ασχολούνται με τη ~.* **γεωργός ο =** αγρότης. **γεωργικός -ή -ό =** αγροτικός. **σχ. γη.**

γεώτρηση η: άνοιγμα στο έδαφος βαθιάς τρύ-

πας, με σκοπό την έρευνα του υπεδάφους, την αναζήτηση νερού ή πετρελαίου κτλ.

γη η: ❶ ΑΣΤΡΟΝ πλανήτη του ηλιακού μας συστήματος, τρίτος κατά σειρά σε απόσταση από τον ήλιο, όπου κατοικούμε. ❷ η επιφάνεια πάνω στην οποία ζούμε και κινούμαστε. = έδαφος. ❸ καλλιεργήσιμη έκταση: *Όλη αυτή η ~ καλλιεργείται με σύγχρονα μηχανήματα.* ❹ τόπος, χώρα, περιοχή: *Υπερασπίστηκαν τη ~ των προγόνων τους.* **γήινος -η -ο.**

γηγενής -ής -ές: αυτός που κατοικεί στον τόπο που γεννήθηκε = αυτόχθονας, ιθαγενής, ντόπιος. **σχ. αγενής & γη.**

γήπεδο το: ❶ χώρος ειδικά διαμορφωμένος, με κερκίδες και ειδικές εγκαταστάσεις, για τη διεξαγωγή αθλητικών αγώνων: *ανοικτό/κλειστό ~.* ❷ (συνεκδ.) οι θεατές που παρακολουθούν αγώνα: *Όλο το ~ τους αποθέανε.* **γηπεδούχος ο, η:** ομάδα που αγωνίζεται στο δικό της γήπεδο. **σχ. γη, έχω & επίπεδος.**

γηραιός -ά -ό: [επίσ.] γέρος: *γηραιά κυρία.* **Γηραιά Ήπειρος:** η Ευρώπη. **Γηραιά Αλβιόνα/ Αλβιών:** η Μεγάλη Βρετανία. **γήρανση η.**

γηροκομείο το: ίδρυμα στο οποίο παρέχεται φροντίδα σε ηλικιωμένους. **γηροκομώ:** (μτβ.) φροντίζω ηλικιωμένο: *Γηροκόμησε τη μητέρα της, μέχρι που πέθανε σε βαθιά γεράματα.*

για¹ & (πριν από το α) γι¹ (πρόθ.): δηλώνει ❶ (+ αιτ.) **α.** σκοπό γεγονότος, κατάστασης κτλ.: *Βγήκαμε έξω ~ φαγητό.* **β.** την αιτία που προκάλεσε κτ: *Πήρε κλήση ~ παράνομη στάθμευση.* **γ.** την απόσταση ή το χρονικό διάστημα που διαρκεί κτ: *~ πολύ καιρό δε μας μιλούσε.*

δ. χάρη, ωφέλεια σε κπ ή κτ: *Εφτιαξα κέικ ~ τα παιδιά.* **ε.** αναφορά σε κπ ή κτ: *Πάλι ~ ποδόσφαιρο μιλούν.* **στ.** αντικατάσταση προσώπου ή πράγματος από κπ ή κτ άλλο: *Πήγε ο Γιάννης ~ σένα.* **ζ.** αντίτιμο, αξία πράγματος: *Αγόρασε το σπίτι ~ ένα κομμάτι ψωμί.* ❷ (+ αιτ./επίρρ.) τον τόπο στον οποίο κατευθυνόμαστε: *Πώς πάνε ~ την πλατεία;* ❸ (+ πτώση του όρου που προσδιορίζει) **α.** εντύπωση, άποψη για κπ ή κτ: *Περνιέται ~ έξυπνος. Μοι-*

- γέφυρα
- γεφύρι → γέφυρα
- γεφυρώμα → γέφυρα
- γεφυρώνω → γέφυρα
- γεωγραφία
- γεωγραφικά → γεωγραφία
- γεωγραφικός → γεωγραφία
- γεωγραφικώς → γεωγραφία
- γεωγράφος → γεωγραφία
- γεωλογία
- γεωλογικά → γεωλογία
- γεωλογικός → γεωλογία
- γεωλογικώς → γεωλογία
- γεωλόγος → γεωλογία
- γεωμέτρης → γεωμετρία
- γεωμετρία
- γεωμετρικά → γεωμετρία
- γεωμετρικός → γεωμετρία
- γεωμετρικώς → γεωμετρία
- γεωργία
- γεωργικός → γεωργία
- γεωργός → γεωργία
- γεώτρηση
- γη
- γηγενής
- γήινος → γη
- γήπεδο
- γηπεδούχος → γήπεδο
- γηραιός
- γήρανση → γηραιός
- γηρατειά → γεροντώ
- γηροκομείο
- γηροκομώ → γηροκομείο
- γι¹ → για¹
- για¹

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Γ

για
γιος

για²
για να
γιαλός
γιατί → γιατί!
γιατί
γιατί² → γιατί!
γιατροεία → γιατρός
γιατρεύω → γιατρός
γιατρικό → γιατρός
γιατρίνα → γιατρός
γιατρίσσα → γιατρός
γιατρός
γιγαντας
*γιγάντειος → γιγάντιος
γιγαντιάος → γιγάντας
γιγάντιος → γιγάντας
γιγαντισμός → γιγάντας
γιγαντώνω → γιγαντας
γίγας → γιγάντας
γίνεται → γίνομαι
γίνηκα → γίνομαι
γίνομαι
γινόμει
γινόμει
γίνομα → γίνομαι
γινωμένος → γίνομαι
γιορτάζω → γιορτή
γιορτή
γιορτινά → γιορτή
γιορτινός → γιορτή
γιος

άζει ~ ψεύτικο. = σαν. Την είχαν ~ νεκρή. **β.** καταλληλότητα προσώπου: Δεν κάνει ~ τραγουδιστής. Δεν τον θέλει ~ άντρα της.

Από την ΑΕ προθ. διά.

για² (μόρ.): δηλώνει **1** προτροπή: ~ έλα εδώ! ~ να δω κι εγώ τι γίνεται εδώ! **2** απειλή, δυσαρέσκεια, ειρωνεία, έκπληξη κτλ.: ~ δες που θα μας πεις κι εσύ τι να κάνουμε! ~ μάζεψε λίγο τα παιδιά σου!

Από το ΑΕ επιφ. εία «μπρος! έλα!».

για να (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει **1** σκοπό ενέργειας, κατάστασης, γεγονότος κτλ.: Έφυγα ~ μην τσακωθούμε. Και τι δεν έκανε ~ πετίζει στην καριέρα του! **2** αποτέλεσμα ενέργειας, κατάστασης κτλ. = ώστε να: Είναι υπερβολικά σύντομα η προθεσμία ~ προλάβουμε να κάνουμε κάτι. **3** αιτία για κτ: ~ γυρίζει τόσο σύντομα από τη βόλτα, κάτι κακό θα συνέβη. **4** γεγονός που συμβαίνει μετά από άλλο γεγονός = ώσπου να, μέχρι να: Χρειάστηκε πολύς καιρός ~ καταλάβει το λάθος του.

γιαλός ο: το κομμάτι της θάλασσας που εκτείνεται κατά μήκος της ξηράς: Ένα μικρό ιστιοφόρο αρμένιζε στον ~. **γιαλό-γιαλό:** κατά μήκος της ακτής.

γιατί¹ (επίρρ.): εισάγει ερώτηση σχετικά με την αιτία ή τον σκοπό για κτ: ~ δε διάβασες; ~ ήρθες εδώ; Με ρώτησε ~ δεν πήγα στο σχολείο.

γιατί² (σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει την αιτία για κτ = επειδή, [επίσ.] διότι: Δε διάβασα, ~ ήμουν άρρωστη. **γιατί** το: αιτία, λόγος που συμβαίνει κτ: Έψαχνε να μάθει το ~ και το πώς της ξαφνικής του φυγής.

γιατρός ο, η & [λαϊκ.] **γιατρίνα** & [λαϊκ.] **γιατρίσσα** η: **1** πρόσωπο που έχει σπουδάσει ιατρική και έχει τα προσόντα και την άδεια άσκησης του ιατρικού επαγγέλματος: νοσοκομειακός/στρατιωτικός/αγροτικός ~. **2** (μτφ.) ό,τι καταπραϊνεί, ανακουφίζει, θεραπεύει: Ο χρόνος είναι ο καλύτερος ~. **3** θηλ. **γιατρίνα:** γυναίκα γιατρός και (σπάν.) γυναίκα γιατρού. **γιατρίσσα:** κυρίως γυναίκα γιατρός ή γυναίκα που θεραπεύει με εμπειρικές μεθόδους. **γιατρεύω** (μτβ.). **γιατρικό** το. **γιατροεία** η.

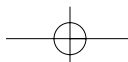
γιγαντας & **γίγας** ο: **1** **α.** άνθρωπος του οποίου οι διαστάσεις και το ύψος ξεπερνούν κατά πολύ τον μέσο όρο ≠ νάνος. **β.** (μτφ.) κπ που έχει

μεγάλη δύναμη ή ισχύ και εξαιρετικές επιδόσεις: Η Κίνα είναι ο μελλοντικός βιομηχανικός ~. **2** **Γιγαντας** ο: μύθος καθέννας από τους γιους του Ουρανού και της Γης, μυθικά όντα με ανθρώπινη μορφή αλλά και υπερφυσικές διαστάσεις και τρομερές δυνάμεις: μάχη θεών και Γιγάντων. **3** **πληθ.** είδος μεγάλων φασολιών. **γιγάντιος-α-ο:** αυτός που είναι πολύ μεγάλος, υπερμεγέθης. **γιγαντώνω -ομαι** (μτβ.). **γιγαντιάος-α-ο. γιγαντισμός** ο.

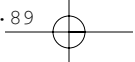
γίνομαι • αόρ. έγινα & [οικ., σπάν.] γίνηκα: (αμτβ.) **1** αποκτώ κπ ιδιότητα: Έγινα βουλευτής. Έγινα επιθετικός απέναντί μου. **2** (για πρόσ.) δημιουργούμαι: Ο μεγάλος ποδοσφαιριστής γεννιέται, δε ~. **3** είμαι έτοιμος για κατανάλωση: Οι μπανάνες δεν έγιναν ακόμα. **4** για να δηλωθεί η συμπλήρωση ενός ορισμένου ποσού ή αριθμού: Με τον καινούριο μαθητή στην τάξη γίναμε τριάντα. **5** (για πράξεις, ενέργειες, καταστάσεις κτλ.) λαμβάνω χώρα, συμβαίνω, πραγματοποιούμαι: Θα γίνει διάλογος για την παιδεία. **γίνεται το δικό μου:** γίνεται αυτό που θέλω εγώ. **ό,τι έγινε έγινε:** για αποδοχή μιας άσχημης κατάστασης που δεν μπορεί να αλλάξει. **ό,τι και να γίνει:** οπωσδήποτε, σε κάθε περίπτωση. **έγινε!:** [οικ.] ως υπόσχεση για την πραγματοποίηση διαταγής. **6** παράγομαι ή προέρχομαι από κτ άλλο: Το ποτό αυτό ~ από καρύδα. **γίνεται:** απρόσ. είναι δυνατόν: ~ να είναι τόσο ανόητος, πώς γίνεται/έγινε και...; για να εκφράσουμε απορία: Πώς έγινε και τελικά όλοι οι υποψήφιοι απέτυχαν; **γινωμένος -η -ο** (μπ. ως επίθ.): (για καρπούς) αυτός που έχει γίνει (σημ. 3) = ώριμος ≠ άγουρος. **γίνομα** το. **γινόμεινο** το: μαθ το αποτέλεσμα του πολλαπλασιασμού.

γιορτή η: = [επίσ.] εορτή **1** κοινωνική εκδήλωση που γίνεται με την ευκαιρία ή σε ανάμνηση γεγονότος, προς τιμήν προσώπου κτλ.: ονομαστική ~. **2** συγκεκριμένη ημέρα αφιερωμένη στη μνήμη κπ αγίου: η ~ του Αγ. Νικολάου. **3** **πληθ.** το διάστημα των Χριστουγέννων κυρίως ή του Πάσχα: Τι θα κάνετε τις γιορτές; **γιορτάζω** (μτβ. & με παράλ. αντικ.) = [επίσ.] εορτάζω. **γιορτινός -ή -ό** = [επίσ.] εορτινός. **γιορτινά** τα: καλά ρούχα που φοράει κπ σε γιορτές.

γιος ο: **1** αρσενικό παιδί κπ = αγόρι ≠ κόρη, κορίτσι. **2** [οικ.] πολύ νεαρός άντρας = νεαρός: Έλα, ~ μου, να με βοηθήσεις, νά 'χεις την ευχή μου!

γκάζι το: ❶ εύφλεκτο αέριο που χρησιμοποιείται για φωτισμό, θέρμανση ή κίνηση: *Διάβαζε ως αργά με το φως μιας λάμπας γκαζιού.* ❷ πεντάλ μηχανοκίνητου οχήματος, με το πάτημα του οποίου αυξάνεται η ταχύτητά του: *Πάτα ~ να προλάβουμε!* ❸ *συνήθ. πληθ.* (μτφ.) μεγάλη ταχύτητα: *Έφτυγε με τέρατα τα γκάζια.*

γκέτο το • *άλλ.*: ❶ ΙΣΤΟΡ απομονωμένη συνοικία ευρωπαϊκών πόλεων, όπου ήταν υποχρεωμένοι να κατοικούν οι Εβραίοι. ❷ (μτφ.) υποβαθμισμένη περιοχή, στην οποία ζει μια μειονότητα ανθρώπων απομονωμένη από τον υπόλοιπο πληθυσμό: *Στα ~ των μαύρων στη Νέα Υόρκη η βία είναι συχνό φαινόμενο.* **γκετοποιώ** (μτβ.). **γκετοποίηση** η.

Από το όνομα ενός μικρού νησιού έξω από τη Βενετία, όπου υποχρεώθηκαν το 1516 να διαμένουν απομονωμένοι οι Εβραίοι.

γκρεμός ο: πολύ απότομη κλίση του εδάφους, συνήθως βραχώδης. **γκρεμίζω -ομαι**: (μτβ.) ❶ (για οικοδομήματα) μετατρέπω σε ερείπια = κατεδαφίζω: *Γκρέμισαν το παλιό σπίτι για να χτίσουν καινούριο.* ❷ ρίχνω από μεγάλο ύψος: *Τον έσπρωξε και τον γκρέμισε στα βράχια.* ❸ (μτφ.) καταστρέφω: *Μετά το τέλος αυτής της σχέσης, ένωσε να γκρεμίζονται τα όνειρά της.* **γκρέμισμα** το.

γκρίζος -α -ο: ❶ αυτός που έχει γκριζό χρώμα: *Γέρασε και τα μαλλιά του έγιναν ~.* ❷ (μτφ.) θλιβερός: *Του φαίνονται όλα ~.* **γκρίζο** το: το χρώμα που προκύπτει όταν ανακατέψουμε άσπρο και μαύρο. **γκριζάρω**: (αμτβ.) αποκτώ γκριζά μαλλιά.

γκριμάτσα η: στιγμαία παραμόρφωση των χαρακτηριστικών του προσώπου με σύσπαση των μυών = μορφασμός.

γκρίνια η: λεκτική εκδήλωση δυσφορίας, συνήθως χωρίς λόγο = μουρμούρα, μεμφιμορία: *Αρχισε την ~, μόλις άκουσε ποιες δουλειές έπρεπε να κάνει.* **γκρινιάζω** (αμτβ.). **γκρινιάζης -α -ικο**.

γλαρός -ή -ό: αυτός που δείχνει ονειροπόλος: *Με κοιτούσε με τα ~ της μάτια/το βλέμμα ~.*

γλαρώνω: (αμτβ.) με πιάνει υπνηλία.

γλάρος ο: πουλί που ζει κοντά στη θάλασσα.

γλαφυρός -ή -ό: (για ύψος, κείμενο, ομιλία κτλ.) αυτός που παρουσιάζει, περιγράφει κτ με ζωντάνια = παραστατικός. **γλαφυρά** (επίρρ.). **γλαφυρότητα** η.

γλείφω -ομαι: (μτβ.) ❶ σύρω τη γλώσσα μου σε

επιφάνεια: ~ το *κουτάλι του γλυκού.* ❷ (μτφ.) πλησιάζω και ακουμπώ ελαφρά: *Στο εξοχικό μας το κύμα ~ την αυλή μας.* ❸ [οικ.] κολακεύω, συμπεριφέρομαι δουλικά για να πετύχω κτ: ~ τον *καθηγητή, για να πάρει βαθμό.* **γλείψιμο** το. **γλείφτης** ο **-τρα** η = κόλακας.

Προσοχή: να μη συγχέεται με το ΑΕ ρ. *γλύφω* «χαράσσω, λαξεύω», με το οποίο συνδέονται τα *γλύπτης, γλυπτικός* κτλ.

γλέντι το = διασκέδαση, γιορτή. **γλεντώ & -άω**: (αμτβ. & μτβ.) διασκεδάζω με τραγούδια, χορό και φαγοπότι: *Στον γάμο του γλεντούσαμε τρεις μέρες.* = ξεφαντώνω, διασκεδάζω. *Γλεντάμε την εισαγωγή μου στο Πανεπιστήμιο!* **γλεντζές** ο, **γλεντζού** η.

γλιστρώ & -άω: (αμτβ.) ❶ **α.** μετακινούμαι επάνω σε λεία επιφάνεια με συνεχή και αθόρυβη κίνηση: *Η βάρκα γλιστρούσε στα ήρεμα νερά.* **β.** μετακινούμαι, περπατώ σιγά-σιγά: *Ανοιξε την πόρτα αθόρυβα και γλίστρησε έξω από το δωμάτιο.* ❷ (για επιφάνεια) είμαι λείος, με αποτέλεσμα να γλιστρά εύκολα κπ ή κτ πάνω μου: *Πρόσεχε, μόλις σφουγγάρισα το πάτωμα και γλιστράει!* ❸ χάνω την ισορροπία μου σε γλιστερό έδαφος και πέφτω: *Γλίστρησα κι έπεσα.* ❹ (μτφ.) καταφέρνω να ξεφύγω με ευκολία = ξεγλιστρώ: *Γλίστρησε μέσα από τα γραφεία της ασφάλειας.* **γλίστρημα** το. **γλιστερός -ή -ό**. **γλίστρα** η: πτώση από γλίστρημα.

γλιτώνω: ❶ (μτβ.) βοηθώ κπ να αποφύγει κτ δυσάρεστο ή επικίνδυνο = σώζω: *Τον γλίτωσε από βέβαιο πνιγμό.* ❷ (μτβ.) ξεφεύγω από κτ που φαινόταν αναμενόμενο: *Αυτή τη φορά το γλίτωσες το ξύλο, αλλά, αν το ξανακάνεις, θα τις φας!* = αποφεύγω. ❸ (αμτβ.) διαφεύγω κίνδυνο, διασώζομαι: *Το ατύχημα ήταν φοβερό, αλλά ο Γιάννης γλίτωσε με λίγα κατάγματα.* ❹ (μτβ.) εξοικονομώ, κερδίζω: ~ χρόνο/χρήματα. *Πήγα από μία παρακαμψη και γλίτωσα πολύ δρόμο.* **γλιτωμός** ο.

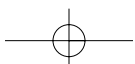
γλοιώδης -ης -ες: ❶ αυτός που καλύπτεται από παχύρρευστη και κολλώδη ουσία και προκαλεί αηδία όταν τον ακουμπάμε. ❷ (μτφ., για πρόσ.) αυτός που είναι ύπουλος, χυδαίος και αναξιοπρεπής. *σχ. αγενής.*

Από το είνστ. *γλοιώδης* «με λιπαρό κατακάθι».

γλυκός -ιά -ό • **γλυκύτερος, γλυκύτετος**: ❶ αυτός που έχει τη γεύση της ζάχαρης ή που δεν είναι

- γκάζι
- γκέτο
- γκετοποίηση → γκέτο
- γκετοποιώ → γκέτο
- γκρεμίζω → γκρεμός
- γκρέμισμα → γκρεμός
- γκρεμός
- γκριζάρω → γκριζός
- γκρίζο → γκριζός
- γκρίζος
- γκριμάτσα
- γκρίνια
- γκρινιάζω → γκρινια
- γκρινιάζης → γκρινια
- γλαρός
- γλάρος
- γλαρώνω → γλαρός
- γλαφυρός → γλαφυρός
- γλαφυρός
- γλαφυρότητα → γλαφυρός
- γλείφτης → γλείφω
- γλείφω
- γλείψιμο → γλείφω
- γλεντζές → γλέντι
- γλεντζού → γλέντι
- γλέντι
- γλεντώ → γλέντι
- γλιστερός → γλιστρώ
- γλίστρα → γλιστρώ
- γλίστρημα → γλιστρώ
- γλιστρώ
- γλιτωμός → γλιτώνω
- γλιτώνω
- γλοιώδης
- γλυκά → γλυκός
- γλύκα → γλυκός
- γλυκαίνω → γλυκός
- γλύκισμα → γλυκός
- γλυκό → γλυκός
- γλυκός
- *γλύκισμα → γλυκισμα

γλύπτης
γλυπτική → γλύπτης
γλυπτικός → γλύπτης
γλυπτό → γλύπτης
γλυπτός → γλύπτης
γλύπτρια → γλύπτης
*γλυστρώ → γλυστρώ
*γλυτώνω → γλυτώνω
*γλύφω → γλείφω
γλώσσα¹
γλώσσα²
γλωσσικά → γλώσσα¹
γλωσσικός → γλώσσα¹
γλωσσολογία
γλωσσολογικά → γλωσσολογία
γλωσσολογικός → γλωσσολογία
γλωσσολόγος → γλωσσολογία
γνέφω
γνέψιμο → γνέφω
γνήσια → γνήσιος
γνήσιος
γνησιότητα → γνήσιος
γνοιάζομαι → έννοια²
γνωμάτευση → γνώμη
γνωματεύω → γνώμη
γνώμη
γνωμικό
γνωμοδότηση
γνωμοδοτικός → γνωμοδότηση
γνωμοδοτώ → γνωμοδότηση
γνωρίζω
γνωριμία → γνωρίζω
γνωριμος → γνωρίζω
γνωρισμα → γνωρίζω

αλμυρός, ξινός ή πικρός. ❷ (μτφ.) αυτός που είναι ευχάριστος, γαλήνιος, ήρεμος: Πήρε έναν ~ ύπνο. ❸ (για πρόσ.) αυτός που είναι συμπαθητικός, χαριτωμένος. **γλυκά** (επίρρ.). **γλυκαίνω -ομαι**: ❶ (μτβ.) δίνω σε κτ γλυκιά γεύση. ❷ (μτφ., μτβ.) ανακουφίζω σωματικό ή ψυχικό πόνο = απαλύνω: Του έβαλε στις πληγές αλοιφή, για να του γλυκάνει τους πόνους. ❸ **σινήθ. παθ.** (μτβ.) προσφέρω απόλαυση σε κτ με σκοπό να τον καταφέρω να κάνει κτ που δεν πρέπει να κάνει (παράνομο, ανήθικο κτλ.): Γλυκάθηκε από τα κέρδη. ❹ (αμτβ.) γίνομαι ήπιος, μαλακός, ήρεμος: Ο καιρός γλύκανε. **γλυκά** η: ❶ η ιδιότητα και η αίσθηση του γλυκού, η γλυκιά γεύση = γλυκύτητα ≠ πίκρα. ❷ (μτφ.) σωματική και ψυχική ευχαρίστηση, απόλαυση, ηδονή: Δε χάθηκε τη ~ του έρωτα. ❸ απαλότητα, τρυφερότητα, γαλήνη: Έχει μια ~ στο πρόσωπο. ❹ πληθ. καλοπιάσματα, τρυφερότητες: Μου έκανε γλύκες. **γλυκό** το: γλυκό τρόφιμο. **γλύκισμα** το = γλυκό.

γλύπτης ο, **γλύπτρια** η: καλλιτέχνης που δημιουργεί έργα τέχνης δουλεύοντας την πέτρα, το μάρμαρο, το μέταλλο κτλ. **γλυπτικός -ή -ό**. **γλυπτική** η. **γλυπτός -ή -ό**. **γλυπτό** το. ❷ σχ. **γλείφω**.

Από το ΑΕ ρ. γλύφω «χαράσσω, λαξεύω».

γλώσσα¹ η: ❶ ΑΝΑΤ όργανο στη στοματική κοιλότητα. ❷ οτιδήποτε έχει το σχήμα της γλώσσας: Πύρινες ~ κατέτρωγαν τα πάντα στο πέρασμά τους. ❸ σύστημα επικοινωνίας: νοηματική ~ / η ~ της μουσικής/της τέχνης. ❹ (ειδικ.) ο ανθρώπινος κώδικας επικοινωνίας που αποτελείται από ήχους και σύμβολα: ελληνική/αγγλική/μητρική/δεύτερη/ξένη ~. ❺ ο ιδιαίτερος τρόπος έκφρασης που χαρακτηρίζει άτομα ή ομάδες ατόμων: η ~ του Παλαμά/της πολιτικής. ❻ (γενικότ.) τρόπος έκφρασης: Μας απάντησε με χυδαία ~. **βγάζω ~**: αυθαδιάζω. ❼ ΠΛΗΡΟΦ σύστημα συμβόλων και κανόνων για τη μεταβίβαση εντολών σε υπολογιστή: ~ προγραμματισμού. **γλωσσικός -ή -ό**. **γλωσσικά** (επίρρ.).

γλώσσα² η: είδος ψαριού.

γλωσσολογία η: επιστήμη που μελετά τη γλώσσα. **γλωσσολογικός -ή -ό**. **γλωσσολογικά** (επίρρ.). **γλωσσολόγος** ο, η.

γνέφω • αόρ. **έγνεψα**: (μτβ.) κάνω νόημα σε κτ με ελαφριά κίνηση του κεφαλιού, των χειρών ή των ματιών = [επίσ.] νεύω: Μας έγνεψε να πάμε κοντά του. **γνέψιμο** το.

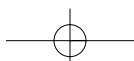
γνήσιος -α -ο: ❶ αυτός που είναι ό,τι φαίνεται, δεν είναι ψευτικός, πλαστός: ζώνη από ~ δέρμα. ❷ αυτός που δεν έχει νοθευτεί: ~ τοπικά προϊόντα. ❸ (για πρόσ. και συναισθήματα) αυτός που είναι πραγματικός, αληθινός, δεν προσποιείται: Παρότι γεννήθηκε στην Αγγλία, παραμένει ~ Έλληνας. **Ενωσα ~ χαρά βλέποντάς τον**. **γνήσια** (επίρρ.). **γνησιότητα** η.

γνώμη η: ό,τι πιστεύει κτ για ένα θέμα, ό,τι θεωρεί ότι είναι σωστό = άποψη, θέση, στάση, εκτίμηση: Έχω τη ~ ότι οι τιμές του πετρελαίου θα αυξηθούν. **κοινή ~**: οι απόψεις που αποδέχεται ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας και (συνεκδ.) η πλειοψηφία της κοινωνίας, ο κόσμος. ❷ σχ. **γνώση**. **γνωματεύω** (μτβ.). **γνωμάτευση** η: γνωμοδότηση ειδικού για ορισμένο θέμα.

γνωμικό το: περιεκτική φράση, απόσταγμα της λαϊκής σοφίας, που εκφράζει μια γενική αλήθεια = απόφθεγμα, ρητό.

γνωμοδότηση η: διατύπωση επίσημης γνώμης ύστερα από μελέτη = γνωμάτευση: Ζητήθηκε η ~ του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης για το θέμα. **γνωμοδοτώ** (αμτβ.). **γνωμοδοτικός -ή -ό**.

γνωρίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ έχω μάθει = ξέρω ≠ αγνώω: ~ όλες τις λεπτομέρειες αυτής της υπόθεσης. ❷ συναντώ κτ για πρώτη φορά και αναπτύσσω σχέσεις μαζί του: Τον γνώρισα πριν από δύο χρόνια σ' ένα ταξίδι. (& παθ., αμτβ.) Γνώριστκα με τον άντρα μου όταν ήμασταν στο πανεπιστήμιο. ❸ αναγνωρίζω κτ ή κτ: Τον γνώρισε αμέσως, παρότι έλειπε χρόνια στο εξωτερικό. ❹ αποκτώ εμπειρία, βιώνω: Γνώρισαν πολλές πίκρες και βάσανα στα χρόνια της Κατοχής. ❺ συστήνω κτ σε κτ άλλον: Να σας γνωρίσω τη σύζυγό μου! ❻ [επίσ.] παρέχω πληροφορίες για κτ = γνωστοποιώ: Σας ~ ότι δεν επιτρέπεται η λήψη φωτογραφιών. **γνώρισμα** το: στοιχείο ή ιδιότητα που χαρακτηρίζει κτ, ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. **γνωριμία** η: το να γνωρίζει κανείς κτ και (συνεκδ.) το ίδιο το πρόσωπο που γνωρίζει: Έκανα μια ενδιαφέρουσα ~. **γνωστός -ή -ό**: ❶ αυτός τον οποίο γνωρίζουμε εμπειρικά ή μετά από μελέτη: Οι τακτικές εξαπάτησης στις διαφημίσεις είναι ~, αλλά όλοι πέφτουμε θύματά τους. Είναι ~ ότι οι δύο άνδρες είχαν αντιπαλότητα. ❷ (για πρόσ.) ≠ άγνωστος α. αυτός τον οποίο γνωρίζει κτ, αλλά δεν είναι στενός του φίλος: Είμαστε απλοί ~: έχει τύχει να βορευούμε δυο τρεις φορές σε κάποια πάρτι. β. αυτός τον οποίο γνωρίζουν

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

γραπώνω
γυαλί

- γραπώμα → γραπώνω
- γραπώνω → γραπώνω
- γρατζουνιά → γρατζουνώ
- γρατζουνίζω → γρατζουνώ
- γρατζουνίσμα → γρατζουνώ
- γρατζουνώ → γρατζουνώ
- γραφειακός → γραφείο
- γραφείο → γραφείο
- γραφειοκρατία → γραφείο
- γραφειοκρατικά → γραφειο-
κρατία
- γραφειοκρατικός → γραφειο-
κρατία
- γραφή → γράφω
- γραφικά → γραφικός¹
- γραφικός¹ → γράφω
- γραφικός² → γράφω
- γραφικότητα → γραφικός¹
- γραπτό → γράφω
- γράφο → γράφω
- γρήγορα → γρήγορος
- γρηγοράδα → γρηγορός
- γρηγορός → γρηγορός
- γυαλί → γερνώ

δηροδρομική ~. ❸ σε γραπτό κείμενο, χαρακτικές και λέξεις τοποθετημένες σε μία σειρά = αράδα. ❹ (μτφ.) τακτική ή οδηγία που ακολουθείται σε ένα θέμα: η υπερασπιστική ~ του δικηγόρου. Οι δηλώσεις του ξέφυγαν από τη ~ του κόμματος. **γραμμικός -ή -ό:** αυτός που γίνεται με γραμμές: ~ σχέδιο. **γραμμικά** (επίρρ.).

γραπώνω -ομαι: ❶ (μτβ.) αρπάζω κπ ή κτ: Τον γράπωσε από τον λαιμό και δεν τον άφησε να φύγει. ❷ παθ. πιάνομαι δυνατά από κάποιον: Γραπώθηκε από τα κάγκελα και έτσι σώθηκε από τον χείμαρρο. **γράπωμα** το.

γρατζουνώ & -άω -ιέμαι & -ίζω -ομαι: (μτβ.) ❶ κάνω πληγή ή σημάδι σε κπ ή κτ με τα νύχια ή αιχμηρό αντικείμενο: Μου γρατζούνισαν το καινούριο μου αυτοκίνητο. Η γάτα τον γρατζούνισε στο μάγουλο. ❷ [ειρων.] παίζω αδέξια μουσικό όργανο με χορδές: Γρατζουνάει την κιθάρα και νομίζει ότι παίζει μουσική. **γρατζουνίσμα** το. **γρατζουνιά** η: πληγή ή σημάδι από νύχια ή αιχμηρό αντικείμενο.

γραφείο το: ❶ έπιπλο που μοιάζει με τραπέζι και χρησιμοποιείται για μελέτη ή γράψιμο. ❷ δωμάτιο ή σύνολο δωματίων στο οποίο εργάζεται κπ ή στο οποίο στεγάζεται μία εταιρεία: Πού βρίσκονται τα ~ της εταιρείας; ❸ υπηρεσία ή οργανισμός: ~ ευρέσεως εργασίας. ❧ σχ. **γράφο**. **γραφειακός -ή -ό.**

γραφειοκρατία η: ❶ χρονοβόρες διαδικασίες της δημόσιας διοίκησης: Έμπλεξα με τη ~ και να δούμε πότε θα ξεμπροδέσω! ❷ η διοίκηση του δημοσίου και οι σχετικές αρμόδιες υπηρεσίες. ❧ σχ. **γράφο**. **γραφειοκρατικός -ή -ό**. **γραφειοκρατικά** (επίρρ.).

γραφικός¹ -ή -ό: ❶ (για τόπο) αυτός που είναι όμορφος και μοιάζει με ζωγραφικό πίνακα: ~ ακρογιάλι/εκκλησιάκι. ❷ (για πρόσω.) αυτός που είναι παρὰξενος ή ιδιόρρυθμος: ένας τύπος ~, με περίεργη εμφάνιση. **γραφικά** (επίρρ.). **γραφικότητα** η.

γράφο -ομαι • παθ. αόρ. **γράφτηκα** & (σπάν.) **γράφηκα:** (μτβ. & με παρὰλ. αντικ.) ❶ αποτυπώνω τον λόγο ή τη σκέψη μου κυρίως πάνω σε χαρτί, χρησιμοποιώντας σύμβολα (γράμματα): Έμαθε να ~ από πολύ μικρή. Βλέπεις τι γράφει εκεί; ~ /έχω γραμμένο κπ/κτ στα παλιά μου τα παπούτσια/κανονικά: περιφρονώ ή αδιαφορώ για κπ ή κτ. ❷ αποτυπώνω ήχο ή εικόνα σε μηχανήμα: Σου έγραψα στο βίντεο την εκπομπή. ❸ γράφω επιστολή = αλληλογραφώ: Γράφε μας μία φορά την εβδομάδα,

να ξέρουμε ότι είσαι καλά. ❹ συντάσσω επιστημονικό, λογοτεχνικό κτλ. έργο: ~ διηγήματα/την πτυχιακή του/στην τοπική εφημερίδα. = δημοσιογράφος. ❺ συνθέτω μουσική: ~ λαϊκά τραγούδια. ❻ δηλώνω κπ σε κατάλογο = εγγράφω: Έγραψα το παιδί στα αγγλικά. ❼ αφήνω περιουσιακό μου στοιχείο σε κπ με διαθήκη: Τους έγραψε από ένα διαμέρισμα. ❸ (για τη μοίρα) ορίζω ως πεπρωμένο: Ήταν γραμμένο από τη μοίρα να συναντηθούμε. **γράψιμο** το. **γραπτός -ή -ό:** αυτός που διατυπώνεται με γράμματα ≠ προφορικός: ~ λόγος /εξέταση. **γραπτό** το: ❶ γραπτή απάντηση εξεταζομένου σε διαγωνισμό ή εξέταση. ❷ συνήθ. πληθ. το σύνολο των έργων ενός λογοτέχνη: Από τα ~ του σώθηκαν ελάχιστα. **γραπτό & γραμμένο** το: ότι έχει γράψει η μοίρα για κπ = πεπρωμένο, ριζικό: Ήταν της μοίρας μας ~. **γραπτά & -ώς** (επίρρ.). **γράμμα** το: ❶ σύμβολο με το οποίο αναπαριστάουμε τους φθόγγους μιας γλώσσας: Το ελληνικό αλφάβητο έχει 24 ~. **κατά ~:** με ακρίβεια = πιστά: Ακολουθούσε τις οδηγίες ~. ❷ γραπτό μήνυμα που απευθύνεται σε κπ = [επίσ.] επιστολή: στέλνω/γράφω/παίρνω ~. ❸ πληθ. α. μόρφωση: Μάθε, παιδί μου, ~! β. λογοτεχνία, καλλιτεργημένος γραπτός λόγος: Ήταν άνθρωπος των γραμμάτων και των τεχνών. **γραφή** η: ❶ το να γράφει κπ κτ = γράψιμο: Ξέρει ~ και ανάγνωση. ❷ σύστημα σημείων για τη γραπτή αποτύπωση του λόγου: ιερογλυφική ~. **γραφικός² -ή -ό:** αυτός που έχει σχέση με τη γραφή ή το γράψιμο. ~ **χαρακτήρας:** ο ιδιαίτερος τρόπος που γράφει ο καθένας με το χέρι. ~ **τέχνες:** σύνολο καλλιτεχνικών, σχεδιαστικών και εκτυπωτικών μεθόδων.

Οι λ. **γραπτός - γραπτό** προέρχονται από θέμα του ρ. **γράφω**. Ο εναλλακτικός τ. **γραφτός** δεν είναι εύχρηστος, ενώ ο τ. **γραπτό** χρησιμοποιείται με διαφορετική σημασία. Από το ρ. **γράφω** προέρχονται πολλές λέξεις, όπως **γραφέας, γραφίστας, γραφομηχανή, γραφειοκρατία** κτλ.

γρήγορος -η -ο: ❶ αυτός που κινείται με μεγάλη ταχύτητα = ταχύς ≠ αργός. ❷ αυτός που ενεργεί ή συμβαίνει αμέσως ή μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα: ~ απάντηση/εξέλιξη. **γρηγορά** (επίρρ.) ≠ αργά, σιγά. **γρηγοράδα** η. ❧ σχ. **εγείρω**.

γυαλί το: ❶ διαφανές υλικό που σπάει εύκολα

και χρησιμοποιείται για την κατασκευή βάζων, ποτηριών κτλ.: *γλυπτό από μέταλλο και ~*. ❷ *συνήθ. πληθ. κομμάτι σπασμένου αντικειμένου από γυαλί: Πρόσεξε τα γυαλιά, θα κοπείς!* ❸ *πληθ. κομμάτια από γυαλί που στερεώνονται σε ειδικό σκελετό και χρησιμοποιούνται για τη βελτίωση της όρασης ή την προστασία των ματιών από τον ήλιο ή τον αέρα: γυαλιά οράσεως/ηλίου.* ❹ [μειωτ.] (μτφ.) η τηλεόραση: *Βγαίνει καλά στο ~*. **γυάλινος -η -ο:** αυτός που είναι από γυαλί. **γυαλικά** τα: είδη κουζίνας ή σπιτιού όπως ποτήρια, πιάτα, βάζα κτλ. **γυαλάκιος ο:** [μειωτ.] πρόσωπο που φορά γυαλιά οράσεως.

γυαλίζω -ομαι: ❶ (μτβ.) *κάνω κτ λείο και λαμπερό: ~ τα παπούτσια/τα ασημικά.* ❷ (αμτβ.) *φαίνομαι λείος και λαμπερός: Τα πετράδια γυαλιζαν στο φως.* **γυάλισμα** το. **γυαλιστερός -ή -ό.** **γυαλάδα** η: η ιδιότητα του γυαλιστερού.

γυμνάζω -ομαι: (μτβ.) *ασκώ το σώμα μου: Πρέπει να ~ καθημερινά τους κοιλιακούς μου.* **γυμναστής ο, -άστρια** η. **γυμναστικός -ή -ό.** **γυμναστική** η.

γυμνάσιο το: ❶ οι τρεις πρώτες τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και (συνεκδ.) το κτίριο όπου στεγάζονται, καθώς και οι μαθητές της βαθμίδας αυτής. ❷ *πληθ. ασκήσεις στρατιωτικής ετοιμότητας.* **γυμνασιακός -ή -ό.** **γυμνασιάρχης ο, η & [οικ.] -ισσα** η.

γυμνός -ή -ό: ❶ **α.** αυτός που δε φοράει ρούχα = γδυτός ≠ ντυμένος: *Κυκλοφορούσε στην παραλία ~. Ήταν ~ από τη μέση και πάνω!* **β.** αυτός που δεν καλύπτεται από κτ: *Το δέντρο ήταν τελείως ~, δεν είχε ούτε ένα φύλλο.* ❷ (μτφ.) αυτός που του λείπει κτ: *~ δωμάτιο (χωρίς διακόσμηση).* *~ αλήθεια:* πλήρης αλήθεια. **γύμνια** η: η κατάσταση του γυμνού.

γυναίκα η: ❶ *άνθρωπος θηλυκού φύλου που έχει περάσει την παιδική και την εφηβική ηλικία: Τώρα πια είσαι ολόκληρη ~ και όχι κοριτσάκι!* ❷ [οικ.] η σύζυγος: *Τι κάνουν η ~ και τα παιδιά σου;* ❸ [οικ.] γυναίκα που απασχολείται επαγγελματικά με το καθάρισμα σπιτιών: *Κάθε Σάββατο έχω ~ που μου κάνει το σπίτι.*

γυναικείος -α -ο. **γυναικεία** (επίρρ.). **γυναικεία** τα: τμήμα καταστήματος που πουλάει γυναικεία ρούχα.

γυρεύω: (μτβ.) ❶ *ψάχνω να βρω κπ ή κτ = ζητώ, αναζητώ: Στον ουρανό σε γύρευα, στη γη σε βρήκα.* ❷ *ζητώ επίμονα, επιθυμώ πολύ να κάνω κτ: Γύρευε να βρει το δίκιο του.* **τρέχα γύρευε:** για κτ που είναι απίθανο ή μάταιο.

γυρίζω: ❶ (αμτβ.) *επανερχομαι στο σημείο ή τον τόπο προέλευσης = επιστρέφω: Θα γυρίσω στη δουλειά σε μία ώρα.* ❷ **α.** (αμτβ.) *στρέφομαι προς τα πίσω: ~ και βλέπω πίσω μου έναν άγνωστο.* **β.** (μτβ.) *στρέφω κτ προς μία κατεύθυνση: Γύρισα το κεφάλι και τον είδα πίσω μου. ~ τον διακόπτη.* ❸ (αμτβ.) *κινούμαι γύρω από έναν άξονα: Η γη ~.* ❹ (μτφ., αμτβ.) *κινούμαι, κάνω βόλτες άσκοπα εδώ και εκεί: Όλη μέρα ~ στους δρόμους.* ❺ (αμτβ.) *αλλάζω: Επιτέλους, γύρισε η τύχη μας!* ❻ (μτβ.) *δίνω πίσω κτ που έχω δανειστεί = επιστρέφω: Της έδωσα ένα βιβλίο, αλλά δε μου το γύρισε ποτέ πίσω.* ❼ (μτβ.) *ξεναγώ κτ: Τον γύρισε σε όλα τα αξιοθέατα της πόλης.* ❽ (μτβ.) *κινηματογραφώ: ~ ταινία.* **γυρισμός ο:** το να γυρίζει (σημ. 1) κπ κάπου = επιστροφή. **γύρισμα** το: το να γυρίζει κπ ή να γυρίζει κανείς κτ (σημ. 2, 5 & 8): *το ~ του κεφαλιού/της τύχης/μιας ταινίας.*

γωνία & [οικ.] στις σημ. 2, 3 & 4 **γωνιά** η: ❶ ΓΕΩΜ Γεωμετρικό σχήμα που ορίζεται από δύο τεμνόμενες ευθείες: *ορθή/οξεία/αμβλεία ~.* ❷ **α.** εσοχή ή εξοχή που σχηματίζουν επιφάνειες που τέμνονται: *Έβαλα το τραπέζι στη ~ του δωματίου.* **β.** το σημείο στο οποίο τέμνονται δύο δρόμοι: *το περίπτερο της ~.* ❸ η άκρη αντικειμένων: *η ~ του τραπέζιού/του ματιού.* ❹ (μτφ.) *άκρη, απομακρυσμένο σημείο: Τι χώθηκες σ' αυτή τη ~; γωνιακός -ή -ό.* **γωνιακά** (επίρρ.). **γωνιάζω:** (μτβ.) *δίνω σε κτ το σχήμα γωνίας.*

γυαλάδα → γυαλίζω
γυαλάκιος → γυαλί
γυαλί
γυαλίζω
γυαλικά → γυαλί
γυάλινος → γυαλί
γυάλισμα → γυαλίζω
γυαλιστερός → γυαλίζω
γυμνάσω
γυμνασιακός → γυμνάσιο
γυμνασιάρχης → γυμνάσιο
γυμνάσιο
γυμναστής → γυμνάζω
γυμναστική → γυμνάζω
γυμναστικός → γυμνάζω
γυμναστριά → γυμνάζω
γύμνια → γυμνός
γυμνός
γυναίκα
γυναίκα → γυναίκα
γυναικείος → γυναίκα
γυρεύω
γυρίζω
γύρισμα → γυρίζω
γυρισμός → γυρίζω
γωνία
γωνιάζω → γωνία
γωνιακά → γωνία
γωνιακός → γωνία

Προσοχή στην προφορά: χωρίς συνίτηση τα *γω-νί-α, γω-νι-α-κός*, αλλά με συνίτηση το *γω-νιά-ζω*.

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- δαγκάνω → δαγκώνω
- δάγκωμα → δαγκώνω
- δαγκωματιά → δαγκώνω
- δαγκωνιά → δαγκώνω
- δαγκώνω
- δάγκω
- δακρύζω → δάκρυ
- δακτυλικός¹ → δάχτυλος
- δακτυλικός² → δάχτυλο
- δακτύλιος
- δάχτυλο → δάχτυλο
- δάχτυλος
- δαμάζω
- δανειακός → δάνειο
- δανείζω → δάνειο
- δανεικά → δάνειο
- δανεικός → δάνειο
- δάνειο
- δανεισμός → δάνειο
- δανειστής → δάνειο
- δανειστικά → δάνειο
- δανειστικός → δάνειο
- δανειστρία → δάνειο
- δαπάνη → δαπανώ
- δαπανηρός → δαπανώ
- δαπανώ
- δάρισμα → δέρινω
- δασικός → δάσος
- δασάλα → δάσκαλος
- δασκάλεμα → δάσκαλος
- δασκαλεύω → δάσκαλος
- δασκαλίκι → δάσκαλος
- δάσκαλος
- δάσος
- δασώδης → δάσος
- δαχτυλικός → δάχτυλο
- δάχτυλο

Δαγκώνω & [προφ.] δαγκάνω -ομαι: (μτβ.) **1** (& με παράλ. αντικ.) πιέζω κτ ανάμεσα στα δόντια μου: ~ το μολύβι. Προσοχή, ο σκύλος ~! Με δάγκωσε στο χέρι. **2** παθ., συνήθ. αόρ. αισθάνομαι άσχημα για κτ δυσάρεστο που έκανα: Δαγκώθηκε, όταν κατάλαβε την γκάφα της. **δάγκωμα** το: το να δαγκώνει κανείς κτ. **δαγκωματιά** η: **1** το να δαγκώνει κανείς κτ και (συνεκδ.) το σημάδι που κάνει: Ποιος σου έκανε αυτή τη ~ στο μάγουλο; **2** μικρό κομμάτι τροφής που κόβει κπ με τα δόντια του. **δαγκωνιά** η = δαγκωματιά (σημ. 1).

δάκρυ το: σταγόνα διάφανου αλμυρού υγρού που κυλάει από τα μάτια λόγω έντονου συναισθήματος ή ερεθισμού: Ξέσπασε σε δάκρυα χαράς / λύπης. **κροκοδείλια δάκρυα:** ψεύτικο κλάμα. **δακρύζω** (αμτβ.).

δακτύλιος ο: **1** κτ που έχει το σχήμα δαχτυλιδιού και βρίσκεται γύρω από κτ άλλο. **κυκλοφοριακός ~:** περιοχή της πόλης, συνήθ. στο κέντρο, όπου δεν επιτρέπεται η κυκλοφορία όλων των οχημάτων. **2** ΑΣΤΡΟΝ φωτεινή ζώνη που βρίσκεται γύρω από κάποιους πλανήτες: ο ~ του Κρόνου. **3** ΑΝΑΤ τμήμα του σώματος των σκουληκιών και των εντόμων που έχει το σχήμα δαχτυλιδιού.

δάχτυλος ο: **1** (μτφ.) πρόσωπο ή ομάδα προσώπων που ενεργούν μυστικά με σκοπό να προκαλέσουν κακό: Ξένος ~ κρύβεται πίσω από τις πρόσφατες αναταραχές. **2** ΦΙΛΟΛ στη μετρική, τρισύλλαβη μετρική μονάδα. **δαχτυλικός¹ -ή -ό:** ΦΙΛΟΛ αυτός που αποτελείται από δακτύλους (σημ. 2): ~ εξάμετρο.

δαμάζω -ομαι: (μτβ.) **1** εκπαιδεύω άγριο ζώο, ώστε να υπακούει στις εντολές μου. **2** (μτφ.) θέτω υπό τον έλεγχό μου κπ ή κτ που είναι επικίνδυνος(ς) ή δύσκολος(ς) να ελεγχθεί: Ο άνθρωπος προσπαθεί να δαμάσει τα στοιχεία της φύσης.

δάνειο το: **1** χρηματικό ποσό που δίνεται με τον όρο να επιστραφεί σε ορισμένο χρόνο, συνήθως αυξημένο με τόκους: Δίνω/παίρνω ~. **2** πνευματικό αγαθό που χρησιμοποιεί κανείς ως δικό του: Η βασική ιδέα του έργου είναι ~ από τον Βιζυηνό. **λεξιλογικό/μεταφραστικό ~:** ΓΛΩΣΣ λέξη που δημιουργείται σε μία γλώσσα μεταφράζοντας τη λέξη άλλης γλώσσας: Η λέξη «ουρανοξύστης» είναι ~ της αγγλικής «sky-scraper». **δανείζω -ομαι:** (μτβ.) δίνω σε κπ κτ προσωρινά, με τον όρο να το επιστρέψει: Του δάνεισα το αυτοκίνητό μου, γιατί το δικό του χάλασε. **δανεισμός** ο. **δα-**

νειακός -ή -ό: αυτός που δίνεται ως δάνειο. **δανεικά** τα: χρήματα που δίνονται ως δάνειο. **δανειστής** ο, **δανειστρία** η: πρόσωπο που δανείζει σε κπ κτ = πιστωτής. **δανειακός -ή -ό:** αυτός που είναι σχετικός με το δάνειο: ~ πολιτική της τράπεζας. **δανειστικός -ή -ό:** αυτός που είναι σχετικός με τον δανειστή ή τον δανεισμό: ~ βιβλιοθήκη. **δανειστικά** (επίρρ.).

δαπανώ & -άω -ιέμαι & -όμαι: (μτβ.) = [οικ.] ξοδεύω **1** δίνω χρήματα για να αποκτήσω αγαθό ή υπηρεσία = χαλάω. **2** (μτφ.) χρησιμοποιώ κτ χωρίς μέτρο, με αποτέλεσμα να το αχρηστεύσω ή να το εξαντλήσω = καταναλώνω: Δαπάνησα πολύ χρόνο στη μετάφραση του κειμένου. = σπαταλώ. **δαπάνη** η: το να δαπανά κανείς κτ, καθώς και αυτό που δαπανά. **δαπανηρός -ή -ό:** αυτός που απαιτεί πολλά χρήματα για να γίνει.

Οι λ. δαπανώ, ξοδεύω, καταναλώνω και σπαταλώ αναφέρονται όλες στη χρήση χρηματικών ποσών για την απόκτηση ή χρήση αγαθών. Η λ. δαπανώ χρησιμοποιείται σε πιο επίσημο λόγο από τη λ. ξοδεύω και εκφράζει θετικότερα συναισθήματα από την πλευρά του ομιλητή σε σχέση με τη λ. σπαταλώ. Οι λ. ξοδεύω και καταναλώνω εκφράζουν ουδετερότητα του ομιλητή.

δάσκαλος ο, **-άλα** η: **1** πρόσωπο που διδάσκει κτ: ~ χορού/μουσικής/οδήγησης. **2** πρόσωπο που διδάσκει στο δημοτικό σχολείο. **δασκαλεύω -ομαι:** [μειωτ.] (μτβ.) λέω σε κπ τι να κάνει ή πώς να το κάνει, συνήθως για κτ κακό. **δασκάλεμα** το. **δασκαλίκι** το: [προφ.] το έργο ή η δουλειά του δασκάλου = διδασκαλία.

δάσος το: **1** έκταση γης που καλύπτεται από πυκνά άγρια δέντρα. **2** (μτφ.) σύνολο από πολλά και πυκνά τοποθετημένα στενόμακρα αντικείμενα: ~ από κεραίες. **δασικός -ή -ό. δασικός** ο, η: υπάλληλος της δασικής υπηρεσίας. **δασώδης -ης -ες:** αυτός που καλύπτεται από δάση. **σχ. αγενής.**

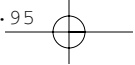
δάχτυλο & [επίσ. στη σημ. 1] δάχτυλο το: **1** ΑΝΑΤ καθένα από τα πέντε μακριά λεπτά μέρη στα οποία καταλήγει το κάθε χέρι και πόδι του ανθρώπου και ορισμένων ζώων. **2** μονάδα μέτρησης ίση με το πάχος ενός δαχτύλου: Δε θέλω να πιω πολύ, βάλε μου μόνο ένα ~ ούισκι! **δαχτυλικός² & (σπάν.) δαχτυλικός -ή -ό:** αυτός που ανήκει στο δάχτυλο ή που γίνεται με το δάχτυλο: ~ αποτυπώματα.

Προσοχή: ενώ για το ουσ. χρησιμοποιείται κυρ. η μορφή με -χτ- (δάχτυλο), στο επίθετο προτιμάται η μορφή με -κτ- (δαχτυλικός).

δε¹ (σύνδ.): ❶ (συνήθ. μαζί με το μεν) συνδέει δύο αντίθετες προτάσεις ή φράσεις: *Τα μεν αγόρια κάθονται αριστερά, τα ~ κορίτσια δεξιά. Αφενός μεν διαφωνώ με την ιδέα, αφετέρου ~, δεν μπορώ να αναλάβω την εργασία που απαιτεί.* ❷ δηλώνει αλλαγή θέματος: *Στη συνέχεια ~, θα αναλύσουμε...*

δεδομένος -η -ο: αυτός που έχει καθοριστεί, είναι γνωστός ή θεωρείται αληθινός ή αποδεκτός = συγκεκριμένος: *Η κατάσταση είναι ~ δυστυχώς, δεν αλλάζει τίποτα. δεδομένου ότι* (ως σύνδ.): εισάγει πρόταση που δηλώνει αιτία = επειδή, αφού, καθώς: *~ δεν έχει πολύ χρόνο στη διάθεσή του, θα είμαστε σύντομοι. δεδομένο το:* ❶ στοιχείο που θεωρείται γνωστό, αποδεκτό ή αναμφισβήτητο και χρησιμοποιείται ως βάση για περαιτέρω έρευνα, συζήτηση κτλ.: *Η συζήτηση θα πρέπει να βασιστεί στα ~ αυτά.* ❷ πληθ. ΠΛΗΡΟΦ στοιχεία που εισάγονται για επεξεργασία σε ηλεκτρονικό υπολογιστή: **βάση δεδομένων:** σύνολο στοιχείων οργανωμένων και αποθηκευμένων με τρόπο που να επιτρέπει την εύκολη επεξεργασία τους.

Από τη μπλ. του ΑΕ ρ. *δίδομι*.

δείγμα το: μικρή ποσότητα ή μέρος ενός συνόλου που επιτρέπει να βγάλουμε συμπεράσματα για το σύνολο: *Εστειλε ~ του μολυσμένου νερού στο χημείο.*

Από το ΑΕ ρ. *δείκνυμι* «δείχνω». **Προσοχή** στη διαφορά γραφής και σημασίας από το ομόηχο *δήγμα* «τόιμπημα, δάγκωμα εντόμου».

δειλός -ή -ό: αυτός που φοβάται εύκολα ή δεν είναι τολμηρός, καθώς και η αντίστοιχη συμπεριφορά: *Εγκατέλειψε τη μάχη, γιατί ήταν ~. = φοβητσιάρης ≠ γενναίος, θαρραλέος. Είναι τόσο ~, που ντρέπεται να μιλήσει. = άτολμος. ~ ματιά/πράξη. ⚡σχ. **δεινός, δειλά** (επίρρ.). **δειλία** η: η στάση του δειλού ≠ τόλμη. **δειλιάζω** (αμτβ.).*

δείνα (αντων. αόρ.) • *άγλ.:* *συνήθ. εν.* (συνήθ. μετά τη λ. *τάδε*) αναφέρεται αόριστα σε κπ ή κτ που δεν κατονομάζεται: *Δεν μ' ενδιαφέρει το τάδε ή το ~ κείμενο. ⚡αντωνυμία - Πίνακα χρήσης αντωνυμιών.*

δεινός -ή -ό: ❶ (για πρόσ.) αυτός που είναι πολύ ικανός σε κτ: *~ κολυμβητής.* ❷ (για καταστάσεις) αυτός που είναι πολύ δυσάρεστος: *~ οικονομική κατάσταση. δεινά* τα: δυσάρεστα γεγονότα ή καταστάσεις = δυστυχίες, συμφορές:

τα ~ του πολέμου. δεινότητα η: ιδιαίτερη ικανότητα σε κτ.

Η λ. *δεινός*, από το ΑΕ ρ. *δείδω* «φοβούμαι», δήλωνε αρχικά αυτόν που προκαλεί φόβο, ενώ από την ίδια ρίζα προέρχεται και το *δειλός* «αυτός που αισθάνεται φόβο».

δείχνω -ομαι: ❶ (μτβ.) χρησιμοποιώ το δάχτυλο ή το χέρι μου για να κατευθύνω το βλέμμα, την προσοχή κτλ. κπ σε κτ: *Μας έδειξε το σπίτι που ψάχναμε.* ❷ (μτβ.) παρουσιάζω κτ σε κπ για να το δει: *Έδειξε το δώρο του σε όλους.* ❸ (μτβ.) εξηγώ σε κπ πώς γίνεται κτ = διδάσκω, μαθαίνω: *Του έδειξε πώς να δένει τα κορδόνια.* ❹ (μτβ.) κάνω φανερό κτ: *Η έρευνα έδειξε το μέγεθος της καταστροφής. = αποδεικνύω. Δεν ήθελε να δείξει τη λύπη του. = εκφράζω, εκδηλώνω.* ❺ (μτβ.+ να ή αμτβ.+ κατηγ.) δίνω την εντύπωση = φαίνομαι: *~ να μετάνιωσε. ~ γερασμένος.* ❻ (μτβ.) προσδιορίζω μία ορισμένη τιμή ή βαθμό: *Το θερμομέτρο ~ 39°C. δείχνει:* *απρόσ.* (αμτβ.) υπάρχουν σημάδια ότι κτ έγινε ή θα γίνει = φαίνεται: *~ να έβρεξε/ότι θα βρέξει. δείκτης & (σημ. 1 και 2) **δείκτης** ο: ❶ καθέτι που δείχνει κτ, όπως η βελόνα σε όργανο μέτρησης: *~ ρολογιού/ζυγαριάς.* ❷ το δεύτερο δάχτυλο του χεριού, με το οποίο συνήθως δείχνουμε. ❸ αριθμός που δείχνει μέγεθος, βαθμό κτλ.: *~ νοημοσύνης/ανεργίας.* ❹ μαθ **α.** ο αριθμός που γράφεται αριστερά του ριζικού και δηλώνει την τάξη της ρίζας. **β.** σύμβολο που γράφεται δεξιά και λίγο πιο κάτω από ένα άλλο. **δεικτικός -ή -ό, δεικτικά** (επίρρ.).*

δέλτα το: ❶ το τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. ⚡**Παράρτημα.** ❷ τριγωνική έκταση γης στις εβροές ποταμού: *το ~ του Αξιού.*

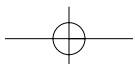
δελτίο το: ❶ έντυπο όπου αναγράφονται επίσημα στοιχεία: *~ ταυτότητας.* ❷ ενημερωτική ανακοίνωση από επίσημη αρχή ή υπηρεσία: *~ ειδήσεων/καιρού/τύπου. ιατρικό ~.* ❸ ενημερωτική έκδοση συλλόγου ή οργάνωσης: *Ενημερωτικό ~ Συλλόγου Μηχανικών.*

Από το ΑΕ *δελτίον* με αρχική σημασία «πιννακίδα γραφής, επιστολή».

δεν & δε² (επίρρ.): ❶ (με ρ. στην οριστ.) σχηματίζει άρνηση: *~ θέλω να έρθεις μαζί μας. Είπε ότι ~ θα μας βοηθήσει. Μήπως ~ ήταν σωστό αυτό που έκανες;* ❷ (με επανάληψη του ρ., χωρίς και

- δε¹
- δε² → δεν
- δεδομένο → δεδομένος
- δεδομένος
- δείγμα
- δείκτης → δείχνω
- δεικτικά → δείχνω
- δεικτικός → δείχνω
- δειλά → δειλός
- δειλία → δειλός
- δειλιάζω → δειλός
- δειλός
- δείνα → δεινός
- δείνα
- δεινός
- δεινότητα → δεινός
- δείχνει → δείχνω
- δείχνω
- δείκτης → δείχνω
- δέκτης → δέχομαι
- δεικτικός → δέχομαι
- δεικτικότητα → δέχομαι
- δεικτός → δέχομαι
- δέλτα
- δελτίο
- δέμα → δένω
- δεν

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- δένω
- δεξιός → δεξιός
- δεξιά → δεξιός
- δεξιός
- δέος
- δέσμα
- δερματικός → δέσμα
- δερμάτινο → δέσμα
- δερμάτινος → δέσμα
- δέσνω
- δες → βλέπω
- δέσιμο → δένω
- δεσμά → δεσμεύω
- δέσμευση → δεσμεύω
- δεσμευτικά → δεσμεύω
- δεσμευτικός → δεσμεύω
- δεσμεύω
- δέσμη
- δεσμός → δεσμεύω
- δεσπόζω
- δεσπόζων → δεσπόζω

με το δέν) **α.** δηλώνει ότι κτ γίνεται με μεγάλη δυσκολία: *Προλαβαίνω ~ προλαβαίνω να ετοιμάσω τη βαλίτσα για το ταξίδι.* **β.** τονίζει ότι κτ ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις: *Θέλει ~ θέλει, εγώ θα πάω εκδρομή!*

δένω -ομαι ❶ (μτβ.) **α.** βάζω μαζί τις δύο άκρες συνδετικού υλικού ή δύο συνδετικά υλικά και σχηματίζω κόμπο ≠ λύνω: *Έδεσε το σκοινί/την κορδέλα/τη γραβάτα.* **β.** βάζω γύρω από όμοια πράγματα κτ συνδετικό υλικό: *Έδεσε όλα τα βιβλία μαζί, για να μην της πέσουν.* **γ.** συγκρατώ κτ ή κτ σε σταθερό σημείο με σκοινί, αλυσίδα κτλ.: *Έδεσε τον σκύλο στα κάγκελα.* ❷ **α.** (μτβ.) ενώνω με σχέση συναισθηματική: *Τους ~ μακροχρόνια φιλία.* **β.** παθ. ενώνομαι ψυχικά με κτ: *Δέθηκαν μετά την περιπέτειά τους.* ❸ (αμτβ.) **α.** (για άνθη και φυτά) ωριμάζω: *Έδεσαν τα στάχυα.* **β.** (για σώμα) γίνομαι πιο δυνατός = μεστώνω, ωριμάζω: *Με τη γυμναστική έδεσε το σώμα του.* ❹ (αμτβ., για υγρά) γίνομαι πυκνότερος = πήζω: *Έδεσε η σάλτσα.* ❺ (μτβ.) καλύπτω κτ με κομμάτι ύφασμα: *Έδεσε το τραύμα.* ❻ (αμτβ., για πλεούμενα) αγκυροβολώ = αράζω: *Το πλοίο έδεσε στο λιμάνι.* **δέσιμο** το: η πράξη που κάνει κανείς όταν δένει κτ με κτ άλλο, καθώς και το αποτέλεσμα της πράξης αυτής. **δέμα** το: πράγματα που έχουν τοποθετηθεί μαζί και έχουν τυλιχτεί: ~ με εμπορεύματα. **δετός -ή -ό** ≠ λυτός.

Από το ΑΕ ρ. δέω -ᾶ. Από το θ. δέν- παράγεται το δέμα, ενώ από το θ. δεσ- παράγονται τα δεσμός, δεσμεύω, δέσμη κτλ.

δεξιός -ιά -ί & [λαϊκ.] (σημ. 1) **δεξιός -ιά -ί** ≠ αριστερός ❶ **α.** αυτός που βρίσκεται στην αντίθετη πλευρά από αυτήν της καρδιάς: ~ χέρι/πόδι/μάτι. **β.** αυτός που βρίσκεται στη δεξιά πλευρά σε σχέση με κτ σημείο αναφοράς: η ~ πλευρά του δωματίου. **το δεξί χέρι κάποιου:** έμπιστος και στενός συνεργάτης κάποιου, το πρόσωπο που τον βοηθάει περισσότερο: *Είναι το δεξί της χέρι - χωρίς αυτόν δεν κάνει τίποτα.* ❷ αυτός που υποστηρίζει την πολιτική της δεξιάς: ~ ψηφοφόρος. **δεξιά** (επίρρ.): ❶ προς τη δεξιά πλευρά ≠ αριστερά: *Στρίψε εδώ ~!* ❷ (μτβ.) καλά, με τρόπο που μας ωφελεί = ευνοϊκά ≠ ανάποδα: *Του ήρθαν όλα ~.* **δεξιός ο, -ιά η:** οπαδός της δεξιάς: *Οι ~ ανέβηκαν στην εξουσία.* **δεξιά & Δεξιά η:** τα συντηρητικά πολιτικά κόμματα ≠ αριστερά: *κυβέρνηση της ~.*

δέος το • χωρίς πληθ.: συναισθημα θαυμασμού, σεβασμού, συχνά και φόβου: *Ένωσαν ~ μέσα στον μεγαλοπρεπή ναό.* **αντίπαλον** ~: φόβος και σεβασμός που προκαλεί ένας ισάξιος αντίπαλος.

δέσμα το: ❶ το φυσικό κάλυμμα του σώματος του ανθρώπου και των ζώων: *κρέμα για ξηρό ~. Το φίδι αλλάζει ~ κάθε χρόνο.* ❷ το γδαρμένο δέρμα που χρησιμοποιείται μετά από επεξεργασία, για την κατασκευή ρούχων, παπουτσιών κτλ.: *παπούτσια από ~ κροκοδείλου.* **δερματικός -ή -ό:** αυτός που είναι σχετικός με το δέρμα (σημ. 1): ~ πάθηση. **δερμάτινος -η -ο:** αυτός που είναι κατασκευασμένος από δέρμα (σημ. 2): ~ φούστα. **δερμάτινο** το: δερμάτινο μπουφάν.

δέσνω -ομαι • αόρ. *έδειρα*, παθ. αόρ. *δάρθηκα*, μππ. *δαρμένος*: (μτβ.) ❶ χτυπώ πολύ και δυνατά κτ με το χέρι ή με κτ αντικείμενο = [οικ] βαράω, ξυλοκοπώ: *Τον έδειρε τόσο πολύ, που δεν μπορούσε να περπατήσει!* ❷ (μτβ.) **α.** πέφτω πάνω σε κτ ή κτ πολλές φορές και δυνατά: *Το κύμα έδεσνε τα βράχια.* **β.** βασανίζω, ταλαιπωρώ: *Τον ~ η ατυχία.* **δάρσιμο** το.

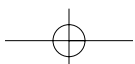
δεσμεύω -ομαι: (μτβ.) ❶ **α.** υποχρεώνω κτ (με υπόσχεση, συμβόλαιο κτλ.) να κάνει ή να μην κάνει κτ: *Τον δέσμευσε να μην αποκαλύψει τίποτα σε κανέναν.* **β.** παθ. αναλαμβάνω την υποχρέωση να κάνω ή να μην κάνω κτ: *Δεσμεύτηκε να μας βοηθήσει.* ❷ περιορίζω ή απαγορεύω τη χρήση: *Δέσμευσαν τις καταθέσεις του.* **δέσμευση η. δεσμά** τα: οτιδήποτε περιορίζει την ελευθερία κάποιου: *τα ~ του γάμου.* **δεσμός ο:** ❶ σχέση που συνδέει κτ με κτ ή κτ: *Έκοψε τους δεσμούς με το παρελθόν της.* ❷ ερωτική σχέση: *Έχουν ~ εδώ και τρία χρόνια.* ❸ χημ αλληλεπίδραση ατόμων που προκαλεί τη δημιουργία χημικών ενώσεων. **δεσμευτικός -ή -ό. δεσμευτικά** (επίρρ.). **δέσμιος -α -ο** = αιχμάλωτος. ⚡ σχ. **δένω.**

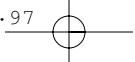

Το ΑΕ ρ. δεσμεύω, από το δεσμός, σήμαινε «φυλακίζω με δεσμά».

δέσμη η: σύνολο παρόμοιων πραγμάτων ή στοιχείων που ενώνονται, εμφανίζονται ή γίνονται μαζί: ~ φωτός/μέτρων. ⚡ σχ. **δένω.**

δεσπόζω: (αμτβ.) ❶ κυριαρχώ στον χώρο: *Ένα άγαλμα δέσποζε στην πλατεία.* ❷ (μτβ.) είμαι ο πιο σημαντικός σε έναν τομέα = κυριαρχώ: *Ο συνθέτης αυτός ~ στη σύγχρονη μουσική σκηνή.* **δεσπόζων -ουσα -ον:** αυτός που δεσποζει.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Α΄-Β΄-Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Από το ΑΕ ρ. δεσπόζω «έχω την εξουσία».

δεσπότης & [ουκ., στη σημ. 1] **δέσποτας** ο • κλητ. εν. **δέσποτα**, πληθ. (σημ. 1) & **δεσποτάδες**: ❶ ΕΚΚΛ επίσκοπος = μητροπολίτης. ❷ ηγεμόνας με απόλυτη εξουσία. ❸ ΙΣΤ αρχηγός δεσποτάτου. **δεσποτικός -ή -ό. δεσποτάτο** το: ΙΣΤ περιοχή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας με ανεξάρτητο άρχοντα, συνήθ. μέλος της αυτοκρατορικής οικογένειας: ~ του *Μυστρά/της Ηπείρου*.

δευτερέων -ουσα -ον: αυτός που είναι λιγότερο σημαντικός από κπ άλλο ≠ πρωτεύων: *Δεν ασχολείται με δευτερεύοντα ζητήματα. δευτερεύουσα πρόταση*: ΓΛΩΣΣ πρόταση που δεν μπορεί να σταθεί μόνη της στον λόγο ≠ κύρια πρόταση. **δευτερευόντως** (επίρρ.).

Από τη μτχ. ενεργ. ενστ. του ΑΕ ρ. *δευτερεύω*, που σήμαινε «είμαι δεύτερος».

δέχομαι • αόρ. **δέχθηκα & -τηκα**: (μτβ.) ❶ απαντώ θετικά σε κτ που μου προσφέρουν = αποδέχομαι ≠ αρνούμαι, απορρίπτω: ~ την *πρόταση*. ❷ συμφωνώ να κάνω ή να γίνει κτ: ~ να τον *βοηθήσω*. ❸ συμφωνώ ότι κτ είναι αληθές ή σωστό = αναγνωρίζω, αποδέχομαι ≠ αρνούμαι: *Δέχτηκε ότι αυτός έφταιγε για το ατύχημα*. ❹ γίνομαι αποδέκτης ή υφίσταμαι κτ από άλλον: ~ *συγχαρητήρια*. *Δέχτηκε μια μαχαιριά στο στήθος*. ❺ (& με παρᾶλ. αντικ.) είμαι διαθέσιμος: *Ο γιατρός ~ Δευτέρα και Πέμπτη*. ❻ υποδέχομαι κπ: *Μας δέχτηκε με ανοιχτές αγκάλες. δεκτός -ή -ό*: αυτός που κπ τον δέχεται ή μπορεί να τον δεχτεί: *Δε θα γίνονται δεκτές οι αιτήσεις μετά τις 12. Ο πρωθυπουργός έκανε ~ την παραίτηση του υπουργού. δεκτικός -ή -ό*: αυτός που μπορεί να δεχτεί κάτι, κυρίως ιδέες. **δεκτικότητα** η. **δέκτης** ο: ❶ ΤΕΧΝΟΛ συσκευή που δέχεται σήματα και τα μετατρέπει σε ήχο ή/και εικόνα ≠ πομπός: *τηλεοπτικός/ραδιοφωνικός ~*. ❷ πρόσωπο που λαμβάνει μηνύματα, εντολές κτλ.: *Έγινε ~ πολλών σχολίων*.

δήγμα το: [επίσ.] ❶ δάγκωμα. ❷ τσίμπημα εντόμου. **δηκτικός -ή -ό**: αυτός που είναι οξύς, προσβλητικός: ~ *ύφος*. **δηκτικά** (επίρρ.). **δηκτικότητα** η.

Από το ΑΕ ρ. *δάκνω* «δαγκώνω». **Προσοχή** στη διαφορά γραφής και σημασίας του ομόηχου *δείγμα* (ελ.).

να ψεύτικο ή προσποιητό = τάχα: *Ήρθε ~ να μας βοηθήσει*. ❷ (& ως επίθ.): ~ *φίλος* ≠ πραγματικός.

δηλαδή (σύνδ.): χρησιμοποιείται ❶ για να δώσουμε κπ εξήγηση σε κτ που έχει προαναφερθεί: *Δεν έφαγε καλά, ~ έφαγε μόνο το μισό*. ❷ (σε ερώτ.) για να εκφράσουμε απορία, δυσανεξικία, να ζητήσουμε εξηγήσεις ή να αναφέρουμε ό,τι καταλάβαμε από κτ που προαναφέρθηκε: ~, *τι εννοείς; ~, αν κατάλαβα καλά, εγώ θα πρέπει να φύγω τώρα*;

δηλητήριο το: = [λαϊκ.] φαρμάκι ❶ ουσία που βλάπτει ή σκοτώνει: *Τον σκότωσε με ~. Το τσιγάρο είναι ~ για τον οργανισμό*. ❷ (μτφ.) ουσία με πολύ πικρή γεύση: ~ τον *έκανες τον καφέ!* ❸ (μτφ.) κτ που προκαλεί θλίψη, στενοχώρια κτλ.: *το ~ της ζήλιας*. ❹ (μτφ.) μίσος, κακία: *Έσταξε ~ το στόμα του. δηλητηριάζω*

-ομαι: (μτβ.) ❶ δίνω σε κπ δηλητήριο για να τον σκοτώσω = φαρμακώνω: *Δηλητηρίασε τρεις ανθρώπους*. ❷ βάζω σε κτ δηλητήριο: *Το βέλος ήταν δηλητηριασμένο*. ❸ (μτφ.) επιδρω αρνητικά πάνω σε κπ ή κτ: *Η ζήλια του δηλητηριάζει τη σχέση μας. δηλητηρίαση* η. **δηλητηριώδης -ης -ες** = φαρμακερός. ελ. σχ. *αγενής*.

δηλώνω -ομαι: ❶ (μτβ.) κάνω κτ γνωστό με σαφή ή επίσημο τρόπο: *Ο πρόεδρος δήλωσε ότι θα δοθούν αποζημιώσεις*. ❷ **α.** (αμτβ.) ισχυρίζομαι ότι έχω κπ ιδιότητα: ~ *αθώος/ένοχος*. **β.** (μτβ.) ισχυρίζομαι κτ: ~ *άγνοια*. ❸ (μτβ.) φανερώνω, σημαίνω: *Η άρνησή του ~ έλλειψη εμπιστοσύνης*. ❹ (μτβ.) κάνω κτ γνωστό στην αρμόδια αρχή: ~ τον *γάμο μου/τα εισοδήματά μου. δήλωση* η: ❶ η πράξη που κάνει κπ όταν δηλώνει κτ, καθώς και το σχετικό κείμενο: *Ο πρωθυπουργός έκανε δηλώσεις*. ❷ έγγραφο με το οποίο δηλώνουμε κτ σε αρμόδια αρχή: *φορολογική ~. δηλωτικός -ή -ό*: αυτός που φανερώνει κτ: *ενέργεια ~ της άποψής του. δηλωτικά* (επίρρ.).

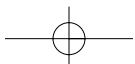
δημαγωγία η: προσπάθεια απόσπασης της θετικής γνώμης του κοινού με κολακείες, υποσχέσεις κτλ. και (συνεχδ.) ο λόγος που αποσκοπεί στη χειραγώγηση του λαού: *Κατέφυγε σε δημαγωγίες για να πετύχει την επανεκλογή του. δημαγωγός ο, η: πρόσωπο που χρησιμοποιεί τη δημαγωγία. **δημαγωγικός -ή -ό. δημαγωγικά** (επίρρ.). **δημαγωγώ** (αμτβ.) ασκώ δημαγωγία.*

Από τα ΑΕ *δήμος* + *ἄγω*.

δήθεν (επίρρ.): ❶ για να δηλώσουμε ότι κτ εί-

δήμαρχος ο, η & [λαϊκ.] **δήμαρχινα** η: ❶ πρό-

δέσποτας → δεσπότης
 δεσποτάτο → δεσπότης
 δεσπότης
 δεσποτικός → δεσπότης
 δετός → δένω
 δευτερευόντως → δευτερεύων
 δευτερέων
 δέχομαι
 δήγμα
 δήθεν
 δηκτικά → δήγμα
 δηκτικός → δήγμα
 δηκτικότητα → δήγμα
 δηλαδή
 δηλητηριάζω → δηλητήριο
 δηλητηρίαση → δηλητήριο
 δηλητήριο
 δηλητηριώδης → δηλητήριο
 δηλώνω
 δήλωση → δηλώνω
 δηλωτικά → δηλώνω
 δηλωτικός → δηλώνω
 δημαγωγία
 δημαγωγικά → δημαγωγία
 δημαγωγικός → δημαγωγία
 δημαγωγός → δημαγωγία
 δημαγωγώ → δημαγωγία
 δημαρχείο → δήμαρχος
 δημαρχία → δήμαρχος
 δημαρχιακός → δήμαρχος
 δημαρχίνα → δήμαρχος
 δήμαρχος

Α'-Β'-Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

δημητριακά
δημοσιότητα

- δημητριακά
- δήμιος
- δημιούργημα → δημιουργώ
- δημιουργία → δημιουργώ
- δημιουργικά → δημιουργώ
- δημιουργικός → δημιουργώ
- δημιουργικότητα → δημιουργώ
- δημιουργός → δημιουργώ
- δημοκράτης → δημοκρατία
- δημοκρατία
- δημοκρατικά → δημοκρατία
- δημοκρατικός → δημοκρατία
- δημοκρατίσσα → δημοκρατία
- δήμιος
- δημόσια → δημόσιος
- δημοσίευμα → δημοσιεύω
- δημοσίευση → δημοσιεύω
- δημοσιεύω
- Δημόσιο → δημόσιος
- δημοσιογραφία
- δημοσιογραφικά → δημοσιογραφία
- δημοσιογραφικός → δημοσιογραφία
- δημοσιογράφος → δημοσιογραφία
- δημοσιογράφω → δημοσιογραφία
- δημοσιοποιώ → ποιώ
- δημόσιος
- δημοσιότητα
- δημοσίως → δημόσιος

σωπο που ασκεί καθήκοντα εξουσίας στον δήμο: *Ο ~ εκλέγεται για τέσσερα χρόνια.* ❷ **δημαρχία** η: [λαϊκ.] & με τη σημ. της συζύγου του δημάρχου. **δημαρχία** η: το αξίωμα του δημάρχου και η χρονική περίοδος που αυτό ασκείται. **δημαρχιακός -ή -ό, δημαρχείο** το: το κτίριο όπου στεγάζονται οι δημοτικές αρχές και υπηρεσίες.

Από το ΑΕ *δήμαρχος* «εκπρόσωπος ενός από τους δήμους της Αθήνας» (< *δήμιος* + *ἄρχω*).

δημητριακά τα: είδος φυτών των οποίων οι σπόροι σε αλεσμένη μορφή χρησιμοποιούνται ως τροφή για τον άνθρωπο: *Το σιτάρι και το κριθάρι είναι ~.*

δήμιος ο: πρόσωπο που εκτελεί θανατικές ποινές: *Ο ~ αποκεφάλισε τον κατάδικο.*

Στην αρχαιότητα η λ. *δήμιος* ήταν επίθ. και σήμαινε «αυτός που αναφέρεται στον δήμο». Ως προσδιορισμός του ουσ. *δοῦλος* είχε τη σημασία «δούλος του δήμου επιφορτισμένος με τις θανατικές ποινές».

δημιουργώ -ούμαι: (μτβ.) ❶ κάνω κτ να υπάρξει: *Δημιούργησε μεγάλη περιουσία.* ❷ παράγω κτ, συνήθως έργο τέχνης: *Ο συγγραφέας δημιούργησε αληθινούς χαρακτήρες.* = πλάθω. ❸ γίνομαι η αιτία μιας κατάστασης (συνήθως για κτ αρνητικό) = προκαλώ, προξενώ: *Ο ερχομός του δημιούργησε αναστάτωση.* **δημιουργία** η: ❶ το να δημιουργεί κτ και αυτό που δημιουργείται: *Στόχος του είναι η ~ ενός δικτύου επιχειρήσεων. Παρουσιάστηκαν οι τελευταίες δημιουργίες του οίκου.* ❷ **Δημιουργία** η: ΘΡΗΣΚ η κτίση του κόσμου από τον Θεό: *οι επτά ημέρες της Δημιουργίας.* **δημιούργημα** το: το αποτέλεσμα της δημιουργίας: *Η ιστορία αυτή είναι ~ της φαντασίας σου.* **δημιουργός** ο, η: ❶ πρόσωπο που δημιουργεί, συνήθως έργο τέχνης. ❷ **Δημιουργός** ο: ΘΡΗΣΚ ο Θεός. **δημιουργικός -ή -ό**: ❶ αυτός που έχει την ικανότητα να επινοεί ή να υλοποιεί κτ πρωτότυπο: *Οι καλλιτέχνες είναι ~ όντα.* ❷ αυτός που έχει σχέση με την παραγωγή ή τη δημιουργία: *~ περίοδος.* **δημιουργικά** (επίρρ.). **δημιουργικότητα** η.

δημοκρατία η: ❶ πολ πολιτικό σύστημα στο οποίο η εξουσία προέρχεται από τον λαό: *άμεση/έμμεση/προεδρευομένη ~.* ❷ κράτος με δημοκρατικό πολίτευμα: *Ελληνική Δημοκρα-*

τία. δημοκράτης ο, -**ισσα** η: ❶ οπαδός της δημοκρατίας. ❷ πρόσωπο με δημοκρατικές αντιλήψεις. **δημοκρατικός -ή -ό, δημοκρατικά** (επίρρ.).

Από τα *δήμιος* + *κρατέω -ω* «κυριαρχώ, εξουσιάζω».

δήμιος ο: διοικητική περιφέρεια με τοπική αυτοδιοίκηση που ασκείται από τον δήμαρχο και το δημοτικό συμβούλιο: *~ Θεσσαλονίκης/Αθηναίων/Πατρών.* **τα εν οίκω μη εν δήμω**: ❶ προσωπικά ή οικογενειακά θέματα δεν πρέπει να δημοσιοποιούνται. ❷ (συνεκδ.) ο πληθυσμός που κατοικεί στον δήμο και η διοικητική του αρχή (δήμαρχος και διοικητικό συμβούλιο): *οι αρμοδιότητες του Δήμου.* **δημότης** ο, -**ισσα** η: πολίτης ή κάτοικος δήμου.

δημοσιεύω -ομαι: (μτβ.) ❶ γνωστοποιώ κτ καταχωρίζοντάς το στον τύπο: *Αύριο δημοσιεύονται τα αποτελέσματα των εξετάσεων.* ❷ καταχωρίζω κείμενο σε περιοδικό, έντυπο κτλ.: *Δημοσίευσε ένα άρθρο για τα ναρκωτικά στην τοπική εφημερίδα.* **δημοσίευση** η: ❶ η ενέργεια της καταχώρισης στον τύπο και το σχετικό κείμενο: *Η ~ των φωτογραφιών προκάλεσε σκάνδαλο. Βγήκε η ~ στις εφημερίδες.* ❷ επιστημονική μελέτη που δημοσιεύεται σε ειδικό περιοδικό: *Έχει πολλές δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά.* **δημοσίευμα** το: το κείμενο της δημοσίευσης.

δημοσιογραφία η: η έρευνα, σύνταξη και δημοσίευση ειδήσεων από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και το σχετικό επάγγελμα: *έντυπη/ηλεκτρονική ~.* **δημοσιογράφος** ο, η: πρόσωπο που ασχολείται επαγγελματικά με τη δημοσιογραφία. **δημοσιογράφω**: (αμτβ.) εργάζομαι ως δημοσιογράφος. **δημοσιογραφικός -ή -ό, δημοσιογραφικά** (επίρρ.).

δημόσιος -α -ο: ❶ αυτός που ανήκει, έχει σχέση ή αναφέρεται στο κράτος ≠ ιδιωτικός: *~ έκταση/έγγραφο/τομέας/σχολείο.* ❷ **α.** αυτός που αναφέρεται στον λαό ενός κράτους: *~ ασφάλεια/υγεία.* **β.** αυτός που διεξάγεται ενώπιον του λαού: *~ διάλογος.* **γ.** αυτός που έχει σχέση με την πολιτική και κοινωνική ζωή: *~ βίος.* **δημόσια & [επίσ.] -ίως** (επίρρ.): *Τον επέπληξε ~.* **Δημόσιο** το: το κράτος ως νομικό πρόσωπο, με τα όργανα και τις υπηρεσίες του: *Θέλει να διοριστεί στο ~.*

δημοσιότητα η: το να γίνεται κτ ευρέως γνωστό: *Η υπόθεση είδε το φως της δημοσιότητας.*

δημοσκόπηση
διαγράφο

δημοσκόπηση η: έρευνα που αποτυπώνει τη στάση της κοινής γνώμης σε συγκεκριμένο θέμα = γκάλοπ: *Πρόσφατες δημοσκοπήσεις δείχνουν αύξηση της δημοτικότητάς του.*

δημοτικός -ή -ό: ❶ αυτός που έχει σχέση με ή ανήκει στον δήμο: ~ σύμβουλος/Αστυνομία/βιβλιοθήκη/γυμναστήριο. ❷ αυτός που προέρχεται από τον λαό: ~ γλώσσα/μουσική/τραγούδια. ❸ αυτός που έχει σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση: ~ σχολείο. **δημοτική** η: ΓΛΩΣΣ η γλώσσα του νέου ελληνικού κράτους, όπως διαμορφώθηκε ιδίως τα τελευταία εκατόν πενήντα χρόνια από τον προφορικό λόγο του Νεοέλληνα και όπως καλλιεργήθηκε στη λογοτεχνία. **δημοτικό** το: οι πρώτες έξι τάξεις του σχολείου, όπου παρέχεται πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Από την ΑΕ λ. δημοτικός με αρχική σημασία «σε κοινή χρήση».

δημοτικότητα η: το να είναι κανείς αγαπητός στον λαό: *Η ~ του αυξήθηκε.*

δημοφιλής -ής -ές: αυτός που είναι αγαπητός στον λαό: ~ ηθοποιός. & sch. **αγενής.**

δημοψήφισμα το: θεσμός κατά τον οποίο ο λαός αποφασίζει για σημαντικό εθνικό ζήτημα με την ψήφο του.

διά (πρόθ.): εισάγει τον αριθμό με τον οποίο διαιρούμε έναν άλλο αριθμό: *Εννέα ~ τρία ίσον τρία.* & sch. **πρόθεση - Λόγια σύνταξη προθέσεων.** **διά** το: λεκτική απόδοση για το σύμβολο της διαίρεσης.

δια- δι- & διά-: πρόθημα που δηλώνει ❶ κίνηση διά μέσου ή προς όλες τις κατευθύνσεις: *διαγώνιος, διέρχομαι, διαπερνώ.* ❷ συναλλαγή μεταξύ προσώπων ή ομάδων: *διακομματικός.* ❸ χρονική διάρκεια: *διανυκτερεύω.* ❹ μοιρασιά: *διαιρώ, διανέμω.*

διαβάζω -ομαι: (μτβ.) ❶ βλέπω και αναγνωρίζω τις λέξεις ενός κειμένου, για να κατανοήσω το περιεχόμενό του: ~ ένα ωραίο βιβλίο. ❷ (& με παράλ. αντικ.) μελετώ: *Διάβασα φυσική. Διάβασες για αύριο;* ❸ βοηθώ κτ να μελετήσει: *Έχω να διαβάσω τα παιδιά για το σχολείο.* ❹ (μτφ.) αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω

κτ που δεν είναι άμεσα ή εύκολα αντιληπτό: *Διάβαζες την αγωνία στα μάτια της.* ❺ (για ιερέα) απαγγέλλω ευχή: *Φωνάξανε παπά να τον διαβάσει. διάβασμα* το.

διαβαίνω • αόρ. *διάβηκα*, παρ. *διαβεί:* (μτβ.) περνώ, διασχίζω: *Η ομάδα διάβηκε τον ποταμό. διάβαση* η: το να περνά κτ, να διασχίζει έναν τόπο και (συνεκδ.) το μέρος όπου περνά: *Η ~ του ποταμού είναι επικίνδυνη τον χειμώνα.* = διέλευση, πέρασμα. ~ πεζών. & sch. **βαίνω.**

διαβεβαιώνω -ομαι & [επίσ.] διαβεβαίω -ούμαι: (μτβ.) δηλώνω ρητά ότι κτ είναι βέβαιο ή αληθινό ή ότι θα γίνει = βεβαιώνω: *Με διαβεβαίωσε ότι θα το ερευνούσε. Σας ~ ότι όλα είναι υπό έλεγχο. διαβεβαίωση* η.

διάβημα το: ❶ επίσημη ενέργεια (κυρίως διπλωματική) για την ικανοποίηση αιτήματος: *Με ~ της η κυβέρνηση ζήτησε την άρση του εμπάργκο.* ❷ **απονενομημένο ~:** πράξη που γίνεται σε στιγμή απόγνωσης (συνήθως για αυτοκτονία).

διαβίωση η: ο τρόπος με τον οποίο ζει κτ: *Οι συνθήκες ~ στους προσφυγικούς καταυλισμούς είναι άθλιες. διαβιώνω & [επίσ.] διαβιώ (αμτβ.).*

διαβόητος -η -ο: αυτός που έχει γίνει γνωστός για κτ αρνητικό: *Συνελήφθη ο ~ εγκληματίας.*

διαβρώνω -ομαι: (μτβ.) ❶ (για μέταλλα, επιφάνειες κτ.) καταστρέφω, αλλοιώνω κτ βαθμιαία: *Το μέταλλο διαβρώθηκε από το νερό.* ❷ (μτφ.) κάνω κτ χειρότερο (ηθικά): *Το σύστημα αξιών της κοινωνίας μας έχει διαβρωθεί. διάβρωση* η. **διαβρωτικός -ή -ό. διαβρωτικά** (επίρρ.).

διάγνωση η: ❶ ΙΑΤΡ αναγνώριση ασθένειας με βάση τα συμπτώματά της ή/και τα αποτελέσματα εξετάσεων: *Ο γιατρός έκανε έγκαιρα ~ γρίπης.* ❷ (μτφ.) αναγνώριση μιας κατάστασης: *Οι εργασίες είχαν στόχο τη ~ βλαβών στο δίκτυο επικοινωνιών. διέγνωσα • εύχρηστο μόνο στο αορ. θέμα: (μτβ.) κάνω διάγνωση: *Ο γιατρός διέγνωσε πνευμονία. διαγνωστικός -ή -ό.**

διαγράφω -ομαι • αόρ. *διέγραψα*, παθ. αόρ. *διαγράφηκα & διαγράφτηκα*, μπ. *διαγραμμένος & [επίσ.] διαγεγραμμένος:* (μτβ.) ❶ σβήνω κτ, κυρίως από γραπτό κείμενο: *Η φράση δια-*

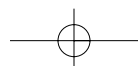
δημοσκόπηση
δημότης → δημοτικός
δημοτική → δημοτικός
δημοτικό → δημοτικός
δημοτικός
δημοτικότητα
δημότισσα → δήμος
δημοφιλής
δημοψήφισμα
δι- → δια-
διά
διά-
διά- → δια-
διά μέσου → πρόθεση - Λέξεις με προθετική λειτουργία
για
διαβάω
διαβαίνω
διάβαση → διαβαίνω
διάβασμα → διαβάω
διαβεβαίω → διαβεβαιώνω
διαβεβαιώνω
διαβεβαίωση → διαβεβαιώνω
διάβημα
διαβίω → διαβίωση
διαβιώνω → διαβίωση
διαβίωση
διαβόητος
διαβρώνω
διάβρωση → διαβρώνω
διαβρωτικός → διαβρώνω

Σύνθετα με δια-
κίνηση δια μέσου ή προς όλες τις κατευθύνσεις
διαλαλώ
διαπλέω

συναλλαγή μεταξύ
διακρατικός
διακυβερνητικός

χρονική διάρκεια
διανυκτέρευση
διανυκτερεύω
διημερεύω
διημερεύω

μοιρασιά
διαμοιράζω

Α' - Β' - Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

- διαγεγραμμένος → διαγράφο διαγνώση
- διαγνωστικός → διάγνωση
- διαγραφή → διαγράφο διαγράφο
- διαγώνια → διαγώνιος διαγωνίζομαι διαγώνιος
- διαγώνισμα → διαγωνίζομαι διαγωνισμός → διαγωνίζομαι
- διαγωνιστικός → διαγωνίζομαι
- διαγωνίως → διαγώνιος
- διαδεδομένος → διαδίδω διαδέχομαι διαδηλώνω
- διαδήλωση → διαδηλώνω
- διαδηλωτής → διαδηλώνω
- διαδηλώτρια → διαδηλώνω διαδίδω
- διαδικαστικά → διαδικασία
- διαδικαστικός → διαδικασία
- διαδικτυακά → διαδίκτυο
- διαδικτυακός → διαδίκτυο διαδίκτυο
- διάδοση → διαδίδω
- διαδοχή → διαδέχομαι
- διαδοχικά → διαδέχομαι
- διαδοχικός → διαδέχομαι
- διάδοχος → διαδέχομαι διαδρομή
- διάθεση → διαθέτω
- διαθέσιμος → διαθέτω
- διαθεσιμότητα → διαθέτω διαθέτω
- διάθλαση
- διαθλαστικός → διάθλαση

γράφηκε από το κείμενο. ❷ (για πρόσ.) διώχων κτ από οργανωμένο σύνολο: Διαγράφηκαν τα κομματικά στελέχη που διαφώνησαν.

❸ παθ. σχηματίζομαι, φαινόμενα: Στον οριζόντα διαγράφεται η οροσειρά. ❹ παθ. (μτφ.) φαινόμενα ότι θα συμβώ ή θα εξελιχθώ: Οι προοπτικές διαγράφονται ευνοϊκές. **διαγραφή** η (κυρ. στις σημ. 1 & 2).

διαγωνίζομαι: (αμτβ.) συμμετέχω, συνήθως με άλλους, σε δοκιμασία: Σήμερα οι υποψήφιοι διαγωνίζονται στα μαθηματικά. **διαγωνισμός** ο: δοκιμασία στην οποία υποβάλλονται κάποιιοι για να κερδίσουν κτ, όπως βραβείο, θέση κτλ. **διαγωνισμα** το: γραπτή εξέταση στο σχολείο. **διαγωνιστικός -ή -ό.**

διαγώνιος -α & -ος -ο: ❶ αυτός που ενώνει δύο απέναντι γωνίες. ❷ αυτός που κινείται πλάγια σε σχέση με μία ευθεία. **διαγώνια & -ίως** (επίρρ.): Το σπίτι του βρίσκεται ~ απέναντι από το δικό μου. **διαγώνιος** η: ΓΕΩΜ η διαγώνιος ευθεία.

διαδέχομαι • αόρ. διαδέχθηκα: (μτβ.) ❶ (για γεγονότα, καταστάσεις) γίνομαι, συμβαίνω μετά από κτ άλλο = ακολουθώ: Την καταιγίδα διαδέχθηκε η ηρεμία. ❷ (για πρόσ.) παίρνω επίσημη θέση, αξίωμα μετά από κτ άλλο: Άγνωστο είναι ποιος θα τον διαδεχθεί στην εξουσία. **διαδοχή** η. **διάδοχος -η -ο:** αυτός που διαδέχεται κτ ή κτ άλλο = ακόλουθος, επόμενος. **διάδοχος** ο, η: ❶ πρόσωπο που διαδέχεται κτ σε αξίωμα ή θέση, που συνεχίζει το έργο κτ. ❷ συνήθ. αρσ. το παιδί κτ, κυρίως το πρωτότοκο. **διαδοχικός -ή -ό:** αυτός που γίνεται σε σειρά, μετά από κτ άλλο: Διαδοχικές εικόνες μάς δίνουν την αίσθηση της κίνησης. **διαδοχικά** (επίρρ.).

διαδηλώνω -ομαι: ❶ (αμτβ.) συμμετέχω σε πορεία διαμαρτυρίας για συγκεκριμένο ζήτημα: Χιλιάδες πολίτες διαδήλωσαν εναντίον του πολέμου. ❷ (μτβ.) εκφράζω δημόσια: ~ την αντίθεσή της στην επίσημη γραμμή του κόμματος. **διαδήλωση** η: μαζική πορεία διαμαρτυρίας. **διαδηλωτής** ο, **-ώτρια** η.

διαδίδω -ομαι • αόρ. διέδωσα, παθ. αόρ. διαδόθηκα, μππ. διαδεδομένος: (μτβ.) ❶ κάνω κτ γνωστό ή ενεργώ ώστε να γίνει γνωστό σε πολλούς: Διέδωσαν τα νέα παντού. Οι μαθητές του διέδωσαν τη θεωρία του. ❷ κάνω κτ να πάρει έκταση, να εξαπλωθεί: Η φωτιά διαδόθηκε γρήγορα σε όλο το κτίριο. **διάδοση** η: ❶ το να διαδίδει κτ κτ: ~ ιδεών/νόσου. ❷ πληθ. πληροφορία που δεν είναι εξακρι-

βωμένη = φήμη: Κυκλοφορούν διαδόσεις ότι θα γίνουν απολύσεις.

διαδικασία η: ❶ εκτέλεση μίας ενέργειας με συγκεκριμένα βήματα ή κανόνες: Η ~ έκδοσης του πιστοποιητικού είναι απλή. ❷ (μτφ.) κτ που απαιτεί πολύ κόπο ή χρόνο: Η θεώρηση των πιστοποιητικών είναι ολόκληρη ~. **διαδικαστικός -ή -ό. διαδικαστικά** (επίρρ.).

Η ΑΕ λ. διαδικασία, από το ρ. διαδικάζω, αναφερόταν σε δίκη, παραπομπή σε δίκη ή δικαστική κρίση.

διαδίκτυο το: διεθνές δίκτυο υπολογιστικών συστημάτων που διευκολύνει την επικοινωνία και παροχή ποικίλων υπηρεσιών = ίντερνετ. **διαδικτυακός -ή -ό. διαδικτυακά** (επίρρ.).

διαδρομή η: ❶ η πορεία που κάνει κτ για να πάει από ένα σημείο σε ένα άλλο, καθώς και η απόσταση μεταξύ τους: Ακολουθήσαμε τη ~ δίπλα στο ποτάμι. Ήταν μεγάλη ~ και κουραστήκαμε. ❷ (μτφ.) πορεία, εξέλιξη κτ: Η ~ σας στο θέατρο είναι αξιοζήλευτη.

διαθέτω -τίθεμαι • αόρ. διέθεσα: (μτβ.) ❶ έχω κτ και μπορώ να το χρησιμοποιώ όπως θέλω: ~ χρήματα/χρόνο/ικανότητες. ❷ έχω κτ και το δίνω σε άλλους για πάντα ή για να το χρησιμοποιήσουν προσωρινά = παραχωρώ: Διέθεσε στους φίλους του το σπίτι του για την εκδήλωση. ❸ πουλώ: Διέθεσαν στην αγορά προϊόντα σε χαμηλές τιμές. ❹ παθ. είμαι στην κατάλληλη ψυχική κατάσταση για να κάνω κτ: Δε ~ να βοηθήσω κανέναν. ❺ σχ. **θέτω. διάθεση** η: ❶ α. ψυχική κατάσταση: καλή/κακή ~. β. (ειδικ.) καλή ψυχική κατάσταση = [οικ.] κέφι: Δεν έχω ~ να βγούμε απόψε. ❷ πώληση: Άρχισε η ~ των εισιτηρίων για τη συναυλία. ❸ το να έχει κτ κτ και να μπορεί να το κάνει ό,τι θέλει: ~ χρόνου/χώρου/κερδών. **διατεθειμένος -η -ο:** ❶ αυτός που είναι πρόθυμος να κάνει κτ: Είναι ~ να μας βοηθήσει. ❷ αυτός που τηρεί ορισμένη στάση απέναντι σε κτ: Είναι αρνητικά ~ απέναντί μας. **διαθέσιμος -η -ο:** αυτός που είναι στη διάθεση κτ. **διαθεσιμότητα** η: το να είναι κτ ή κτ διαθέσιμο(ς).

Η λ. διατεθειμένος προέρχεται από το ΑΕ διατεθειμένος (μππ. του ρ. διατίθημι). Στα ΝΕ δε χρησιμοποιείται ως μετοχή (με τη σημ. «έχω διατεθεί»), αλλά μόνο ως επίθ.

διάθλαση η: φυσ αλλαγή της κατεύθυνσης ενός κύματος ή μίας ακτίνας φωτός, όταν περνά

